Brabant in Ontwikkeling

Ontwerp-Interimstructuurvisie Noord-Brabant (deel A en B)

Colofon
Ontwerp-Interimstructuurvisie Noord-Brabant
Brabant in Ontwikkeling

Ontwerp, Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant, 11 september 2007
Vastgesteld, Provinciale Staten van Noord-Brabant, .. mei 2008

Uitgave
Provincie Noord-Brabant
Brabantlaan 1
Postbus 90151
5200 MC 's-Hertogenbosch
Telefoon: (073) 681 28 12
E-mail: nwro@brabant.nl
www.brabant.nl/structuurvisie

Redactie
Provincie Noord-Brabant, Kernteam Sturingsfilosofie

Cartografie
Provincie Noord-Brabant, directie Middelen, bureau Beleidsinformatie en Cartografie

Illustratie paragraaf 3.1
Dauvellier Planadvies, 's-Gravenhage

Illustratie paragraaf 4.3.1 en hoofdstuk 2
Provincie Noord-Brabant, directie Ruimtelijke Ontwikkeling en Handhaving

Vormgeving
Studio Van Elten, 's-Hertogenbosch

Drukwerk
OBT, Leiden/Den Haag

Oplage
850

Digitale raadpleegomgeving (www.brabant.nl)
Total Identity, Amsterdam
B-Lex, Enschede
Provincie Noord-Brabant, directie Middelen, bureau IIV

Voorwoord

Voor u ligt *Brabant in Ontwikkeling. Interimstructuurvisie Noord-Brabant*. Aanleiding voor het opstellen van deze Interimstructuurvisie is de inwerkingtreding van de nieuwe Wet ruimtelijke ordening op 1 juli 2008. Deze wet verplicht overheden tot het opstellen van een structuurvisie waaruit blijkt wat hun belangen zijn en welke instrumenten ze inzetten om deze te realiseren.
In deze Interimstructuurvisie hebben wij de (ruimtelijke) belangen en doelen van de Provincie Noord-Brabant benoemd en op hoofdlijnen in beleid uitgewerkt. In de bijbehorende uitvoeringsagenda hebben wij aangegeven hoe wij onze doelen willen realiseren. De uitvoeringsagenda wordt periodiek geëvalueerd en indien nodig bijgesteld[1].

De Interimstructuurvisie bevat in hoofdzaak bestaand ruimtelijk beleid, zoals opgenomen in *Brabant in Balans. Streekplan Noord-Brabant 2002*. Verouderde teksten zijn daarbij geactualiseerd en er is rekening gehouden met besluitvorming die na de vaststelling van het Streekplan 2002 heeft plaatsgevonden. Nieuw aan deze visie is de uitvoeringsagenda. De uitvoeringsagenda sluit aan op de prioriteiten zoals die genoemd zijn in het Bestuursakkoord 2007-2011 *Vertrouwen in Brabant*.

De Provincie Noord-Brabant wil samen met de Brabantse gemeenten en haar overige partners werken aan een veelbelovende toekomst voor Brabant als geheel. Ecologische, economische en sociaal-culturele kwaliteiten moeten met elkaar in balans zijn, zodat het voor iedereen prettig wonen, werken en recreëren is. Het hoofdbelang van de provincie voor het ruimtelijk beleid is dan ook zorgvuldig ruimtegebruik. Maar met ruimte voor ontwikkelingen die bijdragen aan het op provinciale schaal behouden en verkrijgen van samenhang en balans tussen economische, ecologische en sociaal-culturele kwaliteiten. Hierbij willen wij als provincie ook een meer ontwikkelende rol innemen, door de inzet van nieuwe instrumenten die de Wet ruimtelijke ordening ons biedt. In die zin maken wij met de titel van deze Interimstructuurvisie Brabant in Ontwikkeling een bewuste keuze. Wij willen daarbij specifiek aandacht besteden aan de samenwerking met gemeenten en andere partners, gericht op behoud en ontwikkeling van de ruimtelijke kwaliteiten van onze provincie.

Wij hopen met deze Interimstructuurvisie en uitvoeringsagenda een stevige basis te bieden om samen met gemeenten én onze andere partners te komen tot een goede balans tussen de economische, ecologische en sociaal-culturele kwaliteiten van Brabant!

Provinciale Staten van Noord-Brabant
Mei 2008

1 Daarnaast stellen Gedeputeerde Staten een zogenoemde 'Paraplunota ruimtelijke ordening' vast. Deze nota bestaat uit beleidsregels die een nadere uitwerking vormen van het beleid uit de Interimstructuurvisie. Tevens is deze nota basis voor het inzetten van instrumenten als benoemd in de uitvoeringsagenda (zie verder hoofdstuk 1, Inleiding).

Inhoud

	Voorwoord	**3**
1	**Inleiding**	**7**
	Deel A: Visie, belangen en beleid	**13**
2	**Visie op de ruimtelijke ontwikkeling van Noord-Brabant**	**15**
3	**Provinciale belangen, doelen en principes**	**21**
3.1	Hoofdbelang: zorgvuldig ruimtegebruik	21
3.2	Thematische uitwerking van belangen in doelen	22
3.3	Vijf leidende principes voor het provinciaal ruimtelijk beleid	24
4	**Hoofdlijnen van beleid**	**25**
4.1	Meer aandacht voor de onderste lagen	25
4.1.1	De lagenbenadering als methode	25
4.1.2	De eerste laag: water, bodem, natuur, landschap en cultuurhistorie	26
4.1.3	De tweede laag; Infrastructuur	30
4.1.4	Milieuzonering	34
4.2	Zuinig ruimtegebruik	34
4.3	Concentratie van verstedelijking	35
4.3.1	Stedelijk netwerk BrabantStad	36
4.3.2	Stedelijke en landelijke regio's	37
4.3.3	Wonen en werken verdeeld over stedelijke en landelijke regio's	39
4.3.4	Voorzieningen en kantoorlocaties	42
4.3.5	Sociale aspecten van concentratie van verstedelijking	42
4.4	Zonering van het buitengebied	44
4.4.1	Drie hoofdfuncties in het buitengebied	44
4.4.2	Twee hoofdzones: de groene en de agrarische hoofdstructuur	47
4.4.3	Regionale natuur- en landschapseenheden (RNLE'n)	49
4.4.4	Nationale Landschappen	50
4.4.5	Revitalisering landelijk gebied en zonering buitengebied	51
4.5	Grensoverschrijdend denken en handelen	51
4.6	Overige onderwerpen	52
4.6.1	Rood-voor-groen	52
4.6.2	Duurzame energiehuishouding	52
4.6.3	Ontgrondingen	52
4.6.4	Militaire terreinen	53
4.7	Toelichting bij de kaartbeelden	53

Deel B: Sturing en uitvoering **55**

5 Sturingsfilosofie ruimtelijke ordening **57**
5.1 Provinciale sturingsfilosofie: Samen werken aan kwaliteit 57
5.2 Vier provinciale rollen 57
5.3 Algemene overwegingen bij inzet van het wettelijk instrumentarium 59

6 Uitvoeringsagenda 2008-2009 **61**
6.1 Karakter van de uitvoeringsagenda 61
6.2 Relatie met andere uitvoeringsagenda's en programma's 62
6.3 Uitvoeringsagenda voor de jaren 2008-2009 63
Ruimtelijke kwaliteit 65
Natuur 69
Water 72
Bodem, milieu en energie 74
Cultuurhistorie en aardkunde 76
Mobiliteit 79
Werken en voorzieningen 81
Wonen 85
Land- en tuinbouw 86
Toerisme en recreatie 88

Deel C: Ontwikkelingsprojecten West-Brabant **91**

Begripsbepalingen **93**

Bijlage 1: Uitwerkingsregels voor de stedelijke en landelijke regio's **101**

Bijlage 2: Verantwoording Deel A Interimstructuurvisie **107**

Bijlage 3: Technische toelichting bij het kaartmateriaal **111**

Bijlage 4: Projectenoverzicht Gebiedsontwikkeling **117**

Bijlage 5: Overzicht van monitoringsaspecten **127**

Lijst van kaartbeelden en afkortingen **129**

Trefwoordenlijst **131**

Literatuurlijst **136**

Vanwege de directe samenhang tussen de Interimstructuurvisie en Paraplunota is er voor gekozen om voor de begripsbepalingen, algemene kaarttoelichting, afkortingenlijst en literatuurlijst dezelfde gegevens in de beide stukken op te nemen. Het kan derhalve voorkomen dat er in die delen informatie is opgenomen die geen betrekking heeft op de Interimstructuurvisie, maar op de Paraplunota.

1 Inleiding

Waarom een Interimstructuurvisie?

Relatie met de inwerkingtreding van de nieuwe Wet ruimtelijke ordening

Met de vaststelling van deze Interimstructuurvisie anticiperen wij op de inwerkingtreding van de nieuwe Wet ruimtelijke ordening per 1 juli 2008. Deze wet verplicht overheden tot het opstellen van een ruimtelijke structuurvisie met inbegrip van een uitvoeringsagenda[2]. Een structuurvisie bevat een overzicht van de ruimtelijke belangen en doelen van de betreffende overheidslaag en de hoofdlijnen van het te voeren ruimtelijk beleid. In de uitvoeringsagenda staat welke (juridische, financiële en/of communicatieve) instrumenten worden ingezet om het beleid in de structuurvisie te realiseren.

Door de invoering van de nieuwe Wet ruimtelijke ordening veranderen de rollen en bevoegdheden van de diverse overheden. Voor de provincie heeft de nieuwe wet ingrijpende gevolgen: het streekplan en de daaraan gekoppelde goedkeuringsbevoegdheid van gemeentelijke ruimtelijke plannen vervalt, evenals de beoordeling van bedenkingen die derden bij Gedeputeerde Staten konden indienen tegen die gemeentelijke plannen.

Om de provinciale ruimtelijke belangen te behartigen en ruimtelijke doelen te realiseren, moet elke provincie bepalen welke (combinatie van) instrumenten die de nieuwe wet biedt, het meest geschikt zijn om in te zetten. Deze keuze hangt samen met de rol die een provincie voor zichzelf ziet in het netwerk van overheden, markt en samenleving, en met de aard van en het schaalniveau waarop de provinciale belangen en doelen betrekking hebben.

Interimstructuurvisie als opstap naar een integraal herziene structuurvisie

Het benutten van de wettelijke mogelijkheid om het Streekplan 2002 eenvoudigweg van rechtswege te laten omzetten naar structuurvisie vinden wij niet gewenst. In dat geval maken wij niet expliciet duidelijk wat de provinciale ruimtelijke belangen en doelen zijn. Daarnaast maken wij richting onze bestuurlijke partners dan niet expliciet, hoe en wanneer wij onze ruimtelijke instrumenten inzetten voor het realiseren van onze doelen.

Wij kiezen daarom bewust voor het opstellen van deze Interimstructuurvisie. De hoofdlijnen van beleid als weergegeven in deze Interimstrucuurvisie komen grotendeels overeen met het beleid uit het Streekplan 2002. Dit draagt er toe bij dat de focus op de uitvoering, zowel bij de provincie als bij haar partners, behouden blijft. Daarbij geldt dat het ruimtelijk beleid recent is vastgesteld (2002 en via uitwerkingen voor zowel het stedelijk als het landelijk gebied in 2004 en 2005). Door het meenemen van actualiseringen van beleid waarover sinds 2002 besluitvorming heeft plaatsgevonden, wordt het provinciaal ruimtelijk beleid op een praktische en efficiënte wijze 'Wro-proof' gemaakt.

Op een nader te bepalen moment zullen wij ook tot inhoudelijke vernieuwing van het ruimtelijk beleid overgaan. Dit willen wij op interactieve wijze vormgeven, zoals dat de afgelopen jaren steeds bij de totstandkoming van provinciaal beleid is gedaan. Het nieuwe ruimtelijk beleid en de waar nodig aangepaste manier van uitvoering zal worden vastgelegd in een integraal herziene structuurvisie.

2 "Provinciale Staten stellen ten behoeve van een goede provinciale ruimtelijke ordening voor het gehele grondgebied van de provincie één of meer structuurvisies vast. De structuurvisie bevat de hoofdlijnen van de voorgenomen ontwikkeling van dat gebied, alsmede de hoofdzaken van het door de provincie te voeren ruimtelijk beleid. De structuurvisie gaat tevens in op de wijze waarop Provinciale Staten zich voorstellen die voorgenomen ontwikkeling te doen verwezenlijken" (art. 2.2, lid 1Wro).

De komende periode willen wij benutten om te ervaren of de juiste sturingsfilosofie is gekozen en hoe de werking en inzet van onze nieuwe wettelijke instrumenten uitpakt. Hiertoe zal monitoring en evaluatie plaatsvinden, waarbij ook rekening kan worden gehouden met jurisprudentie naar aanleiding van de nieuwe wet.

Leeswijzer bij de Interimstructuurvisie

Functie van de Interimstructuurvisie

Wij geven in deze Interimstructuurvisie de hoofdlijnen aan van de ruimtelijke ontwikkeling zoals we die voor de Provincie Noord-Brabant tot 2020 nastreven. De visie is leidraad bij het ruimtelijk handelen van de provincie in de komende jaren en basis voor de inzet van de instrumenten die de nieuwe Wet ruimtelijke ordening biedt. De visie ondersteunt daarnaast het beleid op andere provinciale beleidsterreinen.

Opbouw van de Interimstructuurvisie

De Interimstructuurvisie bestaat uit drie delen en een kaart Ruimtelijke Hoofdstructuur, schaal 1:170.000.
Deel A bestaat uit een visie op de ruimtelijke ontwikkeling van Noord-Brabant (hoofdstuk 2), een overzicht van de provinciale belangen en doelen (hoofdstuk 3) en de hoofdlijnen van beleid, die voortkomen uit visie, belangen en doelen (hoofdstuk 4).
Deel B geeft inzicht in de sturingsfilosofie die ons voor ogen staat om de provinciale belangen te behartigen en doelen te realiseren (hoofdstuk 5). Deze sturingsfilosofie is concreet uitgewerkt in de uitvoeringsagenda (hoofdstuk 6) waarin per ruimtelijk thema is aangeven welke instrumenten ingezet (kunnen) worden om onze doelen te bereiken.
Deel C bevat twee ontwikkelingsprojecten waar we de komende jaren actief mee aan de slag gaan. Om praktische redenen is deel C in een aparte uitgave opgenomen.
De kaart Ruimtelijke Hoofdstructuur is een weergave van de hoofdlijnen van het provinciaal ruimtelijk beleid en ondersteunt daarmee de teksten uit hoofdstuk 4. Om de leesbaarheid te bevorderen is in hoofdstuk 4 ook een aantal toelichtende kaartjes opgenomen.

Relatie met 'Brabant in Balans. Streekplan Noord-Brabant 2002'

Hoofdstukken 2, 3 en 4 van deze Interimstructuurvisie bevatten een visie op de toekomst van Brabant, een overzicht van de provinciale ruimtelijke belangen en een uitwerking daarvan in hoofdlijnen van beleid. Deze drie hoofdstukken zijn gebaseerd op bestaand ruimtelijk beleid, zoals vastgelegd in (hoofdstuk 2 van) *Brabant in Balans. Streekplan Noord-Brabant 2002*. Hieraan hebben wij de voor ons relevante delen van hoofdstuk 3 van het Streekplan 2002 toegevoegd. Dit betreft kaderstellende teksten die onderdeel vormden van de beleidslijnen van het streekplan. Onder de systematiek van de nieuwe Wet ruimtelijke ordening horen ze thuis in deze structuurvisie, aangezien ze inzicht geven in de hoofdlijnen van het provinciaal ruimtelijk beleid. Als voorbeelden worden genoemd de uitwerkingsregels voor stedelijke en landelijke regio's en de hoofdzonering van de groene- en agrarische hoofdstructuur.
De bestaande teksten zijn voor zover nodig geactualiseerd. Verwijdering of toevoeging van teksten komen voort uit actualisering van feitelijke gegevens, nieuwe wetgeving of nieuw nationaal beleid dat vertaling behoeft in provinciale plannen. Ook provinciaal beleid waarover sinds 2002 besluitvorming heeft plaatsgevonden is verwerkt. Bijlage 2 van deze Interimstructuurvisie geeft per paragraaf aan waarop de (aanpassingen van) teksten in deel A van deze Interimstructuurvisie zijn gebaseerd.

Voorbeelden van nieuwe wetgeving betreffen de onderwerpen archeologie en natuurbescherming. Aanpassingen naar aanleiding van nieuw rijksbeleid vloeien voort uit de *Nota Ruimte* (2006) en naar aanleiding van het nationaal *Bestuursakkoord Water* (2003) en de PKB *Ruimte voor de Rivier* (2006). Onderwerpen waarover op provinciaal niveau besluitvorming heeft plaatsgehad en die

daarom zijn meegenomen in deze Interimstructuurvisie betreffen beleid dat is vastgesteld in het kader van de revitalisering van het landelijk gebied, in het kader van de uitwerkingsplannen voor de stedelijke en landelijke regio's en in het *Provinciaal Verkeers- en vervoersplan*.
Ook nieuw is dat er een aantal projecten is benoemd in Deel A. Ten eerste betreft dit drie projecten die in deze Interimstructuurvisie zijn benoemd als majeure ontwikkelingsopgaven en als zodanig zijn aangeduid op de kaart Ruimtelijke Hoofdstructuur. In deze Interimstructuurvisie wordt de locatie voor deze projecten vastgelegd, waardoor een basis wordt gelegd voor een verdere planontwikkeling op provinciaal niveau. Voor de andere projecten die in Deel A zijn benoemd geldt dat deze zich nog in een voorbereidend stadium bevinden. Over deze projecten vindt in het kader van deze Interimstructuurvisie geen planologische besluitvorming plaats omdat de visieontwikkeling en/of planvorming nog niet is afgerond.
Alle projecten zijn ook opgenomen in de uitvoeringsagenda en in het *Projectenoverzicht gebiedsontwikkeling*.

Bij het vormgeven van deze Interimstructuurvisie hebben wij er bewust voor gekozen om hoofdstuk 4 van deze visie niet in zijn geheel te *herschrijven* naar de bedoeling en werking van de (nieuwe) Wet ruimtelijke ordening. De teksten in dit hoofdstuk die zijn overgenomen uit het Streekplan 2002 *dienen gelezen te worden* naar de bedoeling en werking van de Wet ruimtelijke ordening. Dit betekent dat waar in de tekst is aangegeven dat gemeenten iets 'moeten'/'dienen'/'zullen' etc., wordt bedoeld dat er provinciale belangen in het geding (kunnen) zijn, die (mede) aanleiding (kunnen) zijn voor Gedeputeerde Staten om hun instrumenten in te zetten.

Geheel nieuw ten opzichte van het Streekplan 2002 zijn Deel B en Deel C.
In Deel B is onze sturingsfilosofie verwoord en geven wij op hoofdlijnen aan hoe de provincie wil omgaan met de instrumenten die de nieuwe Wet ruimtelijke ordening haar biedt. In de uitvoeringsagenda is dit nader geconcretiseerd.
Deel C omvat twee concrete ontwikkelingsprojecten: het Agro- en Foodcluster West-Brabant en het Logistiek Park Moerdijk. Voor de verdere ontwikkeling en uitvoering van deze projecten is (planologische) besluitvorming nodig op provinciaal niveau, gekoppeld aan deze Interimstructuurvisie. De Interimstructuurvisie vormt het kader voor een (later te nemen) m.e.r.-plichtig besluit en moet daarom op grond van de Wet milieubeheer voor die delen een milieubeoordeling ondergaan. Voor beide projecten is daartoe een milieueffectrapport, een zogenaamd plan-MER, opgesteld. In Deel C is de (onderbouwing van de) locatiekeuze voor beide ontwikkelingen neergelegd.

Hoe is deze Interimstructuurvisie tot stand gekomen?

Op 29 mei 2007 hebben wij aan Gedeputeerde Staten opdracht gegeven om voorbereidingen te treffen voor de inwerkingtreding van de nieuwe Wet ruimtelijke ordening. Daarbij hebben wij aangegeven dat de huidige kaderstellende ruimtelijke plannen omgebouwd moeten worden naar een structuurvisie inclusief uitvoeringsstrategie. Ook hebben wij hen gevraagd een voorstel te ontwikkelen voor het eventueel opstellen van een provinciale ruimtelijke verordening.
Gedeputeerde Staten hebben hieraan invulling gegeven door op 11 september 2007 de ontwerp-Interimstructuurvisie (en de bijbehorende ontwerp-*Paraplunota ruimtelijke ordening*) vast te stellen. Beide producten zijn tot stand gekomen binnen het project *Provinciale sturingsfilosofie ruimtelijke ordening*. Dit project is begin 2006 gestart ter voorbereiding op de invoering van de nieuwe wet per 1 juli 2008.
Allereerst is aan de hand van bestaande kaderstellende ruimtelijke plannen een overzicht opgesteld van provinciale belangen en doelen. Hierover is in juni 2006 met vijftien gemeenten gesproken. Vervolgens zijn in september 2006 drie groepsinterviews gehouden met provinciale partners als gemeenten, intermediaire organisaties en waterschappen. Daarbij is de huidige provinciale sturing

binnen de ruimtelijke ordening besproken en is inzicht verkregen in het kennisniveau van de diverse partijen over de nieuwe Wet ruimtelijke ordening. Er heeft ook een dergelijke sessie plaatsgevonden met de Provinciale Planologische Commissie (PPC).
De uitkomsten van deze interviews en het overzicht van provinciale belangen vormden de basis voor het opstellen van zes casussen waarin de thema's bedrijventerreinen, woningbouw, glastuinbouw, ecologische hoofdstructuur, verrommeling van het buitengebied en water aan de orde kwamen. Deze casussen zijn in november 2006 in drie regionale werk-leerbijeenkomsten besproken met provinciale partners. Enerzijds zijn aanwezigen bewust gemaakt van de keuzes die de provincie kan maken bij het benoemen van haar belangen (wanneer is iets van provinciaal belang?) en van de keuze die de provincie heeft bij het inzetten van nieuwe instrumenten (welke sturingsfilosofie past bij Brabant?). Anderzijds heeft de provincie inzicht gekregen over hoe de omgeving aankijkt tegen haar rol in de ruimtelijke ordening. Er is een aparte casussessie met de PPC gehouden. De casussen en de regionale werk-leerbijeenkomsten zijn in samenwerking met het *Centre for Government Studies* uit Leiden tot stand gekomen.
De uitkomsten van de casusbesprekingen zijn gebruikt bij de opstelling van het document *Samen werken aan Kwaliteit. Werkdocument sturingsvarianten nWro*. Dit document is in april 2007 vastgesteld als ambtelijke bouwsteen voor politieke discussie. In het document is voor een aantal ruimtelijke thema's uitgewerkt welke sturingsvarianten de provincie heeft (centrale en decentrale sturingsvariant) en is een voorkeursvariant benoemd. Vervolgens is het document *Discussiehandreiking sturingsvoorstellen nWro* opgesteld (mei 2007). Op basis daarvan is tussen mei en augustus 2007 gesproken met provinciale partners over de rol die zij voor de provincie zien bij het behartigen van haar belangen en de samenhang ervan met hun eigen activiteiten. Ook met de PPC is hierover discussie gevoerd.
De uitkomst van deze discussieronde (zie ook: *Impressiekrant discussieronde sturingsvoorstellen*, september 2007) is gebruikt bij het opstellen van de uitvoeringsagenda. Hierin is de manier van sturen van het provinciaal ruimtelijk beleid concreet aangegeven. Ook geven de uitkomsten aanknopingspunten voor beleidswijzigingen die meegenomen worden in de op een later tijdstip op te stellen integraal herziene structuurvisie.
Van 8 november tot en met 19 december 2007 hebben de ontwerp-Interimstructuurvisie en bijbehorende ontwerp-*Paraplunota ruimtelijke ordening* ter visie gelegen en zijn er regionale bijeenkomsten gehouden. Op deze regionale bijeenkomsten zijn de provinciale keuzes toegelicht en is met de partners gesproken over ieders nieuwe rol na de inwerkingtreding van de Wet ruimtelijke ordening.

Voor wie is deze Interimstructuurvisie?

Deze Interimstructuurvisie geeft de hoofdlijnen van het provinciaal ruimtelijk beleid aan en de wijze van uitvoering daarvan. Partijen in de samenleving die te maken hebben met vraagstukken van ruimtelijke ordening in Noord-Brabant en bestuurders die daar beslissingen over moeten nemen, kunnen uit deze visie opmaken op welke manier de provincie haar ruimtelijke belangen behartigt.
Formeel gezien is deze visie (als kaderstellend beleid) alleen zelfbindend voor het orgaan dat het vaststelt. Wij vragen Gedeputeerde Staten evenwel de visie te hanteren als kaderstellend uitgangspunt voor de uitoefening van hun taken en bevoegdheden op grond van de nieuwe Wet ruimtelijke ordening.

Relatie met rijksbeleid en provinciale plannen

Schakel tussen rijksbeleid en gemeentelijk beleid

De provinciale structuurvisie is een belangrijke schakel tussen de structuurvisies van Rijk en gemeenten op het vlak van ruimtelijke ordening. Deze Interimstructuurvisie draagt er (mede) toe bij dat nationale ruimtelijke belangen en doelen daadwerkelijk gestalte krijgen in het provinciale beleid. Daarnaast is de Interimstructuurvisie de plaats waar eigen provinciale belangen en doelen

zijn vastgelegd en op basis waarvan de provincie haar instrumenten onder de nieuwe Wet ruimtelijke ordening inzet. Met deze visie brengen wij richting gemeenten onze belangen en de inzet van het instrumentarium in beeld.

Verhouding met andere (strategische) provinciale plannen

Deze Interimstructuurvisie is één van de vier provinciale strategische plannen voor de fysieke leefomgeving. De nieuwe Wet ruimtelijke ordening leidt niet tot wezenlijke veranderingen in de onderlinge relatie tussen deze vier plannen. De Interimstructuurvisie schenkt net als het Streekplan 2002 veel aandacht aan de samenhang tussen en de afstemming met het beleid op het gebied van milieu, verkeer en vervoer en water. Dit gebeurt onder meer door het gedachtegoed uit het Integraal *Strategisch Milieubeleid* (2006), het *Provinciaal verkeers- en vervoersplan* (2006) en het *Waterhuishoudingsplan* (2002) te laten doorklinken in hoofdstuk 4 en in de uitvoeringsagenda van deze visie. Naast afstemming met deze drie plannen houden wij ook rekening met ander provinciaal beleid op economisch, sociaal-cultureel en ecologisch vlak. Omgekeerd zal het gedachtegoed uit deze Interimstructuurvisie ook doorwerken in de hiervoor genoemde (actualiseringen van) provinciale plannen.

De *gebieds- en reconstructieplannen* (2005) blijven hun status behouden. De planologische doorwerking van de begrenzing van de integrale zonering, zoals opgenomen in de reconstructieplannen, vloeit rechtstreeks voort uit de Reconstructiewet. Voor het overige bevatten deze plannen, mede gelet op de uitspraken van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State uit 2007, beleidsuitspraken waarmee bij de opstelling van ruimtelijke plannen rekening moet worden gehouden.

Nieuwe Waterwet
Na de invoering van de nieuwe Waterwet (voorzien in 2009) verandert voorgaande met betrekking tot het thema water: op grond van deze wet moet de provincie in plaats van het 'Waterhuishoudingsplan' één of meer regionale waterplannen vaststellen die wat betreft de ruimtelijke aspecten de status van provinciale structuurvisie hebben. Concreet betekent dit dat wij de huidige hoofdlijnen van het ruimtelijk relevante waterbeleid hebben opgenomen in deze Interimstructuurvisie. In de uiterlijk eind 2009 vast te stellen regionale waterplannen zullen eventueel benodigde inhoudelijke beleidswijzingen, voortvloeiende uit de nieuwe Waterwet en de Kaderrichtlijn water, worden meegenomen. Indien nodig kan dit later weer worden verwerkt in de integrale herziening van deze structuurvisie. De uitwerking van de ruimtelijk relevante hoofdlijnen van het waterbeleid krijgt een plaats in de 'Paraplunota ruimtelijke ordening' of in het regionale waterplan.

Verhouding met de Paraplunota ruimtelijke ordening van Gedeputeerde Staten

De nieuwe Wet ruimtelijke ordening geeft diverse bevoegdheden aan Gedeputeerde Staten. Deels hangen deze samen met de voorbereiding en uitvoering van onze besluiten (Provinciale Staten), deels gaat het om bevoegdheden die de nieuwe Wet ruimtelijke ordening rechtstreeks toekent aan Gedeputeerde Staten.
In de Interimstructuurvisie benoemen wij de algemene uitgangspunten die wij van belang achten voor de ruimtelijke ontwikkeling van Noord-Brabant. Wij vragen Gedeputeerde Staten hiermee rekening te houden bij de uitoefening van de aan hen toekomende bevoegdheden. Gedeputeerde Staten kunnen indien zij dat nodig vinden overgaan tot nadere uitwerking of concretisering van deze algemene kaders. In een aantal gevallen vragen wij Gedeputeerde Staten om tot een dergelijke concretisering over te gaan. Dit is in de uitvoeringsagenda (hoofdstuk 6) expliciet benoemd.
Gedeputeerde Staten hebben de nadere concretisering voor een deel al vormgegeven door de vaststelling van een zogenaamde *Paraplunota ruimtelijke ordening*. Deze Paraplunota heeft de status van beleidsregel als bedoeld in de Algemene wet bestuursrecht (art. 4:81, lid 1 Awb). Een dergelijk beleidsregel heeft betrekking op de afweging van belangen, de vaststelling van feiten en/of de uitleg van wettelijke voorschriften bij de uitoefening van bevoegdheden die het bestuursorgaan heeft. Aangezien deze wet vereist dat in de regel gehandeld moet worden overeenkomstig de

beleidsregel, geven Gedeputeerde Staten met de Paraplunota inzicht aan derden over de wijze en de momenten waarop zij hun bevoegdheden inzake de ruimtelijke ordening zullen hanteren.
Deel I van de Paraplunota bevat de algemene beleidslijnen ruimtelijke ordening, zoals vastgelegd in hoofdstuk 3 van *Brabant in Balans. Streekplan Noord-Brabant 2002*. Wijzigingen ten opzichte van dit streekplan betreffen ook hier noodzakelijke aanpassingen in verband met nieuwe wetgeving, rijksbeleid en onderwerpen waarover al provinciale besluitvorming heeft plaatsgevonden.
Met Deel II van de Paraplunota bevestigen Gedeputeerde Staten dat bestaande beleidsnota's ook onder de nieuwe Wet ruimtelijke ordening uitgangspunt van hun beleid en handelen vormen. Deze bestaande beleidsnota's betreffen onder meer de uitwerkingsplannen voor de stedelijke en landelijke regio's (2004), de revitaliseringsplannen (2005) en diverse thematische beleidsnota's als de *Ecologische bouwstenennota* (2006), de *Cultuurhistorische waardenkaart* (2006) en de beleidsbrief *Bevolkings- en woningbehoefteprognose* (2005).
De Paraplunota ruimtelijke ordening zal gelijktijdig met deze Interimstructuurvisie de openbare voorbereidingsprocedure doorlopen en door Gedeputeerde Staten worden vastgesteld na vaststelling van deze Interimstructuurvisie.

Verhouding met Provinciaal meerjarenprogramma voor het gebiedsgericht beleid

Er ligt een speciale relatie met het uitvoeringsprogramma voor het landelijk gebied. Wij moeten dat programma op grond van de Wet inrichting landelijk gebied (Wilg) vaststellen. Het Brabants Provinciaal Meerjarenprogramma voor het landelijk gebied (PMJP) 2007-2013 wordt eind 2007 vastgesteld en is gericht op de revitalisering van het landelijk gebied. Het programma omvat de doelen en prestaties die opgenomen zijn in de reconstructie- en gebiedsplannen. Ook is een raming opgenomen van de middelen die voor de realisatie van die doelen benodigd zijn. Daarbij wordt aangegeven wat voor aandeel de verschillende partijen (Rijk, provincie, andere overheden en private partijen) in die middelen leveren. Het PMJP is een programmeringsinstrument: derden, overheden en burgers kunnen aan dit programma geen rechten ontlenen. In de uitvoeringsagenda van onze visie (hoofdstuk 6) wordt nader ingegaan op de inhoudelijke relatie tussen deze Interimstructuurvisie en het PMJP.

Verhouding met Samenwerkingsverband Regio Eindhoven (SRE)

Het Samenwerkingsverband Regio Eindhoven is in de Wet gemeenschappelijke regelingen aangeduid als een speciaal Kaderrichtlijngebied (Wgr-plusregio). De nieuwe Wro kent geen nieuwe bevoegdheden op het gebied van de ruimtelijke ordening toe aan Wgr-plusregio's. In het overgangsrecht dat hoort bij de nieuwe Wet ruimtelijke ordening, is geregeld dat het regionaal structuurplan de status krijgt van provinciale structuurvisie. In het SRE-gebied betreft dit het bestaande Regionaal Structuurplan regio Eindhoven (2005) dat tegelijk vastgesteld is met het Uitwerkingsplan zuidoost Brabant en dat daarmee goeddeels overeenkomt. Dit uitwerkingsplan is onderdeel van de *Paraplunota ruimtelijke ordening* en sluit daarom geheel aan op deze Interimstructuurvisie.

Deel A: Visie, belangen en beleid

2 Visie op de ruimtelijke ontwikkeling van Noord-Brabant

Noord-Brabant is een provincie waar mensen graag wonen, werken en recreëren. Dat moet vooral zo blijven. Maar het kan natuurlijk altijd nog beter. Veel mensen ervaren hun provincie namelijk als steeds voller en rommeliger. Daarom hebben wij, gekoppeld aan de drie speerpunten economie, sociaal-cultureel en ecologie, een ruimtelijke visie op 2020 ontwikkeld.

In 2020 is Brabant een aantrekkelijk leefgebied tussen drie metropolen...

Brabant heeft zich verder ontwikkeld tot een aantrekkelijk leefgebied tussen de ons omringende metropolen Randstad, Ruhrgebied en Vlaamse Ruit. Vooral vanuit eigen kracht floreert hier in een open verbinding met de rest van Europa, een veelzijdige, duurzame en hoogwaardige economie. De vijf grote Brabantse steden spelen in dit geheel een belangrijke rol. West-Brabant heeft haar eigen positie in de noord-zuid-relaties tussen de Randstad en de Vlaamse Ruit verstevigd. Zij vervult in die zin een schakelfunctie met de rest van BrabantStad. Er heeft instroom van mensen en bedrijven van buiten de provincie plaatsgehad. Doordat overloop vanuit andere delen van Nederland niet actief is bevorderd, is echter voorkomen dat de druk op het milieu en de ruimte onnodig is vergroot. Wel is een evenredig deel van de migratie naar Nederland in Brabant opgevangen. Ook is ruimte geboden aan innovatieve bedrijvigheid van elders, waardoor de economische structuur van Brabant versterkt is.

...met ruimte voor alle Brabanders om te leven en te werken...

Er zijn in 2020 vele betrokken, ondernemende en goed opgeleide Brabanders. Het zijn er naar schatting 65.000 meer dan nu. Ze zijn gemiddeld ouder, er zijn er meer vanuit een andere cultuur en ze wonen met minder personen in een woning. Al deze Brabanders met hun vele leefstijlen krijgen zoveel mogelijk de ruimte om te kunnen voorzien in hun behoefte om te wonen, werken, recreëren en zich te verplaatsen. Hiertoe zijn er meer mogelijkheden geschapen om centraal-stedelijk of juist suburbaan te wonen. Omdat wonen en werken op duurzame, ruimtebesparende wijze zijn vormgegeven, is het gelukt om de uitbreiding van het stedelijk ruimtebeslag te beperken. Daardoor zijn er beduidend minder hectaren aangesproken dan waar aan het begin van deze eeuw nog van werd uitgegaan. Door het programma Programma Landelijk Gebied heeft het Brabantse platteland nieuwe impulsen gekregen. Op een vernieuwende wijze is invulling gegeven aan de economische dynamiek van het platteland. De bereikbaarheid is vooral in de stedelijke regio's optimaal, zonder dat hiervoor het net van stroomwegen met nieuwe, ingrijpende doorsnijdingen van het Brabantse land is uitgebreid. En er zijn in Brabant nog altijd vele aantrekkelijke natuurgebieden en landschappen.

...met respect voor sociaal-culturele waarden en ontwikkelingen...

Om volwaardig te kunnen deelnemen aan de samenleving worden hoge eisen gesteld aan creativiteit, zelfstandigheid en eigen initiatief. Het merendeel van de Brabanders ervaart dit als een uitdaging. De afgelopen twee decennia leren dat velen ook in staat zijn deze uitdaging aan te gaan. Dit mede dankzij uitstekende onderwijs- en zorgvoorzieningen en het rijke aanbod aan inspiratiebronnen en ontspanningsmogelijkheden in de natuur, in landschappen met geschiedenis, in kunstzinnige en culturele instellingen en in de sport.

Niet iedereen heeft het tempo waarin de ontwikkelingen de afgelopen decennia hebben plaatsgevonden bij kunnen benen. De ontwikkeling van een scala aan nieuwe innovatieve maatregelen heeft sociale uitsluiting van ouderen, allochtonen en gehandicapten echter kunnen voorkomen. In sommige stadswijken is dit gebeurd in samenhang met een fysieke opknapbeurt. In de kleine kernen en op het platteland is, na een moeizame start, een werkbare combinatie gevonden met innovatieve, kleinschalige vormen van openbaar vervoer die het mogelijk maken ook zonder eigen auto mobiel te zijn. Nieuwe mogelijkheden van de informatie- en communicatietechnologie (ICT) zijn goed benut en spelen een rol in het bereikbaar houden van voorzieningen. Het provinciale ruimtelijk beleid heeft deze maatregelen zoveel mogelijk ondersteund. Het zijn echter vooral de maatschappelijke organisaties en de dorps- en wijkraden, die in samenwerking met de gemeenten de handschoen hebben opgepakt. En met succes!

...en met respect voor bodem, water, natuur en landschap...

In 2020 respecteren we de draagkracht van onze natuurlijke leefomgeving en onze landschappelijke en cultuurhistorische rijkdom. De bodem- en watervervuiling door de landbouw is geminimaliseerd en het oppompen van grondwater op de zandgronden is belangrijk verminderd. De rivieren en de beken hebben we ruimte gegeven hun waterafvoerende en -bergende functie ook in perioden van hevige regenval te kunnen vervullen. Binnen de groene hoofdstructuur heeft de natuur voldoende ontwikkelingsmogelijkheden. In vogelvlucht zijn twaalf robuuste aaneengesloten natuurgebieden van formaat waar te nemen, de zogenaamde regionale natuur- en landschapseenheden. Ze worden gekenmerkt door een grote mate van natuurlijkheid, weidsheid en stilte. We zijn er trots op dat cultuurhistorisch waardevolle elementen of ensembles in het landschap zijn behouden voor de generaties na ons.

...dus een contrastrijk Brabant

Brabant is nog altijd een herkenbare koepel met daaronder uiteenlopende gebieden. Wel Brabants, maar toch net even anders dan de andere. De inspanningen die vanaf de ontwerpfase van een ruimtelijke ontwikkeling in het kader van het provinciale ruimtelijke beleid zijn gepleegd, hebben deze veelkleurigheid van Brabant versterkt. Bij het verder vergroten van de contrasten binnen Brabant houden we de basiskwaliteit van een locatie scherp in het oog, maar bieden we ook ruimte voor experimenten. Het is daarbij voor ons als provinciale overheid een uitdaging om ambities en regels zodanig te verknopen dat het eindresultaat de moeite waard is.
Wie onze provincie in vogelvlucht overziet herkent nog altijd gebieden met hogere concentraties aan bebouwing en infrastructuur, maar ook agrarische gebieden of gebieden met meer natuur en een landelijk karakter.

BrabantStad en stedelijke regio's

De stedelijke regio's zijn binnen het stedelijk netwerk BrabantStad op een vernieuwende en kwalitatief hoogwaardige wijze ingericht. Ze zijn voldoende robuust gebleken en hebben hun verstedelijkingsopgave waargemaakt. Dit komt mede doordat de mogelijkheden van inbreiden en herstructureren ten volle zijn benut en er – verknoopt aan de infrastructuur – hoogstedelijk en op compacte wijze is gebouwd. Stedelijke regio's zijn er in geslaagd in te spelen op de gevarieerde vraag naar woon- en werkmilieus. Doordat van meet af aan natuur- en landschapswaarden een centrale rol hebben gespeeld, zijn belangrijke groene en open gebieden gevrijwaard van verdere verstedelijking. Op een aantal plaatsen zijn interessante rood-voor-groen-projecten van de grond gekomen.

Binnen BrabantStad, en gekoppeld aan de knooppunten van infrastructuur, hebben de grote steden zich verder ontwikkeld als dè centrale 'knopen' in het internationale en nationale stedelijke netwerk. Door optimale aansluitingen op het net van hogesnelheidstreinen is de bereikbaarheid van BrabantStad sterk verbeterd. Het OV-netwerk BrabantStad is als ruggengraat van het stedelijk

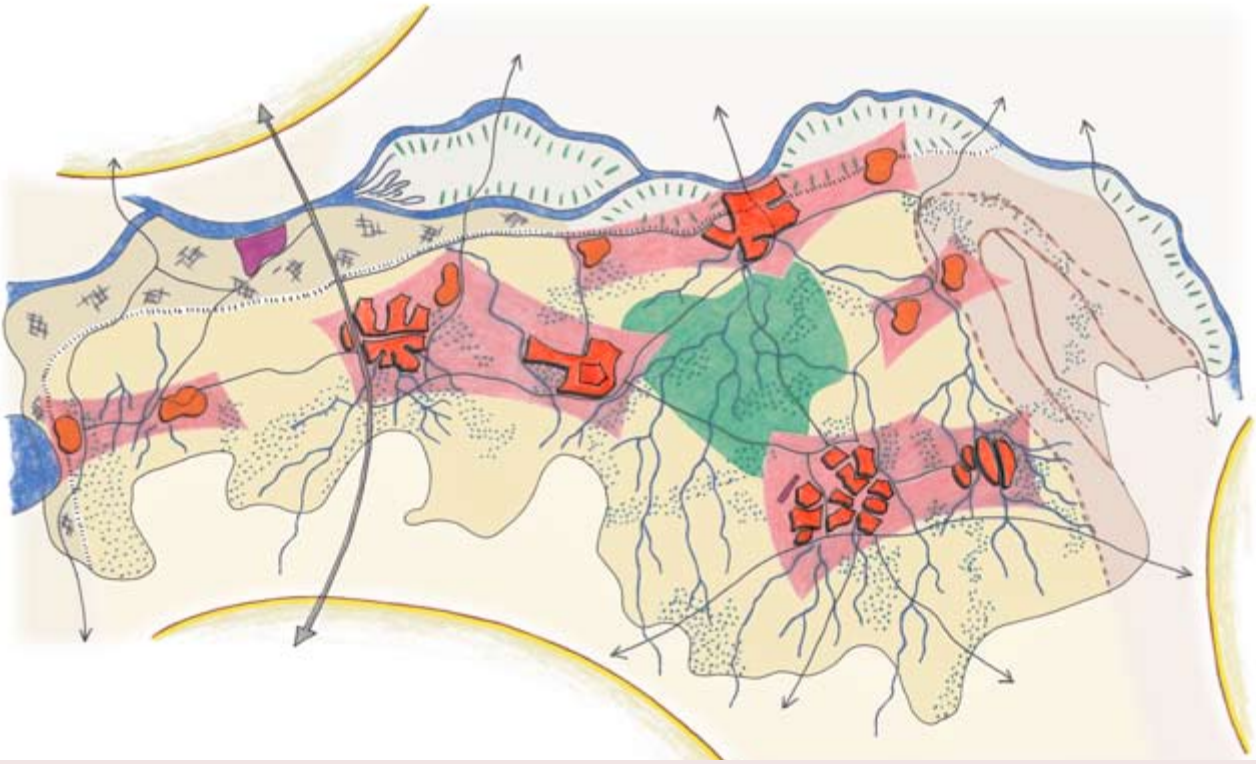

Contrastrijk Brabant
De ruimtelijke kwaliteit van Brabant bestaat uit de afwisseling van stad en land. Krachtige stedelijke regio's met een gevarieerd aanbod aan woon- en werkmilieus, robuuste natuurgebieden en aantrekkelijke landschappen.

netwerk gerealiseerd, waardoor de (trein)verbindingen tussen de vijf steden zijn verbeterd. Ook andere steden en kernen binnen de stedelijke regio's hebben hiervan geprofiteerd. Knelpunten in de weginfrastructuur zijn weggenomen, onder andere door innovatieve, op intensief gebruik gerichte oplossingen.

Grote steden

Voor Breda blijft de ligging aan de as Antwerpen-Randstad onderscheidend. Breda is de verbindende schakel tussen de stedelijke netwerken Zuidvleugel en Vlaamse Ruit, en vormt de poort tot BrabantStad. Breda is verbonden aan infrastructuur en ligt verankerd in het landschap. Naar het westen presenteert de stad zich met een sterk stedelijk front aan de A16 / HSL. Hier is ruimte gevonden voor de ontwikkeling van hoogstedelijke milieus. Daarnaast behoudt Breda de verankering in het landschap, vooral in het (zuid)oosten, en is er geïnvesteerd in een verbeterde relatie met het landschap.

Tilburg heeft zich tot een compacte stad ontwikkeld met een open structuur en een sterk contrast tussen dominante hoogbouw en bescheiden laagbouw. Door te verdichten in het stedelijk gebied is meer centrumstedelijkheid gecreëerd. De Spoorzone speelt hier een belangrijke rol. Tilburg is een stad van cultuur en creativiteit. Het industriële erfgoed is herbestemd en er zijn vele creatieve broedplaatsen. Om een tweedeling in de stad te voorkomen is in Tilburg de kwaliteit van de naoorlogse woongebieden sterk verbeterd en hebben middeninkomens zich weer in de stad gevestigd.
's-Hertogenbosch heeft de bijzondere kansen voor stedelijke en groenblauwe ontwikkeling door de ligging aan de Maas en in de Diezedelta verzilverd. Na de omlegging van het kanaal is er intensief verstedelijkt tot over de A2. De relatie met Helmond-Eindhoven is versterkt. 's-Hertogenbosch heeft zich ontwikkeld tot het provinciale centrum van bestuur, recht, handel en diensten. De stad

van Jeroen Bosch trekt met haar cultuurhistorisch interessante binnenstad veel bezoekers. Er is volop hergebruik van industrieel erfgoed door culturele functies en creatieve bedrijvigheid.

Eindhoven heeft zich ontwikkeld tot een kennisgestuurd industrieel complex dat zich internationaal onderscheidt: Brainport Eindhoven. Door het aantakken van Eindhoven op de HSL en de aanleg van een grote ruit om Eindhoven is de stad internationaal beter bereikbaar geworden. De vervlechting van bebouwing en groen blijft het ruimtelijk kenmerk: de stad is als een 'printplaat op een groene drager'. In de regio Eindhoven zijn techniek en creativiteit gebundeld in de TU Eindhoven, Designacademy en Automotive. Samen met Helmond kan Eindhoven een internationale hotspot op het gebied van ontwerp, productie, beheer en onderhoud voor de auto- en luchtvaartindustrie worden.

Helmond heeft haar positie als centrum van Automotive en Foodtechnology uitgebouwd. In het centrum heeft Helmond haar ligging aan het oude kanaal uitgebuit. Door transformatie van de oude industriegebieden zijn nieuwe functionele gebieden met wonen, werken, ontspanning en cultuur ontstaan. De aanleg van een grote verkeersruit rond Eindhoven en Helmond heeft een dreigend verkeersinfarct in deze regio voorkomen en beide steden nieuwe ruimte gegeven. Daarbij heeft Helmond de oostkant van de regio meer tot ontwikkeling gebracht.

Het groene hart van Brabant

In het midden van BrabantStad ligt het groene hart van Brabant. Een tuin tussen de stedelijke regio's. Het groene hart is meer dan een afgeleide van de (stedelijke) ontwikkelingen om haar heen. Ze heeft bewezen genoeg stevigheid te hebben om haar eigen identiteit te versterken. In het gebied is de grote variatie aan natuur- en cultuurhistorische (landschaps)waarden en het karakteristieke landschap – afwisselend open en besloten – als uitgangspunt genomen bij het vormgeven van de ruimtelijke ontwikkelingen. In het groene hart van Brabant ligt ook Nationaal Landschap Het Groene Woud. Ruimtelijke ontwikkelingen – mede in verband met sociaal-economisch belangen – hebben een bijdrage geleverd aan het behoud en versterking van de kernkwaliteiten van dit Nationaal Landschap. Het recreatieve hart van Brabant klopt en is kerngezond. Daardoor is het een belangrijke drager voor het aantrekkelijke woon- en vestigingsklimaat in onze provincie. Op toeristisch-recreatief vlak is de nadruk meer gelegd op het verhogen van de kwaliteit, dan op het verder uitbreiden van bestaande voorzieningen. Ook de wijze waarop de verbreding van de landbouw is ingevuld en de zorgvuldige wijze waarop wonen en werken een plek hebben gekregen, zijn illustratief voor het belang dat wordt gehecht aan de bijzondere kwaliteiten van dit gebied.

Westelijk kleigebied

Op de vruchtbare zeeklei in het westelijk kleigebied heeft de landbouw voor de wereldmarkt zich verder ontwikkeld. Uitgestrekte percelen in een weids landschap worden begrensd door harde infrastructurele lijnen en oude zeedijken. De karakteristiek van het open polderlandschap is nog altijd duidelijk herkenbaar. Op enkele plaatsen, waar kalkrijk water van de hogere zandgronden opwelt, is karakteristieke natuur tot ontwikkeling gebracht. Het probleem ten aanzien van blauwalgen in het Krammer-Volkerak/Zoommeer is opgelost ten gunste van natuur en waterrecreatie.
De West-Brabantse Waterlinie, een verzamelnaam voor de vestingwerken, fortificaties en inundatiegebieden van Bergen op Zoom tot Steenbergen, is hersteld en beleefbaar gemaakt. Door een combinatie van cultuurhistorie met functies als bijvoorbeeld water, natuur en landgoederen is de geschiedenis van het gebied zichtbaar gemaakt.
De A4 is aangelegd en zorgt voor een nog betere bereikbaarheid van dit deel van Brabant. Ondanks grootschalige ontwikkelingen langs de A4, zoals het Agro- en Foodcluster bij Dinteloord en de verstedelijkingslocatie De Schans bij Halsteren, is het Westbrabantse zeekleilandschap nog open en goed beleefbaar vanaf de weg.

Het Agro- en Foodcluster (AFC) West-Brabant in de Oud Prinslandse Polder heeft als combinatie van grootschalige glastuinbouw met specifiek op agro- en foodgelieerde bedrijven zijn meerwaarde duidelijk bewezen. Doordat veel aandacht is gegeven aan de ontwerpopgave voor deze grootschalige ontwikkeling, zijn op een eigentijdse en creatieve wijze, maar ook vanuit een historisch perspectief in relatie tot de huidige verschijningsvorm, nieuwe kwaliteiten en identiteiten aan het gebied toegevoegd.
Het bovenregionale bedrijventerrein Logistiek Park Moerdijk is een dynamisch centrum van logistieke bedrijvigheid geworden. Omdat speciale aandacht is besteed aan duurzame bedrijfsprocessen, efficiënt ruimtegebruik en aan de landschappelijke inpassing en beeldkwaliteit, manifesteert dit terrein – gelegen op een knooppunt van wegen, spoorwegen, vaarwegen en buisleidingen – zich als dé Poort van Brabant en hèt toonbeeld van een multimodaal ontsloten en duurzaam ingericht bedrijventerrein.

Noordelijk en oostelijk rivierengebied

Hollands Diep, (Bergsche-) Maas, Merwede, Biesbosch en Land van Heusden en Altena: in het noordelijk rivierengebied gaan water en land hand in hand. Gebleken is dat waterberging, een productieve landbouw, natuur, cultuurhistorie en diverse vormen van recreatie uitstekend samengaan. Woningbouw en bedrijvigheid zijn op een eigentijdse wijze vormgegeven, waardoor de openheid van het gebied bewaard is gebleven. De Noordwaard heeft zich ontwikkeld tot een rijk gevarieerd gebied dat goed aansluit bij Nationaal Park De Biesbosch. In de Noordwaard heeft de rivier meer ruimte gekregen met duurzame oplossingen voor wonen, werken en leven. In de Overdiepse Polder zijn de terpen een toonbeeld van ruimtelijke planning met duurzaam agrarisch gebruik voor een beperkt aantal moderne bedrijven en periodieke waterberging.
Ook in het oostelijk rivierengebied is ruimte bestemd voor berging van water bij extreem hoge piekafvoeren. Water, natuur en recreatie hebben tot nieuwe combinaties van ruimtegebruik geleid. De vruchtbare rivierklei verklaart hier de aanwezigheid van grondgebonden veehouderij. Vanuit het besef dat langs de rivier de kwetsbare, cultuurhistorisch waardevolle landschappen, zoals de Beerse Overlaat en het Maasheggenlandschap bescherming en versterking nodig hebben, is het wonen en werken op compacte wijze vormgegeven.

Zuidelijk beekdalengebied

De zuidelijke delen van Brabant ontlenen hun karakteristiek voor een groot deel aan de slingerende beken die hun oorsprong vinden bij onze zuiderburen. Afwisseling en rust zijn als kernkwaliteiten behouden en versterkt. Hoog en laag, nat en droog, natuur en cultuur wisselen elkaar af. Landbouw wordt er met respect voor water, bodem en landschap bedreven. Vaak ook is het perspectief gevonden in verbreding richting natuurbeheer en recreatie. Mede doordat water nu ook echt de kans krijgt in te zijgen, is de natuurlijke kwel in de lagere delen gegarandeerd en daarmee ook de watervoorziening van landbouw en natuur en de drinkwaterwinning. En zo is er ook geen wateroverlast meer in de benedenstroom van de beken. Op een aantal plaatsen zijn grote regionale natuur- en landschapseenheden totstandgekomen, waar de activiteiten zijn afgestemd op de natuurdoelstellingen. Verdere verstening van het gebied is voorkomen. Bij het zoeken naar ruimte voor wonen en werken is aangesloten op de maat en de kwaliteit van het landschap en de dorpen. Nieuwe infrastructuur is met het oog op de bijzondere kwaliteiten van het gebied op een uiterst zorgvuldige wijze ingepast.

Oostelijk zandgebied

Het oostelijk zandgebied biedt ruimte voor de ontwikkeling van de intensieve veehouderij. Door de uitvoering van het Programma Landelijk Gebied is hier een modern agrarisch landschap gecreëerd, waarin deze landbouwsector weer toekomstperspectief heeft. Tegelijkertijd is het gelukt de belasting van water, bodem en lucht aanzienlijk terug te dringen. Enkele groene parels zijn uitgebouwd tot regionale natuur- en landschapseenheid, met ruimte voor recreatie. Wonen en werken hebben een logische, passende plaats in het landschap gekregen.

3 Provinciale belangen, doelen en principes

3.1 Hoofdbelang: zorgvuldig ruimtegebruik

In de nieuwe Wet ruimtelijke ordening vormen de provinciale ruimtelijke belangen de grondslag voor de inzet van de sturingsinstrumenten. Wij kiezen er in deze Interimstructuurvisie voor één overkoepelend ruimtelijk belang te formuleren en dit thematisch uit te werken in deelbelangen en –doelen.

In het vorige hoofdstuk hebben wij onze visie gegeven op de toekomstige ruimtelijke inrichting van Noord-Brabant. In wezen gaat het er telkens om met het provinciaal ruimtelijk beleid bij te dragen aan de balans tussen het economische, het ecologische en het sociaal-culturele kapitaal van Brabant. Voor nu en de overzienbare toekomst, waarin we een blijvende economische groei verwachten, willen wij nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen faciliteren die bijdragen aan het op provinciale schaal behouden en verkrijgen van samenhang en balans tussen economische, ecologische en sociaal-culturele kwaliteiten. Hierbij zullen we de lijn die met het Streekplan 2002 is ingezet voortzetten en bij nieuwe (economische) ontwikkelingen meer aandacht schenken aan ecologische en sociaal-culturele aspecten dan in de afgelopen decennia is gebeurd. Met andere woorden: we willen onze ruimte zorgvuldiger gaan gebruiken. Dat is het hoofdbelang van het provinciaal ruimtelijk beleid.

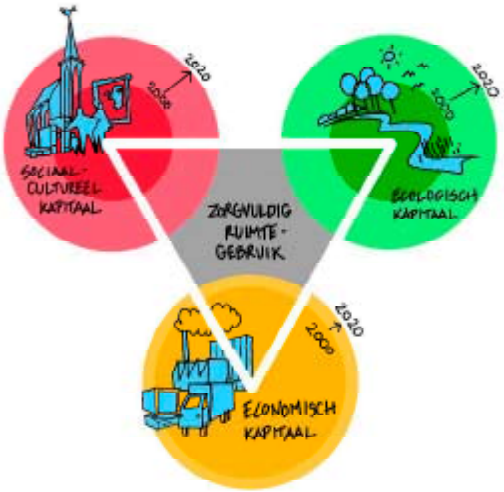

"Zorgvuldig ruimtegebruik moet bij blijvende economische groei meer dan in de afgelopen decennia bijdragen aan de vergroting van het ecologische en het sociaal-culturele kapitaal".

Om tot zorgvuldig ruimtegebruik te komen leggen wij in ons ruimtelijk beleid de nadruk op een aantal aspecten. Allereerst kiezen wij voor toepassing van de lagenbenadering. Dat betekent dat ruimtelijke ontwikkelingen worden afgestemd op de draagkracht van het watersysteem en de bodem, op de waarden van natuur, landschap en cultuurhistorie, en dat ze aansluiten op de kwaliteiten van onze infrastructuur. Vervolgens onderstrepen we het belang van zuinig ruimtegebruik. Dat wil zeggen dat we de groei en de spreiding van het stedelijk ruimtebeslag willen afremmen. Ook vinden we het van groot belang dat onze omgeving op een duurzame wijze wordt ingericht

en beheerd en er aantrekkelijk uitziet, zowel in landschappelijke, stedenbouwkundige als architectonische zin. Daarnaast hebben we oog voor de sociale effecten van ons ruimtelijk beleid en willen we, waar dat kan, een bijdrage leveren aan sociale rechtvaardigheid. Van een wat andere orde, maar niet minder belangrijk is ten slotte de noodzaak grensoverschrijdend te denken en te handelen. Op elk schaalniveau – Europees, rijks-, provinciaal, gemeentelijk of ander – is immers sprake van grensoverschrijdende samenhang, zowel in het natuurlijk systeem als in de menselijke activiteiten.

Door de bijzondere aandacht voor deze aspecten komt een zeker accent te liggen op de ecologische en de sociaal-culturele belangen. Hierbij moeten we echter niet uit het oog verliezen dat blijvende economische groei een voorwaarde is voor onze welvaart en ons welzijn.

De provincie vraagt van gemeenten dat ook zij in hun ruimtelijk beleid bijzondere aandacht hebben voor alle genoemde aspecten van zorgvuldig ruimtegebruik. Aan bedrijven, instellingen en burgers vragen wij om deze aspecten bewust in hun handelen te betrekken.

3.2 Thematische uitwerking van belangen in doelen

Het hoofdbelang zoals wij dat hierboven hebben aangegeven, is van toepassing op het totale ruimtelijke beleid en heeft een langdurig perspectief. Om zo goed mogelijk recht te doen aan de eisen die de nieuwe Wet ruimtelijke ordening aan ons stelt, hebben wij dit hoofdbelang op thematische wijze verder uitgewerkt in provinciale belangen. Tegelijkertijd noemen we daarbij ook één of meerdere doelen. Deze doelen hebben een (middel)langetermijnperspectief (circa 10 jaar).
Wij hebben de provinciale belangen met de daaraan gekoppelde doelen voor de tien, vanuit ruimtelijke ordeningsoptiek meest relevante, thema's hieronder aangegeven.
De belangen zijn gebaseerd op bestaand provinciaal ruimtelijk beleid. De in doelen uitgewerkte belangen zijn in de hoofdlijnen van het provinciaal ruimtelijk beleid (hoofdstuk 4) vertaald. In de uitvoeringsagenda hoofdstuk 6 geven wij concreet aan hoe wij uitvoering (willen) geven aan dit beleid.

Ruimtelijke kwaliteit

Belang: Kwaliteit van en contrast tussen het landelijk en het stedelijk gebied.

1. Behouden en ontwikkelen van regionale gebiedsidentiteiten en ruimtelijke contrasten in Brabant;
2. Ruimtelijke kwaliteit vanaf begin sturend laten zijn voor ruimtelijke planvorming.

Natuur

Belang: Biodiversiteit.

1. Behoud en ontwikkeling van een netwerk van robuuste natuurgebieden met goede ecologische verbindingen;
2. Behoud en ontwikkeling van ecologische waarden buíten het netwerk van natuurgebieden en ecologische verbindingszones;
3. Behoud en ontwikkeling van groen in en om de stad.

Water

Belang: Een duurzaam functionerend (grond)watersysteem.

1. Zorgen voor beveiliging tegen overstromingen en bescherming tegen wateroverlast;
2. Verbetering en herstel van het natuurlijk (grond- en oppervlakte)watersysteem;
3. Zekerstelling van grond- en oppervlaktewater ten behoeve van drinkwater en industriële productie.

Bodem, milieu en energie

Belang: Een duurzame omgang met en beheer van bodem en leefmilieu.

1. Stimuleren van duurzaam bodembeheer;
2. De bodem (door aanpak van bodemverontreiniging) geschikt maken voor huidig c.q. gewenst gebruik;
3. Zorgen voor een gezonde en veilige fysieke leefomgeving;
4. Stimuleren van duurzame energiewinning.

Cultuurhistorie en aardkunde

Belang: De (belevings)waarde van cultuurhistorie en aardkunde.

1. Bescherming, behoud, herstel en versterking van de cultuurhistorische waarden met betrekking tot het (steden)bouwkundig erfgoed, het historisch geografisch erfgoed, inclusief de historische groenwaarden en het archeologisch erfgoed;
2. Bescherming, behoud, herstel en ontwikkeling van de aardkundige waarden, bestaande uit het aardkundig erfgoed en de actuele aardkundige vormen en processen in het landschap.

Mobiliteit en infrastructuur

Belang: Een duurzame bereikbaarheid voor alle vervoerswijzen, voor zowel goederen als personenvervoer, met een accent op de stedelijke regio's.

1. (Bestaande) infrastructuur meer sturend laten zijn voor ruimtelijke ontwikkelingen;
2. Het op orde brengen van bestaande en nieuwe infrastructuur, het intensief benutten van bestaande- en het duurzaam ruimtelijk inpassen van nieuwe infrastructuur.

Werken en voorzieningen

Belang: Een goed functionerende (regionale) markt voor bedrijventerreinen en een gedifferentieerde voorzieningenstructuur.

1. Voorzien in een kwantitatief en kwalitatief op de behoefte aansluitend aanbod van bedrijventerreinen en een gedifferentieerde voorzieningenstructuur;
2. Realiseren van zorgvuldig ruimtegebruik op bedrijventerreinen en het bevorderen van herstructurering van verouderde terreinen.

Wonen

Belang: Een goed functionerende (regionale) woningmarkt.

1. Stimuleren van continuïteit in woningbouwproductie;
2. Bevorderen van een gevarieerd en aantrekkelijk aanbod van woningen en woonmilieus dat aansluit op de wens van de woonconsument;
3. Bevorderen herstructurering van niet goed functionerend of verouderd stedelijk (woon)gebied.

Land- en tuinbouw

Belang: Een duurzame land- en tuinbouw.

1. Voldoende ruimte bieden voor de ontwikkeling van een duurzame en economisch gezonde land- en tuinbouw;
2. Voldoende ruimte bieden voor de ontwikkeling van nieuwe economische dragers ter ondersteuning van een vitaal landelijk gebied.

Toerisme en recreatie

Belang: Een sterke en gedifferentieerde toeristisch-recreatieve structuur in zowel de steden als het landelijk gebied.

1. Voorzien in de ruimtebehoefte voor toeristisch-recreatieve voorzieningen, voor zover het past binnen de draagkracht van het gebied;
2. Verbeteren van de recreatieve ontsluiting van het landelijk gebied (routenetwerken);
3. Waarborgen en versterken van de positie van de bovenregionale attractieparken in Brabant.

3.3 Vijf leidende principes voor het provinciaal ruimtelijk beleid

De hoofdlijnen van ons ruimtelijk beleid worden in hoofdstuk 4 uiteengezet aan de hand van vijf leidende principes. Deze principes hebben een ruimtelijke inslag en zijn van belang voor het provinciale schaalniveau. De in paragraaf 3.1 genoemde aspecten van zorgvuldig ruimtegebruik, alsook de meer thematische uitwerking van belangen en doelen uit paragraaf 3.2 zijn hierin terug te vinden.

De vijf leidende ruimtelijke principes zijn:

- meer aandacht voor de onderste lagen;
- zuinig ruimtegebruik;
- concentratie van de verstedelijking;
- zonering van het buitengebied;
- grensoverschrijdend denken en handelen.

De inrichting en de beeldkwaliteit van onze omgeving en de sociale aspecten van de ruimtelijke ordening komen aan de orde als onderdeel van de vijf ruimtelijke principes. De ruimtelijke kwaliteit – vooral bij nieuwe ontwikkelingen - in onze provincie vraagt bijzondere aandacht. Een adequate borging van bestaande waarden in het landschap en ontwikkeling van de gewenste nieuwe landschapskwaliteiten vraagt om kennis, maar vooral ook om visie en inzet van provinciale instrumenten.
De sociale effecten van het provinciaal ruimtelijk beleid en de mogelijke bijdragen aan de vergroting van het sociale kapitaal zijn eveneens belangrijk, maar leveren op zichzelf genomen geen ruimtelijk hoofdprincipe op.

Onderstaande figuur geeft de verhouding weer tussen belangen, doelen en principes:

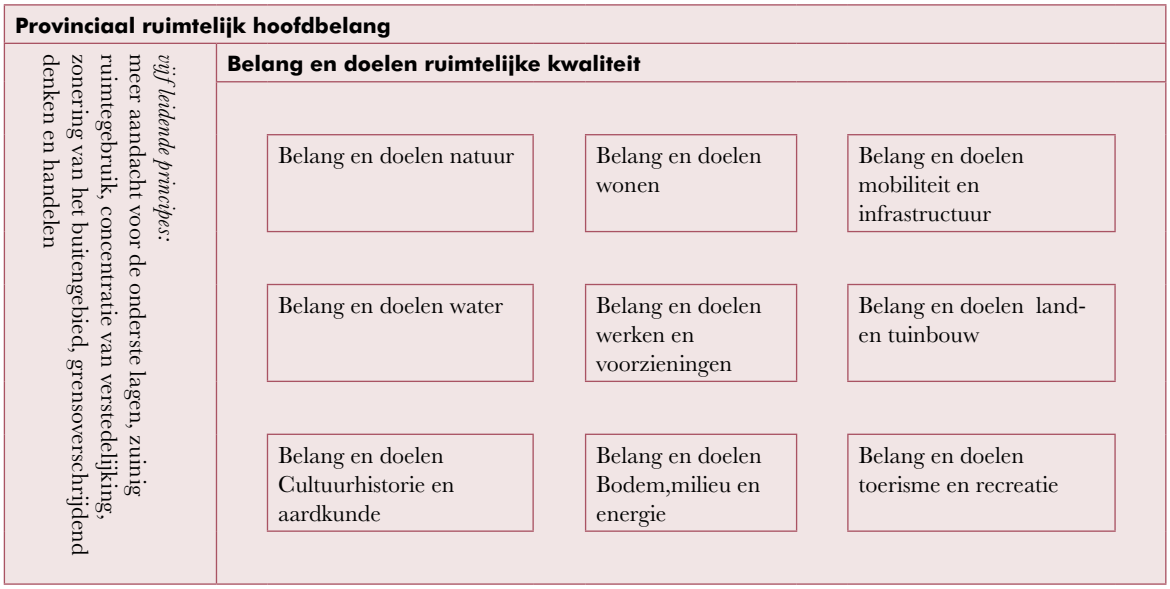

Figuur 1: Verhouding tussen belangen, doelen en principes

4 Hoofdlijnen van beleid

4.1 Meer aandacht voor de onderste lagen

4.1.1 De lagenbenadering als methode

Bij de beoordeling, initiëring en ondersteuning van nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen in Noord-Brabant hanteren wij de zogeheten lagenbenadering. De lagenbenadering gaat uit van drie lagen. De onderste laag wordt gevormd door de bodemtypologie, de geomorfologie en het watersysteem en de hiermee samenhangende natuurlijke, landschappelijke en cultuurhistorische (landschaps) waarden. Het grote belang van de onderste laag vindt zijn oorzaak in de lange reproductietijd en daarmee de onvervangbaarheid van deze waarden en systemen. Dit betekent dat het bodem- en watersysteem vanaf het begin een (meer) sturende rol moeten krijgen in het ruimtelijke planvormingsproces.
De tweede laag wordt gevormd door de infrastructuur. Deze laag, met belangrijke weg-, spoor- en waterverbindingen, moet – evenals de onderste laag – meer sturend worden voor ruimtelijke ontwikkelingen dan nu het geval is. Om de onderste laag te sparen en verdere versnippering van natuur en landschap te voorkomen, vindt de provincie uitbreiding van de infrastructuur met nieuwe, ingrijpende doorsnijdingen van het Brabantse land ongewenst. Om tegemoet te komen aan de mobiliteitsbehoefte is het van belang wonen en werken zo goed mogelijk te vervlechten met de infrastructuur.

De derde en bovenste laag bestaat uit het ruimtegebruik voor wonen, werken, landbouw en recreatie. Dit wordt ook wel de occupatie genoemd. Deze vorm van ruimtegebruik moet meer dan voorheen worden afgestemd op de onderste twee lagen. Onze visie voor de derde laag is verwoord vanuit de leidende principes voor het provinciaal ruimtelijk beleid uit hoofdstuk 3.3 en opgenomen in de paragrafen 4.2 Zuinig ruimtegebruik, 4.3 Concentratie van verstedelijking en 4.4 Zonering van het buitengebied.

De lagenbenadering is een werkwijze om ruimtelijke keuzen te onderbouwen en zorgvuldig ruimtegebruik te stimuleren. Per gebied leidt deze benaderingswijze tot verschillende (ruimtelijke) uitkomsten, afhankelijk van de specifieke regionale of lokale kwaliteiten en omstandigheden. Dit sluit aan bij de contrastrijkheid en de veelvormigheid van Brabant. Soms ligt de nadruk op behoud, bijvoorbeeld van belangrijke natuurwaarden, soms op beheer, zoals bij cultuurhistorisch waardevolle landschapselementen en soms op verdere (stedelijke) ontwikkeling ten behoeve van de economische dynamiek. De vragen ‘waar’ en vooral ook ‘op welke wijze’ ruimtelijke ontwikkelingen mogen plaatsvinden, kunnen door toepassing van de lagenbenadering beter worden beantwoord.

Wij hebben de lagenbenadering onder meer toegepast bij het aangeven en begrenzen van de stedelijke regio’s. Deze regio’s zijn gesitueerd rond de grote steden en de hoofdinfrastructuur die hen verbindt, waardoor maximaal tegemoet kan worden gekomen aan de mobiliteitsbehoefte (vervoer per auto, fiets en openbaar vervoer) zonder de hoofdinfrastructuur ingrijpend uit te breiden. Door de koppeling van verstedelijkingslocaties aan infrastructuur (weg, water en spoor) is de tweede laag sturend voor de ruimtelijke ontwikkeling van Noord-Brabant. Bij de begrenzing van de stedelijke regio’s hebben wij rekening gehouden met de kwaliteiten van het bodem- en watersysteem, natuur, landschap en cultuurhistorie. Daardoor zijn wezenlijke elementen van de onderste laag in de nabijheid van de grote steden ontzien. Het concentreren van wonen en werken

in de stedelijke regio's komt ten goede aan de waarden in de onderste laag in de rest van de provincie.
Ook bij de uitwerking van de reconstructie- en gebiedsplannen is de lagenbenadering toegepast. De zonering in extensiverings-, verwevings- en landbouwontwikkelingsgebieden is hier mede op gebaseerd.

Wij vinden het belangrijk dat ook bij de opstelling van toekomstige ruimtelijke plannen en projecten de lagenbenadering wordt toegepast. Dit betekent dat er in ieder geval rekening wordt gehouden met de hierna te beschrijven kwaliteiten van de onderste twee lagen en dat hiervan ook blijk wordt gegeven in de motivering van nieuwe ruimtelijke plannen. De diepgang van de motivering is hierbij afhankelijk van de aard en de ingrijpendheid van het plan of het project.

4.1.2 De eerste laag: water, bodem, natuur, landschap en cultuurhistorie

Water en bodem

In de afgelopen decennia is het gebruik van de ruimte in Brabant sterk veranderd. De mens heeft vele aanpassingen in de water- en bodemhuishouding gepleegd. Er is een traditie gegroeid van het aanpassen van de omstandigheden van bodem en waterhuishouding aan de behoeften van het ruimtegebruik. Als gevolg hiervan zijn natte gronden flink ontwaterd, wordt het regenwater snel afgevoerd en veel grondwater opgepompt. Hierdoor zijn grondwaterstanden fors gedaald en bijzondere kwelsituaties met hiermee samenhangende bijzondere natuurwaarden verdwenen. De natuur en in toenemende mate ook de landbouw, ondervinden verdrogingsschade. Meststoffen en bestrijdingsmiddelen vervuilen in grote delen van de provincie de bodem en het grond- en oppervlaktewater. Zij bedreigen de kwaliteit van het drinkwater en verminderen de soortenrijkdom in de natuur. Daarnaast vormen lokale bodemverontreinigingen – het gevolg van industriële activiteiten uit het verleden – op een aantal plaatsen een bedreiging voor de kwaliteit van het grondwater waardoor de bodem niet meer voor alle functies geschikt is. Ook moeten we rekening houden met klimaatveranderingen, waardoor er extremere weerssituaties worden verwacht. De risico's op het ontstaan van wateroverlast en overstromingen nemen dus toe.

Het miljoenen jaren oude bodemsysteem is kwetsbaar en beperkt maakbaar. Het is daarom belangrijk dat er bij ruimtelijke ontwikkelingen rekening wordt gehouden met de natuurlijke condities van de bodem en dat bodemkwaliteiten in sterkere mate het ruimtegebruik bepalen. Bij toepassing van de lagenbenadering zijn het bodem- en watersysteem mede structurerend bij ruimtelijke keuzen, doordat de effecten van ontwikkelingen op deze systemen deel uitmaken van de ruimtelijke afweging.

Voor het oplossen van de problemen en ter voorbereiding op toekomstige ontwikkelingen is behoud en versterking van de robuustheid van het water- en bodemsysteem nodig. Dit betekent bijvoorbeeld dat we de afhankelijkheid van watertechnische maatregelen moeten terugdringen en de veerkracht van het water- en bodemsysteem moeten herstellen. De kans op schade of gevaar als gevolg van te veel, te weinig of te vuil water neemt dan af.

Om behoud en versterking van de robuustheid van het water- en bodemsysteem te bereiken, is het volgende nodig:

- afwenteling van problemen als gevolg van vervuiling van of overschotten aan water wordt voorkomen. Zo nodig wordt gecompenseerd;
- het systeem van infiltratie en kwel wordt behouden en waar mogelijk hersteld;
- neerslagwater wordt in de eerste plaats zoveel en zo lang mogelijk vastgehouden, in de tweede plaats zoveel mogelijk geborgen en pas in de laatste plaats afgevoerd;
- er wordt meer ruimte geboden voor berging van overvloedige hoeveelheden water in en bij rivieren, beken en overige regionale wateren;

- de morfologie van de beken wordt hersteld in overeenstemming met de uitgangspunten van de *Kaderrichtlijn Water* (2000);
- watersystemen en bodemkwaliteit moeten meer sturend zijn bij het afwegen van locaties, de inrichting en het beheer van ruimtelijke functies;
- er worden zo min mogelijk vervuilende of vermestende stoffen toegevoegd aan de bodem en het grond- en oppervlaktewatersysteem;
- natuurgebieden worden beter tegen verdroging beschermd.

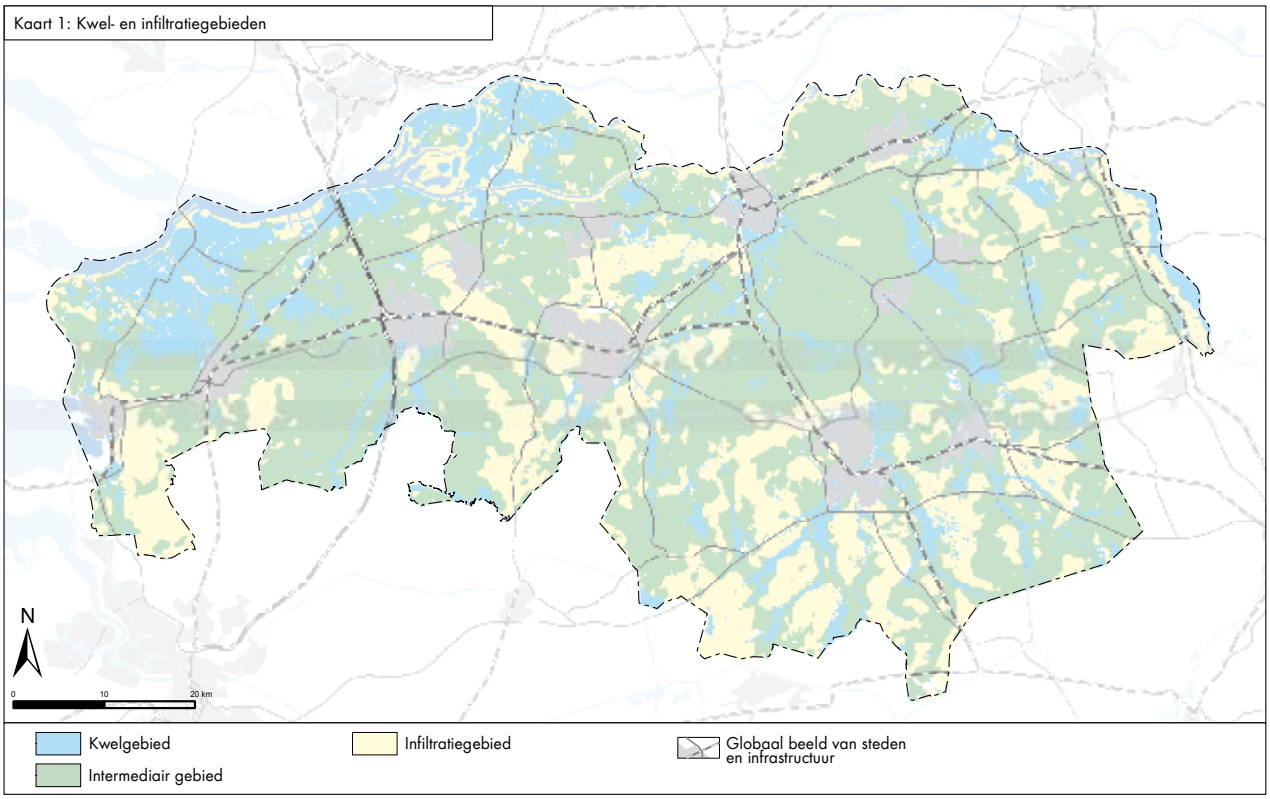

Water vraagt dus de ruimte. Het vraagt ook een andere manier van omgaan met de ruimte. Vaak zijn functiecombinaties met water mogelijk die de ruimtelijke kwaliteit versterken en ontwerpers uitdagen tot vernieuwende ontwerpen. De ruimtelijke opgave zit vooral in meervoudig en innovatief ruimtegebruik in overeenstemming met de eisen vanuit het bodem- en watersysteem. Ruimtelijke ontwikkelingen mogen niet ten koste gaan van het waterbergend vermogen van gebieden die voor waterberging zijn aangewezen. Een vergroting van de bergingscapaciteit van beken en overige regionale wateren is noodzakelijk. In de revitaliseringsplannen is een aantal regionale waterbergingsgebieden concreet begrensd. De gebieden die nog niet concreet begrensd zijn, worden in de komende periode begrensd. Hierbij wordt aangesloten op de uitkomsten van het lopende gebiedsproces voor het (op grond van de Waterwet) op te stellen regionale waterplan en de beheersplannen van de waterschappen.

Het rijksbeleid dat ten aanzien van activiteiten in het winterbed van grote rivieren geldt, is te vinden in de *Beleidslijn grote rivieren* (juli 2006). Wij volgen dit beleid. Ingrepen in het (toekomstig) winterbed en in de gebieden die zijn opgenomen als langetemijnreservering op grond van de PKB *Ruimte voor de Rivier* en die leiden tot vermindering van de bergings- en/of afvoercapaciteit van de rivieren of die toekomstige vergroting van deze capaciteit in de weg staan, moeten in beginsel worden voorkomen. Op de kaart Ruimtelijke Hoofdstructuur zijn het winterbed, het toekomstig winterbed en de langetermijnreservering winterbed op grond van de PKB *Ruimte voor de Rivier* aangegeven.

Natuur, landschap en cultuurhistorie; ook de eerste laag

De Brabantse natuur staat onder druk. Ondanks alle inspanningen van de laatste jaren komt het herstel nog maar moeizaam op gang. Natuurgebieden blijven te klein en te versnipperd, er verdwijnen nog steeds planten- en diersoorten en de natuur wordt over het geheel genomen als te mager gezien.
Het provinciale natuurbeleid is vastgelegd in het *Natuur- en Landschapsoffensief Brabant 2002-2012* (2002). Het beleid is gericht op drie perspectieven voor natuur: de grootse natuur (het samenhangende netwerk van natuurgebieden en ecologische verbindingen), de landelijke natuur (de natuurwaarden van het agrarisch en recreatief buitengebied) en de natuur in relatie met de stedelijk omgeving (het groen dichtbij de stad). Het natuurbeleid van de provincie richt zich op verbetering van de ecologische kwaliteit, verbetering van de ruimtelijke samenhang (vergroten, verbinden en ontsnipperen) en verhoging van de belevingswaarde van de natuur. Voor de verbetering van de ecologische kwaliteit moet de natuur voldoende ruimte worden gegund. Het is noodzakelijk dat de milieu- en wateromstandigheden verder worden verbeterd en dat er een goed beheer gevoerd wordt. Voor de verhoging van de belevingswaarde van de natuur is het vooral belangrijk natuur in en om de grotere steden te ontwikkelen en de recreatiemogelijkheden in de natuur te vergroten.
Om de natuur voldoende ruimte te bieden is de groene hoofdstructuur (GHS) ingevoerd. Dat is een samenhangend netwerk van de meest waardevolle natuur- en bosgebieden en andere gebieden - voornamelijk landbouwgebieden - met belangrijke aanwezige en te ontwikkelen natuurwaarden. Voor deze gebieden is een planologische basisbescherming geformuleerd. Rondom grote en belangrijke delen van de GHS zijn bovendien twaalf regionale natuur- en landschapseenheden (RNLE'n) geprojecteerd.

De ruimtelijke consequenties van dit beleid zijn beschreven in paragraaf 4.4. Zonering van het buitengebied. In samenhang met dit ruimtelijk beleid is een stimuleringsbeleid ontwikkeld. Deels betreft dit rijksbeleid, zoals de realisering van de ecologische hoofdstructuur en de daarbij behorende milieu- en wateromstandigheden. De uitvoering van dat beleid is landelijk tussen Rijk en provincie vastgelegd in het kader van het zogenaamde Investeringsbudget Landelijk Gebied. Deels betreft de stimulering provinciaal beleid zoals voor de realisering van de ecologische verbindingszones, de soortenbescherming en het stimuleren van groenblauwe diensten in de landbouwgebieden.

De landschappelijke verscheidenheid in onze provincie neemt verder af en hierdoor verdwijnt het eigen gezicht van Brabant, of beter gezegd: verdwijnen de eigen gezichten van Brabant. De grote verscheidenheid aan landschapstypen en cultuurhistorische (landschaps)waarden is een belangrijk element van de identiteit van Noord-Brabant. Wij onderscheiden vijf gebieden met een min of meer eigen landschappelijke identiteit: het groene hart van Brabant waarvan een deel is aangewezen als Nationaal Landschap Het Groene Woud, het westelijk kleigebied, het noordelijk

Overdiepse Polder
De Overdiepse Polder (ca 550 ha) ten zuiden van de Bergsche Maas is in de PKB 'Ruimte voor de Rivier' aangewezen voor rivierverruiming. Een bijzonder project, dat bekend staat als het Terpenplan Overdiepse Polder. Door de primaire waterkering te verleggen naar het Oude Maasje, terpen aan te leggen voor de agrarische bedrijven die in de polder blijven, alle bestaande opstallen te slopen en de huidige primaire waterkering te verlagen, krijgt de polder een waterafvoerende functie met behoud van het agrarisch gebruik. De planologische besluitvorming over de Overdiepse polder heeft plaatsgevonden op nationaal niveau in de PKB 'Ruimte voor de Rivier'. De ontwikkeling van de Overdiepse Polder is als majeure ontwikkelingsopgave aangeduid op de kaart Ruimtelijke Hoofdstructuur.

Noordwaard
Het project Noordwaard betreft een rivierverruimingsproject dat onderdeel is van de PKB 'Ruimte voor de Rivier'. Het betreft de omzetting van 2.000 hectare binnendijks gebied in buitendijks gebied: het gebied wordt doorstroombaar gemaakt, zodat het water van de Boven-Merwede via de Biesbosch naar het Haringvliet kan worden afgevoerd.

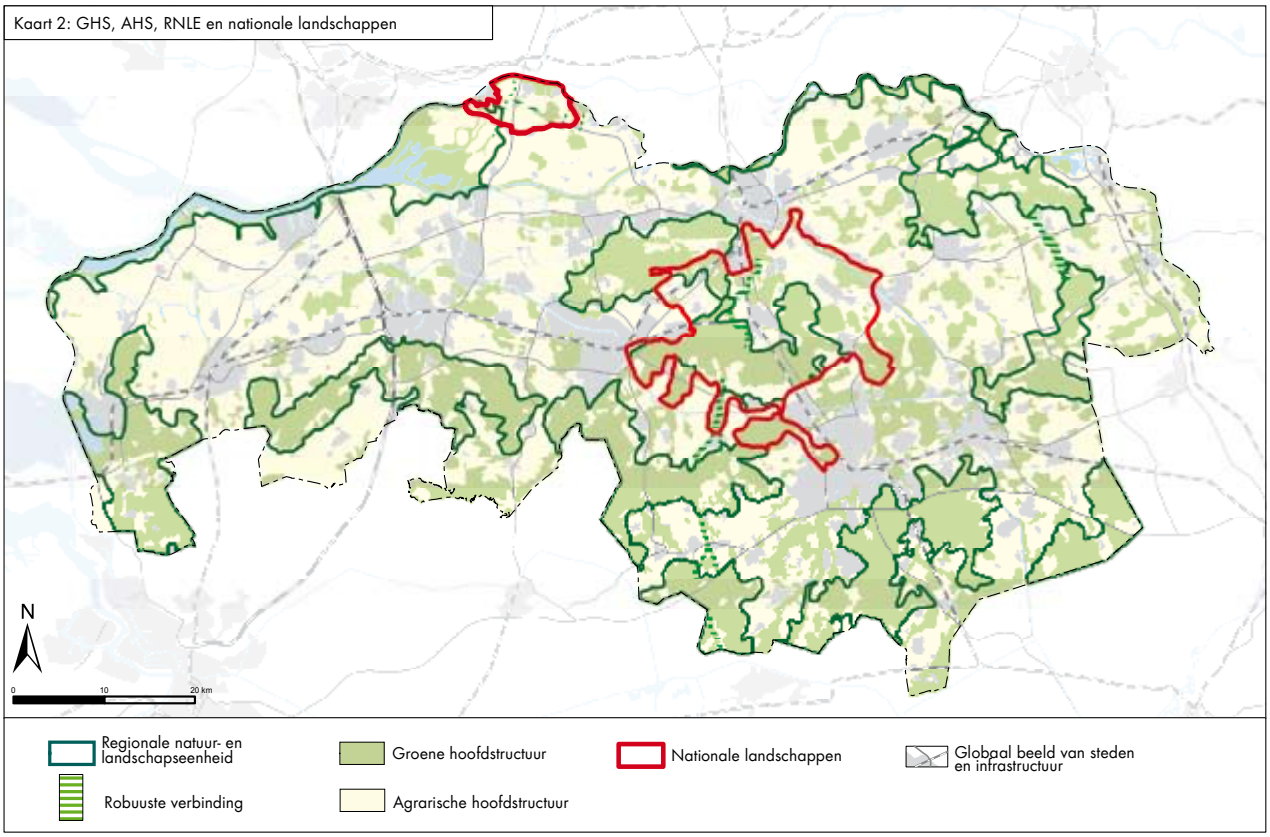

en oostelijk rivierengebied, het zuidelijk beekdalengebied en het oostelijk zandgebied (zie ook illustratie hoofdstuk 2). Wij richten ons beleid op versterking van de identiteit van deze gebieden en op de ontwikkeling van nieuwe landschappelijke identiteiten in de rest van Brabant. Hierbij is het de kunst om een goed evenwicht te vinden tussen het behoud van waardevolle landschappelijke karakteristieken, structuren en elementen, natuurlijke en cultuurhistorische waarden (inclusief archeologische waarden), en aardkundige waarden. Tezamen vormen al deze waarden en elementen een belangrijke inspiratiebron voor de verhoging van de landschappelijke kwaliteit van het onbebouwde en het bebouwde gebied.

Het cultuurhistorisch beleid van de provincie richt zich op behoud, bescherming, herstel en versterking van de cultuurhistorische waarden van Noord-Brabant met betrekking tot het (steden) bouwkundig erfgoed, het historisch geografisch erfgoed inclusief de historische groenwaarden en het archeologisch erfgoed. Cultuurhistorische waarden verdienen het om behouden te worden, maar vooral ook om als nieuwe inspiratiebron te worden gebruikt bij ruimtelijke ontwikkelingen. Op de *Cultuurhistorische waardenkaart* (2006) hebben Gedeputeerde Staten de cultuurhistorische waarden van bovenlokaal belang aangeduid.

Wij vinden het belangrijk dat de kwaliteit van het landschap een volwaardige plaats heeft bij ruimtelijke afwegingen. De kwaliteit van het landschap beschouwen wij als een afgeleide van de ontwikkeling van de verschillende grondgebruiksvormen, zoals de landbouw, de levende natuur en stedelijke functies. In ons ruimtelijk beleid staat voorop dat deze grondgebruiksvormen zich ontwikkelen in overeenstemming met het landschapsecologisch systeem.
Op het provinciale schaalniveau willen wij de schaaluitersten in het landschap zoveel mogelijk behouden. Daartoe streven wij naar de instandhouding van de openheid in de zee- en rivierkleigebieden. Wij hebben deze gebieden aangegeven op de kaart Ruimtelijke Hoofdstructuur. Landschappen met een besloten karakter komen met name voor op de zandgronden. De kenmerkende kwaliteiten van deze landschappen zijn vervat binnen de groene hoofdstructuur, de AHS-landschap en/of de cultuurhistorische (landschaps)waarden.

Bij de kwaliteit van het landschap spelen natuurlijke en cultuurhistorische waarden een belangrijke rol; waar nodig kunnen deze worden versterkt en waar mogelijk hersteld. Het gaat hierbij niet om 'bevriezing' van ontwikkelingen. Integendeel: door de ruimtevraag zorgvuldiger in lijn met de bestaande patronen te accommoderen, kan de ruimtelijke kwaliteit juist worden ontwikkeld en verbeterd.
Een voorbeeld hiervan is het project West-Brabantse Waterlinie, waarin door een combinatie van cultuurhistorie met functies als water, natuur en recreatie de geschiedenis van het gebied zichtbaar wordt gemaakt. Het cultuurlandschap dat in de loop der eeuwen is ontstaan moet opnieuw een belangrijk uitgangspunt gaan vormen voor de (her)inrichting van het Brabantse landschap. Hierdoor blijft de variatie in beelden van stad en land behouden.

Het Rijk legt de primaire verantwoordelijkheid voor de basiskwaliteit van het landschap bij de provincies en wil bevorderen dat de provincies in hun plannen aandacht besteden aan de landschappelijke kwaliteit.
Bij nieuwe ontwikkelingen willen wij nadrukkelijk sturen op het aspect ruimtelijke kwaliteit. Dit is vooral van belang bij ontwikkelingen die ingrijpende gevolgen kunnen hebben voor het beeld van de provincie. Daarbij kan gedacht worden aan nieuwe randen van dorpen en steden, bebouwing in het buitengebied, nieuwe gebieden voor waterberging, natuur of intensieve veehouderij en glastuinbouw, en nieuwe provinciale wegen en rondwegen rond kernen. Als uitgangspunt hanteren wij dat er ruimte wordt geboden aan gewenste ontwikkelingen. Voorwaarde is wel dat de kwaliteit van de landschappelijke ontwikkeling een volwaardige plek heeft gekregen in de planontwikkeling, dat onnodige verstening van het landelijk gebied wordt voorkomen en dat overbodige bebouwing zoveel als mogelijk wordt gesaneerd. Wij stimuleren de opstelling van (boven)gemeentelijke landschapsvisies en beeldkwaliteitsplannen.

Herstel West-Brabantse Waterlinie
Sinds de 80-Jarige Oorlog bestaat er een waterlinie tussen Steenbergen en Bergen op Zoom. Ter verdediging werden grote delen van West-Brabant onder water gezet: te ondiep om er met schepen doorheen te varen en te diep voor paard en wagen. Op hogere delen in het landschap werden aarden forten gebouwd. Dit betreffen Fort Henricus bij Steenbergen en de Forten De Roovere, Pinssen en Moermont ten noorden van Bergen op Zoom.
Het herstel van de West-Brabantse Waterlinie is gericht op het beleefbaar maken van de cultuurhistorie, herstel en versterking van natuurwaarden, ruimte voor waterberging en bestrijding van de verdroging, het duurzaam veiligstellen van drinkwaterwinning en het recreatief en toeristisch gebruik van het gebied.

4.1.3 De tweede laag; Infrastructuur

Infrastructuur, de tweede laag, moet meer sturend worden in ons ruimtelijk beleid. Niet alleen om in de groeiende mobiliteitsbehoefte te voorzien – mobiliteit is immers van groot belang voor ons welzijn en onze welvaart – maar ook om Noord-Brabant bereikbaar en leefbaar te houden. Het gaat erom optimaal gebruik te maken van de mogelijkheden nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen op het vlak van wonen, werken en voorzieningen te vervlechten met de infrastructuur. Speerpunten hierbij zijn vooral de benutting van de ruimtelijke mogelijkheden op 'infrastructurele knopen' (intensivering van het ruimtegebruik) en de multimodale ontsluiting van bedrijventerreinen, zodat ook de mogelijkheden voor multimodaal goederenvervoer ten volle kunnen worden benut.

Het provinciale beleid voor infrastructuur en mobiliteit is neergelegd in het *Provinciaal verkeers- en vervoersplan* (PVVP, 2006) en is afgestemd op het rijksbeleid zoals neergelegd in de *Nota Mobiliteit* (2006).
De filosofie in het PVVP is: 'mobiliteit op maat'. De vervoersbehoefte groeit de komende jaren nog sterk (circa 35% tot 2015). Wij willen die behoefte zo duurzaam mogelijk accommoderen. Dat betekent dat wij de bereikbaarheid van de economische centra voorop stellen, maar wel met sociale en ecologische randvoorwaarden. We onderscheiden een aantal gebiedsprofielen en zetten

per gebied accenten. Afhankelijk van de ruimtelijke omgeving en de economische, sociale en ecologische factoren, wordt gekeken welke (mix van) vervoerswijzen de voorkeur heeft. Het PVVP bevat behalve een strategisch beleidskader ook een uitvoeringsdocument waarin de concrete activiteiten en thema's voor de komende jaren staan beschreven. Daarnaast stellen wij jaarlijks een 5-jarig uitvoeringsprogramma op (het Brabantse Meerjarenprogramma Infrastructuur en Transport –BMIT-) waarin wij aangeven hoeveel middelen we inzetten en waarvoor.

Wij streven naar infrastructuurnetwerken die bijdragen aan een duurzame ontwikkeling van Brabant en die goed met elkaar verknoopt zijn, zodat Brabant goed bereikbaar blijft. Daarvoor is een goede afstemming tussen weg-, fiets-, spoor-, en waterwegnetwerken noodzakelijk. Het netwerk van hoofdwegen, spoor- en vaarwegen, boven- en ondergrondse infrastructuur ligt er al grotendeels. In de toekomst gaat het vooral om het beheer (doorstromingsmaatregelen), het uitbouwen (hoofdwegennet naar 2x3/4 of 4x2) en het aanleggen van nog ontbrekende schakels in het netwerk (zoals A4 en de stedelijke tangenten).
Het is belangrijk dat er ruimte blijft om de bestaande infrastructuur te kunnen uitbreiden. Verder streven wij naar een doelmatige benutting van infrastructuur en sturen we op een goede ruimtelijke inpassing van infrastructuur. De bescherming en ontwikkeling van natuur en landschap verdienen daarbij speciale aandacht.

Infrastructurele netwerken (stroomwegen) functioneren vooral op regionaal niveau. De netwerken van Rijk, provincie en gemeenten vormen onderling een samenhangend geheel. Het tot stand brengen van een goed functionerende infrastructuur op provinciaal en regionaal niveau is daarom een gezamenlijke verantwoordelijkheid van die partijen. Het PVVP, de *Netwerkanalyse BrabantStad* en *OV-netwerk BrabantStad* vormen hiervoor belangrijke kaders.
De verschijningsvorm (het landschap) die het gevolg is van de verstedelijking langs het wegennet vraagt nadrukkelijk om aandacht. Daarom willen wij meer aandacht schenken aan het zogenoemde 'routeontwerp' van belangrijke verbindingen. Een verbeterd routeontwerp langs die belangrijke verbindingen kan de ruimtelijke kwaliteit van Brabant verbeteren.

Routeontwerp
Een routeontwerp is een ruimtelijke ontwikkelingsvisie voor infrastructuur en direct aangrenzende gebieden. Het dient als kader voor de uitwerking in bestemmingsplannen. Met de ruimtelijke ontwikkelingsvisie wordt gestuurd op het verbeteren van de kwaliteit en beleving van de route, reservering van ruimte voor het uitbreiden van de infrastructuur en programmatische afstemming voor nieuwe functies langs de weg of bij knooppunten.

Voor het goederenvervoer streven wij naar een optimale *modal shift:* het goederenvervoer moet meer over spoor en water plaatsvinden en waar mogelijk per buisleiding. Wat het spoor betreft zetten wij in op de realisering van een 'goederenruit Zuid-Nederland'. Deze bestaat uit de Betuweroute (inclusief de zuidtak), de IJzeren Rijn en een spoorverbinding tussen Rotterdam en Antwerpen. Deze 'ruit' moet de grote doorgaande goederenstromen verwerken. Dit sluit aan bij onze beleidslijn uit de *Visie Sporen* zoals opgenomen in het PVVP en de *Netwerkanalyse BrabantStad*. Vaarwegen zoals de grote rivieren Maas en Waal, het Schelde-Rijnkanaal en het Albertkanaal zijn van groot belang voor het (inter)nationaal goederenvervoer over water. Binnen Brabant zijn met name de vaarwegen Zuid-Willemsvaart en het Wilhelminakanaal belangrijke aders voor bulk- en containervervoer. Naast de realisering van de omlegging van de Zuid-Willemsvaart bij 's-Hertogenbosch zetten we in op verdere verbetering van dit kanaal, het Wilhelminakanaal en het Burgemeester Deelenkanaal.

Voor het personenvervoer vinden wij het belangrijk dat Brabant, en met name de grote steden, optimaal zijn aangesloten op een goed OV-netwerk. Om de (inter)nationale en regionale bereikbaarheid te verbeteren, werken wij samen met de vijf grote steden aan OV-netwerk BrabantStad. Wij streven naar een verbetering van de treinverbindingen tussen de Brabantse steden onderling

en tussen Brabant en de Randstad, Vlaamse Ruit en Ruhrgebied. Via het station van Breda wordt BrabantStad verbonden met de Hogesnelheidslijn naar Amsterdam en Antwerpen/Brussel door middel van een HST-shuttle.
In de steden en stedelijke regio's worden de spoorverbindingen, met daaraan verbonden intercitystations en stoptreinstations, ondersteund door hoogwaardig openbaar vervoer: snelle, hoogfrequente en comfortabele buslijnen. Deze zogenaamde HOV-/doorstroomassen hebben wij aangegeven op de kaart Ruimtelijke Hoofdstructuur. Daarnaast wordt door knooppuntontwikkeling een verbetering van overstapmogelijkheden en aansluitingen tussen trein, bus en auto gerealiseerd.

Om de bereikbaarheid binnen de stedelijke regio's te bevorderen zetten we daar ook in op doorstromingsmaatregelen voor het efficiënter distribueren van goederen en op uitbreiding van het fietspadennetwerk, onder andere door het aan elkaar verknopen van fietsroutes.

Nieuwe doorsnijdingen van het landelijk gebied willen wij zoveel mogelijk voorkomen. Indien de aanleg van nieuwe infrastructuur noodzakelijk blijkt, dan zoeken wij naar oplossingen met een minimum aan aantasting van kwetsbare landschappen en natuurgebieden. Waar sprake is van een botsing van verkeersverbindingen met ecologische verbindingen (botsende corridors), zoeken wij naar oplossingen die aan beide soorten verbindingen recht doen. Wij richten ons hierbij op innovatieve en duurzame oplossingen. Bij de aanleg of ombouw van wegen zoeken we naar mogelijkheden om meer te doen voor natuur en landschap dan verplicht is op grond van het compensatiebeleid voor natuur en landschap. In de uitvoeringsagenda bij deze visie hebben wij een aantal (nieuwe) infrastructurele projecten benoemd. Deze projecten verkeren in verschillende stadia van uitvoering.

Kaart 3: Infrastructuur

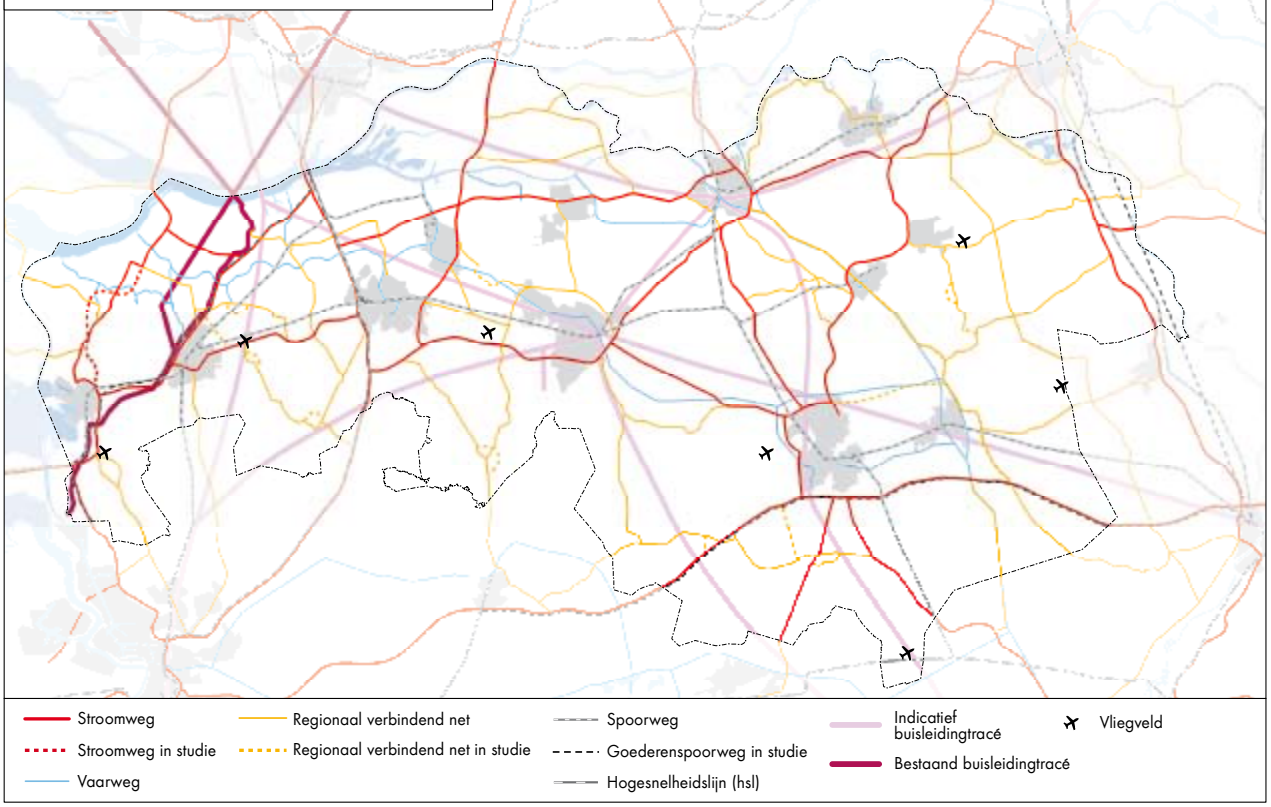

Havens en watergebonden bedrijvigheid

In de wereldeconomie worden vervoersstromen steeds belangrijker. Brabant heeft vanwege haar ligging in Europa alle mogelijkheden hier goed op aan te sluiten. Vanwege de toenemende congestie op de weg, de milieuproblemen van het wegverkeer en de economische voordelen van het transport over water, draagt een multimodale ontsluiting bij aan de kwaliteit van het vestigingsklimaat van provincie, regio en gemeenten. Wij stimuleren daarom de (her-)ontwikkeling van stedelijke kanaalzones, zeker als deze mogelijk is in combinatie met spoorontsluiting.
Om het gebruik van de binnenvaart te stimuleren wordt gestreefd naar een sluitend netwerk van vaarwegen en havens tussen Rotterdam, Moerdijk, Antwerpen en het Brabantse en Duitse achterland. Wij betrekken hierbij ook de overige havens in onze provincie om zo het transport over water te bevorderen. Inzet is ook te voorkomen dat bestaande havens, vaarwegen (kanalen) en spoorwegen van functie veranderen en daarmee kansen voor multimodaal vervoer verloren gaan.

Vliegvelden

De Provincie Noord-Brabant is ten opzichte van andere provincies ruim bedeeld met luchtvaartactiviteiten met de daarbij behorende vliegvelden. Ruimtelijke ontwikkelingen op en rondom deze vliegvelden hebben met beperkingen te maken vanwege geluidszones, obstakelvrije zones, externe veiligheidscontouren, toetsingszones in verband met communicatiestructuren en beperkingen voor vogelaantrekkende bestemmingen. De ruimtelijke consequenties van de zeven grotere luchtvaartterreinen (5 vliegbases en 2 burgervliegvelden) zijn vanzelfsprekend het grootst.

Het wetsvoorstel Regelgeving Burgerluchthavens en Militaire Luchthavens (RBML) is in februari 2006 bij de Tweede Kamer ingediend. Met dit wetsvoorstel wordt een nieuw stelsel gegeven voor alle regionale en kleine luchthavens in Nederland. Onderdeel van het wetsvoorstel is ook de decentralisatie van bevoegdheden van de burgerluchthavens naar het provinciaal bestuur. De bevoegdheden met betrekking tot de militaire luchthavens blijven bij het Rijk. Dit geldt ook voor Eindhoven Airport die als regionale luchthaven voor burgerluchtvaart gebruik maakt van de militaire vliegbasis Eindhoven.
Met de invoering van het wetsvoorstel (naar verwachting per 1-1-2008) krijgt de provincie nieuwe luchtvaarttaken van het Rijk voor de burgerluchtvaart. Het gaat om het afgeven van luchthavenbesluiten, luchthavenregelingen en regels voor geluid, externe veiligheid, luchtkwaliteit, hoogtebeperkingen e.d. Daarmee krijgt de provincie ook de bevoegdheid om te beslissen over de ruimte die wordt gegeven aan burgerluchtvaartactiviteiten. Om inzicht te bieden in de

Gebiedsproject N69
De N69 is een rijksweg, de wegbeheerder is het Rijk. De huidige route is onderdeel van het regionaal verbindend net. Om de de verkeersafwikkeling via de N69 te verbeteren en de leefbaarheid en verkeersveiligheid in de kernen Valkenswaard en Waalre te vergroten, wordt bezien welke oplossingen mogelijk zijn. Bij de planstudie wordt met name aandacht besteed aan de verbetering van de leefbaarheid en aan een duurzame inpassing van (eventuele) infrastructurele aanpassingen.

Gebiedsproject N279 's-Hertogenbosch– Veghel
De N279 is de belangrijkste regionale doorstroom- en ontwikkelas voor Zuidoost Brabant (verbinding 's-Hertogenbosch -Helmond). Ter verbetering van de doorstroming en de verkeersveiligheid is verbreding van de N279 (in eerste instantie het gedeelte 's-Hertogenbosch -Veghel) nodig. Deze verbreding wordt bestudeerd in relatie met onder andere de herinrichting van het beekdal van de Aa en het reconstructieplan Maas en Meierij. De opgave ligt parallel aan de Zuid-Willemsvaart en wordt afgestemd met de ontwikkeling van deze kanaalzone.

Vliegvelden in Brabant
Op dit moment telt onze provincie vijf militaire luchthavens, twee vliegvelden voor kleine luchtvaart, ca. 15 helikopterhavens, ca. 45 terreinen waar op basis van een tijdelijke ontheffing kan worden gevlogen met luchtvaartuigen als helikopters, Micro Light Aeroplanes (MLA's), zweefvliegtuigen en grote ballonnen en ca. 20 terreinen voor kleinere luchtvaartuigen -zoals modelvliegtuigen, valschermzweeftoestellen, valschermen, zeilvliegtuigen, schermzweeftoestellen.

ontwikkelingsmogelijkheden, vragen wij Gedeputeerde Staten om de beleidsnotitie *Actualisatie notitie Luchtvaart* (2002) te herzien.
Ten aanzien van de militaire luchtvaart neemt de Provincie Noord-Brabant een bijzondere positie in, omdat nagenoeg alle militaire luchtvaart hier is geconcentreerd. Bevoegd gezag voor deze militaire terreinen is het Rijk. De ontwikkelingsmogelijkheden van de vijf militaire luchthavens worden in overleg met het Rijk bezien.

Buisleidingen en andere technische infrastructuur

Naar verwachting verschijnt in 2008 de rijksnota Buisleidingen met daarin een nieuwe ruimtelijk-economische visie op buisleidingen. In onze visie zijn er in Brabant nog mogelijkheden voor een toename van het vervoer van gevaarlijke stoffen door buisleidingen.
Bij de aanleg van nieuwe technische infrastructuur streven wij (zo veel mogelijk) naar bundeling met bestaande (technische of andere) infrastructuur.

4.1.4 Milieuzonering

Uit het beleid voor de onderste laag vloeit een aantal water-, bodem-, natuur- en landschapszones voort, waarin specifieke eisen worden gesteld aan bebouwing en grondgebruik. Ook in een aantal milieuzones moeten specifieke eisen worden gesteld. Wij noemen hier onder andere externe veiligheidszones, stiltegebieden, geluidzones langs wegen, industrieterreinen en vliegvelden. In ons ruimtelijk beleid sluiten wij zoveel mogelijk aan bij de doelstellingen van en de regelgeving voor de milieuzonering. Ten aanzien van externe veiligheid geeft de wetgever beleidsvrijheid voor een nadere invulling. Deze kan gevolgen hebben voor ruimtelijke ontwikkelingen. Wij nodigen Gedeputeerde Staten uit om het beleid voor externe veiligheid nader uit te werken.

4.2 Zuinig ruimtegebruik

De enorme dynamiek die Noord-Brabant kenmerkt, brengt met zich mee dat de druk op de ruimte groot is en groot blijft. Natuurlijk, Brabant heeft nog ruimte, maar we realiseren ons dat de ruimtevoorraad eindig is. We moeten dan ook – willen we ook de generaties na ons de mogelijkheid bieden in hun behoeften te voorzien en ruimtelijke keuzes te maken – zuinig met de ons resterende ruimte omgaan.

Stedelijk ruimtebeslag

Met het accent dat wij in ons ruimtelijk beleid leggen op zuinig ruimtegebruik willen we de groei en de spreiding van het stedelijk ruimtebeslag afremmen. Zuinig ruimtegebruik betekent in onze ogen dat de economische groei gepaard gaat met een minder dan evenredige groei van het ruimtebeslag. Ontkoppeling dus van economische groei en groei van het ruimtebeslag. Tegelijkertijd willen we zo stimuleren dat nieuwe ontwikkelingen op een geconcentreerde wijze vorm krijgen. Dit betekent in onze visie dat, bij het zoeken naar ruimte om te voorzien in de behoeften op het vlak van wonen, werken en voorzieningen, de mogelijkheden binnen de bestaande bebouwde ruimte opnieuw en beter benut moeten worden. Wij vinden dat het aansnijden van nieuwe ruimte in directe samenhang moet worden bezien met de mogelijkheden voor inbreiding en herstructurering van bestaande woon- en werklocaties. Ook hechten wij belang aan de intensivering van het ruimtegebruik, onder meer door op een compactere wijze – in de hoogte en de diepte – te bouwen. Bovendien willen wij waar mogelijk een sterker accent leggen op het meervoudig gebruik van de ruimte. Dat betekent dat meerdere functies op één en dezelfde locatie gecombineerd worden.

Wij vinden het belangrijk dat het bedrijfsleven in Brabant zich (verder) kan ontwikkelen en dat in de ruimtebehoefte wordt voorzien door ruimte te reserveren voor de verwachte omvang van de ruimtelijke ontwikkelingen. Hiertoe zijn in de uitwerkingsplannen voor de stedelijke en landelijke regio's zoekgebieden voor verstedelijking aangewezen. Tegelijkertijd vinden wij het van belang dat

deze ruimtebehoefte voor het bedrijfsleven niet alleen op uitbreidingslocaties wordt gerealiseerd. Daarom geven wij maximaal aandacht aan:

- het intensiever benutten van bestaande bedrijventerreinen;
- het herstructureren van verouderde bedrijventerreinen;
- het intensiveren van het ruimtegebruik op nieuwe (uitbreidings)locaties.

De uitgeefbare ruimte op bedrijventerreinen dient in het algemeen beschikbaar te zijn voor bedrijfsactiviteiten die vanwege hun milieuhinder, hun omvang en/of hun verkeersaantrekkende werking niet in een (gemengde) woonomgeving passen. Uit oogpunt van zorgvuldig ruimtegebruik dient oneigenlijk gebruik van bedrijventerreinen (zoals wonen, kantoorlocaties en detailhandelsfuncties) te worden voorkomen.
Ten aanzien van de ontwikkeling van bedrijventerreinen ligt er in onze visie voor het bedrijfsleven, de betrokken overheden en andere initiatiefnemers een gezamenlijke opgave op het vlak van inbreiden, herstructureren en het intensief en meervoudig gebruik van de ruimte.

Wij realiseren ons dat de mogelijkheden voor inbreiden, herstructureren en intensiveren per regio, per locatie, maar ook in de tijd bezien, kunnen verschillen. De mate en wijze waarop aan aspecten van zuinig ruimtegebruik vorm en inhoud wordt gegeven, moet aansluiten op de specifieke ruimtelijke karakteristieken en kwaliteiten ter plaatse. Dit vraagt om maatwerk en verdere uitwerking. In de door Gedeputeerde Staten vastgestelde uitwerkingsplannen voor de stedelijke en landelijke regio's is aan de aspecten van zuinig en zorgvuldig ruimtegebruik concreet invulling gegeven. Via regionaal overleg willen wij die invulling tot werkelijkheid maken. Verder geldt dat de herstructurering van bedrijventerreinen een belangrijk onderdeel is van onze uitvoeringsagenda.

Zuinig ruimtegebruik speelt ook een belangrijke rol bij de aanpak van mobiliteits- en bereikbaarheidsvraagstukken. Wij zetten in op het intensiveren van het gebruik van de bestaande infrastructuur. Nieuwe, ingrijpende doorsnijdingen van het Brabantse land voor stroomwegen vinden wij niet gewenst.

Landelijk gebied

Ook in het landelijk gebied streven wij naar het zuinig omgaan met de beschikbare ruimte en het daarmee tegengaan van verdere verstening. Overal in de provincie komen (voormalige) agrarische bouwblokken voor. Centraal staat het agrarisch hergebruik van vrijkomende bouwblokken boven het toestaan van nieuwe agrarische bouwblokken. Maar ook hergebruik van voormalige stortplaatsen, militaire complexen, cultuurhistorisch waardevolle bebouwing, voormalige bebouwing van kloosters of andere maatschappelijke functies, kan bijdragen aan het zuinig omgaan met ruimte. Algemene randvoorwaarde voor hergebruik is dat dit bijdraagt aan de ruimtelijke kwaliteit van de omgeving.

Rood-met-groen

Uitbreiding van het stedelijk ruimtebeslag ten koste van het buitengebied moet in onze ogen zoveel mogelijk worden voorkomen. Wanneer uitbreiding onontkoombaar is, zal deze gepaard moeten gaan met een verbetering van de ruimtelijke kwaliteit elders in het buitengebied (rood-met-groen). Dit is in 2006 door Gedeputeerde Staten verder uitgewerkt in de beleidsbrief Rood-met-groen.

4.3 Concentratie van verstedelijking

Het provinciale beleid is al jaren gericht op het concentreren van de verstedelijking. Enerzijds om de steden voldoende draagvlak te geven voor hun functie als economische en culturele motor, anderzijds om het dichtslibben van het landelijk gebied tegen te gaan. Dit concentratiebeleid wordt voortgezet. Op provinciale schaal betekent het uitgangspunt concentratie van verstedelijking dat het leeuwendeel van de woningbouw en de aanleg van bedrijventerreinen en infrastructuur moet

plaatsvinden in vijf stedelijke regio's. De stedelijke regio's zijn zodanig ruim aangeduid, dat zij naar huidige inzichten – met het perspectief van 20 à 25 jaar – kunnen voorzien in de ruimtebehoefte voor wonen en werken.

4.3.1 Stedelijk netwerk BrabantStad

Kenmerkend voor de netwerksamenleving en de netwerkeconomie is dat activiteitenpatronen van mensen steeds diverser worden en zich afspelen op steeds meer locaties en op een steeds grotere ruimtelijke schaal. Sociale, functionele en ruimtelijke relaties strekken zich uit over een steeds groter gebied. Ze beperken zich niet langer alleen maar tot het niveau van een stad of een stadsgewest, maar organiseren zich meer en meer in stedelijke netwerken. BrabantStad zien wij als zo'n stedelijk netwerk. De stedelijke regio's zijn de (sterk) verstedelijkte zones hierbinnen en zij vormen in ruimtelijke zin de basis van het stedelijk netwerk BrabantStad.

De 'brandpunten' binnen BrabantStad zijn Breda, Eindhoven, Helmond, 's-Hertogenbosch en Tilburg – elk vanuit hun eigen identiteit, kenmerken, oriëntatie en profiel. Het zijn, gelet op de ligging van Noord-Brabant tussen de grote stedelijke agglomeraties Randstad, Ruhrgebied en Vlaamse Ruit, de centrale 'knopen' in het internationale en nationale stedelijk netwerk. BrabantStad is een onlosmakelijk onderdeel van dit (inter) nationale netwerk. Om als 'schakels' tussen de netwerken op de verschillende schaalniveaus te kunnen functioneren hebben de grote steden optimale verbindingen nodig: met andere netwerken, binnen BrabantStad en binnen de stedelijke regio's. Het functioneren van een stedelijk netwerk als zodanig hangt immers nauw samen met de kwaliteit van de verbindingen binnen het netwerk en met de externe bereikbaarheid. Naast het wegnemen van een aantal knelpunten in de weg-, water- en spoorweginfrastructuur gaat het hierbij vooral ook om innovatieve oplossingen die gericht zijn op het intensiveren

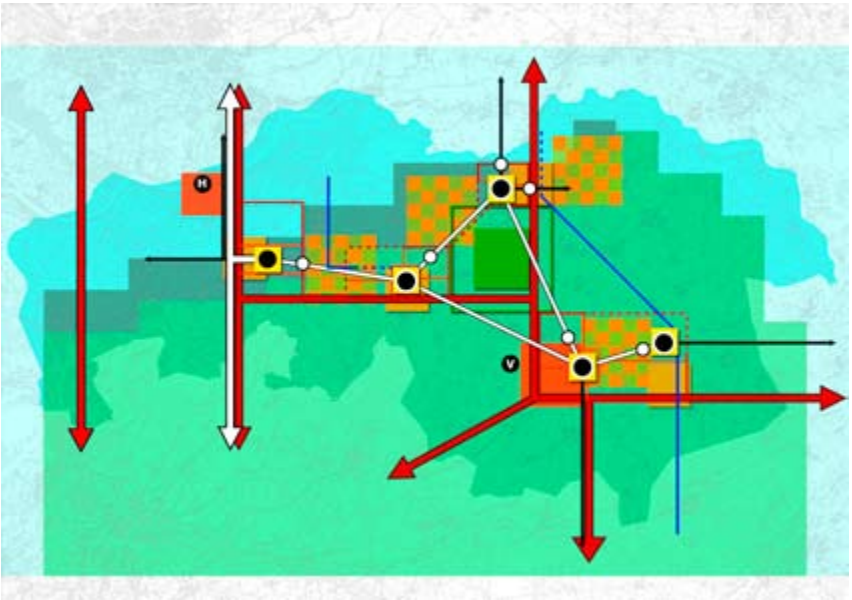

Programma BrabantStad
De vijf grootste steden van Brabant – Breda, Eindhoven, Helmond, s-Hertogenbosch en Tilburg (de B5) – en de Provincie Noord-Brabant werken op verschillende terreinen nauw samen. De bestuurlijke samenwerking tussen de provincie en de B5 beoogt BrabantStad verder uit te bouwen als groen stedelijk netwerk en Brabant nadrukkelijk op de Europese kaart te zetten als toonaangevende kennisregio. Door meer samen te doen, wordt meer bereikt. Het Kabinet kiest met de 'Nota Ruimte' (2006) voor bundeling van verstedelijking in een zestal nationale stedelijke netwerken. BrabantStad is met 1,4 miljoen mensen en zo'n 20% van de industriële productie het tweede stedelijk netwerk van ons land. Via het programma BrabantStad willen de provincie en de B5 er aan werken dat de Brabantse steden gaan functioneren als een herkenbare (groot-)stedelijke entiteit. Daarbij horen infrastructuur, topvoorzieningen en een robuuste groene mal, functies die de steden elk voor zich niet kunnen ontwikkelen of waarvoor de kritische massa ontbreekt. Ook is BrabantStad de schakel tussen twee grensoverschrijdende economische kernzones met concentraties van stuwende bedrijvigheid. West-Brabant is georiënteerd op de havens van Rotterdam en Antwerpen met een accent op logistiek en procesindustrie. Eindhoven/ Zuidoost-Brabant en de A2-zone vormen onze nationale Brainport, met daarbinnen een sterke vertegenwoordiging van de maakindustrie. BrabantStad heeft internationaal gezien een sterke troef met het kennisprofiel van Eindhoven in combinatie met het complete aanbod en de economische diversiteit van de andere steden. Die internationale concurrentiekracht van BrabantStad is essentieel voor de hele provincie.

van het gebruik van de infrastructuur. Optimale verbindingen zijn bovendien voorwaarde om een goede afstemming tussen de steden mogelijk te maken over hoogstedelijke functies en voorzieningen. Dergelijke functies betreffen bijvoorbeeld een opera of gespecialiseerde activiteiten op het vlak van onderwijs, cultuur, sport en gezondheidszorg die een groot draagvlak nodig hebben.
Omdat de woning- en arbeidsmarkt ook in de toekomst voor het grootste deel op een meer regionale schaal functioneren, is er op het vlak van wonen en werken primair afstemming nodig binnen de stedelijke regio's en met de op een stedelijke regio georiënteerde omliggende landelijke regio('s).

Ruimtelijke dimensie
In het ontwerpatelier BrabantStad is de ruimtelijke dimensie van het stedelijk netwerk onderzocht door middel van ontwerpend onderzoek. Dit heeft geleid tot het rapport 'BrabantStad Mozaïekmetropool' (2007), dat als doel heeft te inspireren en discussie uit te lokken. In dit rapport is de ruimtelijke dimensie van BrabantStad benoemd als het geheel van steden, dorpen en landschap rond de vijf grootste steden van Brabant. Onderscheidend voor BrabantStad is de afwisseling en kleinschaligheid van het landschap en het contrast tussen en nabijheid van stad en land. In het rapport wordt gewaarschuwd voor het verlies van dit contrast en daarmee het verlies aan identiteit van BrabantStad. Er wordt gepleit voor het ontwikkelen van meer onderscheidende kwaliteiten tussen steden onderling, tussen stad en dorp en tussen stad en land.
De concrete ruimtelijke opgaven voor de toekomst zijn het bevorderen van de internationale bereikbaarheid, de interne bereikbaarheid, presentatie van BrabantStad aan de hoofdinfrastructuur, de ontwikkeling van spoor- en kanalenzones in de steden en van stadsrandknopen, het ontwikkelen van Nationaal Landschap Het Groene Woud en de verbinding ervan richting de steden.

4.3.2 Stedelijke en landelijke regio's

Stedelijke regio´s

De stedelijke regio's zien wij als ruimtelijk samenhangende, verstedelijkte gebieden. Binnen deze regio's liggen mogelijkheden voor verdere verstedelijking. Bij de begrenzing ervan is aangesloten op bestaande, veelal historisch gegroeide, grote stedelijke concentraties. Ook hebben natuur- en landschapswaarden een rol gespeeld. De ligging aan belangrijke wegen, spoorwegen en vaarwaters is eveneens van belang, omdat dit mogelijkheden biedt voor toekomstige ruimtelijke ontwikkelingen op goed ontsloten, multimodale knooppunten. Dit sluit aan op het denken in netwerken. Vooral voor de steden ligt er een belangrijke intensiveringsopgave op dergelijke knooppunten.
Stedelijke regio's ontwikkelen zich tot complete stedelijke gebieden. Dit betekent in onze ogen dat ze een aantrekkelijk, in verschillende dichtheden vormgegeven woon-, werk- en leefmilieu bieden. Bijzondere aandacht is er voor bereikbaarheid, groen, milieu, recreatiemogelijkheden dicht bij huis, en een verbrede landbouw die inspeelt op de vraag vanuit de steden. Er wordt gestreefd naar gedifferentieerde wijken, met een menging van woningtypen, bevolkingsgroepen en functies. Herstructurering en inbreiding bieden tal van mogelijkheden, maar tegelijkertijd zal onbebouwd gebied, ook op langere termijn, moeten worden benut.

Binnen de stedelijke regio's liggen belangrijke groene en open gebieden, zoals delen van het Dommeldal en de Brabantse Wal en het groene, relatief open gebied tussen Tilburg en Breda. Dit zijn kwetsbare gebieden die, vooral door hun ligging tussen stedelijke centra en nabij snelwegen, onder druk staan van verstedelijking. De provincie vindt het van groot belang deze 'groene' kwaliteiten van de stedelijke regio's duurzaam te behouden en te versterken, onder andere door het groen in en om de stad verder te ontwikkelen. Binnen de stedelijke regio's zijn landschapsecologische zones (LEZ) onderscheiden. Deze zones vormen belangrijke groene buffers tussen de verstedelijkte gebieden binnen de stedelijke regio. Het zijn tevens belangrijke verbindingen tussen de natuur- en landschapswaarden van de omliggende landelijke regio's. Bij de verdere uitwerking en invulling van de voor de stedelijke regio's vastgestelde uitwerkingsplannen moet uitdrukkelijk aandacht blijven voor de (verdere) ontwikkeling van het groen in en om de stad en de binnen het landschappelijk raamwerk opgenomen landschapsecologische zones.

Kaart 4: Stedelijke en landelijke regio's

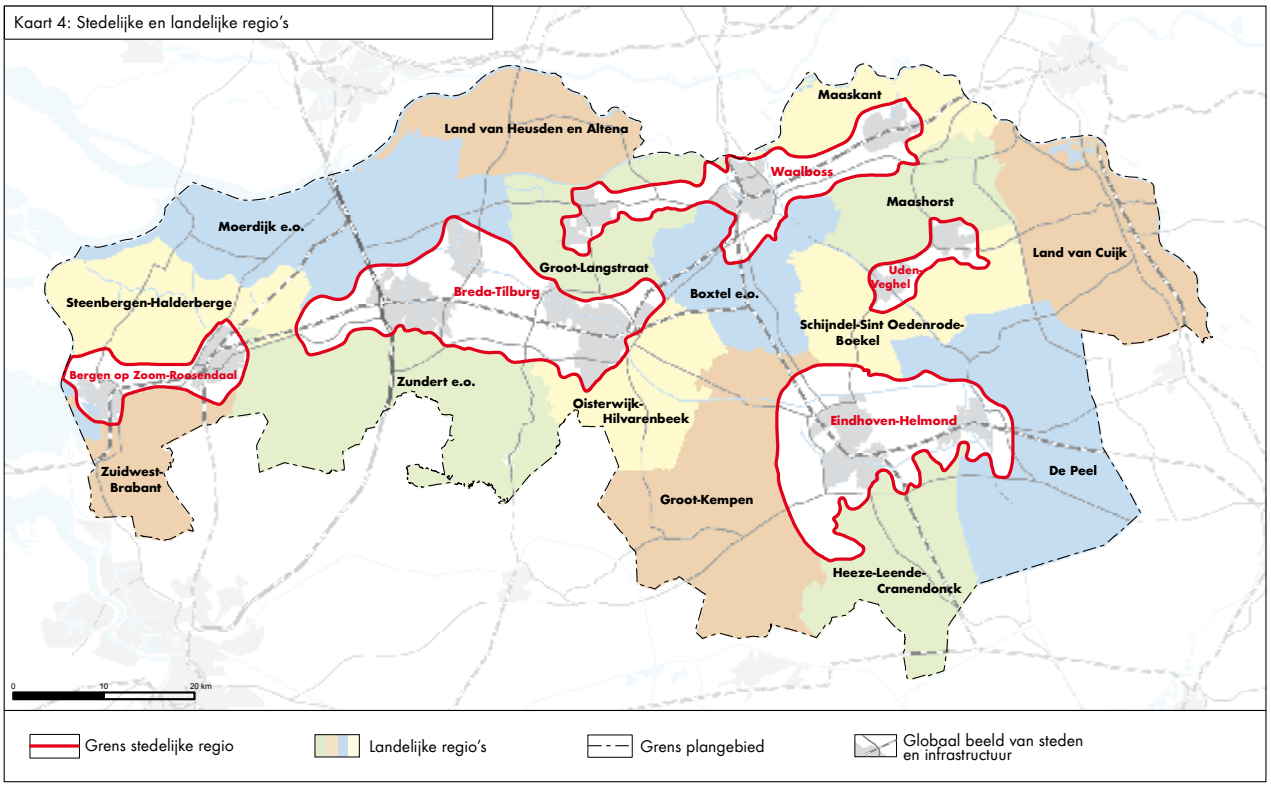

Landelijke regio's

Buiten de stedelijke regio's liggen de landelijke regio's. Het uitgangspunt de verstedelijking te concentreren in stedelijke regio's heeft directe gevolgen voor de groeimogelijkheden in landelijke regio's. Voor de landelijke regio's geldt dat zoveel woningen gebouwd mogen worden als nodig is voor de natuurlijke bevolkingsgroei. Dat wil zeggen de groei die optreedt als het saldo van alle verhuisbewegingen op nul wordt gesteld. Op basis van een goed onderbouwd gemeentelijk volkshuisvestingsplan of gemeentelijke woonvisie, af te stemmen met de omliggende gemeenten, kan blijken dat meer woningen gebouwd moeten worden dan nodig is voor de natuurlijke bevolkingsgroei. Hierbij is in het bijzonder aandacht vereist voor de behoefte aan geschikte woningen voor jongeren/starters op de woningmarkt en voor ouderen, in het bijzonder voor zover deze behoren tot de lagere inkomensgroepen, evenals voor mensen met een zorgvraag.
Landelijke regio's bieden plaats aan kleinschalige en middelgrote bedrijvigheid. Bij doorgroei tot een groot bedrijf horen deze bedrijven thuis in een stedelijke regio. In op enige afstand van de stedelijke regio's gelegen (delen van) landelijke regio's kunnen grote bedrijven uit de regio terecht op een regionaal bedrijventerrein.

In de landelijke regio's staat het voorkomen van verdere aantasting van het buitengebied centraal. Dit betekent dat het accent op inbreiden en herstructureren ligt. Het aansnijden van nieuwe ruimte voor verstedelijking is pas aan de orde, als gebleken is dat de bouwopgave voor wonen en werken niet binnen bestaand bebouwd gebied kan worden gerealiseerd, ook niet in andere kernen of op andere bedrijventerreinen binnen de betreffende gemeente, wat betreft wonen, en binnen de betreffende landelijke regio, wat betreft werken. Als toch nieuw ruimtebeslag nodig is, kan dit alleen daar waar, gelet op de ruimtelijke kwaliteiten binnen dat gebied, verantwoorde uitbreidingsmogelijkheden liggen. Ruimtelijke karakteristieken en kwaliteiten worden dus meer bepalend voor de wijze waarop de (economische) dynamiek in de landelijke regio's haar plek krijgt. Dit heeft tot gevolg dat de bouwmogelijkheden per kern verschillen en dat niet iedere gemeente een nieuw bedrijventerrein of iedere kern een nieuwe woonwijk kan ontwikkelen.

4.3.3 Wonen en werken verdeeld over stedelijke en landelijke regio's

Om wonen, werken en voorzieningen in ruimtelijke zin te verdelen, onderscheiden wij vijf stedelijke regio's en vijftien landelijke regio's (kaart 4). Tussen de stedelijke regio's is er een verschil in positie en de hiermee samenhangende taakstelling. Verstedelijkingsopgaven met een sterk bovenregionaal karakter willen wij accommoderen in de stedelijke regio's die, gelet op de centrale positie van de vijf grote Brabantse steden (Breda, Tilburg, Eindhoven, Helmond en 's-Hertogenbosch) in het nationale en internationale stedelijke netwerk, gelegen zijn rond die steden. De stedelijke regio's Bergen op Zoom-Roosendaal en Uden-Veghel hebben op het vlak van wonen, werken en voorzieningen een verstedelijkingsopgave met een meer regionale betekenis.
De landelijke regio's zijn samengesteld op basis van de functionele oriëntatie op het vlak van wonen en werken van gemeenten of kernen op een (deel van een) stedelijke regio. Twee landelijke regio's – het Land van Cuijk en het Land van Heusden en Altena – kennen een minder eenduidige oriëntatie en zijn bovendien sterk op stedelijke gebieden buiten Noord-Brabant betrokken.

De toedeling van woon- en werklocaties vindt plaats in twee stappen. In de eerste plaats is aan elke stedelijke en landelijke regio een woningbouwprogramma en een programma aan bedrijventerreinen toegekend. In de tweede plaats hebben Gedeputeerde Staten voor elke regio een uitwerkingsplan opgesteld, waarin de vertaling van de programma's naar potentieel te ontwikkelen woon- en werklocaties is aangegeven.
De kern van een uitwerkingsplan bestaat uit twee delen. Ten eerste een duurzaam ruimtelijk structuurbeeld dat is opgesteld op basis van de lagenbenadering. Ten tweede een programma, waarbij met gebruikmaking van de meest actuele provinciale prognoses wordt aangegeven wat de te verwachten ruimtebehoefte is voor de verschillende ruimtelijke functies. Het structuurbeeld vormt het ruimtelijk referentiekader voor de langere termijn (2020). Het programma kan variëren in de tijd. De uitwerkingsplannen worden periodiek herzien in samenspraak met de betrokken gemeenten. In Zuidoost-Brabant is hierbij ook het Samenwerkingsverband Regio Eindhoven (SRE) betrokken.
De uitwerkingsplannen voor de stedelijke regio's hebben een bredere strekking dan de bepaling van woon- en werklocaties en worden daarom 'integrale uitwerkingsplannen' genoemd. De uitwerkingsplannen voor de landelijke regio's beperken zich tot de woon- en werklocaties en heten daarom 'thematische uitwerkingsplannen'. In de landelijke regio's is bij de opstelling van de plannen rekening gehouden met de planvorming in het kader van het project 'Revitalisering Landelijk Gebied' (reconstructie- en gebiedsplannen).

Programma Landelijk Gebied
Het project 'Revitalisering Landelijk Gebied' is inmiddels afgerond. De uitvoering van de revitalisering is nu ondergebracht binnen het Programma Landelijk Gebied.

Wij vragen Gedeputeerde Staten bij de actualisering van de uitwerkingsplannen de uitwerkingsregels in acht te nemen zoals opgenomen in bijlage 1.

Het programma voor wonen

Wij vragen Gedeputeerde Staten periodiek een bevolkings- en woningbehoefteprognose vast te stellen, op grond waarvan zij per stedelijke en landelijke regio het aantal te bouwen woningen bepalen. Voor de stedelijke regio's zijn deze woningbouwaantallen taakstellend, voor de landelijke regio's zijn ze indicatief. Bij de verdeling van het woningbouwprogramma over de stedelijke en de landelijke regio's geldt het uitgangspunt dat voor elke gemeente (voor zover gelegen binnen de landelijke regio) ten hoogste zoveel woningen mogen worden gebouwd als nodig is voor de natuurlijke bevolkingsgroei, ofwel de groei die optreedt als het saldo van alle verhuisbewegingen op nul wordt gesteld. Dit wordt ook wel 'bouwen voor migratiesaldo-nul' genoemd. Door de toepassing van dit uitgangspunt wordt gewaarborgd dat de gezamenlijke positie van de stedelijke regio's in de Brabantse woningvoorraad wordt versterkt. Dit is een belangrijke doelstelling van ons verstedelijkingsbeleid. Omdat het te verwachten migratieoverschot voor de hele provincie wordt

toegerekend aan de stedelijke regio's en de migratiecomponent een steeds groter deel uitmaakt van de bevolkingsgroei in Noord-Brabant, vangen de stedelijke regio's namelijk het leeuwendeel van de bevolkingsgroei en de daarmee samenhangende woningbehoefte op.

Het programma voor werken

Wij vragen Gedeputeerde Staten periodiek prognoses voor bedrijventerreinen per stedelijke en landelijke regio op te stellen. Deze dienen als basis voor het te verwachten ruimtebeslag van bedrijventerreinen per stedelijke en landelijke regio. Dit noemen we het regionale ruimtebudget voor bedrijventerreinen. Zoals eerder is aangegeven vinden wij het van groot sociaal-economisch belang, dat voor de lange termijn voldoende geschikte ontwikkelingslocaties worden gereserveerd. Daarnaast willen we in de ruimtebehoefte aan bedrijventerreinen voorzien, onder andere door ertoe bij te dragen dat een substantieel deel hiervan gerealiseerd wordt door verouderde bedrijventerreinen te herstructureren en door het ruimtegebruik op bestaande en nieuw aan te leggen bedrijventerreinen te intensiveren. In de uitwerkingsplannen die voor de stedelijke en landelijke regio's zijn opgesteld is deze ambitie verder geconcretiseerd.

Het merendeel van de ruimtebehoefte aan bedrijfskavels moet worden opgevangen in de stedelijke regio's, op het bovenregionale bedrijventerrein Moerdijk en op het toekomstige Logistiek Park Moerdijk. De stedelijke regio's hebben daarbij niet alleen de taak om de groei van hun eigen bedrijvigheid op te vangen. Zij moeten ook ruimte bieden voor de vestiging van bedrijven van buiten Noord-Brabant en voor bedrijven die vanwege hun aard, schaal of functie niet (langer) passen in de landelijke regio's. Om ruimte te bieden aan deze verplaatsing wordt hiermee rekening gehouden bij de opstelling van de prognoses. Hierbij wordt een uitzondering gemaakt voor de landelijke regio's Land van Heusden en Altena, De Kempen en Land van Cuijk. Voor deze op enige afstand van de stedelijke regio's gelegen landelijke regio's gaan wij er vanuit dat zij de ruimtebehoefte van bedrijven voor een bedrijfslocatie zelf zullen opvangen op een te ontwikkelen regionaal bedrijventerrein. Dit is in de uitwerkingsplannen nader geconcretiseerd.

Op het bestaande bovenregionale bedrijventerrein Moerdijk wordt met name ruimte geboden aan bedrijven die – gelet op hun omvang, milieuhinder of hun behoefte aan diep vaarwater – bijzondere vestigingseisen stellen waaraan in de stedelijke regio's en op de drie regionale bedrijventerreinen niet tegemoet kan worden gekomen. Op het beoogde Logistiek Park Moerdijk willen wij ruimte bieden aan bedrijven met specifieke logistieke vestigingseisen.
In de landelijke regio's hanteren wij voor het overige als uitgangspunt dat daar alleen bedrijven worden gevestigd die qua aard, schaal en functie als passend kunnen worden beschouwd. De nieuwvestiging van niet passende bedrijven in landelijke regio's vinden wij niet gewenst. De vraag welke bedrijven vanwege hun aard, schaal of functie niet passen in het landelijk gebied kan niet in zijn algemeenheid worden beantwoord. Dit is een kwestie van maatwerk. Wij vragen Gedeputeerde Staten aan te geven welke uitgangspunten zij hierbij willen hanteren.

Relatie verstedelijkingsbeleid met de nationale landschappen

In gemeenten en kernen die zijn gelegen binnen de nationale landschappen Het Groene Woud en de Nieuwe Hollandse Waterlinie gelden de uitgangspunten voor verstedelijking, zoals neergelegd in de *Nota Ruimte* (2006). Ons verstedelijkingsbeleid ten aanzien van wonen en werken voor de landelijke regio's is daarmee in overeenstemming.

Logistiek Park Moerdijk
Op 23 maart 2001 hebben wij aan Gedeputeerde Staten de opdracht gegeven de ontwikkeling van een grootschalig en vernieuwend duurzaam bedrijventerrein van circa 600 hectare, mede ten behoeve van glastuinbouw, in de zogenoemde Moerdijkse Hoek voor te bereiden. In de afgelopen jaren is daartoe onderzoek verricht. Op 2 februari 2007 hebben wij vastgesteld dat de ruimtevraag voor de doelgroep waarvoor het bovenregionale bedrijventerrein Moerdijkse Hoek was bedoeld, niet meer geaccommodeerd hoeft te worden op een nieuw bedrijventerrein van bruto 600 hectare, maar dat deze doelgroep kan worden geaccommodeerd door de benutting van de Shell-grondreserve op het bestaande bedrijventerrein Moerdijk, de intensivering van de overige gronden op het bestaande industrieterrein en de aanleg van een nieuw grootschalig logistiek park van 150 hectare netto. Wij hebben daarom besloten dat de oorspronkelijke opdracht van 23 maart 2001 kan komen te vervallen. Tegelijkertijd hebben wij opdracht gegeven om de ontwikkeling van een hoogwaardig vernieuwend duurzaam logistiek park van netto 150 hectare in de oksel A16/A17 planologisch mogelijk te maken. Op het logistiek park wordt ruimte geboden aan grootschalige logistieke bedrijven van 5 hectare en groter of bedrijven die een ligging aan diep vaarwater behoeven. Vanwege het karakter van de te vestigen bedrijven is afstemming met de regionale bedrijventerreinenplanning voor Midden- en West-Brabant nodig. De ontwikkeling van Logistiek Park Moerdijk is als majeure ontwikkelingsopgave aangeduid op de kaart Ruimtelijke Hoofdstructuur. In Deel C van deze Interimstructuurvisie hebben wij daarvoor een nadere onderbouwing opgenomen.
In de ontwikkeling van een projectvestiging voor glastuinbouw zal worden voorzien in het Agro- en Foodcluster West-Brabant.

Duurzaam Industriepark Cranendonck (DIC)
De ontwikkeling van het DIC behelst de herstructurering en herontwikkeling van in totaal 109 ha van het bestaande bedrijventerrein en de voormalige stortplaats te Budel Dorplein. Het bedrijventerrein is specifiek bedoeld voor zwaardere en grootschalige bedrijven. Andere bedrijven kunnen zich alleen vestigen zolang zij passen binnen het profiel van het duurzame en innovatieve cluster rond de metaalproductie. Specifieke aandacht is nodig voor de ligging in/nabij de groene hoofdstructuur en de daaruit voortvloeiende natuurcompensatie. Doel van de ontwikkeling is dat er door intensieve samenwerking een specifiek kennescluster ontstaat, dat er milieuwinst wordt bereikt en dat de robuuste natuurstructuren in en tussen de Natura 2000-gebieden worden versterkt.

Agro- en Foodcluster West-Brabant (AFC)
Dit betreft de ontwikkeling van een projectvestigingsgebied voor glastuinbouw van circa 250-300 hectare netto oppervlakte glas in combinatie met het zogenaamde Agro-Industrieel Complex Dinteloord (AICD). Dit AICD omvat circa 120 ha bruto nieuw bedrijventerrein direct aansluitend op de gronden van Suiker Unie en circa 40-60 ha bruto bedrijventerrein dat door middel van herstructurering op het bestaande terrein van Suiker Unie wordt ontwikkeld. Het bedrijventerrein wordt daarbij gereserveerd voor een specifiek segment; alleen bedrijven met een agro- en foodgelieerd karakter kunnen zich hier vestigen. Doelstelling van de gecombineerde ontwikkeling is het bereiken van een duidelijke symbiose en samenwerking tussen Suiker Unie en de te vestigen bedrijven en/of de projectvestiging glastuinbouw. Vanwege het karakter van de te vestigen bedrijven is afstemming met de regionale bedrijventerreinenplanning voor Midden en West-Brabant nodig.
De ontwikkeling van het Agro- en Foodcluster West-Brabant is als majeure ontwikkelingsopgave aangeduid op de kaart Ruimtelijke Hoofdstructuur. In Deel C van deze Interimstructuurvisie hebben wij daarvoor een nadere onderbouwing opgenomen.

Maintenance Valley, locatie Woensdrecht
Hiermee wordt gedoeld op een clustering van landingsbaangebonden bedrijven en instellingen, die actief zijn in het onderhoud van militaire en civiele vliegtuigen. Het gaat hierbij om reparatie, revisie,opleiding en simulatie voor motoren, airframe en componenten. De plannen verkeren nog in een verkennende fase.
Het concept gaat uit van een Brabantbrede (en daarbuiten) samenwerking tussen onder andere onderhoudsbedrijven, universiteiten, opleidingsinstituten, productiebedrijven van computer gestuurde technologie etc. Op de locatie Woensdrecht kan fysiek alleen ruimte worden geboden aan bedrijven die een directe toegang nodig hebben tot de landingsbaan. De vestiging van niet aan de landingsbaan gerelateerde bedrijvigheid kan plaatsvinden op bedrijventerreinen in de stedelijke regio's zoals in Tilburg, waar nu al een sterke concentratie van deze niet-landingsbaangebonden industrie aanwezig is.
Onze inzet is met name gericht op een intensieve begeleiding van het project in overleg met de gemeente Woensdrecht en andere belanghebbenden, met als doel een clustering van bedrijven te bereiken én tegelijkertijd te komen tot versterking van de ecologische kwaliteiten van het omliggende natuurgebied de Brabantse Wal.

Innovatieve clusters van bedrijvigheid

Op diverse plaatsen in Brabant zijn in het verleden concentraties van bedrijvigheid in het buitengebied ontstaan vanwege specifieke vestigingsomstandigheden, zoals de suikerfabriek bij Dinteloord en de zinkfabriek in Budel Dorplein. Vliegveld Woensdrecht is ooit begonnen als zweefvliegveldje. Nu is 'Woensdrecht' één van de grotere militaire vliegbases in ons land, omringd door het natuurgebied 'De Brabantse Wal'. Voornoemde bedrijven hebben zich ontwikkeld tot omvangrijke complexen van bedrijvigheid qua grondbezit, productie, omvang en/of geïnvesteerd kapitaal.
Het provinciaal ruimtelijk beleid is er op gericht dat bedrijven die qua aard, schaal en functie niet meer passen in de landelijke regio verplaatsen naar het stedelijk gebied. Gelet op de specifieke omstandigheden van de drie hiervoor genoemde bedrijven, is een dergelijke verplaatsing niet reëel en willen wij deze clusters ontwikkelingsruimte bieden.
Naast ontwikkelingsruimte voor de groei van hun eigen activiteiten, is gebleken dat er behoefte bestaat aan ontwikkelingsruimte voor aanpalende bedrijvigheid. Wij willen de dynamiek die hierdoor kan ontstaan niet afremmen, maar door middel van een integrale gebiedsgerichte aanpak zo inpassen dat een duurzame economische-, ruimelijke- en ecologische meerwaarde wordt bereikt. Wij vinden daarom dat er specifieke vestigingseisen gesteld moeten worden aan bedrijven die zich willen vestigen.

4.3.4 Voorzieningen en kantoorlocaties

Ten aanzien van voorzieningen vinden wij het wenselijk de bestaande verzorgingsstructuur in de stedelijke regio's te versterken. Dit is in lijn met onze doelstelling de economische en culturele motorfunctie van de stedelijke regio's en van de stedelijke centra in het bijzonder te ondersteunen. Onder voorzieningen verstaan we in dit verband: detailhandel, horeca, leisurevoozieningen, onderwijs-, sport- en sociaal-culturele voorzieningen, zorgvoorzieningen en specifieke recreatie-voorzieningen gekoppeld aan stad of dorp.

Grootschalige, publieksaantrekkende voorzieningen horen thuis in de stedelijke regio's op goed ontsloten plekken. Dergelijke plekken zijn vooral te vinden in de stedelijke centra of aan de stadsranden, op multimodaal ontsloten knooppunten. Van belang zijn een goede bereikbaarheid voor bezoekers, een goede bereikbaarheid voor hulpdiensten en een verkeersveilige verkeersafwikkeling. Ook voorzieningen met een groot ruimtebeslag voor bebouwing en met veel verharding horen thuis in de stedelijke regio's. Indien deze bedoelde voorzieningen niet binnenstedelijk gevestigd kunnen worden, worden deze bij voorkeur ruimtelijk gekoppeld aan een (niet-binnenstedelijk) winkelconcentratiegebied, dan wel aan een concentratiegebied voor grootschalige detailhandel.
In de landelijke regio's geldt als uitgangspunt dat voorzieningen bezoekersextensief, kleinschalig en 'vermengbaar' moeten zijn. Ruimte wordt geboden aan voorzieningen die qua schaal en omvang passen bij de betreffende kern of gemeente. Vaak zijn dit lokale voorzieningen, soms ook voorzieningen met een functie voor omliggende landelijke kernen of gemeenten. Omdat in de landelijke regio's de nadruk ligt op inbreiding en herstructurering is het wenselijk dat de voorzieningen gemengd kunnen worden met andere functies zoals wonen.

4.3.5 Sociale aspecten van concentratie van verstedelijking

De provincie is zich ervan bewust dat het beleid van concentratie van verstedelijking sociale gevolgen heeft. Door de verstedelijking te concentreren wordt het mogelijk functies bij elkaar te brengen, met name in de stedelijke regio's. Door woon-, werk-, zorg- en recreatielocaties dichter bij elkaar te brengen zijn mensen beter in staat arbeid te combineren met zorgtaken en ontspanning. De mogelijkheden voor participatie van de inwoners worden erdoor vergroot. Bundeling van activiteiten draagt er ook toe bij dat de groei van de mobiliteit enigszins wordt getemperd en dat de (gevoelens van) veiligheid in wijken en buurten worden vergroot.

Het ruimtelijk beleid kan bijdragen aan het stimuleren van sociale samenhang en inspelen op belangrijke maatschappelijke processen, zoals de sterk toenemende vergrijzing en de vermaatschappelijking van de zorg. Dit kan bijvoorbeeld door de totstandkoming te bevorderen van multifunctionele accommodaties die een belangrijke rol spelen in de buurtsamenleving, zowel in steden als in dorpen. Zo dragen wijkservicecentra voor ouderen, die een combinatie bieden van mogelijkheden voor zorg en ontmoeting, ertoe bij dat ouderen zo lang mogelijk zelfstandig kunnen blijven wonen in hun eigen, vertrouwde omgeving. Wij stimuleren de realisatie van zulke centra, evenals de bouw van woon-zorg-projecten en levensloopbestendige woningen, waarmee wij op wijk- en buurtniveau de integratie van wonen, welzijn en zorg meer gestalte willen geven.
Ook onderwijsvoorzieningen kunnen in dit soort multifunctionele accommodaties een rol in de buurt spelen, bijvoorbeeld via zogenoemde brede-school-projecten, waar onderwijs, kinderopvang en vrijetijdsvoorzieningen op één locatie worden gecombineerd. In zo'n multifunctioneel gebouw kunnen ook buurthuis-, sport- en zorgfuncties worden geïntegreerd. Via ons sociaal beleid bevorderen we de totstandkoming van dergelijke voorzieningen, waarmee de ontmoeting tussen verschillende bevolkingsgroepen binnen een wijk wordt gestimuleerd.
Uit de laatste ontwikkelingen blijkt dat zelfstandig wonen midden in de samenleving niet voor álle doelgroepen de oplossing is. De trend is inmiddels ingezet om specifieke doelgroepen toch weer meer op buitenlocaties, afgescheiden van de drukte van stad of dorp, te realiseren.

Verschillende (toekomst)studies wijzen op een tweedeling in gewenste woonmilieus, waarbij aan de ene kant stedelijke centra met veel voorzieningen en een compacte bebouwing geliefd zijn, en aan de andere kant suburbane, meer landelijke woonmilieus met veel groen en ruim opgezette wijken. Tegelijkertijd dreigen delen van de stedelijke woningvoorraad, met name de goedkopere (huur- en flat)woningen in een aantal naoorlogse wijken, uit de gratie van de woonconsument te raken. Hier ligt dan ook een belangrijke herstructureringsopgave. Het in beeld brengen van deze opgave, evenals de concrete aanpak ervan, vraagt de komende jaren extra aandacht van alle betrokken partijen. Deze herstructureringsopgave omvat fysieke maatregelen, maar ook maatregelen op sociaal en economisch gebied. In de uitwerkingsplannen voor de stedelijke regio's en de regionale ontwikkelingsstrategieën voor het wonen, wordt nadrukkelijk aandacht besteed aan deze herstructureringsopgave. Belangrijk hierbij is de menging van woningtypen en voorzieningen en het inweven van kleinschalige, milieuvriendelijke bedrijvigheid die mensen kansen biedt een bedrijf te starten en in de buurt werk te vinden. Juist door aantrekkelijke, in verschillende dichtheden vormgegeven woon-, werk- en leefmilieus te bieden, kan ook in steden worden bijgedragen aan het verbeteren van de sociale samenhang en het voorkomen van sociale uitsluiting.

In de landelijke regio's staat de leefbaarheid van kleine kernen onder druk. Dat uit zich onder meer in een sterke ontgroening en vergrijzing, in een achteruitgang van het voorzieningenniveau en in een verminderde bereikbaarheid per openbaar vervoer. In ons sociaal beleid is de leefbaarheid van kleine kernen een belangrijk aandachtspunt. Waar mogelijk willen we ook via ons ruimtelijk beleid bevorderen dat dorpen vitaal blijven, al zijn de mogelijkheden hiertoe bescheiden. Menging van functies, woonmilieus en bevolkingsgroepen is hierbij van belang.
Het verdwijnen van winkels en andere voorzieningen uit kleine kernen hangt samen met processen van schaalvergroting, maar ook met het individuele gedrag van mensen. Algemene processen van ontgroening en vergrijzing spelen hierbij eveneens een rol. Dit zijn processen die met de bouw van meer woningen of het toelaten van meer bedrijven niet zijn te keren.
De bevolking in Brabant zal de komende decennia minder sterk groeien. De verwachting is dat de groei van de woningvoorraad onverminderd doorgaat vanwege gezinsverdunning, waardoor de vraag naar een kwalitatieve invulling van de woningvoorraad steeds belangrijker wordt.

4.4 Zonering van het buitengebied

4.4.1 Drie hoofdfuncties in het buitengebied

Het buitengebied moet in hoofdzaak bestemd blijven voor landbouw, natuur en recreatie. Dit volgt uit de keuze om verstening en versnippering van de provincie tegen te gaan en is de tegenhanger van het principe dat de verstedelijking moet worden geconcentreerd. De onderlinge verhouding tussen de drie hoofdfuncties is aan het veranderen, onder meer als gevolg van de toenemende waardering voor natuur en landschap, rust en ruimte en de problemen die zijn veroorzaakt door de intensieve en grootschalige vormen van landbouw. In onderstaande tekst geven we onze toekomstivsies op de drie hoofdfuncties.

Ruimtelijke visie op de landbouw

De landbouw is met circa 15.000 boeren op 260.000 hectaren grond de grootste ruimtegebruiker in Brabant. Dit zal de komende twee decennia niet veranderen, ook al neemt het landbouwareaal af en stoppen steeds meer boeren. Wel staat de landbouw van alle kanten onder druk. Europese landbouwsubsidies worden afgebouwd, de nadruk komt steeds meer te liggen op de vrije (wereld) marktwerking, de grondprijzen stijgen, de overheid neemt tal van maatregelen tegen de milieu-problemen die zijn veroorzaakt door de intensivering van de landbouw en consumenten vragen om schone, diervriendelijke en veilige productiewijzen. Ook de toenemende waardering voor natuur en landschap, rust en ruimte legt een druk op de landbouw. De reacties van boeren op deze ontwikkelingen lopen uiteen. Er is een groep die inzet op verdere schaalvergroting en intensivering. Zo wordt in de veehouderij een vergaande concentratie van bedrijven verwacht, waarbij het niet ondenkbaar is dat het aantal bedrijfslocaties binnen tien jaar met 50 tot 75% zal afnemen. Met een stevige inzet van verdergaande technische maatregelen kan de milieudruk worden verlaagd en kan worden toegewerkt naar het voldoen aan Europese milieunormen. In tweede instantie, als de milieudruk niet vermindert, kan het van belang zijn dat wordt ingezet op vermindering van de veestapel. Ook in de rundveehouderij is een schaalvergroting waarneembaar waardoor sommige bedrijven gerekend worden tot de intensieve veehouderij.
Een tweede groep schakelt over op kleinschalige, extensieve of gespecialiseerde vormen van landbouw. De boomteelt en de glastuinbouw zijn voorbeelden van gespecialiseerde bedrijfstakken waarvan het areaal in Brabant toeneemt. Een derde groep boeren schakelt over op agrarisch natuurbeheer, recreatie of zorg, de zogeheten verbrede landbouw. Boeren uit alle groepen zoeken het ook in de kwaliteitsverbetering van de bedrijfsvoering. En ten slotte emigreert of stopt een toenemend aantal boeren. De afgelopen tien jaar werden gemiddeld 500 bedrijven per jaar beëindigd.

De provincie wil toe naar een duurzame, veelzijdige en economisch rendabele landbouw. Voor de intensieve veehouderij betekent dit verduurzaming, onder andere door toepassing van vergaande technische maatregelen en vestiging op duurzame locaties. In West-Brabant en het rivierklei-gebied zien wij goede toekomstmogelijkheden voor grootschalige, grondgebonden akkerbouw- en rundveebedrijven die, samen met innoverende verwerkingsbedrijven, producten met meerwaarde voor de wereldmarkt produceren. Op daarvoor geschikte gronden op diverse plekken in de provincie zien wij goede perspectieven voor milieuverantwoorde boomteelt en vollegronds-tuinbouw.
Glastuinbouw zorgt vrijwel het hele jaar voor veel directe en indirecte werkgelegenheid en levert hoogwaardige producten op die een belangrijke bijdrage leveren aan het overschot op de nationale handelsbalans. Mogelijkheden voor glastuinbouw zijn er op een aantal daarvoor geselecteerde plaatsen. De provincie ziet verder overal groeimogelijkheden voor de biologische landbouw, vooral in de vanuit natuur en landschap bezien kwetsbare landbouwgebieden. Nevenactiviteiten zoals agrarisch natuurbeheer, toerisme en recreatie resulteren in een goed inkomen voor de boer en zorgen voor verrijking van natuur en landschap. Er zijn volop kansen voor verbrede landbouwbe-drijven die inspelen op de vraag naar agrarische en andere producten, zoals zorg en recreatie.

Voor de provinciale ruimtelijke ordening zijn vooral de ontwikkelingen in de intensieve veehouderij, de glastuinbouw, de vollegrondstuinbouw en de boomteelt van belang, evenals de voormalige agrarische bedrijfslocaties. Voor de intensieve veehouderij is het de kunst om het concentratieproces zo te beïnvloeden, dat de samengevoegde bedrijven op locaties terechtkomen die, bezien vanuit de onderste laag, de grootste draagkracht hebben. Het beleid voor de intensieve veehouderijen is in het kader van het project 'Revitalisering Landelijk Gebied' uitgewerkt in de reconstructie- en gebiedsplannen.

Kaart 5: Gebiedsindeling Revitalisering Landelijk Gebied

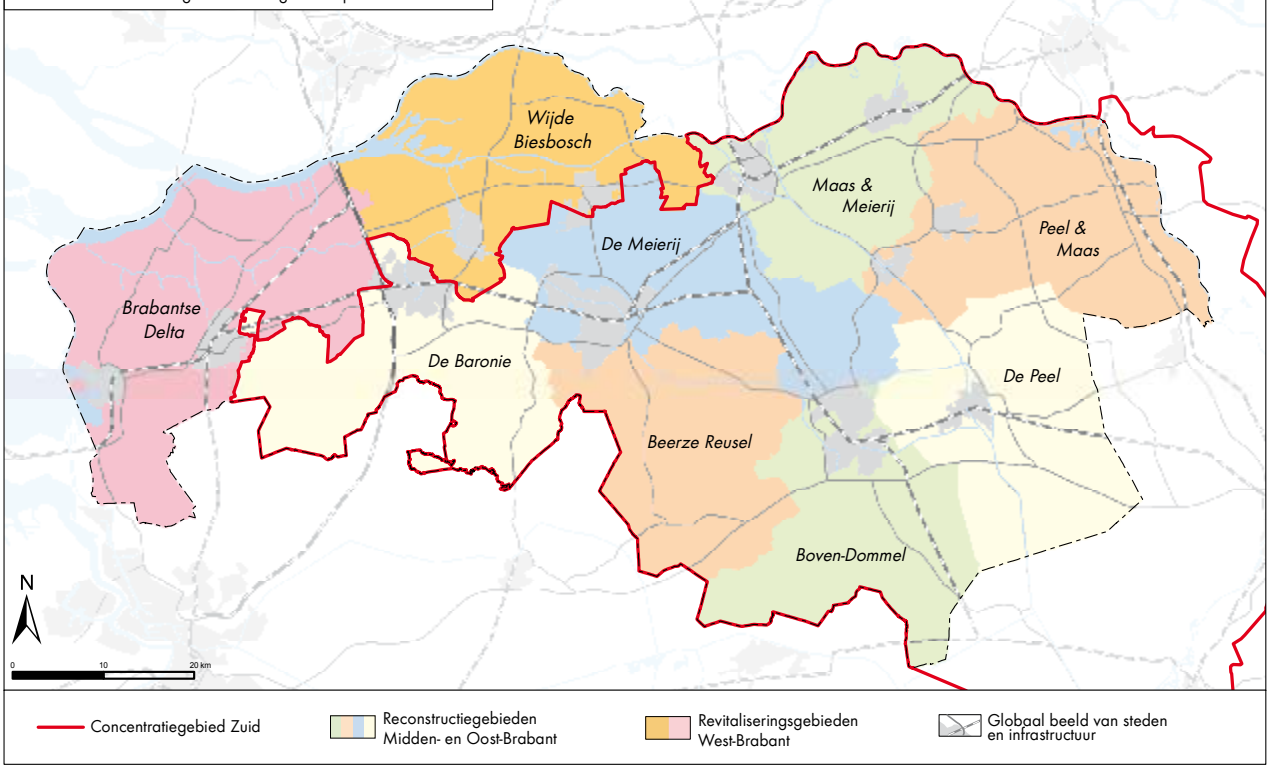

In Midden- en Oost-Brabant zijn volop mogelijkheden voor de ontwikkeling van intensieve veehouderijen in de aangewezen landbouwontwikkelingsgebieden (LOG'n) en op duurzame locaties in verwevingsgebied. In West-Brabant is ons streven er op gericht de toename van intensieve veehouderijen te beperken. Aan bestaande intensieve veehouderijen kan ruimte voor ontwikkeling worden geboden, mits ze gevestigd zijn op een duurzame locatie. Binnen de extensiveringsgebieden, zoals opgenomen in de gebieds- en reconstructieplannen, wordt ingezet op afname van intensieve veehouderijen.
De groei van de glastuinbouw moet primair worden opgevangen in speciaal daarvoor aangewezen gebieden. Clustering is van belang om enerzijds de benutting van schaalvoordelen mogelijk te maken, anderzijds om verspreide verglazing van het buitengebied tegen te gaan. Gedeputeerde Staten hebben in 2006 de *Nota Glastuinbouw* vastgesteld, waarin gebieden zijn aangeduid waar de ontwikkeling van glastuinbouw mogelijk is. In deze door Gedeputeerde Staten aangewezen gebieden is, behoudens de uit het Streekplan 2002 voortkomende projectvestigingslocatie Deurne, al een clustering van glastuinbouwbedrijven aanwezig. Daarnaast kunnen onder in de nota genoemde voorwaarden ook nieuwe clusters van glastuinbouw worden ontwikkeld. Dergelijke nieuwe clusters kunnen zich in ieder geval niet ontwikkelen binnen de op kaart Ruimtelijke Hoofdstructuuraangegeven nationale landschappen en regionale natuur- en landschapseenheden. Tot slot willen wij om te voorzien in de groeiende behoefte aan glas een nieuwe projectvestigingslocatie glastuinbouw ontwikkelen nabij Dinteloord (in combinatie met het Agro- en Foodcluster West-Brabant). Deze projectlocatie dient mede ter vervanging van de projectvestigingslocatie

Moerdijkse Hoek die in het Streekplan 2002 was voorzien, en zal mede dienen voor de opvang van glastuinbouw uit het Westland, zoals opgenomen in de *Nota Ruimte* (2006).
Voor de boomteeltsector is de landelijke Greenportontwikkeling zoals benoemd in de *Nota Ruimte* (2006) van belang. In Noord-Brabant gaat het om twee gebieden die zijn verbonden aan de Greenport boomteelt in Boskoop. Dit zijn het glasboomteeltgebied Zundert e.o. (Zundert, Rucphen en gedeelten van aangrenzende gemeenten), en het gebied Haaren e.o. (Haaren, Oisterwijk, Boxtel, St-Oedenrode, Best, en gedeelten van aangrenzende gemeenten). In deze aan de Greenport Boskoop verbonden gebieden staan de ruimtelijk-economische ontwikkeling van de sector, de infrastructurele en logistieke opgaven, de kennis- en innovatie opgaven, de identiteit en positionering van de sector en de relatie tot de omgevingskwaliteiten centraal. Om de integrale ontwikkeling van deze gebieden volledig tot hun recht te laten komen, vragen wij Gedeputeerde Staten om samen met de betrokken regio's hier nadere invulling aan te geven.
Voor de vollegrondstuinbouw en boomteelt is het verder van belang deze zo te beïnvloeden dat zij worden uitgeoefend op, vanuit natuur, cultuurhistorie en landschap bezien, draagkrachtige plekken. Een bijzonder aspect hierbij vormen de teeltondersteunende voorzieningen. Aan de toepassing daarvan moeten in bepaalde gebieden onder meer vanwege de waarden van natuur, landschap en waterhuishouding beperkingen worden gesteld. Gedeputeerde Staten hebben daarvoor in 2007 de beleidsregel *Teeltondersteunende voorzieningen* vastgesteld.
Voormalige agrarische bedrijfslocaties ten slotte trekken nieuwe, vaak niet aan het buitengebied gebonden activiteiten aan die de neiging hebben om te expanderen. Op veel plaatsen is dit ongewenst. We streven naar het behoud van de agrarische bestemming van locaties die blijvend geschikt zijn voor een agrarisch bedrijf, omdat er veel behoefte zal ontstaan aan locaties voor de opvang van bedrijven die verplaatst worden in het kader van het Programma Landelijk Gebied. Op de andere locaties kunnen in beperkte mate niet-agrarische functies worden toegelaten, mits overtollige, niet meer functioneel in gebruik zijnde bebouwing gesloopt wordt.

Ruimtelijke visie op de natuur

De natuur beschouwen wij als een onderdeel van de onderste laag. Onze ruimtelijke visie op de natuur is daarom al beschreven in paragraaf 4.1.2.

Ruimtelijke visie op de recreatie

De kwaliteiten van het buitengebied van Brabant worden steeds meer ontdekt en gewaardeerd. Lange tijd zijn toerisme en recreatie in het buitengebied door velen gezien als ondergeschikte activiteiten. Sinds het Streekplan 2002 is afstand genomen van deze opvatting. Toerisme en recreatie zijn in onze ogen nevengeschikte activiteiten in het buitengebied, die de economische vitaliteit van het buitengebied bevorderen. Hierbij kan onder meer gedacht worden aan verbrede landbouw, zoals agrotoerisme, en andere initiatieven die goed aansluiten bij het omringende landschap en in goede verhouding staan met het draagvlak van het gebied. Toerisme en recreatie gedijen het beste in een kwalitatief hoogwaardige omgeving. Duurzame bijdragen vanuit deze sector aan de ontwikkeling van landschap en natuur liggen dus voor de hand.

Het gaat er in onze ogen om te voorzien in de groeiende ruimtebehoefte voor toeristisch-recreatieve voorzieningen. Hierbij moeten de mogelijkheden van zuinig ruimtegebruik optimaal benut worden en de natuur- en landschapswaarden behouden en verder versterkt worden. Ook vinden wij het van belang dat toeristisch-recreatieve ontwikkelingen aansluiten bij en afgestemd zijn op de ontwikkelingen in de landbouw.
Wij zetten vooral in op vormen van extern gerichte verblijfsrecreatie, waarbij de recreatieve verblijfsplaats vooral een uitvalsbasis is voor bezoeken aan steden, dorpen en omringend landschap, recreatieparken, natuurgebieden en dergelijke. In Brabant zien wij ook ruimte voor een (verdere) ontwikkeling van meer intensieve vormen van recreatie. Naast de bestaande attractieparken van bovenregionale betekenis en de concentratiepunten waterrecreatie, zoals aangegeven

op de kaart Ruimtelijke Hoofdstructuur, willen wij vooral ruimte bieden aan recreatieve ontwikkelingen op projectlocaties recreatie, zoals aangegeven in de revitaliseringsplannen, mits hun (verdere) ontwikkeling zich verhoudt met de overige doelstellingen die wij in deze Interimstructuurvisie verwoorden.
Om de toenemende recreatieve druk op natuurgebieden te verminderen, stimuleren wij de ontwikkeling van recreatieve poorten, zoals indicatief aangegeven in de revitaliseringsplannen. Onze visie op de recreatieve ontwikkelingen is per gebied uitgewerkt in de revitaliseringsplannen. Daarnaast willen wij het toervaren op rivieren en kanalen bevorderen en dit in sterke mate verknopen met activiteiten op het land.

4.4.2 Twee hoofdzones: de groene en de agrarische hoofdstructuur

Om de drie hoofdfuncties – landbouw, natuur en recreatie – en andere aan het buitengebied gebonden functies ieder voor zich en in onderling verband maximaal tot hun recht te laten komen, is het nodig om ze ruimtelijk bij elkaar te brengen waar dat nuttig is en van elkaar te scheiden waar ze elkaar dwars (dreigen te) zitten. Om dit tot stand te brengen wordt het buitengebied gezoneerd. Dat wil zeggen dat het in een aantal gebieden verdeeld wordt, waarin de ontwikkeling van sommige functies gestimuleerd en die van andere afgeremd wordt. Bij de begrenzing van de zones speelt de lagenbenadering een belangrijke rol. Zoals vermeld in paragraaf 4.1.2. handhaven wij de groene hoofdstructuur. De groene hoofdstructuur (GHS) is een samenhangend netwerk van alle Brabantse natuur- en bosgebieden, landbouwgebieden en andere gebieden met bijzondere natuurwaarden, en landbouwgebieden die bijzondere potenties hebben voor de ontwikkeling van natuurwaarden. De provincie wil de (potentiële) natuurwaarden en de hiermee samenhangende landschappelijke waarden in de GHS planologisch beschermen. In de GHS is op langere termijn alleen plaats voor natuur, (grondgebonden) landbouw, recreatie met een groen karakter en andere laagdynamische functies, zoals bosbouw en waterbeheer.

De contramal van de groene hoofdstructuur is de agrarische hoofdstructuur (AHS). Hier staat de instandhouding en de versterking van de landbouw voorop. Landbouwbedrijven hebben er in beginsel de ruimte om zich te ontwikkelen in de door hen gewenste richting. De GHS en de AHS beschouwen wij als de twee hoofdzones in het buitengebied.
Samen met het gebied binnen de bebouwde kernen en de infrastructuur omvatten de GHS en de AHS het hele grondgebied van de provincie. De GHS en AHS zijn beide verdeeld in twee hoofdzones: GHS-natuur, GHS-landbouw, AHS-landschap en AHS-landbouw.
Deze hoofdzonering is op de bij deze Interimstructuurvisie behorende kaart Ruimtelijke Hoofdstructuur globaal aangegeven. Tabel 1 geeft de oppervlakte van de GHS en AHS weer.

In de GHS-natuur zijn alle bestaande bos- en natuurgebieden ondergebracht met de tussenliggende ecologische verbindingszones, alsmede de reservaat- en natuurontwikkelingsgebieden die zijn begrensd in de door Gedeputeerde Staten vastgestelde *Natuurgebiedsplannen en beheersgebiedsplan* (2006) in het kader van de (ontwikkeling van de) ecologische hoofdstructuur (EHS). De planologische begrenzing van de ecologische hoofdstructuur, zoals bedoeld in de Nota Ruimte (2006), heeft op provinciaal schaalniveau plaatsgevonden door aanduiding van de GHS-natuur.

In de GHS-landbouw zijn landbouwgebieden en andere gebieden met bijzondere (potentiële) natuurwaarden ondergebracht. Binnen de GHS-landbouw liggen ook de beheersgebieden die zijn begrensd in het kader van de ontwikkeling van de ecologische hoofdstructuur.

De AHS-landschap omvat de landbouwgebieden met de overige bijzondere (potentiële) natuurwaarden en de daarmee samenhangende landschapswaarden. Ook behoren hiertoe de landbouwgebieden die op zichzelf genomen geen bijzondere (potentiële) natuurwaarden bezitten, maar die vanwege hun ligging ten opzichte van bos- en natuurgebieden en landbouwgronden

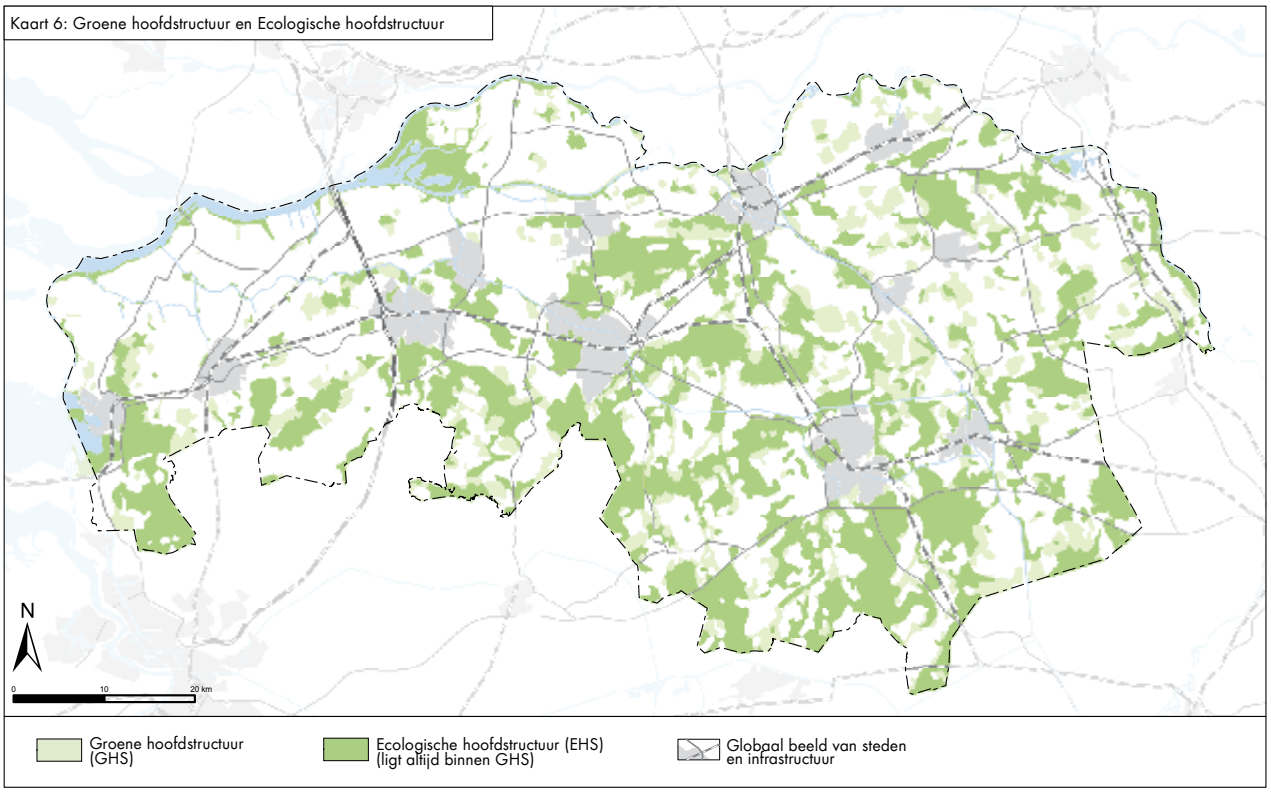

met bijzondere natuurwaarden binnen een Regionale natuur- en landschapseenheid (RNLE) zijn opgenomen.

De AHS-landbouw omvat ten slotte de meest pure landbouwproductiegebieden. De natuurwaarden en de daarmee samenhangende landschapswaarden die in deze gebieden voorkomen zijn zo algemeen of komen alleen in zulke kleine gebiedjes voor, dat een aanduiding daarvan op de kaart Ruimtelijke Hoofdstuctuur achterwege is gelaten.

Wij zijn van mening dat de concrete begrenzing van de zonering, en de daarbij behorende planologische afweging tot op perceelsniveau, moet plaatsvinden op gemeentelijk niveau door vastlegging in het bestemmingsplan. In de *Ecologische Bouwstenennota* (2006) hebben Gedeputeerde Staten aangegeven welke uitgangspunten van belang zijn bij deze nadere begrenzing.
Wij zullen periodiek afwegen of er aanleiding bestaat de hoofdzonering op de kaart Ruimtelijke Hoofdstructuur te actualiseren.

Naast de begrenzing van de hoofdzonering is de planologische bescherming van deze gebieden van belang voor de ruimtelijke hoofdstructuur van Brabant. De planologische bescherming van de natuur- en landschapswaarden in de GHS en AHS bestaat uit twee onderdelen.
In de eerste plaats willen wij de GHS en AHS-landschap beschermen tegen intensieve vormen van ruimtegebruik die in beginsel niet thuishoren in het buitengebied, met name verstedelijking. Dit noemen we de 'externe bescherming'. Uit de externe bescherming vloeit voort dat de ruimte voor uitbreiding van steden en dorpen, de aanleg en uitbreiding van bedrijventerreinen en de aanleg en (fysieke) aanpassing van niet-recreatieve infrastructuur in beginsel alleen kan worden gevonden in de AHS-landbouw.
Een toename van intensieve gebruiksfuncties waarbij sprake is van verstedelijking en/of verstening (wonen, bedrijvigheid en glastuinbouw) vinden wij niet gewenst in natuurgebieden met bijzondere natuurwaarden, die deel uitmaken van de GHS-natuur en in regionale natuur- en landschapseenheden. Voor die gebieden geldt het nee-principe; een beperkte afronding van stads- en dorpsranden is wel mogelijk.

Bij een toename van het stedelijk ruimtebeslag binnen de overige gebieden van de GHS-natuur, GHS-landbouw en AHS-landschap en bij de ontwikkeling van overige niet aan het buitengebied gebonden functies in de GHS en AHS-landschap, geldt het 'nee, tenzij-principe'. In de tweede plaats willen wij de natuur- en landschapswaarden binnen de GHS en AHS-landschap beschermen tegen ruimtelijke ingrepen die thuishoren of thuis kunnen horen in het buitengebied, zoals agrarische en recreatieve functies. Dit noemen we de 'interne bescherming'. Voor de interne bescherming is een genuanceerde benadering nodig die recht doet aan de aanwezige waarden in relatie tot de ontwikkeling van deze functies.

Wij vragen Gedeputeerde Staten het hierboven verwoorde in- en externe beschermingsregime verder uit te werken en hierbij de mogelijkheden tot maatwerk in de uitwerking van de ecologische hoofdstructuur (zoals in de *Nota Ruimte* (2006) benoemd) te betrekken.

Naast de hoofdzonering van de GHS en de AHS zijn nog meer zones en/of aanduidingen van belang waarin specifieke eisen worden gesteld aan bebouwing en/of grondgebruik. Naast een aantal water-, bodemhuishoudkundige- en milieuzones wijzen wij daarbij onder andere op de gebieds- en soortenbescherming, de regionale natuur- en landschapseenheden, cultuurhistorische- aardkundige- en landschappelijke kwaliteiten en de nationale landschappen.

Tabel 1 De oppervlakte van de hoofdzones voor het buitengebied, het stedelijk gebied en Noord-Brabant als geheel (2007).

Zone	**Oppervlakte in hectaren (afgerond op 5.000-tallen)**
GHS-natuur	130.000
GHS-landbouw	65.000
GHS totaal	*195.000*
AHS-landschap	50.000
AHS-landbouw	185.000
AHS totaal	*235.000*
GHS in RNLE	110.000
AHS in RNLE	30.000
RNLE totaal	*140.000*
GHS en AHS	430.000
Bestaand stedelijk gebied	75.000
Noord-Brabant totaal	*505.000*

4.4.3 Regionale natuur- en landschapseenheden (RNLE'n)

Op de kaart Ruimtelijke Hoofdstructuur zijn twaalf regionale natuur- en landschapseenheden (RNLE'n) aangeduid door middel van een globale contour. De kern van een regionale natuur- en landschapseenheid (RNLE) bestaat uit één of meer zogeheten 'begeleid natuurlijke eenheden'. Dit zijn aaneengesloten natuur- en bosgebieden met een oppervlakte van tenminste 1.000 hectaren. Rondom de begeleid natuurlijke eenheden zijn kleine natuur- en landbouwgebieden als buffer opgenomen in de RNLE'n. Hierbij is met name gelet op hydrologische en landschappelijke samenhangen. RNLE'n zijn gebieden van ten minste enkele duizenden hectaren die voor circa tweederde deel uit bos en natuur (GHS) bestaan met daaromheen landbouwgronden (AHS). In een paar RNLE'n liggen bovendien één of meer kleine stedelijke kernen.

Door versterking van de onderliggende relaties kunnen de RNLE'n zich op termijn ontwikkelen tot zelfstandige eenheden waar natuur, landschap en landbouw centraal staan. Deze gebieden moeten groen en landelijk blijven. Het beleid is gericht op het beschermen en ontwikkelen van natuur- en landschapswaarden, cultuurhistorische (landschaps-)waarden, recreatie met een groen karakter en een bij de schaal en de aard van het gebied passende landbouw. Voor iedere RNLE is een visie met een uitvoeringsplan ontwikkeld, dat voorziet in een samenhangende inrichting en beheer. De doelstellingen voor de gebieden zijn verder uitgewerkt in het kader van de revitalisering van het landelijk gebied. De uitvoering maakt deel uit van het Programma Landelijk Gebied.

Wij streven ernaar dat tussen de RNLE'n goede ecologische verbindingen tot stand worden gebracht. In de meeste gevallen gebeurt dit door ontwikkeling van zogeheten 'robuuste verbindingen' als bedoeld in de rijksnota *Natuur voor mensen, mensen voor natuur* (2000) en de *Nota Ruimte* (2006). In de andere gevallen gaat het om (provinciale) robuuste verbindingen, de ontwikkeling van ecologische verbindingszones of kleinere natuurgebieden, al dan niet in combinatie met landbouw- en recreatiegebieden. In de stedelijke regio's kan de ontwikkeling van de verbindingen tussen de RNLE'n samengaan met de ontwikkeling van landschapsecologische zones. Wij hebben de ligging van de robuuste verbindingen evenals de landschapsecologische zones globaal aangegeven op de kaart Ruimtelijke Hoofdstructuur.

De nadere begrenzing van de RNLE'n heeft plaatsgevonden in de reconstructie- en gebiedsplannen die in het kader van het project 'Revitalisering Landelijk Gebied' zijn opgesteld.
Een toename van intensieve gebruiksfuncties waarbij sprake is van verstedelijking en/of intensieve verstening (wonen en bedrijvigheid inclusief glastuinbouw) in de RNLE'n vinden wij niet gewenst, behoudens beperkte afronding van stads- en dorpsranden (het 'nee-principe'). Voor het overige geldt binnen de RNLE'n het beschermingsregime van de onderliggende zonering, zoals dat door Gedeputeerde Staten is uitgewerkt voor de GHS en de AHS.

Robuuste verbindingen: de Beerze en de Nieuwe Hollandse Waterlinie
Om de ruimtelijke samenhang van de ecologische hoofdstructuur op nationaal en internationaal niveau te verbeteren, zijn in de 'Nota Ruimte' (2006) dertien robuuste ecologische verbindingen aangegeven. Deze verbindingen hebben als primaire functie natuur. Daarnaast dragen ze bij aan het versterken van landschappelijke, cultuurhistorische en toeristisch-recreatieve medefuncties. Provincies hebben de verantwoordelijkheid te komen tot een begrenzing en planologische doorvertaling.
In Brabant worden twee robuuste verbindingen gerealiseerd: de Beerze (1.150 hectare) en het Brabantse deel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie (100 hectare). Bij de verbinding van de Beerze willen wij bijzondere aandacht geven aan de samenhang tussen de functies landbouw, recreatie, verstedelijking en natuur. Het gehele landschap rond de Beerze krijgt daardoor een kwaliteitsimpuls.
Onze doelstellingen voor de Nieuwe Hollandse Waterlinie zijn beschreven in paragraaf 4.4.4 Nationale Landschappen.

4.4.4 Nationale Landschappen

Een deel van het groene hart van Noord-Brabant is in de *Nota Ruimte* (2006) aangeduid als Nationaal Landschap Het Groene Woud. Het Nationaal Landschap de Nieuwe Hollandse Waterlinie ligt wat betreft het zuidelijke deel in Noord-Brabant. Uit de *Nota Ruimte* vloeit voort dat de provincies de begrenzing van het nationale landschap vaststellen en de kernkwaliteiten en het planologisch beleid voor het nationaal landschap verder uitwerken.

Nationaal Landschap Het Groene Woud heeft als kernkwaliteiten het groene karakter, kleinschalige openheid en de samenhang tussen beken, essen, kampen, bossen en heiden. De kernkwaliteiten van de Nieuwe Hollandse Waterlinie zijn de samenhangen van forten, dijken, kaden en inundatiekommen, het groene en overwegend rustige karakter en de openheid. Wij

hebben de begrenzing van de nationale landschappen globaal op de kaart Ruimtelijke Hoofdstructuur aangegeven.

De concrete begrenzing van Nationaal Landschap Het Groene Woud is in nauwe samenwerking met de regionale partners tot stand gekomen en wordt door Gedeputeerde Staten eind 2007 vastgesteld. Aan de besluitvorming inzake de begrenzing is een uitvoeringsprogramma gekoppeld met een looptijd van 2007 tot en met 2013. In het programma zijn de doelstellingen voor het gebied, gerelateerd aan de kernkwaliteiten, verder uitgewerkt.
Voor Nationaal Landschap de Nieuwe Hollandse Waterlinie hebben Gedeputeerde Staten op 12 september 2006 een uitvoeringsprogramma vastgesteld. In het programma zijn de doelen en de streefbeelden geformuleerd op basis van de in het gebied aanwezige cultuurhistorische- en natuurwaarden.
Ten aanzien van het planogische regime voor de nationaal landschappen geldt dat dit gelijk is aan dat voor de GHS, AHS en RNLE waartoe ze behoren. Door de gebieden als nationaal landschap te begrenzen vindt er geen wijziging plaats van het planologisch beschermingsregime. De planologische consequenties voor deze gebieden zijn ook vertaald in de betreffende uitwerkingsplannen van de stedelijke en landelijke regio's en de betreffende reconstructie- en gebiedsplannen.

4.4.5 Revitalisering landelijk gebied en zonering buitengebied

De varkenspestepidemie die in 1997 enkele honderden varkenshouders in Zuid- en Oost-Nederland heeft getroffen, is de aanleiding geweest tot de opstelling van de Reconstructiewet concentratiegebieden. Deze wet is in januari 2002 aanvaard door de Eerste Kamer. Deze wet is van toepassing op de zandgronden in Midden-en Oost-Brabant. Concreet is Noord-Brabant opgedeeld in zeven Reconstructiegebieden: De Baronie, Boven-Dommel, Beerze-Reusel, Maas en Meierij, Peel en Maas, Meierij en de Peel. Conform de Reconstructiewet hebben Provinciale Staten in mei 2005 voor deze gebieden een reconstructieplan vastgesteld. West-Brabant valt formeel buiten de reconstructie. Omdat zich ook hier problemen voordeden in het buitengebied gaf dit aanleiding voor een vergelijkbare aanpak tot herinrichting. Na een vergelijkbaar proces zijn voor de Wijde Biesbosch en Brabantse Delta gebiedsplannen vastgesteld (Kaart 5).

De reconstructie- en gebiedsplannen (revitaliseringsplannen) hebben een meervoudige doelstelling. Naast een verbetering van de ruimtelijke structuur ten behoeve van de landbouw wordt ook de verbetering van de kwaliteit van natuur, landschap en milieu in onderling verband nagestreefd. Het concentratiegebied Zuid omvat een gedeelte van de provincie Limburg en geheel Oost- en Midden-Brabant. De revitalisering van het buitengebied voor West-Brabant kan niet zo intensief zijn als in Oost- en Midden-Brabant. Voor West-Brabant zijn immers minder rijksinstrumenten beschikbaar in de vorm van bevoegdheden en geld in vergelijking met de reconstructiegebieden, waar de Reconstructiewet geldt. De uitvoering van de in de revitaliseringsplannen opgenomen doelstellingen wordt inmiddels binnen het Programma Landelijk Gebied vormgegeven.
De zonering van het buitengebied, zoals verwoord in paragraaf 4.4.2 van deze Interimstructuurvisie, is een belangrijk uitgangspunt geweest voor de opstelling van de revitaliseringsplannen.

4.5 Grensoverschrijdend denken en handelen

Het natuurlijk systeem en vele menselijke activiteiten zijn grensoverschrijdend. In toenemende mate vraagt dit om grensoverschrijdend denken en handelen en om intergemeentelijke, interprovinciale en internationale afstemming. Wij vinden dat hieraan in het ruimtelijk beleid meer inhoud moet worden gegeven.
Ten aanzien van de internationale en interprovinciale afstemming van ruimtelijke ontwikkelingen liggen er wat ons betreft accenten op het gebied van water, natuur, infrastructuur, verkeer en vervoer en bedrijvigheid.

De gunstige ligging en goede verbindingen zijn Brabantse kernkwaliteiten die tegelijkertijd het belang aangeven van een goede (ruimtelijke) afstemming met onze buren. De ruimtelijke ontwikkeling die ons voor ogen staat is echter geen afgeleide van die van de ons omringende gebieden. Wij gaan uit van de eigen dynamiek en economische kracht en van de specifieke ruimtelijke kwaliteiten van Brabant. Wij zien Brabant als 'voorland', niet als 'achterland' of 'doorvoerland'. Dit biedt ons de mogelijkheid Brabant te profileren als excellente locatie voor wonen en werken. De provincie ziet het dan ook als belangrijkste opgave binnen dit (inter)nationale krachtenveld zorg te dragen voor een duurzame economische groei en tegelijkertijd het aantrekkelijk woon-, werk- en leefmilieu in Brabant te behouden en te versterken.
Daarnaast benadrukken wij het toenemend belang van een regionale, intergemeentelijke afstemming ten aanzien van tal van ruimtelijke vraagstukken, waarbij wij vooral denken aan ontwikkelingen op het vlak van wonen en werken, maar bijvoorbeeld ook aan ontwikkelingen in het buitengebied.

4.6 Overige onderwerpen

4.6.1 Rood-voor-groen

Ter bevordering van ruimtelijke kwaliteit is de toepassing van het 'rood-voor-groen-principe' mogelijk. Dit houdt in dat stedelijke functies (rode functies) worden toegestaan in het buitengebied in ruil voor een aanmerkelijke verbetering van de kwaliteiten van het buitengebied (groene kwaliteiten). Gedeputeerde Staten hebben voor diverse onderwerpen een rood-voor-groen-beleid uitgewerkt, zoals de regeling 'ruimte-voor-ruimte', de regeling 'ruimte-voor-ruimte-verbreed', de ontwikkelingsmogelijkheden voor bebouwingsconcentraties en de regeling voor nieuwe landgoederen.

4.6.2 Duurzame energiehuishouding

Windenergie

Wij zullen bij gemeenten expliciet aandringen om bij ruimtelijke planvorming rekening te houden met duurzame energie en energiebesparende maatregelen. Verder continueren wij het huidige beleid voor windturbines. Dat wil zeggen dat bundeling van windturbines bij bedrijventerreinen of langs infrastructuur in de stedelijke regio's onze voorkeur heeft. Plaatsing van windturbineparken in een regionale natuur- en landschapseenheid (RNLE) en in de groene hoofdstructuur (GHS) daarbuiten, vinden wij niet gewenst. Om onze doelstellingen te bereiken, willen wij de mogelijkheden onderzoeken voor de ontwikkeling van enkele grote windturbineparken (20 tot 30 turbines). Verder vragen wij Gedeputeerde Staten het bestaande beleidskader te actualiseren.

Biomassavergistingsinstallaties en mestbe- en verwerking

In zijn algemeenheid neemt de vraag naar biomassavergisting toe. Vanwege de bijdrage die deze installaties kunnen leveren aan duurzame energiedoelstellingen, vinden wij dit een gewenste ontwikkeling. Wij vragen Gedeputeerde Staten hiervoor nadere regels op te stellen.

4.6.3 Ontgrondingen

Zorgvuldig ruimtegebruik betekent in onze ogen ook dat we zorgvuldig moeten omgaan met onze grondstoffen en de bodem waarin ze zich bevinden. Het ontgrondingenbeleid blijft, in navolging van het Rijk, gericht op het stimuleren van een duurzaam grondstoffenbeheer. Zuinig en hoogwaardig gebruik van bouwgrondstoffen is daarbij van belang. Dit geldt zowel voor de primaire bouwgrondgrondstoffen als voor de alternatieven en secundaire grondstoffen (hergebruik). Maximale inzet van secundaire en vernieuwbare grondstoffen is noodzakelijk.
De provincie wijst geen ontgrondingslocaties meer aan en ook de kwantitatieve sturing op grondstoffenproductie en grondstoffenstromen is komen te vervallen. De markt moet zelf voorzien in voldoende bouwgrondstoffen. Winning ervan wordt alleen mogelijk gemaakt indien deze onderdeel uitmaakt van een integraal, gebiedsgericht project met een aantoonbare maatschap-

pelijke meerwaarde en breed draagvlak. Daarmee verschuift het accent van onze inzet van kwantiteit naar kwaliteit en draagvlak.
Zandwinning wordt ingebed in projecten die de ruimtelijke en ecologische kwaliteit van Brabant versterken. Zodoende wordt de winning een activiteit die mede dient als financiële motor en als katalysator van nieuwe gewenste maatschappelijke ontwikkelingen of als bijdrage aan de realisering van nieuwe functies, zoals natuurontwikkeling, recreatie en wonen aan het water.
Bij de beoordeling van die multifunctionele ontgrondingsprojecten wordt een door Gedeputeerde Staten in te stellen onafhankelijk kwaliteitsteam betrokken.

4.6.4 Militaire terreinen

De provincie werkt mee aan het ter beschikking stellen van ruimte voor militaire activiteiten, die volgens het nationale defensiebeleid noodzakelijk zijn. Bij de locatiekeuze en de uitoefening van militaire activiteiten wordt zoveel mogelijk rekening gehouden met (omliggende) natuur- en landschapswaarden.
Vanwege de veranderende taakstelling van defensie neemt de omvang van het defensieapparaat af. Wij streven ernaar dat het ruimtebeslag voor militaire activiteiten in Brabant afneemt in een verhoudingsgewijs gelijke mate met de nationale afname van dat ruimtebeslag.

4.7 Toelichting bij de kaartbeelden

De kaart Ruimtelijke Hoofdstructuur maakt deel uit van deze Interimstructuurvisie. Op deze kaart is onze visie op de ruimtelijke hoofdstructuur van Brabant weergegeven. Daarnaast zijn in de teksten van de Interimstructuurvisie kaarten opgenomen om de betekenis of leesbaarheid van de tekst te verduidelijken.
Tekst en kaarten vormen samen de basis voor het provinciaal (pro-actief en reactief) handelen richting gemeenten. In deze paragraaf geven we een toelichting op de kaart Ruimtelijke Hoofdstructuur en de in de tekst opgenomen kleine kaarten. Een meer technische toelichting over de totstandkoming van de kaarten en de opgenomen legenda-eenheden is opgenomen in bijlage 3.

De kaarten

In het Besluit ruimtelijke ordening 2008 zijn geen formele eisen opgenomen waaraan structuurvisiekaarten moeten voldoen; daarmee zijn deze dus vormvrij. Wij hebben er voor gekozen om de provinciale ruimtelijke hoofdstructuur weer te geven op een schaal 1:170.000. De kaarten in de tekst hebben schaal 1:700.000. Bij schaal 1:170.000 staat één millimeter op de kaart in werkelijkheid gelijk aan 170 meter en bij schaal 1:700.000 gelijk aan 700 meter. Er is derhalve sprake van globale kaarten.
Wij hebben bewust voor deze kaartschalen gekozen, omdat dit niet toelaat dat zaken tot op detailniveau worden weergegeven. Dat vinden wij vanuit het provinciale schaalniveau en ons provinciale belang niet nodig. Bovendien zijn wij van mening dat een verdere detaillering thuishoort bij de verantwoordelijkheid van de bestemmingsplanwetgever.. In de meeste gevallen is dit een gemeente.

Waar het nodig is voor het pro-actieve en/of het reactieve handelen richting gemeenten, zijn de globale kaarten uitgewerkt of onderbouwd in een provinciale verordening zoals de provinciale milieuverordening of in beleidsregels van Gedeputeerde Staten, zoals de *Paraplunota ruimtelijke ordening* en de daartoe behorende aangewezen nota's. Per thema hebben Gedeputeerde Staten het schaalniveau van de verdere uitwerking bepaald. De 'uitwerkingsruimte' die wordt overgelaten aan gemeenten kan daardoor per thema verschillen.

Naast de kaarten behorende tot deze Interimstructuurvisie en de kaarten uit de *Paraplunota ruimtelijke ordening*, beschikt de provincie ook over zogenaamde thematische feitenkaarten. Hierop is een vertaling is gegeven van feitelijke informatie, zoals inventarisaties van natuurwaarden die wij

periodiek houden. Deze informatie is voor eenieder (analoog en digitaal) beschikbaar. Wij wijzen er op dat ten aanzien van die kaarten door ons geen planologische afweging met andere ruimtelijke belangen heeft plaatsgevonden. Bij de voorbereiding van gemeentelijke ruimtelijke plannen (structuurvisies, bestemmingsplannen, projectbesluiten e.d.) kunnen deze feitenkaarten worden benut. Aanvullend moeten gemeenten echter ook vanuit hun eigen verantwoordelijkheid de nodige onderzoeken doen en afwegingen maken die passen bij het schaalniveau van hun plannen.

Relatie met digitaal kaartmateriaal

Artikel 3.1.7, lid 2 van het (nieuwe) Besluit ruimtelijke ordening geeft aan dat het electronische plan beslissend is. Naast het nieuwe Bro zullen er bij de inwerkingtreding van de nieuwe Wet ruimtelijke ordening aanvullende technische standaarden worden vastgesteld. Bij het maken van deze Interimstructuurvisie is waar mogelijk al rekening gehouden met deze nieuwe standaarden. In de praktijk betekent het dat de Interimstructuurvisie conform de DURP-standaarden 2006 is opgesteld en dus is gecodeerd volgens het Informatiemodel Ruimtelijke Ordening (IMRO). Het plan kan digitaal worden geraadpleegd of gedownload op www.brabant.nl/interimstructuurvisie.

Deel B: Sturing en uitvoering

5 Sturingsfilosofie ruimtelijke ordening

5.1 Provinciale sturingsfilosofie: Samen werken aan kwaliteit

De nieuwe Wet ruimtelijke ordening vraagt Rijk, provincies en gemeenten zich te richten op (de uitvoering van) hun eigen belang. De provinciale belangen en doelen zijn benoemd in hoofdstuk 3. Sturen op kwaliteit is ons leidende beginsel. Om onze belangen en doelen te realiseren vinden wij het belangrijk dat de verschillende overheden samenwerken om tot kwaliteit te komen. Hierbij willen wij ons richten op het gemeenschappelijk ruimtelijk belang en niet op de 'tegenstelling' tussen het provinciale en het gemeentelijke belang. Binnen deze samenwerking nemen wij onze eigen rol, en sturen we vanuit het provinciale schaalniveau. Doordat wij het provinciale schaalniveau als uitgangspunt hanteren, maken wij in onze sturingsfilosofie geen onderscheid tussen grote-kleine(re) gemeenten of ligging binnen/buiten het Samenwerkingsverband Regio Eindhoven. Wij sturen met name door het voeren van regie, het geven van ondersteuning aan partijen en door ons in te zetten op het realiseren van gemeenschappelijke belangen. Want ook al dwingt de Wet ruimtelijke ordening ons als provincie te focussen op onze eigen belangen, kenmerkend voor de wijze waarop we de afgelopen jaren zijn gaan sturen, is juist dat we het accent hebben gelegd op samenwerken. Dat is door onze partners onderschreven tijdens de Brabantse werk-leerbijeenkomsten in het najaar van 2006 en de discussieronde over de provinciale sturingswijze in het voorjaar van 2007.
Onze sturingsfilosofie voor de komende periode is daarom Samen werken aan kwaliteit. We streven ernaar dat door samenwerking tussen de verschillende overheden en met onze maatschappelijke partners kwaliteit op het vlak van de ruimtelijke inrichting tot stand komt.

5.2 Vier provinciale rollen

De hierboven genoemde sturingsfilosofie werken we uit in een aantal provinciale rollen: ontwerper van beleid, regisseur, ontwikkelaar en beschermer. Vaak is niet één, maar een mix van diverse rollen terug te vinden in ons eigen handelen en in dat van Gedeputeerde Staten.

Ontwerper van beleid

Als ontwerper van beleid hebben wij een rol in het sturen van verstedelijkingsprocessen, de ontwikkeling van het landelijk gebied en de overgangen tussen beide. De koers met betrekking tot deze onderwerpen is in deze Interimstructuurvisie vastgelegd. De visie en de leidende principes van het Streekplan 2002 vormen daarvoor de basis.
Meer specifiek hebben wij ook op het schaalniveau van de regio een rol als ontwerper. Als voorbeeld noemen we de uitwerkingsplannen en revitaliseringsplannen. Deze zijn na uitgebreide samenwerkingsprocessen met verschillende partners tot stand gekomen en blijven na de invoering van de nieuwe wet hun rol vervullen.
De komende jaren zien wij de volgende opgaven centraal staan:

- Het verder ontwerpen van beleid, door het opstellen van een ruimtelijk-strategische provinciale visie voor de ontwikkeling het landschap. In deze visie worden richtinggevende strategieën (zoals vernieuwing, ontwikkeling en bescherming) opgenomen die bepalend zijn voor de ontwikkelingsmogelijkheden binnen de betreffende landschappen. Verder willen we een studie verrichten naar het routeontwerp van de infrastructuur in Brabant;
- Faciliteren en stimuleren van de ontwerpende rol van provincie en gemeenten in (boven) regionale ruimtelijke opgaven. Dit doen we door bijvoorbeeld kwaliteitsteams beschikbaar te stellen voor projecten waarvoor wij verantwoordelijk zijn of die van provinciaal belang zijn,

door het organiseren van regionale ontwerpateliers voor het landschap, door het opstarten van integrale gebiedsontwikkeling en door visievorming op de inrichting van overgangszones van landelijk naar stedelijk gebied.

Regisseur

Het voeren van regie is een belangrijk sturingsmiddel om te komen tot uitvoering van ons beleid. In de rol van regisseur is het belangrijk om de juiste partijen op het gewenste schaalniveau bij elkaar te brengen en te zorgen voor een goede agenda in de verschillende regionale overlegstructuren. De resultaten van deze overleggen kunnen Gedeputeerde Staten vastleggen in bestuursovereenkomsten. Dit kan leiden tot inzet van subsidies en andere (financiële) sturingsmiddelen. Naast het bevorderen van regionaal overleg vervullen wij een regisseursrol door onderzoek te (laten) doen naar aspecten en waarden als water, bodem, natuur en cultuurhistorie die vaak een bovengemeentelijk karakter hebben. Door het beschikbaar stellen van kennis, gegevens en expertise ten aanzien van deze onderwerpen, dragen wij het belang hiervan uit.
Voor de invulling van de regisseursrol denken we verder aan:

- Het organiseren van regionaal overleg waarin afspraken worden gemaakt over de uitvoering van het provinciaal ruimtelijk beleid en de afstemming tussen gemeentelijke plannen. Aan bod komen o.a. onderwerpen als de voortgang van de woningbouw- en bedrijventerreinenplanning in kwantitatieve en in kwalitatieve zin, het invulling geven aan de ambitie van zuinig ruimtegebruik, het omgaan met NIMBY-bedrijven en het realiseren van de uitvoeringsafspraken uit de reconstructie- en gebiedsplannen;
- Het ondersteunen van gemeenten bij integrale gebiedsontwikkelingen en de uitvoering van het (concentratie)beleid voor bijvoorbeeld intensieve veehouderijen, glastuinbouw, recreatie, de herstructurering van bedrijventerreinen en Nationaal Landschap Het Groene Woud.

Ontwikkelaar

Door de invoering van de nieuwe Wet ruimtelijke ordening krijgen we de beschikking over instrumenten om zelfstandig ontwikkelingen uit te voeren (bijvoorbeeld via een provinciaal inpassingsplan of grondbeleid). Ruimtelijke planning en ruimtelijke ontwikkeling zullen op provinciaal schaalniveau steeds meer hand in hand gaan. Het is belangrijk dat we een slagvaardige, professionele en invloedrijke partner of initiator zijn in ontwikkelingsprojecten die bijdragen aan de realisering van onze provinciale belangen. Voor het professionaliseren van de planontwikkelende rol onderzoeken wij de mogelijkheden van oprichting van een provinciaal ontwikkelingsbedrijf. Met dit bedrijf wordt het voor ons mogelijk om voor concrete doelen (zoals realisatie van infrastructuur, bedrijventerrein of EHS) grond aan te kopen. Ook kunnen we strategische grondposities innemen of regelingen maken voor het verplaatsen of beëindigen van bedrijven. We zien vooral een rol bij projecten met een bovenregionaal karakter, in het landelijk gebied en in overgangszones van stedelijk naar landelijk gebied. We streven ernaar hierbij zoveel mogelijk integraal te werken. Indien nodig zetten we het ontwikkelingsbedrijf in, zorgen we voor fondsvorming of verlenen we subsidies.
Voor de invulling van onze ontwikkelingsgerichte rol denken we aan:

- het opstellen van een inpassingsplan voor projecten van provinciaal belang als dit noodzakelijk blijkt voor de realisering van deze projecten, bijvoorbeeld het AFC West-Brabant, Logistiek Park Moerdijk, Overdiepse Polder of grote infrastructurele projecten;
- de inzet van het provinciaal ontwikkelbedrijf voor de realisering van natte natuurparels, regionale waterberging, de realisering van de EHS of de aanleg van infrastructuur;
- participatie in ontwikkelingsmaatschappijen als de Ontwikkelingsmaatschappij Ruimte voor Ruimte, BOM en TOM.

Beschermer

De provincie heeft een belangrijke rol bij het beschermen van de (ruimtelijke) kwaliteiten van Brabant. Dit is geen nieuwe rol, maar een rol die we van oudsher hebben. Voorheen gaf de provincie mede invulling aan deze rol door de goedkeuringsbevoegheid van gemeentelijke plannen. Aangezien dit instrument onder de nieuwe Wet ruimtelijke ordening vervalt, moet de provincie deze rol op een andere manier invullen. De wet vereist daarbij dat de provincie op pro-actieve wijze handelt. De provincie geeft dat met name vorm door te investeren in gestructureerde vormen van overleg. Wij willen onze belangen al in een vroegtijdig stadium (laten) uitdragen (bijvoorbeeld in het vooroverleg op grond van het Besluit ruimtelijke ordening) om duidelijkheid te krijgen over de wijze waarop de provinciale belangen in de gemeentelijke plannen worden beschermd. Basis voor het overleg zijn deze Interimstructuurvisie en beleidsregels zoals opgenomen door Gedeputeerde Staten in de *Paraplunota ruimtelijke ordening*. Indien nodig wordt de inzet van een pro-actieve aanwijzing, het indienen van zienswijzen of het geven van een reactieve aanwijzing overwogen.

Voor de invulling van onze beschermende rol denken we aan:

- Het beschermen van natuur-, cultuurhistorische-, archeologische-, aardkundige- en landschappelijke waarden en het behouden van voldoende ruimte voor landbouw en waterberging;
- Het realiseren van zuinig ruimtegebruik door concentratie van verstedelijking en centrumvoorzieningen en het tegengaan van verrommeling, verglazing en onnodige verstening van het landelijk gebied. Dit doen we onder andere door het zuinig omgaan met beschikbare ruimte in het stedelijk gebied, op bedrijventerreinen en door het stimuleren van hergebruik in het buitengebied.

5.3 Algemene overwegingen bij inzet van het wettelijk instrumentarium

Om de provinciale belangen te behartigen en de daaraan gekoppelde doelen te realiseren geeft de Wet ruimtelijke ordening diverse instrumenten aan de provincie, zoals een provinciale ruimtelijke verordening, pro-actieve aanwijzing, zienswijzen en reactieve aanwijzing. De wetgever gaat er daarbij van uit dat een provincie op pro-actieve wijze haar belangen kenbaar maakt en veiligstelt. Pas als pro-actief handelen niet tot de gewenste resultaten leidt én provinciale belangen in het geding zijn, is het mogelijk reactief in te grijpen.

Provinciale ruimtelijke verordening

Een vorm van pro-actief handelen is het stellen van algemene regels die opgenomen worden in een provinciale ruimtelijke verordening. Deze algemene regels betreffen inhoudelijke instructies die gemeenten bij de opstelling van bestemmingsplannen in acht moeten nemen. Als voorwaarde voor de toepassing van een verordening stelt de wetgever dat ‘provinciale belangen dat met het oog op een goede ruimtelijke ordening *noodzakelijk* maken’. Deze voorwaarde geeft al aan dat de wetgever een zorgvuldig afgewogen gebruik van de provincie verwacht bij de daadwerkelijke toepassing van dit instrument. In het bijzonder de aanwezigheid van een concrete noodzaak dient nader onderbouwd te worden op grond van dreigende dan wel al ingezette ruimtelijke ontwikkelingen die afbreuk doen aan de provinciale belangen en doelen en daarom ongewenst zijn.

Aan de hand van de door ons geformuleerde ruimtelijke belangen en doelen, zoals verwoord in hoofdstuk 3 van deze Interimstructuurvisie, hebben wij bezien of er op dit moment dringende redenen aanwezig zijn voor de opstelling van een ruimtelijke verordening. Gebleken is dat de meeste Brabantse gemeenten beschikken over actuele bestemmingsplannen, waarin op adequate wijze invulling is gegeven aan de hoofdlijnen van beleid zoals die in hoofdstuk 4 van deze Interimstructuurvisie zijn verwoord. Wij concluderen daaruit dat de Brabantse gemeenten vanuit hun eigen verantwoordelijkheid voor een goede ruimtelijke ordening de door ons in hoofdstuk 3 benoemde belangen en doelen delen, en dat er een gemeenschappelijk belang is om deze veilig te stellen c.q. te realiseren. Waar de provinciale belangen en doelen (op onderdelen) nog onvoldoende

in gemeentelijke plannen zijn verwerkt, zullen wij Gedeputeerde Staten vragen in overleg te treden met gemeenten om daarover concrete afspraken te maken. Waar nodig zullen wij bevorderen dat Gedeputeerde Staten een pro-actieve aanwijzing geven. Vooralsnog zien wij geen concrete aanleiding (noodzaak) om een Brabant-brede verordening op te stellen.
Ook biedt een verordening minder ruimte voor maatwerk richting gemeenten. Indien zo'n verordening bovendien vergezeld gaat van beschermregels, vraagt het opstellen van deze beschermregels vanwege de directe doorwerking naar vergunningenniveau een integrale afweging van alle ruimtelijke belangen tot op perceelsniveau. Gelet op het provinciale schaalniveau ligt het niet voor de hand dat de provincie een dergelijke afweging maakt. In dit verband is er een wezenlijk verschil met bijvoorbeeld de provinciale milieuverordening. In de milieuverordening staat meestal één (milieu)belang centraal en worden er vaak absolute normeringen opgenomen om het milieubelang veilig te stellen. Dit in tegenstelling tot de ruimtelijke belangen waarvoor meestal geen absolute criteria geformuleerd kunnen worden en waarbij in de ruimtelijke afweging vaak meerdere belangen een rol spelen.
Tot slot zet de opstelling van een verordening het beeld neer van een centralistische overheid; dit staat haaks op onze sturingsfilosofie Samen werken aan kwaliteit en het bestuursakkoord 2007-2011 *Vertrouwen in Brabant*.

Inrichting van een overlegstructuur

Wij willen ons pro-actief handelen met name invullen door middel van overleg op verschillende niveaus. Hiervoor richten wij een adequate overlegstructuur op, waarvoor de al bestaande overlegstructuren een stevige basis vormen. Denk daarbij aan het periodiek ambtelijk overleg met gemeenten, het regionaal planningsoverleg in de stedelijke en landelijke regio's en het uitvoeringsoverleg voor het landelijk gebied in de revitaliserings- en gebiedscommissies. Bezien wordt of een verdere ontwikkeling of formalisering van deze overlegstructuur nodig is.
Wij verwachten van gemeenten dat zij het gesprek met ons aangaan over hun in voorbereiding zijnde structuurvisies, ruimtelijke plannen en projecten voor zover deze betrekking hebben of van invloed zijn op provinciale belangen en doelen. Uit diverse gesprekken die hierover met gemeenten zijn gevoerd, is deze bereidheid ook nadrukkelijk gebleken.
Als in een concreet geval blijkt dat een gemeente ondanks al onze pro-actieve inspanningen onvoldoende invulling geeft aan het veiligstellen c.q. realiseren van provinciale belangen en doelen, ligt de inzet van een pro-actieve aanwijzing gericht op die specifieke gemeente in de rede.

Beleidsregel Gedeputeerde Staten

Om de concrete invulling van de provinciale belangen en doelen kenbaar te maken aan gemeenten, vragen wij Gedeputeerde Staten de kaders van onze hoofdzaken van het ruimtelijk beleid zoals genoemd in deze Interimstructuurvisie uit te werken. In zo'n uitwerking – die het karakter heeft van een beleidsregel in de zin van de Algemene wet bestuursrecht - geven Gedeputeerde Staten aan welke beleidslijnen zij hanteren bij het voeren van overleg, het maken van afspraken, het geven van een pro-actieve aanwijzing en/of de inzet van het re-actieve instrumentarium, zoals het indienen zienswijzen en de re-actieve aanwijzing. De opstelling van een dergelijke beleidsregel biedt rechtszekerheid aan gemeenten en voorkomt willekeur. Door deze beleidsregel is immers de wijze van het dagelijks handelen van Gedeputeerde Staten voor een ieder inzichtelijk.

6 Uitvoeringsagenda 2008-2009

6.1 Karakter van de uitvoeringsagenda

Aanleiding en doel

Conform de vereisten uit de nieuwe Wet ruimtelijke ordening gaat een structuurvisie vergezeld van een uitvoeringsstrategie of uitvoeringsagenda. In onze uitvoeringsagenda geven we op basis van onze in hoofdstuk 5 benoemde sturingsfilosofie aan welke instrumenten worden ingezet om de in de visie omschreven belangen en doelen in 2008 en 2009 te realiseren.

Totaaloverzicht van provinciale ruimtelijke activiteiten

Voor partners als gemeenten, waterschappen, intermediaire organisaties en rijksdiensten maakt de uitvoeringsagenda inzichtelijk hoe en waar de provincie de komende jaren een rol zal vervullen binnen de Brabantse ruimtelijke ordening. De uitvoeringsagenda geeft op hoofdlijnen aan welke instumenten worden ingezet bij de uitvoering van het beleid zoals die zijn benoemd in deze Interimstructuurvisie. Om een totaaloverzicht te bieden van provinciale ruimtelijke activiteiten wordt gesproken over 'de provincie'. Hiertoe behoren dus zowel acties en instrumenten die wij als Provinciale Staten inzetten, als acties en instrumenten die onder verantwoordelijkheid van Gedeputeerde Staten worden ingezet. Waar wij Gedeputeerde Staten verzoeken de verdere realisatie van doelen op zich te nemen, wordt dit expliciet benoemd. De uitvoeringsagenda biedt het overzicht van provinciaal handelen en is een middel om dit handelen inzichtelijk en controleerbaar te maken. Via jaarlijkse monitoring van deze uitvoeringsagenda en via politieke interventies zullen we voeling houden met de uitvoering van ons beleid als vastgelegd in deze Interimstructuurvisie.

Dynamisch karakter

Iedere twee jaar zullen we de uitvoeringsagenda opnieuw vaststellen. Dit biedt mogelijkheden om in te spelen op actuele ontwikkelingen in de ruimtelijke ordening en het geeft de agenda een flexibel en dynamisch karakter. In die periodieke bijstellingen kan de concrete uitvoering van belangen en doelen worden aangepast en kunnen andere accenten worden gelegd bij de inzet van instrumenten. Een belangrijke reden voor bijstelling van de uitvoeringsagenda zal daarbij voortkomen uit de monitoring van de voortgang van de uitvoering en de effecten van ons beleid en de benoemde projecten. Andere redenen kunnen zijn een verschuiving van bestuurlijke accenten, nieuwe inzichten, gevolgen van jurisprudentie, veranderende omstandigheden in de omgang met partners of nieuwe ruimtelijke context. Daarnaast brengt het flexibele karakter met zich mee dat de inzet van instrumenten of het bijdragen aan/opstarten van ontwikkelingen mogelijk is, ook al worden deze niet in de uitvoeringsagenda benoemd.

Gericht op pro-actief handelen

De provinciale sturing op ruimtelijke belangen en doelen is gericht op samenwerking met partners en het leggen van verantwoordelijkheden op het daartoe meest geschikte schaalniveau. Aansluitend hierop kiezen wij vooral voor de inzet van instrumenten die gericht zijn op pro-actief handelen, zoals overleg en bestuurlijke afspraken. Dit sluit aan bij de werkwijze die sinds het Streekplan 2002 is ingezet en waarin we naast onze toen nog wettelijke toetsende rol al meer een ontwikkelings- en gebiedsgerichte positie innamen om onze provinciale doelen te realiseren. Als

voorbeeld wordt genoemd het sturen van het verstedelijkingsbeleid via regionale planningsoverleggen en de activiteiten die plaatsvinden in het kader van het Programma Landelijk Gebied. Indien uit de monitoring van de voortgang van de uitvoeringsagenda blijkt dat bepaalde belangen in het gedrang komen en doelen niet worden gerealiseerd, zal besloten worden tot de inzet van andere instrumenten. Deze kunnen reactief van aard zijn door het indienen van zienswijzen of het geven van een re-actieve aanwijzing. Maar we kunnen er ook toe besluiten met een inpassingsplan de uitvoering zelf ter hand te nemen of Gedeputeerde Staten verzoeken een pro-actieve aanwijzing te geven. In de uitvoeringsagenda is zichtbaar gemaakt voor welke thema's - indien nodig - andere instrumenten worden ingezet.

Monitoring van de uitvoeringsagenda

Om te kunnen beoordelen of Brabant zich in de gewenste richting ontwikkelt, is inzicht nodig in de omvang en de aard van de ruimtelijke aspecten van het ecologisch, het economisch en het sociaal cultureel kapitaal en de verbanden daartussen. Een goede kennishuishouding is daarbij essentieel. Telos, het in Tilburg gevestigde centrum voor duurzaamheidsvraagstukken, zal de met het Streekplan 2002 ingezette meting van de doelstellingen ten aanzien van duurzame ruimtelijke ontwikkelingen blijven voortzetten.
Daarnaast zullen wij zelf onze beleidsdoelstellingen monitoren. De uitvoeringsagenda vormt hierbij de basis. Wij onderscheiden twee soorten monitoring. Ten eerste is er monitoring van beleid(sinstrumenten) en ten tweede monitoring van de effecten van het beleid. Met name dat laatste – de *outcome* – is maatschappelijk en bestuurlijk relevant.
De monitoring van beleid(sinstrumenten) is nodig voor de evaluatie van het ingezette beleid. Op basis hiervan kunnen provinciale instrumenten en eventueel ook de beleidsdoelen die gericht zijn op een provinciaal belang, bijgesteld worden. De monitoring wordt gebaseerd op indicatoren die aan de thema's en doelen uit de uitvoeringsagenda worden gekoppeld. Indicatoren kunnen iets zeggen over de prestaties en/of over de effecten.

De provincie beschikt over monitoringssystemen voor talrijke (sectorale) thema's als water, natuur, werken, wonen en infrastructuur. In een aantal gevallen worden daarbij ook ruimtelijk relevante gegevens gemonitord. Deze zijn dus van belang voor de uitvoeringsagenda. Daarnaast zullen wij gekoppeld aan deze Interimstructuurvisie specifiek én selectief een aantal zaken uit de uitvoeringsagenda gaan monitoren. Daarbij kan naast generieke monitoring van beleid en effecten ook gedacht worden aan gerichte en selectieve projectmonitoring. Ook de inzet van een onafhankelijke toetscommissie of kwaliteitsteams kan bijdragen aan het beoordelen en meetbaar maken van het ingezette ruimtelijk beleid. Met name voor de meer kwalitatieve aspecten en thema's kan een dergelijke manier van monitoring een goed aanvullend middel zijn.
In het Jaarverslag Ruimtelijke Ordening zal een totaalrapportage van de monitoring worden opgenomen. Dit jaarverslag en de conclusies die op basis daarvan kunnen worden getrokken over de mate van behartiging van de provinciale ruimtelijke belangen vormen voor ons een belangrijke basis voor beleidsmatige danwel instrumentele bijstelling van deze uitvoeringsagenda. Wij streven naar het digitaal aanbieden van monitoringsgegevens.
De monitoring behorende bij de uitvoeringsagenda van de deze ontwerp-Interimstructuurvisie is nog niet uitgewerkt. Bij de vaststelling van de Interimstructuurvisie in het voorjaar van 2008 zal deze monitoringsparagraaf zijn toegevoegd. In bijlage 5 is als voorbeeld een eerste uitwerking gegeven van monitoring voor de thema's natuur en wonen.

6.2 Relatie met andere uitvoeringsagenda's en programma's

Projectenoverzicht Gebiedsontwikkeling

In de uitvoeringsagenda is een aantal projecten opgenomen waarvan we de provinciale rol nader willen belichten. Deze is verder uitgewerkt in bijlage 4 Projectenoverzicht Gebiedsontwikkeling. Het gaat om projecten waar sprake is van een bijzonder provinciaal belang, waar de mogelijkheid

bestaat tot het behartigen van meerdere belangen c.q. het realiseren van meerdere doelstellingen en waar de provincie een actieve (ontwikkelende) rol inneemt.
De (voorbereidende) planologische besluitvorming over deze projecten moet vaak nog plaatsvinden. Vandaar dat wij deze projecten (nog) niet concreet in deze Interimstructuurvisie hebben verwerkt of op de kaart Ruimtelijke Hoofdstructuur hebben opgenomen.
In bijlage 4 staat een beschrijving van elk project, de relatie met de provinciale belangen en doelen en de rol die de provincie speelt bij de uitvoering ervan.

Relatie met uitvoeringsprogramma landelijk gebied

Er ligt een speciale relatie met het uitvoeringsprogramma voor het landelijk gebied. Dit programma stellen we op grond van de Wet inrichting landelijk gebied (Wilg) vast. Het Brabants *Provinciaal Meerjarenprogramma voor het landelijk gebied 2007-2013* (PMJP) is gericht op de revitalisering van het landelijk gebied. De programmering is door ons vastgesteld in februari 2007. Ze omvat de doelen en prestaties die opgenomen zijn in het nationale programma Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG) en de vertaling daarvan en aanvullingen daarop uit de Brabantse reconstructie- en gebiedsplannen. Het komt vooral overeen met de doelen als beschreven bij de thema's 'ruimtelijke kwaliteit', 'water', 'natuur', 'bodem en milieu', 'landbouw' en 'recreatie en toerisme', zoals beschreven in paragraaf 3.2. In de uitvoeringsagenda is voor deze doelen en de daaraan gekoppelde acties en projecten een link gelegd met het PMJP. Het PMJP, inclusief een financiële paragraaf, wordt begin 2008 vastgesteld en is gekoppeld aan de uitwerking van het bestuursakkoord en de jaarbegroting. De definitieve uitvoeringsagenda van deze Interimstructuurvisie zal hierop waar nodig worden aangepast.

Relatie met andere provinciale uitvoeringsagenda's en –programma's

In deze uitvoeringsagenda is de uitwerking van alle ruimtelijk relevante provinciale belangen en doelen opgenomen. Gefocust is daarbij op ruimtelijk relevante acties, die gediend zijn bij inzet van instrumenten die voortkomen uit de nieuwe Wet ruimtelijke ordening. Voor een volledig overzicht van provinciale activiteiten moeten echter zowel de ruimtelijke uitvoeringsagenda, als ook uitvoeringsprogramma's horend bij het *Provinciaal verkeers- en vervoersplan* (PVVP), het *Waterhuishoudingsplan* (WHP) en het *Provinciaal Milieubeleidsplan* (PMP) bekeken worden.

6.3 Uitvoeringsagenda voor de jaren 2008-2009

Leeswijzer uitvoeringsagenda

De uitvoeringsagenda is opgebouwd uit de tien ruimtelijke thema's, zoals benoemd in paragraaf 3.2. Voor elk thema zijn de provinciale ruimtelijke doelen uitgewerkt en is aangegeven hoe we ze gaan realiseren. Dit betekent dat volgens een vast stramien een beschrijving op hoofdlijnen is gegeven van de manier van realisatie van het hoofddoel (welke concrete acties en projecten voert de provincie uit om dit hoofddoel te realiseren) en van het in te zetten instrument.
De inzet van instrumenten is aangegeven met ■ roze en ■ lichtroze vakken. Daarbij is met ■ roze aangeduid welk instrument in eerste instantie wordt ingezet. ■ Lichtroze is het instrument aangegeven dat wordt ingezet als de eerste keuze tot onvoldoende voortgang of resultaat leidt (vaak heeft dit betrekking op de omschakeling van pro-actief naar reactief handelen).
De acties en projecten waarmee de doelen worden gerealiseerd hebben in een aantal gevallen ook een kleur gekregen: ■ groen, ■ grijs of ■ blauw. Daar waar wij een verzoek aan Gedeputeerde Staten doen met betrekking tot (de opstelling of uitvoering van) nieuw beleid is dat in groen aangegeven. De relaties met andere uitvoeringsprogramma's zijn aangegeven met blauw (uitwerkingen van het bestuursakkoord *Vertrouwen in Brabant*, 2007-2011) en grijs (*Provinciaal Meerjaren Programma Landelijk Gebied 2007-2013*)

RUIMTELIJKE KWALITEIT	Belang: Kwaliteit van en contrast tussen het landelijk en stedelijk gebied.
Doelen:	**Acties provincie voor realisatie doelen:**
Behouden en ontwikkelen van regionale gebiedsidentiteiten en ruimtelijke contrasten in Brabant.	De provincie ziet toe op een adequate vertaling vanuit regionaal perspectief van de ruimtelijke en programmatische consequenties voor zowel wonen als werken in ruimtelijke plannen. Zij let daarbij op: • De toepassing van de regiospecifieke uitwerkingsregels; • Bundeling van verstedelijking in stedelijke regio's (bundelingdoelstelling 70% – 30%, VROM); • Benutting bestaand stedelijk gebied; • 'Migratiesaldo-nul-benadering' voor gemeenten in de landelijke regio's; • Aansluiting op en ontwikkeling van regionale gebiedsidentiteiten en ruimtelijke contrasten.
	De provincie begeleidt en stimuleert de uitvoering van de uitwerkingsplannen, zij let specifiek op: • Uitvoering programma's en projecten; • Uitwerking van de integrale gebiedsopgaven; • Landschapsontwikkeling, met name in de landschapsecologische zones; • Herstructurering bestaand stedelijk gebied; • Centrumontwikkeling; • Toepassing van rood-met-groen.
	De provincie regisseert de bovenregionale ruimtelijke ontwikkelingen samen met de partners van BrabantStad (B5). Afspraken en ambities worden vastgelegd in het meerjarenprogramma BrabantStad en gezamenlijk worden de belangen van BrabantStad in (inter)nationale verbanden behartigd. Uitwerking wordt gegeven aan het concept BrabantStad Mozaïekmetropool.
	De provincie stimuleert gemeenten om (gezamenlijk) visies te maken over regionale ruimtelijke vraagstukken. Ze werkt samen met een aantal gemeenten een opzet en aanpak hiervoor uit.
	De provincie gaat de verrommeling van het buitengebied tegen door: • Bevorderen van hergebruik van agrarische bouwblokken (VAB's) en andere complexen in het buitengebied; • Stimuleren van de verplaatsing van intensieve veehouderijen in kwetsbare gebieden door middel van de VIV-regeling.
	De provincie regisseert brabantbreed de uitvoering van het Programma Landelijk Gebied en stimuleert de uitvoering van de reconstructie- en gebiedsplannen door afspraken te maken over uitvoeringsprojecten en door het cofinancieren daarvan.
	De provincie biedt intensieve veehouders die met hun bedrijf willen stoppen de regeling 'ruimte voor ruimte' aan. Hiermee wordt milieuwinst verkregen, doordat de milieuvergunning van dat bedrijf wordt ingetrokken en landschappelijk herstel door de sloop van alle stallen. Op een daarvoor planologisch aanvaardbare locatie kan de beëindiger één (of meerdere) ruimte-voor-ruimtekavel(s) ontwikkelen. De provincie ziet toe op een adequate vertaling daarvan in ruimtelijke plannen.
	De provincie stimuleert de ontwikkeling van de regionale natuur- en landschapseenheden. Zij stimuleert gemeenten, waterschappen, reconstructie- en gebiedscommissies en andere betrokken organisaties om in deze gebieden uitvoeringsgerichte projecten op het vlak van natuur, landschap, verbrede landbouw en extensieve recreatie op te zetten. Prioriteit hebben daarbij Het Groene Woud, De Maashorst en de Brabantse Wal.
	Wij verzoeken GS een landschapsvisie op te stellen waarmee de contrastrijkheid van Brabant beleidsmatig wordt geborgd. De visie is een bouwsteen voor de eventuele herziening van de Interimstructuurvisie en een basis voor het provinciale beleid met betrekking tot behoud en ontwikkeling van het landschap.
	De provincie realiseert een kwaliteitsimpuls in de uitvoering van de robuuste verbindingszone de Beerze mede op basis van het winnende plan van de Eo Wijersprijsvraag. De provincie voert regie over de uitvoering, maakt een inrichtingsvisie en verzorgt het proces om tot uitvoering te komen.
	De provincie coördineert, regisseert en faciliteert de ontwikkeling en uitvoering van Het Groene Woud als centraal groen gebied tussen de steden 's-Hertogenbosch, Eindhoven en Tilburg. Het gaat concreet om het formuleren van een integraal plan en het stimuleren van de uitvoering (uitvoeringsprogramma). De provincie coördineert het uitvoeringsprogramma voor Nationaal Landschap Het Groene Woud.

Ontwikkelingsgericht			Pro-actief					Reactief			Overig	
Inpassingsplan + projectbesluit (PS)	Subsidies (PS, uitwerking GS). Incl. inzet middelen Rijk/EU	Grondbeleid (PS, uitwerking GS)	Verordening: algemene regels (PS)	Beleidsregel (GS)	Bestuurlijk Overleg (GS)	Bestuursovereenkomst (GS)	Pro-actieve aanwijzing (GS, t.k.g. PS)	Zienswijze (GS)	Reactieve aanwijzing (GS)	Beroep Raad van State (GS)	Verkenning gericht op beleid en/of uitvoering	Beleidsbeïnvloeding Rijk/EU
				■	■			■	■	■		
					■	■						
					■	■						■
					■	■						
	■											
	■	■			■	■						
	■				■	■		■	■	■		
	■					■						■
											■	
■	■	■										
	■				■	■						

RUIMTELIJKE KWALITEIT	Belang: Kwaliteit van en contrast tussen het landelijk en stedelijk gebied.
Doelen:	**Acties provincie voor realisatie doelen:**
Ruimtelijke kwaliteit vanaf begin sturend laten zijn voor ruimtelijke planvorming.	De provincie onderzoekt de ruimtelijke betekenis (routeontwerp) van infrastructuurassen (zowel weg, water als spoor) en overlegt met haar partners (gemeenten en wegbeheerders) over de toekomstige verschijningsvorm van bestaande, te herstructureren en nieuw aan te leggen infrastructuur.
	De provincie wil samen met gemeenten en andere partners onderzoeken hoe de regionale identiteit versterkt kan worden en de verrommeling van het landschap kan worden tegengegaan. Daarvoor organiseert zij regionale ontwerpateliers voor het landschap. Het resultaat is een regionaal actieplan tegen de verrommeling en afspraken over de uitvoering daarvan.
	De provincie wil voor projecten waarvoor zij verantwoordelijk is en/of die van provinciale betekenis zijn, ruimtelijke kwaliteit een extra impuls geven door kwaliteitsteams beschikbaar te stellen. Deze kwaliteitsteams zorgen dat ruimtelijke kwaliteit een structureel onderdeel is van de uitvoering van deze projecten.
	De provincie wil samen met gemeenten en andere partners experimenteren met nieuwe vormen van stedelijke uitbreidingen, door pilots 'Het nieuwe dorpse wonen' uit te voeren. Voor de overgangsgebieden van dorp naar land worden uitvoeringsgerichte plannen gemaakt (2009 gereed) waarin aandacht is voor cultuurhistorie, leefbaarheid en vernieuwende woon- en werkmilieus.

Ontwikkelingsgericht			Pro-actief					Reactief			Overig	
Inpassingsplan + projectbesluit (PS)	Subsidies (PS, uitwerking GS). Incl. inzet middelen Rijk/EU	Grondbeleid (PS, uitwerking GS)	Verordening: algemene regels (PS)	Beleidsregel (GS)	Bestuurlijk Overleg (GS)	Bestuursovereenkomst (GS)	Pro-actieve aanwijzing (GS, t.k.g. PS)	Zienswijze (GS)	Reactieve aanwijzing (GS)	Beroep Raad van State (GS)	Verkenning gericht op beleid en/of uitvoering	Beleidsbeïnvloeding Rijk/EU
					■						■	
					■	■						
	■				■							
	■				■						■	

NATUUR	Belang: Biodiversiteit.
Doelen:	**Acties provincie voor realisatie doelen:**
Behoud en ontwikkeling van een netwerk van robuuste natuurgebieden met goede ecologische verbindingen. Bestaande uit het netwerk van de EHS opgebouwd uit 139.000 ha natuurgebied, 1.665 km ecologische verbindingszones en twee robuuste verbindingen (Beerze 1.150 ha en Hollandse Waterlinie 100 ha) in de vorm van de ecologische hoofdstructuur (EHS) respectievelijk de groene hoofdstructuur-natuur (GHS-natuur).	De provincie verwerft en richt 2850 ha natuurgebied in, in de periode 2007-2013, zoals opgenomen in het Provinciaal Meerjaren Programma (PMJP) en conform Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG). Dit is onderdeel van de nog te realiseren EHS van 10.400 ha (peildatum 2007), waarvan ca. 5.000 ha te verwerven en 5.400 ha af te sluiten particulier natuurbeheer.
	De provincie zet de provinciale ontwikkelingsmaatschappijen (provinciaal Ontwikkelingsbedrijf, Tuinbouw Ontwikkelingsmaatschappij en Ruimte voor Ruimte) in ten behoeve van de realisatie van de EHS.
	Wij verzoeken GS om in 2007/2008 de inzet van het instrumentarium realisering EHS (grondverwerving en particulier natuurbeheer) bij te stellen.
	De provincie stimuleert de aankoop, inrichting en beheer van de EHS en actualiseert daarvoor jaarlijks de natuurgebiedsplannen.
	De provincie stimuleert het beheer van 129.000 hectare natuurgebied, door de inzet van subsidies uit het Programma Beheer.
	De provincie stimuleert de realisatie van onderdelen van het netwerk van natuurgebieden door de inzet van subsidieregelingen voor ecologische verbindingszones (gem. 90 km. per jaar), soortenbescherming (98 soortenplannen en 10 habitatplannen) en ontsnippering.
	De provincie beschermt de EHS via het instrument groene hoofdstructuur (GHS-natuur) met het 'nee-' en 'nee-tenzij principe'. Gemeenten regelen in bestemmingsplannen de bescherming van de gerealiseerde EHS (GHS-natuur) voor 1 mei 2008 en van aangelegde verbindingszones binnen 5 jaar na aanleg. De provincie ziet toe op een adequate vertaling en bescherming van natuur in ruimtelijke plannen (*Ecologische Bouwstenennota* (2006)).
	De provincie ziet toe op een adequete inzet van het instrument natuurcompensatie en registreert de compensatieplannen (*Nota Natuurcompensatie*, 2005).
	De provincie ziet toe op een adequete inzet van het instrument saldobenadering en herbegrenzing EHS (GHS-natuur) conform nota Spelregels EHS (*Nota Ruimte*, 2006) en registreert de betreffende plannen.
	Uitvoering Natuurbeschermingswet: verlenen van vergunningen. De provincie betrekt partners bij de invulling van Natura 2000 (21 beheerplannen gerealiseerd 2008-2010) in relatie met de ruimtelijke ontwikkelingen in het landelijk gebied.
Behouden en ontwikkelen van ecologische waarden buiten het netwerk van natuurgebieden en ecologische verbindingszones. Bestaande uit 310.000 ha groene hoofdstructuur landbouw (GHS-landbouw) en agrarische hoofdstructuur landschap (AHS-landschap).	De provincie monitoort en geeft informatie en advies aan gemeenten en waterschappen over de ecologische waarden en gegevens van de natuur buiten het netwerk van natuurgebieden en ecologische verbindingszones. Monitoring betreft de vlakdekkende kartering en het ecologisch meetnet vogels en planten, de overwinterende ganzen en de ontwikkeling van vegetaties.
	De provincie stimuleert de realisatie van natuur buiten het netwerk van natuurgebieden door de inzet van subsidieregelingen voor soortenbescherming, landschapsbeheer, ontsnippering en groenblauwe diensten.
	De provincie coördineert het stimuleringskader groenblauwe diensten, mede namens de gemeenten en de waterschappen. Voor de provincie ligt de prioriteit in de GHS-landbouw, AHS-landschap (samen totaal 120.000 ha) en de regionale natuur- en landschapseenheden (140.000 ha). Uitwerking in gebiedsconvenanten en uitvoeringsovereenkomsten.
	De provincie beschermt de natuur buiten het netwerk van natuurgebieden via het instrument GHS-landbouw en AHS-landschap met het 'nee-tenzij' principe. Gemeenten regelen in bestemmingsplannen de bescherming hiervan voor 1 mei 2008. De provincie ziet toe op een adequete vertaling daarvan in ruimtelijke plannen (*Ecologische Bouwstenennota*, 2006).
	De provincie beoordeelt de inzet van het instrument natuurcompensatie en registreert de betreffende compensatieplannen (*Nota Natuurcompensatie*, 2005).
	De provincie ziet toe op een adequete inzet van het instrument saldobenadering en herbegrenzing voor de GHS-landbouw en de AHS-landschap en registreert de betreffende plannen.
	Wij verzoeken GS in de periode 2008-2010 een of twee regionale pilotprojecten met betrokken gemeenten te ontwikkelen, waarin een ontwikkelingsgerichte aanpak van de GHS-landbouw en AHS-landschap wordt uitgewerkt (het 'ja-mits'- principe).
	Uitvoering Flora- en faunawet: verlenen van ontheffingen en vrijstellingen.

Ontwikkelingsgericht			Pro-actief					Reactief			Overig	
Inpassingsplan + projectbesluit (PS)	Subsidies (PS, uitwerking GS). Incl. inzet middelen Rijk/EU	Grondbeleid (PS, uitwerking GS)	Verordening: algemene regels (PS)	Beleidsregel (GS)	Bestuurlijk Overleg (GS)	Bestuursovereenkomst (GS)	Pro-actieve aanwijzing (GS, t.k.g. PS)	Zienswijze (GS)	Reactieve aanwijzing (GS)	Beroep Raad van State (GS)	Verkenning gericht op beleid en/of uitvoering	Beleidsbeïnvloeding Rijk/EU

NATUUR	Belang: Biodiversiteit.
Doelen:	**Acties provincie voor realisatie doelen:**
Behoud en ontwikkeling van groen in en om de stad.	De provincie stimuleert de ontwikkeling van groen rond stedelijke gebieden door middel van de stimuleringsregeling 'Groen in en om de stad' (GIOS).
	De provincie stimuleert het afsluiten van gebiedsprogramma's GIOS tussen provincie, gemeenten en bedrijfsleven per stedelijke regio.
	De provincie stimuleert behoud en ontwikkeling van de natuur- en landschapswaarden in de landschapsecologische zones door hier in de regionale planningsoverleggen afspraken over te maken en hieraan inzet van middelen te koppelen.

Ontwikkelingsgericht			Pro-actief					Reactief			Overig	
Inpassingsplan + projectbesluit (PS)	Subsidies (PS, uitwerking GS). Incl. inzet middelen Rijk/EU	Grondbeleid (PS, uitwerking GS)	Verordening: algemene regels (PS)	Beleidsregel (GS)	Bestuurlijk Overleg (GS)	Bestuursovereenkomst (GS)	Pro-actieve aanwijzing (GS, t.k.g. PS)	Zienswijze (GS)	Reactieve aanwijzing (GS)	Beroep Raad van State (GS)	Verkenning gericht op beleid en/of uitvoering	Beleidsbeïnvloeding Rijk/EU

WATER	Belang: Een duurzaam functionerend (grond)watersysteem.
Doelen:	**Acties provincie voor realisatie doelen:**
Zorgen voor beveiliging tegen overstromingen en bescherming tegen wateroverlast.	De provincie zet de Overdiepse Polder in ter bescherming tegen overstroming. De Overdiepse Polder is een Rivierverruimingsproject in het kader van het programma 'Ruimte voor de Rivier' (PKB). Doel is de ontpoldering van 550 ha polder langs de Bergse Maas zodat de rivier ruimte krijgt in combinatie met de voortzetting van agrarisch gebruik.
	De provincie ondersteunt de uitvoering van het project Noordwaard. Het betreft een rivierverruimingsproject dat onderdeel is van de PKB '*Ruimte voor de Rivier*'. Het gaat om de omzetting van 2.000 ha binnendijks gebied in buitendijks gebied.
	De provincie ziet toe op een adequate doorvertaling in het ruimtelijk beleid van gemeenten van zaken die van belang zijn voor de bescherming tegen overstromingen en wateroverlast. Het gaat daarbij met name om: • De ruimtelijke vastlegging van primaire waterkeringen en van het winterbed van de grote rivieren, de doorvertaling van de PKB '*Ruimte voor de Rivier*' (met o.a. Noordwaard, Overdiepse Polder en langetermijnreserveringen);
	• De ruimtelijke vastlegging van regionale waterbergingsgebieden en reserveringsgebieden waterberging, zoals opgenomen in reconstructie- en gebiedsplannen.
	De provincie stimuleert de aanleg en totstandkoming van regionale waterbergingsgebieden .
Verbetering en herstel van het natuurlijk (grond- en oppervlakte)watersysteem.	De provincie beschermt het natuurlijk (grond- en oppervlakte)watersysteem door in bestemmingsplannen te letten op waterhuishoudkundige aspecten en in het bijzonder op de bescherming van natte natuurparels. Deze zijn vastgelegd in de GHS-natuur en in de reconstructie- en gebiedsplannen met een attentiezone van 500 meter.
	De provincie gaat verdroging tegen door het herstel van natte natuurparels. De provincie realiseert de natte natuurparels in de periode 2007-2013 (zoals opgenomen in de Top-lijst verdroogde gebieden en het PMJP) en sluit een nieuwe bestuursovereenkomst af met de waterschappen waarvan herstel van natte natuurparels onderdeel van is.
	De provincie zorgt voor verbetering van de waterkwaliteit door in het door haar eind 2009 vast te stellen regionale waterplan daarvoor de doelstellingen en maatregelen op grond van de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) op te nemen. Dit betreft onder andere het ruimtebeslag voor beek- en kreekherstel.
	De provincie brengt als grondwaterbeheerder relevante waterhuishoudkundige aspecten in de adviesfase van bestemmingsplannen in.
	De provincie stimuleert projecten voor beek- en kreekherstel.
Zekerstelling van grond- en oppervlaktewater ten behoeve van drinkwater en industriële productie.	De provincie ziet toe op een adequate vertaling en bescherming in ruimtelijke plannen van de grondwaterbeschermingsgebieden, zoals in de Provinciale Milieu Verordening (PMV) en het beleid voor grondwaterbeschermingsgebieden is vastgelegd.
	De provincie legt de bescherming van grondwater bestemd voor menselijke consumptie (openbare watervoorziening en industriële toepassingen) vast in het door haar eind 2009 vast te stellen regionale waterplan. Ook zullen in dit waterplan de randvoorwaarden ten aanzien van het gebruik van Koude-Warmte-Opslagsystemen worden vastgelegd.

Ontwikkelingsgericht			Pro-actief					Reactief			Overig	
Inpassingsplan + projectbesluit (PS)	Subsidies (PS, uitwerking GS). Incl. inzet middelen Rijk/EU	Grondbeleid (PS, uitwerking GS)	Verordening: algemene regels (PS)	Beleidsregel (GS)	Bestuurlijk Overleg (GS)	Bestuursovereenkomst (GS)	Pro-actieve aanwijzing (GS, t.k.g. PS)	Zienswijze (GS)	Reactieve aanwijzing (GS)	Beroep Raad van State (GS)	Verkenning gericht op beleid en/of uitvoering	Beleidsbeïnvloeding Rijk/EU

BODEM, MILIEU EN ENERGIE	**Belang: Een duurzame omgang met en beheer van bodem en leefmilieu.**
Doelen:	**Acties provincie voor realisatie doelen:**
Stimuleren van duurzaam bodembeheer.	De provincie zal een Bodemvisie voor duurzaam bodembeheer opstellen. De visie geeft aan hoe het aspect bodem in de toepassing van de lagenbenadering in nieuwe (provinciale) ruimtelijke plannen kan worden meegenomen. Er wordt ingegaan op bodemprocessen (verzuring en verdroging), bodemeigenschappen (geomorfologie en aardkunde), toestand van de bodem (chemisch, fysisch en ecologisch) en ingrepen in de bodem (ondergronds ruimtegebruik, warmte-/koudeopslag).
De bodem (door aanpak ernstige bodemverontreiniging) geschikt maken voor het huidige c.q. gewenste gebruik.	De provincie stimuleert de sanering van ernstig verontreinigde locaties, volgens provinciale doelstellingen zoals opgenomen in het 'Meerjarenprogramma Wbb 2005 tot en 2009'. Hiervoor heeft de provincie een bodemsaneringbudget van het Rijk ter beschikking gekregen (ca € 50 miljoen). In de uitvoering ervan wordt uitdrukkelijk de koppeling met ruimtelijke ontwikkelingen gezocht. Het gaat concreet om:
	• vaststellen van locaties, die vanwege onaanvaardbare risico's voor het huidige gebruik met spoed dienen te worden gesaneerd. Deze spoedlocaties dienen voor 2015 te zijn onderzocht en zonodig gesaneerd dan wel beheerst. Voor de aanpak van deze spoedlocaties wordt in de periode 2010-2015 door het Rijk budget aan de provincie ter beschikking gesteld.
	• Alle overige gevallen van ernstige (water)bodemverontreiniging worden voor 2030 aangepakt in samenhang met ruimtelijke ontwikkelingen. Binnen ISV- en ILG-kader zijn hiervoor bodemsaneringsgelden beschikbaar ter stimulering van de sanering door derden.
	De provincie bevordert de integrale aanpak van ontgrondingen door het instellen van een onafhankelijk kwaliteitsteam dat bij de beoordeling van multifunctionele ontgrondingprojecten wordt betrokken.
	De provincie bevordert het duurzaam beheer van stortplaatsen en baggerdepots en wijst locaties aan die geschikt zijn voor hergebruik.
Zorgen voor een gezonde en veilige fysieke leefomgeving.	De provincie vervult haar wettelijke taken op het terrein van geluid, luchtkwaliteit en externe veiligheid, op basis van de betreffende milieuwetgeving en ziet toe op een adequate doorvertaling daarvan in ruimtelijke plannen. Het gaat om besluiten met een ruimtelijke doorwerking, zoals geluidszoneringen.
	Wij verzoeken GS een Beleidsvisie Externe Veiligheid vast te stellen (gereed eind 2007) en schenkt hierbij expliciet aandacht aan de inzet van ruimtelijke instrumenten.
	De provincie herziet de beleidsnotitie 'Actualisatie Notitie Luchtvaart', om inzicht te bieden in de ontwikkelingsmogelijkheden van regionale en kleine burgerluchthavens en ziet toe op een adequate doorvertaling daarvan in ruimtelijke plannen.
	De provincie behartigt het provinciaal belang voor milieu zoals opgenomen in de Integrale Strategie Milieu en de op te stellen Beleidsvisie Externe Veiligheid (gereed eind 2007). Dit doet ze door overleg te voeren met gemeenten over de ruimtelijke doorwerking en toe te zien op een adequate doorvertaling in ruimtelijke plannen. Aandachtspunten zijn de milieuruimte die bedrijven voor hun functioneren nodig hebben en de afstemming van de locatiekeuzes op het Basisnet Vervoer Gevaarlijk Stoffen.
	De provincie streeft naar voldoende ruimte voor bedrijven met veel milieuhinder, wijst daarvoor in overleg met gemeenten regionale bedrijventerreinen aan en maakt daarover afspraken met afzonderlijke gemeenten en in de regionale planningsoverleggen.
Stimuleren van duurzame energiewinning.	De provincie biedt ruimte voor de ontwikkeling van biomassavergistingsinstallaties en bedrijven voor mestbewerking en -verwerking in het buitengebied. Ze stelt hiervoor regels op en ziet toe op een adequate doorvertaling daarvan in ruimtelijke plannen.
	De provincie actualiseert het beleidskader voor duurzame energiehuishouding windenergie en onderzoekt daarbij de mogelijkheden voor de ontwikkeling van enkele grote windturbineparken.

Ontwikkelingsgericht			Pro-actief					Reactief			Overig	
Inpassingsplan + projectbesluit (PS)	Subsidies (PS, uitwerking GS). Incl. inzet middelen Rijk/EU	Grondbeleid (PS, uitwerking GS)	Verordening: algemene regels (PS)	Beleidsregel (GS)	Bestuurlijk Overleg (GS)	Bestuursovereenkomst (GS)	Pro-actieve aanwijzing (GS, t.k.g. PS)	Zienswijze (GS)	Reactieve aanwijzing (GS)	Beroep Raad van State (GS)	Verkenning gericht op beleid en/of uitvoering	Beleidsbeïnvloeding Rijk/EU
											■	
	■											
	■											
	■											
					■							
					■							
				■	■			■	■	■		
				■	■						■	
				■	■			■	■	■		
				■	■		■	■	■	■		
					■							
				■	■			■	■	■		
				■	■	■					■	

CULTUURHISTORIE EN AARDKUNDE	**Belang: De (belevings)waarde van cultuurhistorie en aardkunde.**
Doelen:	**Acties provincie voor realisatie doelen:**
Behoud, bescherming, herstel en versterking van de cultuurhistorische waarden van Noord-Brabant met betrekking tot het (steden)bouwkundige erfgoed, het historisch-geografisch erfgoed inclusief de historische groenwaarden en het archeologisch erfgoed.	De provincie houdt op de Cultuurhistorische waardenkaart van Noord-Brabant de cultuurhistorische waarden van bovenlokaal belang in beeld. De Cultuurhistorische waardenkaart wordt periodiek geactualiseerd. In 2009 zal de eerstvolgende actualisering plaatsvinden.
	De provincie stuurt in regionale en lokale overlegstructuren (planningsoverleg en reconstructiecommissie) aan op het actief omgaan met cultuurhistorische waarden zoals aangegeven op de Cultuurhistorische waardenkaart. Ze biedt daartoe actief de nodige informatie aan en ziet toe op een adequate vertaling daarvan in ruimtelijke plannen.
	De provincie is initiatiefnemer en regisseur van de uitvoering van het Brabantse deel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. In samenwerking met de provincies Zuid-Holland en Gelderland is een uitvoeringsprogramma vastgesteld en worden afspraken gemaakt over de realisatie daarvan. De provincie levert het programmamanagement.
	De provincie zet in op bescherming, herstel en ontwikkeling van cultuurhistorische waarden zoals aangegeven op de Cultuurhistorische Waardenkaart door uitvoering van het Provinciaal Meerjarenprogramma Landelijk Gebied.
	De provincie stimuleert behoud, herstel en versterking van cultuurhistorische waarden door inzet van subsidies:
	• Het voornemen om extra middelen beschikbaar te stellen voor instandhouding van erfgoed en het wegwerken van de restauratieachterstand;
	• Structureel ondersteunen van de stichting Monumentenwacht Noord-Brabant ten behoeve van het inspecteren van Rijks- en gemeentelijke monumenten;
	• Vervolg geven aan het pilot-project van Monumentenwacht Noord-Brabant om de erosie van archeologisch erfgoed tegen te gaan en de belevingswaarde van monumenten te verhogen;
	• De meerwaarde van cultuurhistorie in planvorming en uitvoering van ruimtelijke ontwikkelingen sterker op de agenda te zetten;
	• Stimuleren van de kennis en beleving van cultuurhistorische waarden en cultuurhistorisch waardevolle landschappen, onderdeel van de subsidieregeling 'Instandhouding ruimtelijk erfgoed'.
Behoud, bescherming, herstel en ontwikkeling van de aardkundige waarden in Noord-Brabant, bestaande uit het aardkundig erfgoed en de actuele aardkundige vormen en processen in het landschap	De provincie stuurt in de regionale en lokale overlegstructuren (planningsoverleg, reconstructiecommissie) aan op bescherming en een actief beleid met betrekking tot de aardkundige waarden zoals aangewezen op de Aardkundig waardevolle gebiedenkaart. Ze biedt daartoe actief de nodige informatie aan en ziet toe op een adequete vertaling daarvan in ruimtelijke plannen.
	De provincie stimuleert bescherming, behoud, herstel en ontwikkeling van aardkundige waarden door uitvoering van het PMJP. Er is een belangrijke samenhang met de doelen en het instrumentarium voor natuur (zoals ten behoeve van de EHS). Daarnaast wordt de beleving van aardkundige waarden in het landschap bijzonder gestimuleerd via kennisoverdracht en voorlichting.

Ontwikkelingsgericht			Pro-actief					Reactief			Overig	
Inpassingsplan + projectbesluit (PS)	Subsidies (PS, uitwerking GS). Incl. inzet middelen Rijk/EU	Grondbeleid (PS, uitwerking GS)	Verordening: algemene regels (PS)	Beleidsregel (GS)	Bestuurlijk Overleg (GS)	Bestuursovereenkomst (GS)	Pro-actieve aanwijzing (GS, t.k.g. PS)	Zienswijze (GS)	Reactieve aanwijzing (GS)	Beroep Raad van State (GS)	Verkenning gericht op beleid en/of uitvoering	Beleidsbeïnvloeding Rijk/EU

MOBILITEIT	**Belang: Een duurzame bereikbaarheid voor alle vervoerswijzen (zowel goederen als personenvervoer), met een accent op de stedelijke regio's.**
Doelen:	**Acties provincie voor realisatie doelen:**
(Bestaande) infrastructuur meer sturend laten zijn voor ruimtelijke ontwikkelingen.	De provincie past de gebiedsprofielen uit het Provinciaal verkeers- en vervoersplan en de regiospecifieke nuancering daarvan toe op haar ruimtelijke plannen om zo ruimtelijke ontwikkelingen en infrastructuur beter en eerder in het planvormingsproces aan elkaar te koppelen.
	De provincie versterkt de OV-verplaatsingen tussen de 5 grote steden (B5)en de economische kerngebieden in de aangrenzende provincies door het O.V.-netwerk BrabantStad te regisseren en tot ontwikkeling te brengen; • Met het Rijk worden bestuurlijke afspraken gemaakt over de opname van de belangrijkste spoorprojecten en knooppunten in het MIRT;
	• Met gemeenten worden bestuurlijke afspraken gemaakt over de realisatie van HOV-projecten, doorstroomassen en knooppunten;
	• De provincie stimuleert de ontwikkeling van HOV-/doorstroomassen.
	De provincie biedt voldoende ruimte voor toekomstige uitbreiding van infrastructuur door ruimte te reserveren die nodig is naast bestaande infrastructuur (overlegzones van 75 meter). Ze beperkt de mogelijkheden voor bebouwing in deze zones en stelt hier een beleidsnotitie voor op.
	De provincie werkt samen met de regio aan de verbetering van de bereikbaarheid van de Zuidoostvleugel van BrabantStad door: • De MIRT-verkenning Zuidoostvleugel BrabantStad uit te voeren. Vooruitlopend op deze MIRT-verkenning is voor de N279 al een planstudie-MER opgestart (2008 gereed), waarna een uitwerking van het voorkeursalternatief uit het MER plaatsvindt naar een principeplan. RWS start in 2008 start met de procedure voor de verbreding van de A2 's-Hertogenbosch - Eindhoven (eind 2008 ontwerp-tracébesluit en MER gereed). Vaststelling van het tracébesluit kan in 2009 plaatsvinden;
	• De provincie participeert in de gebiedsontwikkeling A2 Ontwikkelzone Eindhoven, onderdeel van Brainport, en besluit over financiële en organisatorische inbreng;
	• De provincie faciliteert de ontwikkeling van de N69 om de verkeersafwikkeling via de N69 te verbeteren en de leefbaarheid en verkeersveiligheid in de kernen Valkenswaard en Waalre te vergroten. Bezien wordt welke oplossingen mogelijk zijn.
Het op orde brengen van bestaande en nieuwe infrastructuur, het intensief benutten van bestaande- en het duurzaam ruimtelijk inpassen van nieuwe infrastructuur.	De provincie ziet Noord-Brabant als logistiek middelpunt tussen de grote economische kerngebieden in Noordwest-Europa (Randstad, Eurodelta, Vlaamse Ruit en Ruhrgebied) en is voornemens een Brabantse Visie Logistiek op te stellen. Er vindt overleg plaats met marktpartijen (verladers en vervoerders) en visionairs (kennisinstellingen), gericht op bestuurlijke overeenkomsten.
	De provincie stimuleert het gebruik van de fiets door het ontwikkelen en onderhouden van het provinciaal fietsroutenetwerk door middel van subsidies voor de uitvoering. Er ligt een koppeling met de gebiedsprofielen (PVVP) en knelpunteninventarisatie (per GGA-regio).
	De provincie verleent medewerking aan de realisatie van de A4-Zuid, tussen Dinteloord en Bergen op Zoom, ter verbetering van de transportas A4 voor het doorgaande goederenverkeer. Realisatie van de A4-Zuid wordt voorzien na 1-1-2010. De provincie tracht de planning mogelijk te maken. Het Rijk is hoofdverantwoordelijk en stelt een contract op waarmee marktpartijen worden benaderd voorstellen te doen voor de realisatie van de A4-Zuid.
	De provincie ondersteunt en draagt bij aan de modernisering (verbreding en verdieping) van de Zuid-Willemsvaart (€ 30 miljoen), het Wilhelminakanaal (€0,8 miljoen) en Burgemeester Deelenkanaal (€ 0,75 miljoen).
	De provincie steunt het (gefaseerd) realiseren van de Goederenruit Zuid-Nederland (waaronder de goederenspoorlijn Rotterdam - Antwerpen) om zo het doorgaande goederentransport (incl. dat van gevaarlijke stoffen) van de Brabantroute door Brabantse kernen af te leiden en meer capaciteit vrij te maken voor het personenvervoer en regionaal goederenvervoer op de Brabantroute.
	De provincie bevordert de leefbaarheid van het stedelijk gebied en voorkomt belemmeringen voor toekomstige ruimtelijke ontwikkelingen door: • In dorpen komtraversen van provinciale wegen te realiseren, zodat het doorgaande (goederen)vervoer zoveel mogelijk buiten de kernen wordt gehouden;
	• Het opheffen en voorkomen van barrièrewerking ten gevolge van infrastructuur (auto-, spoor- en vaarwegen). Per regio dienen de wegbeheerders de knelpunten (barrières) inzichtelijk te maken en worden hierover bestuurlijke afspraken gemaakt;
	• Gebiedsgerichte ontsnipperingsvisies op te stellen en knelpunten van ontsnippering op provinciale wegen op te heffen (90% opgelost in 2010) en zo bij te dragen aan de realisatie van de Ecologische Hoofdstructuur.

Ontwikkelingsgericht			Pro-actief					Reactief			Overig	
Inpassingsplan + projectbesluit (PS)	Subsidies (PS, uitwerking GS). Incl. inzet middelen Rijk/EU	Grondbeleid (PS, uitwerking GS)	Verordening: algemene regels (PS)	Beleidsregel (GS)	Bestuurlijk Overleg (GS)	Bestuursovereenkomst (GS)	Pro-actieve aanwijzing (GS, t.k.g. PS)	Zienswijze (GS)	Reactieve aanwijzing (GS)	Beroep Raad van State (GS)	Verkenning gericht op beleid en/of uitvoering	Beleidsbeïnvloeding Rijk/EU
					■	■						
					■	■						■
					■	■						
	■				■	■						
				■	■	■						
■					■	■						■
					■	■					■	■
					■	■						■
					■	■					■	
	■											
					■	■						■
	■				■	■						
												■
■		■										
					■	■						
■					■	■						

WERKEN EN VOORZIENINGEN	**Belang: Een goed funcionerende (regionale) markt voor bedrijventerreinen en gedifferentieerde voorzieningenstructuur.**
Doelen:	**Realisatie van doelen door:**
Voorzien in een kwantitatief en kwalitatief op de behoefte aansluitend aanbod van bedrijventerreinen en een gedifferentieerde voorzieningenstructuur.	De provincie stelt een strategie werklocaties op, waarbij onder andere wordt ingegaan op: differentiatie naar type werklocaties, verbetering van kwaliteit van werklocaties en regionale samenhang. Er is een relatie met de programmalijnen (uitwerking Bestuursakkoord 2007) en de lopende projecten/werkzaamheden. Werklocaties zijn: bedrijventerreinen, kantoren, voorzieningen en detailhandel.
	De provincie brengt haar ruimtelijke belangen ten aanzien van bedrijventerreinen, kantoren, voorzieningen en detailhandel in bij gemeentelijke (bestemmings)plannen, conform de *Handleiding voor Ruimtelijke Plannen* (2004).
	De provincie zorgt voor voldoende ruimte voor werklocaties: • Door te monitoren en de voortgang te bewaken van de ontwikkeling en de planvorming van bedrijventerreinen. De resultaten hiervan te bespreken in de regionale planningsoverleggen en daar afspraken over te maken. In de uitwerkingsplannen is voor zowel de landelijke als de stedelijke regio's ruimte gereserveerd voor de ontwikkeling van bedrijventerreinen op de langere termijn. Deze monitoring kan in de toekomst worden uitgebreid naar werklocaties.
	• Door te onderzoeken of er in Brabant geschikte locaties liggen voor grootschalige bovenregionale voorzieningen in de stedelijke regio's.
	• Door de stedelijke regio's aan te spreken op hun opvangtaak voor de zwaardere mileucategorieën. Hiertoe wordt het plan van aanpak van NIMBY naar WIMBY uitgevoerd, zodat er bestuurlijke afspraken gemaakt kunnen worden over verplaatsing, inpassing en te bieden ruimte aan NIMBY-bedrijven. Er worden drie oplossingen voor NIMBY-pilots gerealiseerd.
	Doelstellingen ten aanzien van concentratie van verstedelijking staan onder 'Ruimtelijke Kwaliteit'
	De provincie zorgt voor regionale afstemming en aanpak van werklocaties door de regierol te nemen wanneer er sprake is van meerdere bovenregionale initiatieven die elkaar en de bestaande voorzieningenstructuur beïnvloeden. Hierover worden bestuurlijke afspraken gemaak in de regionale planningsoverleggen.
	De provincie initieert, ondersteunt en/of ontwikkelt tien werklocaties van provinciaal belang. Het gaat om: • Voldoende ruimte voor de opvang van grootschalige logistieke bedrijven door de ontwikkeling en realisatie van logistiek Park Moerdijk (ca. 150 ha) en een intensivering en herstructurering van bestaande bedrijventerrein Moerdijk ten behoeve van zware en grootschalige bedrijven;
	• Te onderzoeken of ruimte gereserveerd kan worden voor een clustering van landingsbaan-gebonden bedrijven met bijbehorende instellingen, die actief zijn in het onderhoud van vliegtuigen bij vliegveld Woensdrecht (Maintenance Valley);
	• Het actief faciliteren van Duurzaam Industriepark Cranendonck, in combinatie met de versterking van de omringende natuurstructuren;
	• De ontwikkeling van een nieuw bedrijventerrein (max. 120 ha) op de locatie 'Oude Prinslandse Polder' in combinatie 250-300 ha netto glastuinbouw en maximaal 60 hectare herontwikkeling voor agrarisch georiënteerde industrie op het terrein van de huidige suikerfabriek. Er wordt ingezet op een koppeling van de reeds aanwezige suikerfabriek en andere bedrijven (Agro-Industrieel Complex Dinteloord, AICD);
	• Het initiëren en faciliteren van de ontwikkeling van drie regionale bedrijventerreinen in de landelijke regio's Land van Heusden en Altena, De Kempen en Land van Cuijk, die op afstand liggen van de stedelijke regio's voor de opvang van grootschalige bedrijven uit deze regio's
	• Actief participeren in drie werklocaties van de toekomst. Hierbij wordt gedacht aan een tweede high-tech campus, een gecombineerde woon-werklocatie met plaats voor zorginstellingen en kleinschalige bedrijven en een locatie op basis van industriële ecologie.

Ontwikkelingsgericht			Pro-actief					Reactief			Overig	
Inpassingsplan + projectbesluit (PS)	Subsidies (PS, uitwerking GS). Incl. inzet middelen Rijk/EU	Grondbeleid (PS, uitwerking GS)	Verordening: algemene regels (PS)	Beleidsregel (GS)	Bestuurlijk Overleg (GS)	Bestuursovereenkomst (GS)	Pro-actieve aanwijzing (GS, t.k.g. PS)	Zienswijze (GS)	Reactieve aanwijzing (GS)	Beroep Raad van State (GS)	Verkenning gericht op beleid en/of uitvoering	Beleidsbeïnvloeding Rijk/EU

WERKEN EN VOORZIENINGEN	**Belang: Een goed funcionerende (regionale) markt voor bedrijventerreinen en gedifferentieerde voorzieningenstructuur.**
Doelen:	**Realisatie van doelen door:**
Het realiseren van zorgvuldig ruimtegebruik op en van werklocaties	De provincie is voornemens een koppeling te regelen tussen nieuwe en bestaande terreinen. Hierbij voert elke Brabantse gemeente alleen een plan voor een nieuw bedrijventerrein uit, indien de gemeente ook een plan heeft hoe met de bestaande terreinen om te gaan.
	De provincie is voornemens in 2011 1.000 hectare verouderd terrein geherstructureerd te hebben (onderdeel van de opgave van 1295 hectare voor 2015). Hierbij moet een relatie worden gelegd met de koppeling tussen nieuwe en bestaande terreinen. Het Brabants Herstructureringsbedrijf (BHB) wordt hiervoor ingezet.
	De provincie stelt een strategie werklocaties op, waarbij onder andere wordt ingegaan op: het realiseren van zorgvuldig ruimtegebruik en de relatie tussen bestaande en nieuwe terreinen. Er is een relatie met de programmalijnen (uitwerking Bestuursakkoord 2007) en de lopende projecten/werkzaamheden. Werklocaties zijn: bedrijventerreinen, kantoren, voorzieningen en detailhandel.
	De provincie stimuleert de ambitie zuinig ruimtegebruik door projecten in de uitwerkingsplannen, monitoring (zuinig ruimtegebruik, aanbod en uitgifte), subsidies (Stimuleringsprogramma *Kwaliteit op Bedrijventerreinen*), informeren en bewustwording. Dit thema staat op de agenda van de werkgroepen werken van de regionale planningsoverleggen.

Ontwikkelingsgericht			Pro-actief					Reactief			Overig	
Inpassingsplan + projectbesluit (PS)	Subsidies (PS, uitwerking GS). Incl. inzet middelen Rijk/EU	Grondbeleid (PS, uitwerking GS)	Verordening: algemene regels (PS)	Beleidsregel (GS)	Bestuurlijk Overleg (GS)	Bestuursovereenkomst (GS)	Pro-actieve aanwijzing (GS, t.k.g. PS)	Zienswijze (GS)	Reactieve aanwijzing (GS)	Beroep Raad van State (GS)	Verkenning gericht op beleid en/of uitvoering	Beleidsbeïnvloeding Rijk/EU
											■	
	■	■										
											■	
	■				■	■						

WONEN	Belang: Een goed functionerende (regionale) woningmarkt
Doelen:	**Acties provincie voor realisatie doelen:**
Stimuleren van continuïteit in woningbouwproductie.	De provincie stelt periodiek een actueel beeld op van toekomstige bevolkingsontwikkelingen, veranderingen in bevolkingssamenstelling en de hiermee samenhangende woningbehoefte door ten minste één maal per bestuursperiode de provinciale bevolkings- en woningbehoeftenprognose te actualiseren en dit in een Beleidsnota Woningbouwontwikkeling vast te leggen (eind 2008 is die voor deze bestuursperiode gereed).
	Doelstellingen ten aanzien van concentratie van verstedelijking staan onder 'Ruimtelijke Kwaliteit'
	De provincie monitoort de voortgang van de woningbouw met de monitor 'bevolking en wonen' met o.a. stagnatie-indicatoren, capaciteitsindicatoren etc. Het actueel houden van de monitor is een continue activiteit.
	De provincie bewaakt de voortgang van de woningbouw, door: • via de regionale planningsoverleggen, bestuurlijke afspraken te maken (programmatische afspraken als stagnatie speelt of dreigt, intergemeentelijke afstemming/uitwisseling van bouwopgaven);
	• de Rijksgelden uit het Besluit Locatiegebonden Subsidies te verdelen over de gemeenten uit de stedelijke regio's Waalboss en Breda-Tilburg, afhankelijk van de geleverde woningbouwprestaties. Er is € 27 miljoen in de periode 2005 – 2009 beschikbaar voor 29.500 woningen.
Bevorderen van een gevarieerd en aantrekkelijk aanbod van woningen en woonmilieus dat aansluit op de wens van de woonconsument.	De provincie bevordert dat de regionale woningmarkt goed functioneert en treedt op als regisseur en adviseur (onderzoek en analyse) en agendeert tijdig nieuwe trends en ontwikkelingen. De ingezette lijn met betrekking tot de regionale ontwikkelingsstrategieën voor wonen wordt voortgezet en verder uitgebouwd en de intensieve monitoring van de voortgang van de woningbouw, met name ook in kwalitatieve zin, wordt gecontinueerd.
	De provincie zet steviger in op de regionale planningsoverleggen door er - ook over de kwalitatieve ontwikkelingen op de regionale woningmarkt - bestuurlijke afspraken (bijv. over te volgen / in te zetten strategieën) aan te koppelen, deze te volgen in de tijd en gemeenten daarop aan te spreken. Aandachtspunt is de functionele samenhang tussen landelijke en stedelijke regio's.
	De provincie stelt subsidies beschikbaar voor de realisering van specifieke volkshuisvestelijke doelen: • de bouw van goedkopere koopwoningen (± €16miljoen);
	• initiatieven van collectief particulier opdrachtgeverschap (± € 4 miljoen).
Bevorderen van herstructurering van niet goed functionerend of verouderd stedelijk (woon)gebied.	De provincie stimuleert stedelijke vernieuwing conform het beleidskader Stedelijke vernieuwing '*Samen vernieuwend verder* (2004)' en verstrekt de niet-rechtstreekse gemeenten (programma- en projectgemeenten) ISV-2 budget. In totaal gaat het om ca. 55 miljoen voor de periode tot 2010. Daarnaast bereidt de provincie zich voor op de toekomst van de stedelijk vernieuwing (vanaf 2010), waarbij zij een sterkere inhoudelijke betrokkenheid ambieert.
	De provincie is voornemens om een aantal complexe binnenstedelijke transities (spoor-, snelweg- of kanaalzones) te stimuleren. Het kan gaan om opheffen van knelpunten of om specifieke elementen uit deze transities. Hiermee willen we bereiken dat de uitvoering van het totaal wordt versneld.

Ontwikkelingsgericht			Sturing vooraf					Sturing achteraf			Overig	
Inpassingsplan + projectbesluit (PS)	Subsidies (PS, uitwerking GS). Incl. inzet middelen Rijk/EU	Grondbeleid (PS, uitwerking GS)	Verordening: algemene regels (PS)	Beleidsregel (GS)	Bestuurlijk Overleg (GS)	Bestuursovereenkomst (GS)	Pro-actieve aanwijzing (GS, t.k.g. PS)	Zienswijze (GS)	Reactieve aanwijzing (GS)	Beroep Raad van State (GS)	Verkenning gericht op beleid en/of uitvoering	Beleidsbeïnvloeding Rijk/EU
				■								
											■	
					■	■						
	■											
					■	■						
					■	■						
	■											
	■											
	■											■
	■											

LAND- EN TUINBOUW	Belang: Een duurzame land- en tuinbouw.
Doelen:	**Acties provincie voor realisatie doelen:**
Voldoende ruimte bieden voor de ontwikkeling van een duurzame en economisch gezonde land- en tuinbouw.	De provincie ziet toe op een adequate vertaling van haar belangen ten aanzien van land- en tuinbouw in ruimtelijke plannen en voert overleg met gemeenten hierover. Met als doel te komen tot een duurzame ontwikkeling van de sector in verhouding tot het draagvlak van de omgeving. Specifiek gaat het over: • Concentratie van glastuinbouw (*Nota Glastuinbouw*, 2006); • Vertaling van de integrale zonering voor de intensieve veehouderij (reconstructieplannen 2006); • Ontstening van het buitengebied, hergebruik van agrarische bouwblokken en teelondersteunende voorzieningen (TOV's); • Landschapsontwikkeling.
	De provincie regisseert de ontwikkeling van de glastuinbouwconcentratiegebieden door het maken van gemeentelijke en/of regionale afspraken. Het doel is om 75% van het areaal glas in 2015 in doorgroei- en vestigingsgebieden (incl. projectvestigingslocaties) op te vangen.
	De provincie stimuleert de verplaatsing van glastuinbouwbedrijven uit kwetsbare gebieden met de subsidieregeling Sanering Glastuinbouwbedrijven in Kwetsbare Gebieden (€11 miljoen).
	De provincie stimuleert de ontwikkeling van duurzame vestigings- en doorgroeilocaties voor de glastuinbouw door samen met de ZLTO deel te nemen aan de Tuinbouw Ontwikkelingsmaatschappij.
	De provincie ontwikkelt de projectlocatie Agro- en Foodcluster West-Brabant voor de realisatie van 250-300 ha netto glastuinbouw. De provincie regisseert het proces, maakt afspraken over planvorming en realisatie, richt een ontwikkelingsmaatschappij op en heeft de intentie een inpassingsplan op te stellen.
	Wij verzoeken GS invulling te geven aan de integrale ontwikkeling van de (glas)boomteeltgebieden die verbonden zijn aan de Greenport Boskoop (zoals aangewezen in de *Nota Ruimte*, 2004). Te weten het glasboomteelt gebied Zundert e.o. en het gebied Haaren e.o.
	De provincie faciliteert gemeenten om te komen tot (een versnelling van de) realisatie van Landbouwontwikkelingsgebieden door de inzet van het projectteam LOG'n. Het gaat om procesbegeleiding, het verspreiden van de benodigde kennis, financiering en het scheppen van benodigde beleidsruimte.
	De provincie stimuleert de sanering van intensieve veehouderijen in kwetsbare gebieden in extensiveringsgebieden met behulp van de subsidieregeling Verplaatsing Intensieve Veehouderijen (VIV).
Voldoende ruimte bieden voor de ontwikkeling van nieuwe economische dragers ter ondersteuning van een vitaal landelijk gebied.	De provincie biedt planologische ruimte voor de ontwikkeling van nieuwe economische dragers (NED's) en stimuleert de ontwikkeling daarvan door middel van subsidies. Ze ziet toe op een adequate vertaling daarvan in ruimtelijke plannen.

Ontwikkelingsgericht			Pro-actief					Reactief			Overig	
Inpassingsplan + projectbesluit (PS)	Subsidies (PS, uitwerking GS). Incl. inzet middelen Rijk/EU	Grondbeleid (PS, uitwerking GS)	Verordening: algemene regels (PS)	Beleidsregel (GS)	Bestuurlijk Overleg (GS)	Bestuursovereenkomst (GS)	Pro-actieve aanwijzing (GS, t.k.g. PS)	Zienswijze (GS)	Reactieve aanwijzing (GS)	Beroep Raad van State (GS)	Verkenning gericht op beleid en/of uitvoering	Beleidsbeïnvloeding Rijk/EU

TOERISME EN RECREATIE	**Belang: Een sterke en gedifferentieerde toeristisch- recreatieve structuur in zowel de steden als het landelijk gebied.**
Doelen:	**Acties provincie voor realisatie doelen:**
Voorzien in de ruimtebehoefte voor toeristisch-recreatieve voorzieningen, voorzover het past binnen de draagkracht van het gebied.	De provincie brengt haar ruimtelijke belangen in bij gemeentelijke (bestemmings)plannen ten aanzien van de ruimte voor ontwikkeling van toeristisch-recreatieve voorzieningen.
	De provincie faciliteert overkoepelende projecten op het gebied van professionalisering van plattelandstoerisme en verbrede landbouw.
	De provincie ondersteunt de landschappelijke inpassing van recreatiebedrijven door het regisseren van het proces dat leidt tot 9 bedrijven die in 2008 een (her)structureringsplan t.b.v. betere landschappelijke inpassing hebben opgesteld.
	De provincie biedt planologische ruimte aan de ontwikkeling van projectlocaties recreatie, recreatieve poorten (5 tot 10 per reconstructiegebied) en intensieve en extensieve recreatiegebieden, zoals genoemd in de reconstructie- en gebiedsplannen en stimuleert de ontwikkeling hiervan.
Verbeteren van de recreatieve ontsluiting van het landelijk gebied (route-netwerken).	De provincie verbetert de recreatieve ontsluiting van het landelijk gebied door subsidie te geven en regie te voeren op het opheffen van provinciale knelpunten op langeafstandroutestructuren (wandelen: indicatief 4 knelpunten; fietsen: indicatief 14 knelpunten; varen: realiseren van indicatief 182 km knelpuntvrij toervaartwater).
Waarborgen en versterken van de positie van de bovenregionale attractieparken in Brabant.	De provincie faciliteert de verdere ontwikkeling van de vier grote bovenregionale attractieparken door werkgroepen in te stellen die de ontwikkelingsplannen voor deze parken behandelen en het overleg met externe partners hierover regisseren.

Ontwikkelingsgericht			Pro-actief					Reactief			Overig	
Inpassingsplan + projectbesluit (PS)	Subsidies (PS, uitwerking GS). Incl. inzet middelen Rijk/EU	Grondbeleid (PS, uitwerking GS)	Verordening: algemene regels (PS)	Beleidsregel (GS)	Bestuurlijk Overleg (GS)	Bestuursovereenkomst (GS)	Pro-actieve aanwijzing (GS, t.k.g. PS)	Zienswijze (GS)	Reactieve aanwijzing (GS)	Beroep Raad van State (GS)	Verkenning gericht op beleid en/of uitvoering	Beleidsbeïnvloeding Rijk/EU

Deel C: Ontwikkelingsprojecten West-Brabant

Deel C is in een apart boekwerk opgenomen, maar wel direct gekoppeld aan deze Interimstructuurvisie. Opgenomen zijn de projecten Logistiek Park Moerdijk en Agro- en Foodcluster West-Brabant.

Begripsbepalingen

Begrippen verbonden met water, bodem, natuur en landschap

Aardkundig waardevolle gebieden

Gebieden waar de natuurlijke ontstaanswijze al dan niet mede teweeggebracht door menselijk handelen herkenbaar is, doordat aardkundige verschijnselen er nog een gave vorm hebben en/of in onderlinge samenhang voorkomen. De aardkunde heeft de - vaak trage en grootschalige - werking van de niet levende natuur als onderwerp en omvat de geologische, geomorfologische, bodemkundige en (geo)hydrologische verschijnselen en processen. Aardkundige verschijnselen maken samen met natuurlijke, cultuurhistorische en archeologische waarden deel uit van de onderste laag en zijn medebepalend voor de landschappelijke waarden.

Begeleid natuurlijke eenheid

Een aaneengesloten natuur- en bosgebied met een oppervlakte van ten minste 1.000 hectaren, waarin grootschalige landschapsvormende processen – zowel fysische als biologische – met ondersteuning van een beperkt aantal beheersmaatregelen door terreinbeheerders zorgen voor variaties in het landschap.

Beheersgebied

Het als zodanig door Gedeputeerde Staten op grond van de *Regeling beheersovereenkomsten en natuurontwikkeling*, dan wel de daarop volgende subsidieregelingen van het Ministerie van Landbouw en Visserij begrensde gebied, waarin ernaar wordt gestreefd de landbouw mede te richten op doelstellingen van natuur- en landschapsbehoud, door middel van het sluiten van overeenkomsten tussen de overheid en landbouwers. In zulke overeenkomsten verplichten de landbouwers zich om tegen een vergoeding de agrarische bedrijfsvoering aan te passen aan eisen van natuur en landschap.

Cultuurhistorische (landschaps)waarden

Structuren en elementen met betrekking tot het bouwkundig erfgoed, het stedenbouwkundig erfgoed, de historische groenwaarden, het historisch-geografisch erfgoed en het archeologisch erfgoed. Deze cultuurhistorische waarden (zijn) getuigen van een lange, nog herkenbare ontwikkelingsgeschiedenis van Noord-Brabant.

Groenblauwe diensten

Het op vrijwillige basis leveren van bovenwettelijke prestaties gericht op realisatie van maatschappelijke wensen op het terrein van natuur, landschap, waterbeheer, cultuurhistorie en recreatief medegebruik waarvoor een kostendekkende vergoeding wordt verstrekt.

Functionele (ook wel: secundaire) ontgronding

Een ontgronding of zandwinning waarbij delfstofwinning een afgeleide functie is van de gewenste ruimtelijke ontwikkeling en die dus wordt ingegeven door andere motieven. Locatie, omvang en diepte van de winning worden van het ruimtelijk hoofdgebruik afgeleid.

Landschapsgebied

Een in het provinciaal beheersgebiedsplan aangewezen gebied, waarin wordt gestreefd naar de instandhouding en ontwikkeling van landschapselementen door middel van het ter beschikking stellen van vergoedingen aan landbouwers.

Multifunctionele ontgronding
Project waarbij naast de winning van zand ook de realisering van een of meer maatschappelijk gewenste doelen wordt nagestreefd. Het door de winning beinvloede gebied c.q. het omliggende gebied maakt nadrukkelijk deel uit van het project.

Nationaal Landschap
Gebied met internationaal zeldzame of unieke en nationaal kenmerkende landschapskwaliteiten, en in samenhang daarmee bijzondere natuurlijke en recreatieve kwaliteiten.

Natuurbeek
Een oppervlaktewater dat volgens het provinciale *Waterhuishoudingsplan* de functie waternatuur heeft, op basis van bestaande of potentiële aquatische of semi-aquatische natuurwaarden. In het ideale geval is sprake van vrije afstroming, vrije meandering, veel variatie aan leefmilieus, waterkwaliteit van voedselarm bovenstrooms tot meer voedselrijk benedenstrooms, en zijn kunstmatige obstakels passeerbaar voor aquatische organismen.

Natte natuurparel
Waterafhankelijke delen van de Groene Hoofdstructuur die behoren tot een samenhangend complex van natuurgebieden en sterk afhankelijk zijn van hoge grondwaterstanden of kwel. Deze gebieden worden sterk beïnvloed door de inrichting en het beheer van de omgeving en daarom is het beleid er op gericht om de waterhuishouding, waterkwaliteit en inrichting af te stemmen op de ecologische doelstellingen.

Primaire ontgronding/zandwinning
Een ontgronding of zandwinning waarbij delfstofwinning het primaire doel is.

Regionaal waterbergingsgebied
Gebied waar, in tijden van overvloedige neerslag, water dat niet afkomstig is uit de grote rivieren, tijdelijk vastgehouden kan worden.

Reservaatsgebied
Het als zodanig door Gedeputeerde Staten op grond van de *Regeling beheersovereenkomsten en natuurontwikkeling*, dan wel de daarop volgende subsidieregelingen van het Ministerie van Landbouw en Visserij begrensde gebied, waarin de verwerving van landbouwgronden ten behoeve van de Staat of door een terreinbeherende natuurbeschermingsorganisatie wordt nagestreefd, met het oog op doelstellingen van natuur- en landschapsbehoud.

Robuuste ecologische verbindingszone
Robuuste aaneengesloten lijnvormige natuur die twee natuurkernen verbindt.

Ruime-jas-zoekgebied
Een ruim begrensd beheersgebied, waarin slechts voor een beperkt gedeelte van de daarin gelegen agrarische gronden vergoedingen ter beschikking worden gesteld voor agrarisch natuurbeheer, volgens de regel 'die het eerst komt, het eerst maalt'.

Waterafhankelijke natuur
Natuurwaarden die afhankelijk zijn van bepaalde grondwaterstanden en van een specifieke waterkwaliteit.

Waterbeheerder
Het bevoegde gezag voor de uitvoering van wettelijke taken betreffende de waterhuishouding – met name het beheer van de waterkwantiteit en de waterkwaliteit – in een bepaald gebied.

Winterbed/Zomerbed
Het zomerbed is de oppervlakte die bij gewoon hoogwater in de zomer door de rivier wordt ingenomen. Het winterbed is de oppervlakte tussen het zomerbed van een rivier en de buitenkruinlijn van de hoogwaterkerende dijk (bedijkte rivier), dan wel de hoge gronden die het water bij hoge waterstanden keren (onbedijkte rivier).

Begrippen verbonden met infrastructuur en verstedelijking
Detailhandel met bijzondere vestigingseisen
Detailhandel in brand- en/of explosiegevaarlijke stoffen; detailhandel in auto's, boten en/of caravans; bouwmarkten; detailhandel in grove bouwmaterialen; detailhandel in keukens, badkamers en/of sanitair; detailhandel in woninginrichting waaronder meubelen ten behoeve van de inrichting van een woning en de daarmee rechtstreeks samenhangende artikelen.

Doorstroomas
Dit zijn openbaar-vervoerlijnen waarop een schaalsprong plaatsvindt ten opzichte van een reguliere buslijn. De doorstroomas is daarmee vergelijkbaar met de HOV-as. Het belangrijkste verschil met een HOV-as is dat bij een doorstroomas in principe gebruik wordt gemaakt van bestaande infrastructuur met een gerichte toepassing van doorstroomoplossingen. Deze oplossingen kunnen bijvoorbeeld worden gezocht in prioriteit voor OV bij verkeerslichten of een passeerstrook voor OV op plaatsen met frequente congestie.

Gebiedsontsluitingsweg
Weg die als zodanig is aangeduid in het kader van het provinciale project 'De categorisering van het wegennet in Noord-Brabant'. Deze wegen worden ook wel 'gebiedsontsluitingswegen-A' genoemd. Het gaat hier om de wegen van het onderliggend weggennet, die een belangrijke functie vervullen voor het regionaal verkeer en grotere kernen verbinden met de stroomwegen.

Grootschalige detailhandel
Detailhandel met minimaal 1.500 m² bruto vloeroppervlak per vestiging.

HOV-as
Dit zijn openbaar-vervoerlijnen waarop een schaalsprong plaats vindt ten opzichte van een reguliere buslijn. De schaalsprong houdt in dat wordt uitgegaan van een volledig vrije baan met goede doorstroming, prioriteit bij kruisingen met overig verkeer en een hoge gemiddelde snelheid (tenminste 30 km/u in stedelijk gebied, hoger daar buiten) door grote halteafstanden en een korte halteertijd. Een HOV-as heeft een structurerende werking in het stedelijk gebied. Dat betekent dat een HOV-lijn belangrijke knooppunten verbindt en de mogelijkheid biedt om nieuwe knooppunten te ontwikkelen. Hierbij hoort een uitstraling van een product dat duidelijk hoogwaardiger is dan de reguliere bus, zowel wat betreft het voertuig als ook de infrastructuur en voorzieningen. Voorbeelden van HOV zijn een sneltram/light-rail en geleide bus zoals de Phileas.

Landelijke kern
Iedere kern, gelegen in een landelijke regio.

Leisurevoorziening
Grootschalige bezoekersintensieve voorziening met een bovenlokaal verzorgingsgebied op het gebied van entertainment, sport, recreatie, e.d.

Landschapsecologische zone
Een structurerende groene bufferzone tussen twee stedelijke kernen in een stedelijke regio, die bestaat uit een combinatie van gebieden voor de grondgebonden landbouw, de natuur en de recreatie, en een verbindende functie heeft voor aangrenzende landelijke regio's, zowel in landschappelijk als in ecologisch opzicht.

Light-railsysteem
Vervoerssysteem met lichte, snel optrekkende voertuigen op rails.

Multimodaal ontsloten knooppunt
Een plaats die behalve via weginfrastructuur ook via rail en/of water bereikbaar is.

Restcapaciteit bedrijventerreinen
De ruimte voor bedrijventerreinen die is vastgelegd in gemeentelijke ruimtelijke plannen of projecten (in voorbereiding, in ontwerp, vastgesteld, goedgekeurd of vigerend), zoals die jaarlijks in opdracht van de provincie door ETIN Adviseurs te Tilburg wordt vastgesteld en door de provincie wordt aanvaard. De restcapaciteit bedrijventerreinen wordt uitgedrukt in het aantal hectaren (toekomstig) bedrijventerrein dat nog kan worden uitgegeven aan bedrijven.

Restcapaciteit woningbouw
De ruimte voor woningbouw die is vastgelegd in gemeentelijke ruimtelijke plannen of projecten (in voorbereiding, in ontwerp, vastgesteld, goedgekeurd of vigerend), zoals die jaarlijks wordt opgenomen in de provinciale registratie van 'restcapaciteiten woningbouw in gemeentelijke bestemmingsplannen'. De restcapaciteit woningbouw wordt uitgedrukt in het aantal woningen dat kan worden toegevoegd aan de woningvoorraad.

Stedelijke kern
Iedere kern, gelegen in een stedelijke regio.

Stroomweg
Een stroomweg (SW) is in de Nederlandse wegcategorisering een weg waarop gemotoriseerd verkeer zo veel mogelijk ondoorbroken kan doorstromen. De term stroomweg is geïntroduceerd in het kader van de visie *Duurzaam Veilig*. Deze visie beoogt een verdere structurele verbetering van de verkeersveiligheid, onder andere door wegen éénduidig te classificeren en in te richten als stroomweg, gebiedsontsluitingsweg of erftoegangsweg.

Tangent
Een wegverbinding in een stedelijke regio die is bedoeld om verkeer snel en efficiënt te laten doorstromen en tevens een belangrijke verzamel- en verdeelfunctie heeft.

Tracébesluit
Een besluit van de Minister van Verkeer en Waterstaat ingevolge artikel 15 van de Tracéwet.

Tuincentrum
Detailhandel met een al dan niet geheel overdekt verkoopvloeroppervlak, waarop artikelen voor de inrichting en het onderhoud van particuliere tuinen en daarmee rechtstreeks samenhangende artikelen te koop worden aangeboden.

Vaarweg
Een vaarweg (of waterweg) is een water dat kan worden bevaren. Het kan een rivier of kanaal zijn of een aangelegde geul in een verder ondiep water.

Verzorgingsstructuur
De wijze waarop het gehele scala van consumentenverzorgende voorzieningen en activiteiten gespreid is over een gebied.

Begrippen verbonden met het buitengebied

Aanlegvergunningenregime
Een regeling met juridische basis in de Wet ruimtelijke ordening, waarbij krachtens voorschriften in een bestemmingsplan een vergunning van burgemeester en wethouders nodig is voor het uitvoeren van bepaalde werken of werkzaamheden.

Bebouwingsconcentratie
Een kernrandzone, bebouwingslint of bebouwingscluster.

Bebouwingscluster
Een vlakvormige verzameling van gebouwen in het buitengebied.

Bebouwingslint
Een lijnvormige verzameling van gebouwen langs een weg in het buitengebied, doorgaans dubbelzijdig aanwezig, met geringe afstanden tussen de bouwkavels, veelal met een historisch gegroeide menging van kleinschalige buitengebied- en niet-buitengebiedfuncties.

Buitengebied
Het gebied buiten de bebouwde kom en buiten het gebied dat op grond van een vigerend ruimtelijk plan als toekomstig onderdeel van de bebouwde kom kan worden aangemerkt. Kleine kernen, gehuchten en buurtschappen waarvoor geen bebouwde kom is vastgesteld, worden tot het buitengebied gerekend.

Gebiedsplan
Een plan voor een gedeelte van West-Brabant, waarvan de inhoud vergelijkbaar is met die van een reconstructieplan. Gebiedsplannen hebben geen wettelijke status. In het kader van het project 'Revitalisering Landelijk Gebied' zijn in 2005 twee gebiedsplannen vastgesteld.

Kernrandzone
Een overgangszone tussen de bebouwde kom en het buitengebied met daarin relatief veel bebouwing op korte afstand van elkaar en met een ondergeschikte en /of afnemende agrarische functie.

Nieuw landgoed
Een functionele eenheid, bestaande uit bos of natuur al dan niet met agrarische gronden met een productiedoelstelling. Vormen van bos- en landbouw kunnen onderdeel uitmaken van de bedrijfsvoering. Het geheel omvat minimaal tien hectaren grond en is overwegend openbaar toegankelijk. Op het landgoed staan één of meer wooncomplexen met een tuin van allure en uitstraling. Als ruimtelijk kenmerk geldt dat er een raamwerk van wegen, waterlopen, lanen en singels is, waarbinnen de verschillende ruimtegebruiksvormen zijn gerangschikt. Het geheel is een ecologische, economische en esthetische eenheid waarvan de invulling is geïnspireerd door het omringende landschap, de cultuurhistorie en de bodemgesteldheid.

Reconstructieplan
Een plan als bedoeld in artikel 11 van de Reconstructiewet concentratiegebieden. Een reconstructieplan bevat in ieder geval een beschrijving van maatregelen en voorzieningen:

- ter verbetering van de ruimtelijke structuur ten behoeve van de landbouw, mede om veterinaire risico's voortvloeiend uit een hoge veedichtheid te verminderen;
- ter verbetering van de kwaliteit van natuur en landschap;
- ter verbetering van de kwaliteit van milieu en water.

In het kader van het project 'Revitalisering Landelijk Gebied' zijn in 2005 voor Midden- en Oost-Brabant zeven reconstructieplannen vastgesteld.

Regionale natuur- en landschapseenheid

Een gebied dat bestaat uit één of meer begeleid natuurlijke eenheden en kleinere bos- en natuurgebieden, met tussengelegen of omringende landbouwgronden. De regionale natuur- en landschapseenheden (RNLE'n) vallen grotendeels onder de groene hoofdstructuur en voor een beperkt deel onder de agrarische hoofdstructuur.

Revitaliseringsplannen

De reconstructie- en gebiedsplannen samen.

Begrippen verbonden met de landbouw

Agrarisch bedrijf

Een bedrijf dat is gericht op het voortbrengen van producten door middel van het telen van gewassen of het houden van dieren.

Agrarisch bouwblok

Een bouwblok dat is bestemd voor agrarische doeleinden.

Agrarisch-technisch hulpbedrijf

Een bedrijf dat is gericht op het verlenen van diensten aan agrarische bedrijven door middel van het telen van gewassen, het houden van dieren, of de toepassing van andere landbouwkundige methoden, met uitzondering van mestbewerking.
Voorbeelden van agrarisch-technische hulpbedrijven zijn: grootveeklinieken, KI-stations, mestopslag- en mesthandelsbedrijven, loonwerkbedrijven (inclusief verhuurbedrijven voor landbouwwerktuigen), veetransportbedrijven, veehandelsbedrijven.

Agrarisch verwant bedrijf

Een bedrijf of instelling gericht op het verlenen van diensten aan particulieren of niet-agrarische bedrijven door middel van het telen van gewassen, het houden van dieren of de toepassing van andere landbouwkundige methoden.
Voorbeelden van agrarisch verwante bedrijven zijn: dierenasiels, dierenklinieken, groencomposteringsbedrijven, hondenkennels, hoveniersbedrijven, stalhouderijen, instellingen voor agrarisch praktijkonderwijs, proefbedrijven, volkstuinen.

Bouwblok

Een in een bestemmingsplan vastgelegde ruimtelijke eenheid, waarbinnen de bebouwing ten behoeve van een bestemming dient te worden geconcentreerd.

Duurzame locatie intensieve veehouderij

Een bestaand agrarisch bouwblok met een zodanige ligging dat het zowel vanuit milieu-oogpunt (ammoniak, stank en dergelijke) als vanuit ruimtelijk oogpunt (natuur, landschap en dergelijke) verantwoord is om het te laten groeien tot een bouwblok van maximaal 2,5 hectaren voor een intensieve veehouderij.

Duurzame projectlocatie intensieve veehouderij
Een locatie met een zodanige ligging dat het zowel vanuit milieu-oogpunt als vanuit ruimtelijk oogpunt verantwoord is om daar enkele bouwblokken voor intensieve veehouderijen te projecteren. Op een duurzame projectlocatie intensieve veehouderij is ook nieuwvestiging mogelijk. De omvang van een duurzame projectlocatie ligt in de orde van grootte van tien hectaren.

Glastuinbouwbedrijf
Een (niet-grondgebonden) agrarisch bedrijf, waarin de productie geheel of in overwegende mate plaatsvindt in kassen.

Grondgebonden agrarisch bedrijf
Een agrarisch bedrijf waarvan de productie geheel of in overwegende mate afhankelijk is van het voortbrengend vermogen van onbebouwde grond in de directe omgeving van het bedrijf. Grondgebonden bedrijven zijn in ieder geval: akkerbouw-, fruitteelt- en vollegrondstuinbouwbedrijven en boomteeltbedrijven, waarvan de bomen rechtstreeks in de grond zijn geplant. Melkveebedrijven zijn doorgaans ook grondgebonden.

Intensieve veehouderij
Een niet-grondgebonden agrarisch bedrijf waarin het houden van vee of pluimvee de hoofdzaak is. Ingevolge de bepalingen in de revitaliseringsplannen worden ook nertsenhouderijen gerekend tot de intensieve veehouderij.

Kas
Een agrarisch bedrijfsgebouw waarvan de wanden en het dek voornamelijk bestaan uit glas of een ander lichtdoorlatend materiaal en dienend voor de productie van gewassen onder geconditioneerde klimaatomstandigheden. Schuurkassen en permanente tunnel- of boogkassen (>1,5 meter) worden beschouwd als een kas.

Mestbewerking
Het behandelen van dierlijke mest, zodat deze beter als mest kan worden gebruikt, of voor andere functies geschikt wordt.

Nevenactiviteiten
Het ontplooien van activiteiten op een agrarisch bouwblok die niet rechtstreeks de uitoefening van de agrarische bedrijfsvoering betreffen.

Niet-agrarisch bouwblok
Een bouwblok dat is bestemd voor andere dan agrarische doeleinden.

Niet-grondgebonden agrarisch bedrijf
Een agrarisch bedrijf waarvan de productie niet in overwegende mate afhankelijk is van het voortbrengend vermogen van onbebouwde grond in de directe omgeving van het bedrijf. Niet-grondgebonden bedrijven zijn in ieder geval: intensieve veehouderijen, glastuinbouwbedrijven en gebouwgebonden teeltbedrijven en kwekerijen, zoals champignonteeltbedrijven, witlofkwekerijen, nertsenkwekerijen, sommige viskwekerijen en sommige wormenkwekerijen.

Nieuwvestiging van een agrarisch bedrijf
De projectie van een agrarisch bouwblok op een locatie die volgens het ter plaatse geldende bestemmingsplan niet is voorzien van een bouwblok.

Omschakeling van een agrarisch bedrijf

Het geheel of gedeeltelijk overstappen van de ene agrarische bedrijfsvorm in een andere agrarische bedrijfsvorm, dan wel het overstappen van een niet-agrarisch gebruik in een agrarische bedrijfsvorm.

Overig niet-grondgebonden agrarisch bedrijf

De niet-grondgebonden agrarische bedrijven, uitgezonderd de intensieve veehouderijen.

Teeltondersteunende voorziening

Voorziening in, op of boven de grond die door agrarische bedrijven met plantaardige teelten wordt gebruikt om de volgende doelen na te streven:

- verbetering van de productie, onder meer door teeltvervroeging en -verlating, terugdringing van onkruidgroei en beperking van vraatschade;
- verbetering van de arbeidsomstandigheden, onder meer door gewassen verhoogd te telen;
- bereiken van positieve effecten op milieu en water (bodembescherming, terugdringen onkruidbestrijding, effectief omgaan met water).
- Voorbeelden van teeltondersteunende voorzieningen zijn: aardbeiteelttafels, afdekfolies, anti-worteldoek, boomteelthekken, hagelnetten, insectengaas, plastic tunnels, ondersteunende kassen, schaduwhallen en vraatnetten.

Verbrede landbouw

Het ontplooien van activiteiten op een agrarisch bouwblok, die ruimtelijk inpasbaar zijn en verbonden zijn aan de bestaande en te behouden agrarische bedrijfsvoering.

Voormalige agrarische bedrijfslocatie

Een agrarisch of niet-agrarisch bouwblok waarop in het verleden een agrarisch bedrijf werd uitgeoefend, waarvan de bedrijfsgebouwen nog geheel of gedeeltelijk bestaan.

Begrippen verbonden met toerisme en recreatie

Dagrecreatie

Het verblijf voor recreatieve doeleinden buiten de woning, zonder dat daar een overnachting elders mee gepaard gaat.

Projectlocatie recreatie

Gebied waar een clustering mogelijk is van grootschalige en kleinschalige verblijfsrecreatieve bedrijven, dagattracties, intensieve watersportlocaties, intensieve toeristisch-recreatieve voorzieningen en openluchtrecreatiegebieden, mits een dergelijke ontwikkeling zich verhoudt tot de hoofdlijnen van het ruimtelijke beleid.

Recreatieve poort

Vormt de toegang tot een natuur- en bosgebied en bevat ruime parkeermogelijkheden, een horeca-voorziening en informatie over het gebied.

Recreatiewoning

Een gebouw dat dient als recreatiewoonverblijf en waarvan de gebruikers hun hoofdverblijf elders hebben.

Verblijfsrecreatie

Het verblijf voor recreatieve doeleinden buiten de eerste woning, waarbij ten minste één nacht wordt doorgebracht, met uitzondering van overnachtingen bij familie en kennissen.

Bijlage 1: Uitwerkingsregels voor de stedelijke en landelijke regio's

Wij vragen Gedeputeerde Staten bij de actualisering van de vastgestelde uitwerkingsplannen de uitwerkingsregels in acht te nemen zoals opgenomen in deze bijlage. Onder de werking van de nieuwe Wro worden deze uitwerkingsregels geacht te zijn beleidsregels met betrekking tot de door Provinciale Staten overgedragen bevoegdheid tot het vaststellen c.q. herzien van een provinciale structuurvisie (art. 152, lid 1, Provinciewet jo.art. 4:81 Algemene wet bestuursrecht).

Algemene uitwerkingsregels voor de uitwerkingsplannen stedelijke regio's

De uitwerkingsplannen voor de stedelijke regio's zijn in 2004/2005 op grond van het Streekplan 2002 vastgesteld. Bij het opstellen zijn onderstaande uitwerkingsregels gehanteerd. De plannen worden ten minste eens in de vier jaar geëvalueerd en zo nodig (gedeeltelijk) herzien.

Uitwerkingsregels voor het duurzaam ruimtelijk structuurbeeld van de stedelijke regio's

- Het duurzaam ruimtelijk structuurbeeld is de uitwerking van de in de Interimstructuurvisie 2008 beschreven lagenbenadering. In dit structuurbeeld worden de ruimtelijke kwaliteiten en karakteristieken van de stedelijke regio vastgelegd. Daarbij wordt uitdrukkelijk aandacht besteed aan het watersysteem, de bodemtypologie, de geomorfologie en de hiermee samenhangende natuurlijke, landschappelijke en cultuurhistorische (landschaps)waarden (de onderste laag). Aanwezige waardevolle structuren, waaronder de groene hoofdstructuur, worden in het structuurbeeld verankerd (landschappelijk raamwerk).
- De infrastructuur (de tussenlaag) vormt een belangrijke drager van het duurzaam ruimtelijk structuurbeeld. De bestaande infrastructuur wordt in beeld gebracht, evenals de gewenste anpassingen/verbeteringen daarvan (mede op grond van beleidsstudies als OV-netwerk BrabantStad, Netwerkanalyse BrabantStad, e.d.) en de hiermee samenhangende ontwikkeling van nieuwe stations, voorstadhaltes en transferia.
- De occupatielaag (de bovenste laag) ten slotte maakt de huidige occupatiepatronen inzichtelijk. Ingegaan wordt onder meer op de economische structuren en het bestaande verstedelijkingspatroon.
- Het duurzaam ruimtelijk structuurbeeld van de stedelijke regio wordt in samenhang met de ruimtelijke structuren van omliggende landelijke regio's ontwikkeld, zodoende ontstaat er een totaalbeeld van het duurzaam ruimtelijk structuurbeeld voor de gehele provincie.
- In het plan wordt aangegeven welke mogelijkheden er zijn om via inbreiden, herstructureren en intensiveren de ruimte binnen het bestaand stedelijk gebied optimaal te gebruiken.
- De zoekruimte voor verstedelijking (wonen en werken), water, natuur, verkeer en vervoer, landbouw en recreatie wordt in het structuurbeeld aangegeven.

Uitwerkingsregels voor het programma van de stedelijke regio's

- In het uitwerkingsplan wordt ingegaan op kwantitatieve, maar vooral ook op kwalitatieve aspecten van de ruimtebehoefte voor wonen en werken. Aandacht wordt besteed aan de (verwachte) ontwikkelingen in gewenste woon- en werkmilieus. In het programma wordt rekening gehouden met de ruimtebehoefte voor bedrijven uit de landelijke regio's. Zowel op het vlak van wonen (met name de naoorlogse wijken met goedkopere huur- en flatwoningen),

als op het vlak van werken (verouderde bedrijventerreinen) moet de herstructureringsopgave inzichtelijk worden gemaakt.

- De restcapaciteiten voor woningbouw en bedrijventerreinen worden in beeld gebracht. Uitdrukkelijk wordt nagegaan waar door de gemeenten geplande uitbreidingsruimte kan worden beperkt, door opvang van de ruimtevraag voor wonen en werken door middel van inbreiding, herstructurering of intensivering elders in de stedelijke regio. Dit geldt in ieder geval voor uitbreidingsruimte waarover het bestuurlijk overleg nog niet is afgerond. Ook kunnen nieuwe inzichten, verkregen vanuit het duurzaam ruimtelijk structuurbeeld, aanleiding zijn om ruimtelijke plannen en projecten te heroverwegen.
- Voor de restcapaciteiten voor woningbouw en bedrijventerreinen geldt bovendien dat moet worden nagegaan welke mogelijkheden er zijn om het ruimtegebruik te intensiveren. Ook dient voor deze restcapaciteiten aandacht te worden besteed aan vormgevingsaspecten als beeldkwaliteit en landschappelijke inpassing en aan de concrete invulling van de plannen qua woon- en werkmilieus, vooral ook in relatie tot de bestaande voorraad en de (kwalitatieve) ontwikkelingen op dit vlak.
- Naast wonen en werken moet aandacht worden besteed aan opgaven en ruimteclaims op het vlak van water, natuur- en landschapsontwikkeling, verkeer en vervoer, landbouw en recreatie.

Uitwerkingsregels voor de ruimtelijke vormgeving van de stedelijke regio's

Het regionale programma wordt geconfronteerd met het duurzaam ruimtelijk structuurbeeld. Dit leidt tot een uitwerkingsplan waarin staat aangeven hoe de programmaonderdelen wonen, werken, water, natuur- en landschapsontwikkeling, verkeer en vervoer, landbouw en recreatie een zodanige plek krijgen, dat de kwaliteiten die zijn weergegeven in het structuurbeeld ondersteund en versterkt worden en dat bovendien zuinig en zorgvuldig ruimtegebruik wordt bevorderd.
Hierbij moet expliciet aandacht worden besteed aan:

- de afstemming van het toekomstig stedelijk ruimtegebruik op de onderste twee lagen, waarbij de stedelijke opgave – het bieden van ontwikkelingsruimte – een zwaarwegend belang heeft;
- de mogelijkheden om via inbreiden, herstructureren en intensiveren nieuw ruimtebeslag te beperken. Hierbij worden ook de mogelijkheden tot functieverandering van kloosters, zorginstellingen, internaten, kerkgebouwen, militaire terreinen, en dergelijke bekeken;
- de wijze waarop de groene en landschappelijke kwaliteiten van de stedelijke regio behouden en versterkt worden;
- het waarborgen van de functie en kwaliteit van landschapsecologische zones (zie kaart Ruimtelijke Hoofdstructuur), die een buffer vormen tussen stedelijke kernen en die – veelal ook buiten de stedelijke regio gelegen – natuurwaarden verbinden;
- het – in samenhang met de landschapsecologische zones – verder ontwikkelen van stedelijke groenstructuren, vooral ook in relatie tot de mogelijkheden voor recreatie;
- de mogelijkheden ruimtelijke ontwikkelingen aan de (nieuwe) infrastructuur te verknopen en het ruimtegebruik om rond multimodale, stedelijke knooppunten te intensiveren;
- de wijze waarop stedenbouwkundig waardevolle structuurkenmerken kunnen worden versterkt;
- de ruimtelijke aspecten van de inrichting van een systeem van hoogwaardig openbaar vervoer en de stimulering van het fietsgebruik;
- het versterken van de positie van de vijf grote steden – elk vanuit hun eigen oriëntatie, profiel en specialiteit binnen Brabantstad – als centrale 'knopen' in het nationale en internationale stedelijke netwerk;
- het versterken van de centrumfunctie van de stedelijke centra voor voorzieningen;
- de mogelijkheden voormalige stortplaatsen opnieuw te gebruiken, bijvoorbeeld als bedrijfslocaties, maar ook voor recreatieve voorzieningen, energievoorziening of wonen;

- de mogelijkheden voor secundaire zandwinning, bijvoorbeeld in combinatie met wonen-aan-het-water-projecten.

Regiospecifieke uitwerkingsregels voor uitwerkingsplannen stedelijke regio's

Voor elke stedelijke regio zijn er enkele specifieke aandachtspunten waarop in het betreffende uitwerkingsplan, naast de algemene regels, moet worden ingegaan.

Stedelijke regio Bergen op Zoom-Roosendaal

- De ruimtelijke effecten die samenhangen met de ligging van West-Brabant tussen Rotterdam en Antwerpen (noord-zuid-relaties en -oriëntaties) en de ruimtedruk op dit deel van Brabant die hier een gevolg van is, moeten in de stedelijke regio's worden opgevangen. De samenhang met de mogelijkheden op het bovenregionale bedrijventerrein Moerdijk en het toekomstige bovenregionale bedrijventerrein Logistiek Park Moerdijk wordt inzichtelijk gemaakt. Op dit punt is tevens afstemming geboden met het uitwerkingsplan voor de stedelijke regio Breda-Tilburg.
- Aan de noordzijde kent de stedelijke regio – met de overgang van zand naar klei, waar de kwelzone begint – een vrij harde begrenzing ('de naad van Brabant'). Aangegeven wordt hoe deze gradiënt kan worden versterkt, in ruimtelijk en natuurlijk opzicht. De zuidzijde is een bosachtig gebied met beekdalen. Deze rand is minder hard, het zandlandschap loopt door. Bekeken wordt hoe de ontwikkeling van de stedelijke regio kan aansluiten op dit landschap.
- Op de kaart Ruimtelijke Hoofdstructuur van de Interimstructuurvisie is de Brabantse Wal als een regionale natuur- en landschapseenheid (RNLE) aangegeven, die hier doorloopt in de stedelijke regio. In het uitwerkingsplan dienen de natuur- en landschapswaarden van deze RNLE te worden gewaarborgd.
- Aandacht moet worden besteed aan de (landschappelijke en stedenbouwkundige) inpassing van de spoorinfrastructuur ten behoeve van het goederentransport tussen de havens van Rotterdam, Antwerpen en Vlissingen. Speciale aandacht dient hierbij uit te gaan naar de stedelijke ontwikkelingen in relatie tot (de uitplaatsing van) het spooremplacement in Roosendaal.

Stedelijke regio Breda-Tilburg

- De ruimtelijke effecten die samenhangen met de ligging van West-Brabant tussen Rotterdam en Antwerpen (noord-zuid-relaties en -oriëntaties) en de ruimtedruk op dit deel van Brabant die hier een gevolg van is, moeten in de stedelijke regio's worden opgevangen. De samenhang met de mogelijkheden op het bovenregionale bedrijventerrein Moerdijk en het toekomstige bovenregionale bedrijventerrein Logistiek Park Moerdijk wordt inzichtelijk gemaakt. Op dit punt is tevens afstemming geboden met het uitwerkingsplan voor de stedelijke regio Bergen op Zoom-Roosendaal.
- De ruimtelijke ontwikkelingen rondom de vervoersknooppunten in Breda (Sleutelproject) en Tilburg (Spoorzone) en hun betekenis voor de directe omgeving worden aangegeven.
- De verstedelijkingsdruk op het middengebied in deze stedelijke regio is groot. In het uitwerkingsplan moet aangegeven worden hoe met deze druk wordt omgegaan. Tegelijkertijd moeten natuurwaarden en landschappelijke kwaliteiten worden behouden en versterkt, onder meer door de inrichting van landschapsecologische zones

Stedelijke regio Waalwijk-'s-Hertogenbosch-Oss ('Waalboss')

- De opbouw van Waalboss – drie stedelijke hoofdkernen ('s-Hertogenbosch, Oss en Waalwijk), een verstedelijkt westelijk deel en een relatief nog open oostelijk deel – wordt als uitgangspunt genomen voor de verdere uitwerking.

- Voor ‘s-Hertogenbosch ligt er een intensiveringsopgave in de A2-zone. Ook vormen de omlegging van de Zuid-Willemsvaart en de hiermee samenhangende aanleg van een ecologische verbindingszone, evenals de inpassing van de zuidwestelijke randweg rond ‘s-Hertogenbosch belangrijke aandachtspunten.
- In het westelijk deel is de opgave stedelijke ontwikkelingen vorm te geven met een accent op intensiveren en herstructureren. Tegelijkertijd moet het landschap een kwaliteitsverbetering ondergaan en de ruimtelijke samenhang met de infrastructuur, met name rond Waalwijk, worden verbeterd.
- In het oostelijk deel bestaat de opgave -mede gekoppeld aan de opwaardering van de A59- uit selectieve, structuurversterkende verstedelijking, naast sanering en opschoning op andere plaatsen om de openheid of natuurwaarden te versterken.
- Voor Oss ligt er een intensiverings- en herstructureringsopgave in de stationszone, ook in relatie tot de aansluiting op het openbaar vervoer. Oss en Heesch vormen een functioneel en ruimtelijk samenhangend onderdeel van Waalboss. Wat dit in kwantitatieve en kwalitatieve zin betekent, is een opgave voor verdere uitwerking. Specifieke aandacht moet uitgaan naar de zone tussen Oss en Heesch, waarbij behoud en versterking van de groene kwaliteiten centraal staan.

Stedelijke regio Eindhoven-Helmond

- Naast het Dommeldal moet ook het open gebied tussen Helmond en Nuenen als een landschapsecologische zone op een duurzame, groene wijze worden ingericht. Dit sluit aan op de zuid-noord gerichte groenstructuren in de stedelijke regio en op de natuur- en landschapswaarden in de omliggende landelijke regio’s.
- Het is de vraag of voor de ruimte-extensieve bedrijvigheid op de wat langere termijn nog ruimte kan worden gevonden. Deze vraag moet in de eerstvolgende herziening van het uitwerkingsplan beantwoord worden. Voor bedrijfsterreinen voor logistieke dienstverlening is een eerste inzicht in deze problematiek beschikbaar. Als er onvoldoende ruimte beschikbaar is, moet nagegaan worden of delen van dat programma in andere stedelijke regio’s binnen het stedelijk netwerk Brabantstad kunnen worden opgevangen. Ook moet gekeken worden naar de mogelijkheden in de ‘Kempische as’ op Belgisch grondgebied (Lommel-Neerpelt-Overpelt), of – als het niet anders kan – naar mogelijkheden op of aansluitend bij bedrijventerreinen in de omliggende landelijke regio’s.
- Aandacht wordt besteed aan de mogelijkheden om toekomstige ontwikkelingen op het vlak van wonen en werken (Brainport) te verknopen aan de mogelijke toekomstige infrastructurele ruit rond de stedelijke regio en het ruimtegebruik op belangrijke ‘knopen’ te intensiveren.

Stedelijke regio Uden-Veghel

- Er ligt een opgave de groene, open landschapsecologische zone tussen Uden en Veghel te behouden en verder te versterken. Het gaat er om hier een duurzame groenstructuur vorm te geven.
- De samenhang tussen de stedelijke regio’s Uden-Veghel en Waalboss is groot, vooral op het vlak van werken. De uitwerkingsplannen van deze regio’s moeten dan ook op elkaar worden afgestemd. Hierbij moet met name de vraag worden beantwoord in hoeverre de stedelijke regio Uden-Veghel voor specifieke vormen van bedrijvigheid – en passend bij het profiel van deze stedelijke regio – een deel van de ruimtebehoefte vanuit de landelijke regio’s rond Waalboss kan opvangen.
- Na aanleg van de A50 ligt er voor de omgeving van de oude provinciale weg (N267) een herstructureringsopgave (onder andere in het stedelijk gebied van Veghel).
- Aandacht moet worden besteed aan de betekenis van een mogelijke aansluiting van Veghel op het Brabantse spoorwegennet.

- Onder meer vanwege de karakteristiek van het gebied is wonen en werken op een relatief extensieve wijze vorm gegeven. Nagegaan moet worden waar het ruimtegebruik kan worden geïntensiveerd (intensiveringsopgave) en op welke wijze extensieve stedelijke ontwikkelingen kunnen worden verknoopt met 'groene opgaven'.

Uitwerkingsregels voor de thematische uitwerkingsplannen landelijke regio's

De uitwerkingsplannen voor de landelijke regio's zijn in 2004/2005 op grond van het Streekplan 2002 vastgesteld. Bij het opstellen zijn onderstaande uitgangspunten gehanteerd. De plannen worden ten minste eens in de vier jaar geëvalueerd en zo nodig (gedeeltelijk) herzien. Onderstaande uitgangspunten blijven daarbij gelden.

- Uitgangspunt is dat het aansnijden van nieuwe ruimte pas aan de orde is, als blijkt dat de bouwopgave voor wonen en werken niet binnen het bestaand bebouwd gebied kan worden gerealiseerd, ook niet in andere kernen of op andere bedrijventerreinen binnen de betreffende gemeente, wat betreft wonen, en binnen de betreffende landelijke regio (bovengemeentelijke afweging), wat betreft werken.
- Omdat inbreiden, herstructureren en intensiveren prioriteit heeft worden de mogelijkheden hiertoe geïnventariseerd. Hierbij worden de mogelijkheden meegenomen die functieverandering van kloosters, internaten, zorginstellingen, kerkgebouwen, militaire terreinen en dergelijke bieden. Mits ze een nuttige bestemming krijgen is functiewijziging van dergelijke karakteristieke gebouwen mogelijk, ook als ze in het buitengebied liggen.
- De restcapaciteiten voor woningbouw en bedrijventerreinen worden in beeld gebracht en bijgehouden. Uitdrukkelijk wordt nagegaan waar, door middel van inbreiding, herstructurering of intensivering elders in de gemeente, wat betreft wonen, en elders in de landelijke regio, wat betreft werken de door de gemeenten geplande uitbreidingsruimte voor wonen en werken kan worden beperkt. Dit geldt in ieder geval voor uitbreidingsruimte waarover het bestuurlijk overleg nog niet is afgerond.
- Als toch nieuwe ruimte moet worden aangesneden wordt nagegaan waar, gelet op de specifieke ruimtelijke kwaliteiten en karakteristieken van de betreffende gemeente, wat betreft wonen, en van de betreffende landelijke regio, wat betreft werken nog verantwoorde uitbreidingsmogelijkheden liggen. Een combinatie van inbreidings- en uitbreidingsplannen (gekoppelde exploitatie) voor woningbouw is bespreekbaar als dat noodzakelijk is vanwege de financiële haalbaarheid.
- Als er een tekort is aan verantwoorde uitbreidingsmogelijkheden worden de mogelijkheden bekeken om (een deel van) het programma voor wonen en werken te concentreren in één kern of op een regionaal bedrijventerrein, of – als ook dat niet kan – om het over te hevelen naar een stedelijke regio. In uitzonderlijke gevallen kan (een deel van) het programma voor werken worden overgeheveld naar een aangrenzende landelijke regio

Bijlage 2: Verantwoording Deel A Interimstructuurvisie

De in deel A van deze Interimstructuurvisie opgenomen beleidslijnen komen grotendeels overeen met hoofdstuk 2, Visie, Streekplan 2002, herzien 2004. Gebleken is dat de bestaande tekst in het algemeen goed voldoet als beleidskader om de hoofdlijnen van provinciaal ruimtelijk beleid nader uit te werken naar verschillende thema's. Om tot een goede verdeling van hoofdlijnen van beleid (PS-niveau) en uitwerking van beleid (GS-niveau) te komen, is voornoemd hoofdstuk 2 op onderdelen aangevuld met delen uit hoofdstuk 3 van het Streekplan 2002. Hieronder geven wij aan om welke onderdelen dit specifiek gaat.
Ondanks ons uitgangspunt dat deze Interimstructuurvisie is gebaseerd op het bestaande beleid zoals opgenomen in het Streekplan 2002, is op onderdelen aanpassing onontkoombaar gebleken. Deze aanpassingen betreffen niet het beleid als zodanig, maar vloeien veelal voort uit een noodzaak tot actualisering van de beleidstekst vanuit besluitvorming op rijks- en/of provinciaal niveau. Dit heeft geleid tot aanpassingen van bestaande tekst, toevoeging van nieuwe tekstof tot het schrappen van tekst.
Daarnaast heeft ook de sturingsfilosofie op grond van de nieuwe Wet ruimtelijke ordening zoals uitgewerkt in hoofdstuk 5 van deze Interimstructuurvisie , op onderdelen een actualisering noodzakelijk gemaakt. Deze puur vanwege de Wet ruimtelijke ordening doorgevoerde tekstaanpassingen zijn in onderstaand overzicht meestal niet expliciet benoemd omdat ze in (vrijwel) iedere paragraaf zijn doorgevoerd.
Verder wijzen wij er uitdrukkelijk op dat de inwerkingtreding van de Wet ruimtelijke ordening het provinciale ruimtelijk beleid op zichzelf niet wijzigt, maar wel de wijze waarop wij dat provinciaal ruimtelijk beleid wensen aan te sturen. De sturing zal meer dan voorheen op pro-actieve wijze ingezet worden, in het bijzonder door middel van regionale (bestuurlijke) planningsoverleggen en reguliere ambtelijke overleggen. Zonodig kunnen dergelijke overleggen leiden tot bestuurlijke afspraken.

Overzicht van de aanpassingen

Hierna volgt een overzicht van de aanpassingen ten opzichte van huidige hoofdstuk 2, Visie, Streekplan 2002, herzien 2004:

Hoofdstuk 2 Visie op de ruimtelijke ontwikkeling van Noord-Brabant

- De inleidende tekst was achterhaald en is vervangen door een nieuwe inleidende tekst.
- De beschrijving van de diverse gebieden is aangepast aan de huidige inzichten. De beschrijvende teksten aangaande BrabantStad zijn ontleend aan het Ontwerpatelier BrabantStad. Bij het toekomstbeeld van de diverse deelgebieden zijn projecten benoemd die van invloed (kunnen) zijn op de inrichting van deze gebieden. Voor de benoemde projecten geldt dat sommige zich nog in een voorbereidende fase bevinden (bijv. West-Brabantse Waterlinie) terwijl andere voortkomen uit (voorbereidende) besluitvorming op Rijksniveau (bijv. A4, Nationaal Landschap Het Groene Woud, Noordwaard, Overdiepse Polder) of provinciaal niveau (bijv. Logistiek Park Moerdijk en Agro- en Foodcluster West-Brabant). Het alhier benoemen van deze projecten laat onverlet dat de besluitvorming omtrent deze projecten (nog) conform de daarvoor geldende procedures moet verlopen.

Hoofdstuk 3 Provinciale belangen, doelen en principes

3.1 Hoofdbelang: zorgvuldig ruimtegebruik

- Tekstaanpassingen zijn voornamelijk ingegeven vanuit de inwerkingtreding van de Wet ruimtelijke ordening.

3.2 Thematische uitwerkig van belangen in doelen

- Deze paragraaf is nieuw ten opzichte van het Streekplan 2002 en is ingegeven vanuit de vereisten die de Wet ruimtelijke ordening stelt. De geformuleerde belangen en doelen zijn afgeleid uit bestaand beleid. De bestaande tekst die in paragraaf 3.2 van het Streekplan 2002 was opgenomen (De provincie als ruimtelijk ordenaar en ontwikkelaar) wordt nu behandeld in Deel B van deze Interimstructuurvisie, Sturing en uitvoering.

3.3 Vijf leidende principes voor het provinciaal ruimtelijk beleid

- Het belang van de ruimtelijke kwaliteit, mede voortkomend uit beleidsvorming op Rijksniveau (*Nota Ruimte* 2006), is benadrukt.

Hoofdstuk 4 Hoofdlijnen van beleid

4.1 Meer aandacht voor de onderste lagen

4.1.1 De lagenbenadering als methode

- De tekst is aangevuld met relevante kaderstellende teksten uit hoofdstuk 3 van het Streekplan 2002.

4.1.2 De eerste laag: water, bodem, natuur, landschap en cultuurhistorie

- De tekst met betrekking tot water en bodem is aangevuld met geactualiseerde kaderstellende teksten uit hoofdstuk 3. De actualisatie is ingegeven vanuit beleidsvorming op Europees – en Rijksniveau (*Kaderrichtlijn Water*(2000), *Beleidslijn Grote rivieren*(2006), PKB *Ruimte voor de Rivier* (2006)). Nieuw is de benoeming van twee projecten die uit deze beleidsvorming op rijksniveau voortkomen; Noordwaard en Overdiepse Polder. Het project Overdiepse Polder is als een majeure ontwikkelingsopgave opgenomen op de kaart Ruimtelijke Hoofdstructuur.
- De tekst overnatuur, landschap en cultuurhistorie is waar nodig aangevuld met relevante kaderstellende teksten uit hoofdstuk 3 Streekplan 2002. Daarnaast is de tekst geactualiseerd aan de hand van beleidsvorming op Rijksniveau (stimuleringskader ILG en *Nota Ruimte*: nationale landschappen, basiskwaliteit van het landschap) en provinciaal niveau (Natuur- en landschapsoffensief Brabant, revitalisering landelijk gebied, provinciaal stimuleringskader). Concreet is het project West-Brabantse Waterlinie benoemd.

4.1.3 De tweede laag: infrastructuur

- Deze tekst is aangepast aan provinciale besluitvorming over het *Provinciaal verkeers- en vervoersplan* (2006). Ook is hier zijn twee projecten benoemd die de beleidsuitgangspunten nader concretiseren; te weten de N69 en N279. Nieuw is de aandacht die wordt gevraagd voor havens en watergebonden bedrijvigheid. De teksten overvliegvelden en buisleidingen en andere technische infrastructuur zijn geactualiseerd.

4.1.4 Milieuzonering

- De tekst is overgenomen uit hoofdstuk 3 van het Streekplan 2002 en geactualiseerd op grond van beleidsvorming op rijks- en provinciaal niveau.

4.2 Zuinig ruimtegebruik

- De tekst is aangevuld met relevante kaderstellende teksten uit hoofdstuk 3 Streekplan 2002 en geactualiseerd op grond van provinciale besluitvorming (Uitwerkingsplannen 2004/2005).

4.3 Concentratie van verstedelijking

4.3.1 Stedelijk netwerk BrabantStad

- Het toelichtende kaartbeeld en de kaderteksten zijn geactualiseerd en ontleend aan het Ontwerpatelier BrabantStad.

4.3.2 Stedelijke en landelijke regio's

- De vaststelling van de Uitwerkingsplannen is in de teksten verwerkt.

4.3.4 Wonen en werken verdeeld

- Deze paragraaf is als kaderstellende tekst overgenomen uit hoofdstuk 3 van het Streekplan 2002. Waar nodig is de tekst geactualiseerd op grond van de provinciale besluitvorming (Uitwerkingsplannen en Logistiek Park Moerdijk) en beleidsvorming op nationaal niveau (relatie nationale landschappen met verstedelijkingsbeleid). Logistiek Park Moerdijk is als een majeure ontwikkelingsopgave opgenomen op de kaart Ruimtelijke Hoofdstructuur. De locatiekeuze en de onderbouwing van nut/noodzaak voor deze ontwikkeling is opgenomen in Deel C van deze Interimstructuurvisie.
- De uitwerkingsregels voor de opstelling en actualsiering van de uitwerkingsplannen zijn als kaderstellende teksten overgenomen uit hoofdstuk 3 van het Streekplan 2002, geactualiseerd en als bijlage 1 in deze Interimstructuurvisie opgenomen.
- De tekst aangaande innovatieve clusters van bedrijvigheid is geactualiseerd naar de huidige inzichten. Er worden drie concrete projecten benoemd: het Agro- en Foodcluster West-Brabant, het Duurzaam Industriepark Cranendonck en Maintenance Valley, locatie Woensdrecht. De eerste twee innovatieve clusters waren ook benoemd in het Streekplan 2002. In de kaderteksten zijn de meest recente inzichten rondom de planontwikkeling opgenomen. Het Agro- en Foodcluster is als een majeure ontwikkelingsopgave opgenomen op de kaart Ruimtelijke Hoofdstructuur. De locatiekeuze en de onderbouwing van nut/noodzaak voor deze ontwikkeling is opgenomen in Deel C van deze Interimstructuurvisie. Het project Maintenance Valley is nieuw ten opzichte van het Streekplan 2002 en benoemd als project in studie.

4.3.4 Voorzieningen en kantoorlocaties

- Deze paragraaf is als kaderstellende tekst overgenomen uit hoofdstuk 3 van het Streekplan 2002.

4.3.5 Sociale aspecten van het verstedelijkingsbeleid

- Deze paragraaf is als kaderstellende tekst overgenomen uit hoofdstuk 3 van het Streekplan 2002 en op onderdelen geactualiseerd.

4.4 Zonering van het buitengebied

4.4.1 Drie hoofdfuncties

- Feitelijke uitgangspunten zijn op grond van recente inzichten geactualiseerd. De tekst over de ruimtelijke visie op landbouw is aangepast op grond van provinciale besluitvorming over de revitalisering van het landelijk gebied en het beleid inzake glastuinbouw en teelt-ondersteunende voorzieningen (Revitaliseringsplannen 2005, *Nota glastuinbouw* 2006, *Nota Teeltondersteunende voorzieningen* 2007). Voorts heeft er een aanpassing plaatsgehad vanwege beleidsvorming op rijksniveau (*Nota Ruimte*: Greenportontwikkeling en nationale landschappen).
- De tekst over de ruimtelijke visie op recreatie is aangepast op grond van provinciale besluit-vorming over de revitalisering van het landelijk gebied.

4.4.2 Twee hoofdzones

- De tekst is aangevuld met relevante kaderstellende teksten uit hoofdstuk 3 van het Streekplan 2002. Voorts heeft er een aanpassing plaatsgehad vanwege beleidsvorming op rijksniveau (*Nota Ruimte*: mogelijkheden voor maatwerk in de EHS).

4.4.3 Regionale natuur- en landschapseenheden

- Deze paragraaf is als kaderstellende tekst overgenomen uit hoofdstuk 3 van het Streekplan 2002 en geactualiseerd op grond van provinciale besluitvorming over de uitwerkingsplannen en revitaliseringsplannen. Er worden twee concrete projecten benoemd: de robuuste verbindingen de Beerze en de Nieuwe Hollandse Waterlinie.

4.4.4 Nationale landschappen

- Deze paragraaf is ingegeven vanuit de beleidsvorming op rijksniveau (*Nota Ruimte*: nationale landschappen).

4.4.5 Revitalisering Landelijk gebied

- De tekst is geactualiseerd op grond van provinciale besluitvorming over de revitaliseringsplannen.

4.5 Grensoverschrijdend denken en handelen

- Geen tekstuele wijzigingen.

4.6 Overige onderwerpen

- Deze teksten komen voort uit hoofdstuk 3 van het Streekplan 2002 en bieden een kader voor de benoemde ontwikkelingen. Waar nodig is de tekst geactualiseerd op grond van provinciale besluitvorming (ontgrondingen). De tekst over biomassavergisting komt voort uit besluitvorming op provinciaal niveau (Algemene categorieaanwijzing ex artikel 19 lid 2 WRO (GS mei 2005)).

4.7 Toelichting bij de kaartbeelden

- De toelichting in deze paragraaf is nieuw en vervangt paragraaf 3.7 van het Streekplan 2002. De inhoud heeft betrekking op de kaart Ruimtelijke Hoofdstructuur en de diverse toelichtende kaarten in de tekst van hoofdstuk 4 Interimstructuurvisie.

Bijlage 3: Technische toelichting bij het kaartmateriaal

Kaarten uit Streekplan 2002 als uitgangspunt

Het kaartmateriaal uit het Streekplan 2002 heeft als uitgangspunt gediend voor de Interimstructuurvisie Noord-Brabant. Plankaart 1 van het Streekplan 2002 is vervangen door de kaart Ruimtelijke Hoofdstructuuren plankaart 2 van het Streekplan 2002 is vervangen door de bij deel I van de *Paraplunota ruimtelijke ordening* behorende kaart Zonering van het Buitengebied. De thematische kaarten uit hoofdstuk 3 van het Streekplan 2002 zijn verdeeld over de Interimstructuurvisie en de Paraplunota, al naar gelang de verdeling van de inhoudelijke teksten over deze nota's. Legenda-onderdelen zijn, net als de teksten, geactualiseerd voor zaken waarover op provinciaal niveau al besluitvorming heeft plaatsgevonden. Dit betreft bijvoorbeeld de aanduiding van grondwaterbeschermingsgebieden, van regionale natuur- en landschapsheden of van stedelijke regio's. Ook zijn de kaarten geactualiseerd als gevolg van actuele wetgeving (bijv. inzake archeologie en natuurbescherming) of als gevolg van nieuw rijksbeleid (bv. uit de *Nota Ruimte* en de Planologische Kernbeslissing *Ruimte voor de Rivier*).

Kaarten in de tekst van de Interimstructuurvisie

In de tekst van de Interimstructuurvisie hebben we in aanvulling op de kaart Ruimtelijke Hoofdstructuur een aantal kaarten opgenomen. Hiermee visualiseren wij de relatie van een legendaonderdeel dat is aangegeven op de kaart Ruimtelijke Hoofdstructuur met een nog niet op de kaart opgenomen beleidsaanduiding. Een voorbeeld hiervan is de ligging van de EHS ten opzichte van de GHS (kaart 6). In de digitale versie van deze Interimstructuurvisie zijn deze kaarten enkel als pdf-bestand opgenomen en niet IMRO-gecodeerd.

Gedetailleerde kaarten en kaartgeneralisatie

De kaart Ruimtelijke Hoofdstructuuren Zonering van het Buitengebied zijn afgedrukt op een schaal van 1:170.000. Ze zijn echter gebaseerd op de kaarten uit het Streekplan 2002 met een schaal van 1:100.000. Hieruit volgt dat de onderliggende informatie in ieder geval op een schaalniveau van 1:100.000 beschikbaar is.
Voor een aantal thema's is schaal 1:100.000 de meest nauwkeurige informatie waarover de provincie beschikt. Dit geldt voor de legenda-aanduidingen openheid, openwater, attractiepark van bovenregionale betekenis, concentratiepunt waterrecreatie, vliegveld, militair terrein, majeure ontwikkelingsopgave, landschapsecologische zones, bestaand stedelijk gebied, de drie aanduidingen voor winterbed, wegen, spoor- en vaarwegen,, bebouwing en bos en heide buiten Noord-Brabant.
Voor de andere thema's heeft de provincie vaak ook gedetailleerdere (digitale) kaartinformatie ter beschikking. De schaal van de kaarten loopt uiteen van 1:10.000 tot 1:100.000. Deze thema's zijn in gegeneraliseerde vorm opgenomen op de kaarten Ruimtelijke Hoofdstructuur en Zonering van het buitengebied. Het gaat daarbij om de (sub)zonering van de GHS en AHS, de (indicatieve) robuuste verbindingen, de verschillende zones die verband houden met de bescherming van drinkwater, de regionale waterbergingsgebieden, de grens van de stedelijke regio's, de grens van regionale natuur- en landschapseenheden, glastuinbouwgebieden, landbouwontwikkelingsgebieden, de grens van nationale landschappen Het Groene Woud en de Nieuwe Hollandse

Waterlinie, de natte natuurparels,de stations en diverse legenda-eenheden met betrekking tot infrastructuur.
Ook over de kaarten schaal 1:700.000 die in de tekst van de Interimstructuurvisie en Deel I van de *Paraplunota ruimtelijke ordening* zijn opgenomen, is vaak meer gedetailleerde informatie beschikbaar. Ook hier heeft in veel gevallen kaartgeneralisatie plaatsgevonden.
Het proces van kaartgeneralisatie heeft drie effecten: losse kleine gebiedjes vallen weg, ingesloten gebiedjes zijn niet meer als zodanig zichtbaar en de scherpe kantjes worden van begrenzingen afgehaald. De gebruikte methode is dat eerst gebieden die onderling niet meer dan 150 meter van elkaar liggen zijn samengevoegd tot grotere aaneengesloten gebieden. Losliggende gebieden van minder dan 10 hectaren (bij GHS, AHS en regionale waterberging) zijn daarna verwijderd of samengevoegd met direct aangrenzende gebieden op basis van de langste gemeenschappelijke grens.
De kaartgeneralisatie brengt tot uitdrukking dat op provinciaal schaalniveau nog geen volledige afweging tot op perceelsniveau heeft plaatsgevonden van alle in het geding zijnde belangen. Bovendien draagt het proces van kaartgeneralisatie bij aan de leesbaarheid van de kaarten.

De ondergrond van de kaarten

Ter oriëntatie is op de kaart Ruimtelijke Hoofdstructuur een basisondergrond aangegeven. Deze bestaat o.a. uit oppervlaktewateren (1997) en de belangrijkste infrastructuur, zowel binnen als buiten de provincie. Voor het bestaand stedelijk gebied binnen Brabant is informatie gebruikt uit de uitwerkingsplannen voor de stedelijke en landelijke regio's (2004, 2005). Wij merken op dat het bestaand stedelijk gebied groter is dan de weergave 'bebouwde kernen' op de kaarten behorend bij het Streekplan 2002. Reden hiervoor is dat nu bv. ook militaire complexen en kloosters in het buitengebied als stedelijk gebied zijn aangeduid. Als bebouwing en bos- en heideterreinen buiten Noord-Brabant is informatie uit 2005 gebruikt van digitale gegevens die voor de ANWB als ondergrond dienen voor toeristische kaarten. Het beeld van de regionale rivieren is ontleend aan kaart 16 van de provinciale atlas *Watersystemen in beeld* (2000). De kaarten die in de tekst zijn opgenomen, zijn voorzien van een globaal beeld van steden en infrastructuur. Men moet er rekening mee houden dat met name het beeld van bestaand stedelijk gebied snel veroudert.

Nadere toelichting per legenda-eenheid op kaart Ruimtelijke Hoofdstructuur

Grenzen stedelijke regio's en regionale natuur- en landschapseenheden (RNLE'n)

De grenzen van stedelijke regio's en RNLE'n zijn ten opzichte van het Streekplan 2002 geactualiseerd naar aanleiding van besluitvorming die heeft plaatsgevonden in het kader van de uitwerkingsplannen voor stedelijke regio's (2004, 2005) en in het kader van het project 'Revitalisering Landelijk Gebied'. Voor de begrenzing van stedelijke regio's heeft de betreffende uitwerkingsplankaart met schaal 1:50.000 als basis gediend. Voor de begrenzing van de RNLE'n heeft de betreffende reconstructie- c.q. gebiedsplankaart (2005) met schaal 1:50.000 als basis gediend. De begrenzing van de RLNE'n is leidend geweest. Waar de stedelijke regio er direct op aansluit is deze op de RNLE afgestemd.
De begrenzing van de RNLE is in de revitaliseringsplannen concreet uitgewerkt. De subzone AHS-landschap (onderdeel RNLE-landschapsdeel) is daarmee nader begrensd: delen van AHS-landbouw die binnen de RNLE zijn komen te liggen zijn toegevoegd aan de AHS-Landschap. Delen die bij de nadere begrenzing buiten de RNLE kwamen te vallen, zijn veranderd in AHS-landbouw.

Door de geconcretiseerde RNLE-begrenzing zijn GHS-(sub)zones die kleiner waren dan 10 ha vervallen. Deze nieuwe vlakjes binnen de RNLE zijn toegekend aan de aangrenzende subzonering met de langste gemeenschappelijke grens.
De hoeveelheid AHS-landbouw is om technische redenen verkleind, wegens toename van de aanduiding 'bestaand stedelijk gebied'. Reden hiervoor is dat in het Streekplan 2002 zoals

gezegd een kleinere hoeveelheid stedelijk gebied was aangeduid. Tweede reden is dat daar waar beide legenda-eenheden in 2002 nog over elkaar heen lagen, dit nu niet meer het geval is. De aanduiding bestaand stedelijk gebied is daarbij leidend geweest.

GHS en AHS-landschap met de subzones

De GHS en AHS-landschap zijn overgenomen uit het Streekplan 2002. De aldaar opgenomen begrenzing is gebaseerd op gegevens die zijn verkregen uit natuur- en landschapsonderzoek dat door de provincie is en wordt verricht en dat op feitenkaarten is weergegeven. De GHS-natuur is mede gebaseerd op de ecologische hoofdstructuur zoals opgenomen in de *natuurgebiedsplannen en het beheersgebiedsplan van de EHS*, dat jaarlijks door Gedeputeerde Staten wordt geactualiseerd.
De feitenkaart voor de GHS en AHS-landschap en de daartoe behorende subzones heeft een schaal van 1:25.000. Op de kaart Ruimtelijke Hoofdstructuur is de (begrenzing van de) zonering van de GHS en de AHS-landschap uit het Streekplan 2002 overgenomen. Reden hiervoor is ten eerste dat het aanpassen ervan erg tijdrovend is en niet opweegt tegen de beperkte aanpassingen die sinds 2002 zijn doorgevoerd en die na generalisatie op schaal 1:100.000 toch (bijna) niet opvallen. Ten tweede is het voldoende om – puur als signaleerfunctie- op provinciale schaal een globale aanduiding van de ligging van de GHS en AHS-landschap te geven. Er is er wel gekozen voor aanpassing van de GHS voorzover daarover op provinciaal niveau besluitvorming heeft plaatsgehad én mits dit zichtbaar is op een schaal van 1:100.000. Tot slot is er een technische aanpassing doorgevoerd. Dit heeft geleid tot een verkleining van het areaal GHS doordat de GHS die in het Streekplan 2002 nog onder de grote wateren lag niet meer als zodanig is aangeduid.
Wij gaan ervan uit dat gemeenten de concrete begrenzing van de GHS en AHS en hun subzones met een daarbij behorend beschermingsregime, vastleggen in hun bestemmingsplannen buitengebied.
Gemeenten kunnen daarbij eigen onderzoek met betrekking tot ter plaatse voorkomende natuurwaarden betrekken of gebruik maken van het feitenmateriaal dat de provincie ter beschikking heeft.

Robuuste verbinding

Deze aanduiding is overgenomen uit het Streekplan 2002. Het doel van deze gebieden is het verbinden van GHS-natuurgebieden. Naar aanleiding van de nadere begrenzing ervan in het kader van de reconstructie- en gebiedsplannen (2005) op schaal 1:25.000 is een aantal verbindingen komen te vervallen. Er blijven drie verbindingen over: Maashorst-Stippelberg, de Beerze en de Nieuwe Hollandse Waterlinie.

Ecologische verbindingszone (evz)

De evz's zijn overgenomen uit het Streekplan 2002. De aldaar opgenomen begrenzing is gebaseerd op het Inventarisatierapport ecologische verbindingszones (2000). Kleine aanpassingen rond Dongen en Reusel zijn doorgevoerd op basis van recente gegevens. De aanduiding van de evz's is indicatief. Dit betekent dat niet is beoogd de plaats exact aan te duiden. Het gaat om de ruimtelijke duiding van de gewenste verbinding tussen natuurgebieden. De evz's die binnen een robuuste ecologische verbindingszone liggen zijn op de analoge kaart niet weergegeven, maar digitaal wel zichtbaar.

Landschapsecologische zone (lez)

De ligging van deze zones is overgenomen uit het Streekplan 2002, maar de pijlen zijn meer gestroomlijnd weergegeven. De dikte van de pijl geeft, in samenhang met de ruimtelijke mogelijkheden ter plekke, een indicatie van de breedte van de betreffende zone. De zones zijn uitgewerkt (in ligging en de na te streven en toelaatbare functies) in het kader van het uitwerkingsplan van de betreffende regio.

Nationale Landschappen Het Groene Woud en de Nieuwe Hollandse Waterlinie

De begrenzing is gebaseerd op de kaart met schaal 1: 50.000 bij het besluit 'Begrenzing Nationaal Landschap Het Groene Woud' (eind 2007) en besluit 'Begrenzing Nationaal Landschap de Nieuwe Hollandse Waterlinie' (september 2006). In deze besluiten is de begrenzing tot op perceelsniveau opgenomen. De grenzen zijn gegeneraliseerd weergegeven op de kaart Ruimtelijke Hoofdstructuur en waar nodig afgestemd met de aanduiding RNLE.

Openheid

De begrenzing van dit gebied is indicatief en overgenomen uit het Streekplan 2002. De aldaar opgenomen begrenzing is gebaseerd op bewerkingen van de kaart De maat van het lanschap uit de provinciale nota *Landschapsbeeld* (2000). De hoeveelheid open gebied is kleiner dan aangeduid op de kaarten van het Streekplan 2002, aangezien zoals eerder vermeld de hoeveelheid bestaand stedelijk gebied groter is dan toen.

Winterbed

De begrenzing van dit gebied is overgenomen uit het Streekplan 2002. Op de kaart zijn de locaties waar bestaand bebouwd gebied (met name buitendijks gelegen haven- en industrieterreinen) zich bevindt ín het winterbed niet als winterbed aangegeven. Voor de onbedijkte Maas is gebruik gemaakt van kaarten van Rijkswaterstaat.

Toekomstig winterbed

Ter plaatse van de concrete locaties Overdiepse Polder en Noordwaard is de kaartaanduiding toekomstig winterbed opgenomen. Deze locaties zijn opgenomen in de PKB *Ruimte voor de Rivier* (2006) en worden in de periode tot 2015 geschikt gemaakt voor de periodieke opvang van het rivierwater. Daarmee komen deze gebieden buitendijks te liggen en behoren ze tot het winterbed. Wegens het ontbreken van digitale basiskaarten is deze legenda-eenheid handmatig ingetekend.

Langetermijnreservering Ruimte voor de Rivier

Deze gebieden zijn overgenomen uit de PKB *Ruimte voor de Rivier* (2006) voor de twee gebieden langs de Bergsche Maas, en uit het advies *Integrale Verkenning Maas-2* (2006) voor de omgeving Keent en een deel van de Kraaijenbergse plassen. Deze gebieden vervangen de zoekgebieden rivierverruiming uit het Streekplan 2002. Wegens het ontbreken van digitale basiskaarten is deze legenda-eenheid handmatig ingetekend.

Majeure ontwikkelingsopgave

Met deze legenda-eenheid zijn drie projecten indicatief aangeduid waar de provincie de komende jaren een actieve, ontwikkelende rol zal vervullen. Het betreft Logistiek Park Moerdijk (LPM), Agro- en Foodcluster West-Brabant (AFC) en de Overdiepse Polder. Door de opname op de kaart wordt de locatiekeuze van deze ontwikkelingen op structuurvisieniveau vastgelegd. De locatiekeuze en nut en noodzaak voor de Overdiepse Polder is aangegeven in de PKB *Ruimte voor de Rivier.* Voor het LPM en AFC zijn nut en noodzaak en de onderbouwing van de locatiekeuze in Deel C van deze Interimstructuurvisie opgenomen.

Concentratiepunt waterrecreatie
Attractiepark van bovenregionale betekenis
Militair terrein

Deze legendaeenheden zijn rechtstreeks overgenomen uit het Streekplan 2002; de benaming is op onderdelen aangepast.

Infrastructuur

De aanduidingen komen voort uit het *Provinciaal verkeers- en vervoerplan* (2006) of zijn overgenomen uit het Streekplan 2002 en de uitwerkingsplannen van dat streekplan.
De aanduiding voor 'wegen in studie' is afwijkend van de aanduiding in het Streekplan 2002. In deze visie is er voor gekozen om met een rechte lijn aan te duiden dat er een verbinding zal komen. Deze aanduiding is echter indicatief. Vaak loopt er nog een onderzoek naar het meest wenselijke tracé. Nergens nog is het tracé van een aangeduide weg in studie definitief vastgesteld. Vandaar ook dat er meestal is gekozen voor een rechte lijn, als symbolische weergave van de diverse alternatieven die onderzocht worden (bv. N69 bij Valkenswaard). Waar al duidelijk is of een weg links of rechts om een kern of natuurgebied zal lopen is dat wel aangeduid (zoals bij de A4 Steenbergen).

Bijlage 4: Projectenoverzicht Gebiedsontwikkeling

De Interimstructuurvisie bestaat uit een visiedeel en een uitvoeringsagenda. In de uitvoeringsagenda wordt concreet aangegeven hoe wij de in de visie omschreven ruimtelijke doelen vanaf 2008 willen gaan realiseren: welke provinciale doelen en belangen krijgen een plaats in een verordening of een GS-nota en voor welke provinciale doelen en belangen willen wij een actieve, ontwikkelende rol innemen. Met name rond deze ontwikkelingsgerichte rol zal in 'projecten' worden gedacht. De projecten, die ook in de uitvoeringsagenda zijn opgenomen, zijn in dit overzicht verder uitgewerkt en vormen tesamen het Projectenoverzicht Gebiedsontwikkeling. Het resultaat van gebiedsontwikkeling is dat doelen op het gebied van wonen, werken, mobiliteit, natuurontwikkeling en recreëren in balans worden ontwikkeld. Zo draagt gebiedsontwikkeling bij aan een kwalitatief mooi, schoon, perspectiefrijk en dynamisch Brabant. Daarbij wordt ingezet op concrete resultaten binnen afzienbare termijnen.

De projecten in het projectenoverzicht hebben bij voorkeur een integraal karakter en zijn van provinciaal ruimtelijk belang. Er kunnen ook projecten aan de orde komen die een overwegend sectoraal doel of aanleiding hebben, maar die wel grote ruimtelijke importantie hebben.
De Provincie Noord-Brabant onderneemt nu al activiteiten die passen binnen de denkwijze en sturingsfilosofie van een meer ontwikkelingsgerichte benadering van de ruimtelijke ordening. Bijvoorbeeld rond de uitvoering van uitwerkings- en reconstructieplannen en in relatie tot de verkeers- en vervoersector. Vaak betreft het regionale ontwikkelingsprojecten die slechts voor een deel in dit overzicht zijn opgenomen (zie Integrale gebiedsopgaven). De niet in dit overzicht opgenomen projecten blijven wel onderdeel van de plannen op regionaal niveau, zoals de reconstructieplannen en de uitwerkingsplannen[3]. De provinciale rol bij de ontwikkeling van deze projecten is vooral adviserend en ondersteunend, maar soms ook initiërend en regisserend.

Verschillende rollen per project

Het projectenoverzicht bevat diverse soorten projecten. De rol en inzet van de provincie in de verschillende projecten is verschillend. Voor een beperkt aantal projecten neemt de provincie een vergaande uitvoeringsverantwoordelijkheid door bijvoorbeeld zelf een inpassingsplan te maken (concrete ontwikkelingsprojecten). Voor andere projecten (integrale gebiedsopgaven) vult de provincie haar verantwoordelijkheid op andere wijzen in, bijvoorbeeld door het regisseren van visievorming, het opstellen van uitvoeringsprogramma's en door co-financiering. Bij de start van elk project zal in een Plan van Aanpak de precieze rol van provincie en haar partners worden geduid. Gedurende de looptijd van een project zal bezien worden of de provinciale rol en inzet aanpassing behoeft.

Een flexibele en dynamische agenda

Het projectenoverzicht heeft net als de uitvoeringsagenda een flexibel en dynamisch karakter. De basis voor de eerste selectie van de provinciale projecten is gevonden in het Bestuursakkoord 2007-2011Vertrouwen in Brabant. Gelijktijdig met de periodieke actualisering van de uitvoeringsagenda wordt ook dit projectenoverzicht geactualiseerd en kunnen er projecten worden

3 De strategische gebiedsopgaven in de uitwerkingsplannen zijn:
Breda Oost; Dorst e.o.; Oosterhout Oost; Zone A16 Breda; Heesch West; De Herelsche Heide (ten noordoosten van Bergen op Zoom); Zuidelijke Randzone Uden; Uden Oost; Veghel Zuid; Doornhoek-Zijtaart; A2 zone Eindhoven; Zone Best-Son; Zone Dommeledal-Middengebied (tussen Eindhoven en Helmond); MEROS (zuidelijk van Helmond).

toegevoegd, geschrapt, of anders worden geprioriteerd. De projecten uit het projectenoverzicht worden per project in een plan van aanpak verder uitgewerkt. Met name de provinciale belangen en provinciale rol en inzet worden daarin zo concreet mogelijk beschreven.

Concrete ontwikkelingsprojecten

Wanneer sprake is van een concrete ruimtelijke ontwikkeling van bovenregionaal belang kan de provincie in overleg met de betreffende gemeente(n) er voor kiezen een actieve rol in te nemen met betrekking tot de realisering van deze ontwikkeling. De provincie zorgt dan voor een integrale aanpak, de realisering van nieuwe kwaliteiten, een goede communicatie en draagvlak en waar nodig financiële ondersteuning van de uitvoering.
In het geval van een concreet ontwikkelingsproject is het projectgebied duidelijk ruimtelijk begrensd, er is een duidelijk hoofddoel, het is duidelijk wat wel en niet bij het project hoort. De ontwikkeling van het project vinden wij vanuit provinciaal ruimtelijk belang dermate belangrijk, dat wij indien nodig, een inpassingsplan zullen opstellen. Wij kunnen het inpassingsplan vervolgens zelf uitvoeren of door derden laten uitvoeren.

De concrete ontwikkelingsprojecten in dit overzicht zijn:
- Overdiepse Polder;
- Agro- en Food Cluster West-Brabant;
- Logistiek en Industrieel Park Moerdijk;

Gebiedsproject Overdiepse Polder

Overdiepse Polder is een rivierverruimingsproject in het kader van de Planologische Kernbeslissing (PKB) 'Ruimte voor de Rivier'. Doel is de ontpoldering van 550 ha polder langs de Bergse Maas zodat de rivier ten tijde van hoogwater (naar schatting gemiddeld eens in de 25 jaar) ruimte krijgt. Door te werken met terpen blijft het huidige agrarisch gebruik behouden. Het project Overdiepse Polder is als majeure ontwikkelingsopgave opgenomen in de Interimstructuurvisie.

Provinciale belangen en doelen

Zorgen voor beveiliging tegen overstromingen en bescherming tegen wateroverlast. Voldoende ruimte bieden voor de ontwikkeling van een duurzame en economisch gezonde land- en tuinbouw in de daarvoor aangewezen gebieden. Behoud en ontwikkeling van een netwerk van robuuste natuurgebieden met goede ecologische verbindingen. Behouden en ontwikkelen van regionale gebiedsidentiteiten en ruimtelijke contrasten in Brabant. Ruimtelijke kwaliteit vanaf begin sturend laten zijn voor ruimtelijke planvorming.

Provinciale rol en inzet

De provincie is initiatiefnemer en regisseur.

Gebiedsproject Agro- en Foodcluster West-Brabant

Het Agro- en Foodcluster West-Brabant (AFC) bestaat uit de ontwikkeling van een projectvestigingsgebied voor glastuinbouw van circa 250-300 netto oppervlakte glas in combinatie met het zogenaamde agro- industriele complex Dinteloord (AICD). Voor dit AICD wordt direct aansluitend op de gronden van Suiker Unie circa 120 ha bruto bedrijventerrein ontwikkeld. Door middel van herstructurering op het bestaande terrein van Suiker Unie kan circa 40-60 ha bedrijventerrein worden ontwikkeld. Het AFC is als majeure ontwikkelingsopgave opgenomen in de Interimstructuurvisie. In Deel C van de Interimstructuurvisie is de nadere onderbouwing opgenomen van nut/noodzaak en locatiekeuze van dit project.

Provinciale belangen en doelen

Het project AFC draagt bij aan operationele doelstellingen uit de Nota Ruimte, Pieken in de Delta en het Streekplan 2002. Concentratie van glas en bedrijvigheid op één plek voorkomt dat het buitengebied verrommelt, levert milieuwinst op en biedt kansen voor meerwaarde door onderlinge samenwerking.
Deze projectvestigingslocatie moet duurzaam zijn, de volgende provinciale doelstellingen worden gerealiseerd: Voldoende ruimte bieden voor de ontwikkeling van een duurzame en economisch gezonde land- en tuinbouw in de daarvoor aangewezen gebieden. Behouden en ontwikkelen van regionale gebiedsidentiteiten en ruimtelijke contrasten in Brabant. Ruimtelijke kwaliteit vanaf begin sturend laten zijn voor ruimtelijke planvorming.

Provinciale rol en inzet

De provinciale inzet bij het AFC is van inhoudelijke, procesmatige en organisatorische aard. De provincie is regisseur en mede-ontwikkelaar.

Gebiedsproject Logistiek Park Moerdijk (LPM)

Dit omhelst de ontwikkeling van een logistiek park van netto circa 150 hectare in de oksel van de A16/A17 in de gemeente Moerdijk. LPM is onderdeel van de integrale gebiedsontwikkeling Moerdijk, dat ook de herstructurering en intensivering van het bestaande bedrijventerrein omvat. Het LPM is als majeure ontwikkelingsopgave opgenomen in de Interimstructuurvisie. In Deel C van de Interimstructuurvisie is de nadere onderbouwing opgenomen van nut/noodzaak en locatiekeuze van dit project.

Provinciale belangen en doelen

Het maximaal benutten van de ligging van Noord-Brabant ten opzichte van economische kerngebieden in de omgeving. Voldoen aan de de kwantitatieve en kwalitatieve behoefte aan ruimte voor logistieke bedrijvigheid. Behouden en ontwikkelen van regionale gebiedsidentiteiten en ruimtelijke contrasten in Brabant. Ruimtelijke kwaliteit vanaf begin sturend laten zijn voor ruimtelijke planvorming. Voorzien in een kwantitatief en kwalitatief op de behoefte aansluitend aanbod van bedrijventerreinen en een gedifferentieerde voorzieningenstructuur. Realiseren van zorgvuldig ruimtegebruik op bedrijventerreinen en het bevorderen van herstructurering van verouderde terreinen.

Provinciale rol en inzet

De provincie is initiatiefnemer, regisseur en (mede)ontwikkelaar.

Integrale gebiedsopgaven

De Provincie Noord-Brabant hanteert als definitie van integrale gebiedsontwikkeling: ‘Een integrale gebiedsgerichte of projectgewijze ontwikkeling gericht op uitvoering/resultaat in samenwerking tussen publieke en private actoren. In voorwaardenscheppende zin zal het ruimtelijke beleid hiervoor ontwikkelingsruimte moeten bieden. Het projectgebied is een aandachtsgebied van provinciaal belang en er is in het gebied sprake van een complexe en integrale problematiek. Bij de visievorming en vooral de uitvoering is het bevorderen van samenhang hard nodig. Een scherpe begrenzing is in deze projecten niet van belang. Behoud én ontwikkeling zijn in deze projecten in balans. De rol die de provincie inneemt is pro-actief: de provincie is regisseur/mediator.

Voorgesteld wordt om aan de hand van de onderstaande criteria te komen tot een keuze voor integrale gebiedsopgaven. De provincie investeert in deze projecten met tijd, menskracht en/of geld. Selectiviteit en prioritering in deze agenda is daarom van belang.

- *Ruimtelijke relevantie/impact en schaalniveau*: Strategische opgaven en projecten op minimaal het (boven-)regionale schaalniveau.
- *Beleidsmatige relevantie en continuïteit*: De opgaven zijn van belang voor de uitvoering van het provinciale beleid en eventuele bestuurlijke en instrumentele afspraken met partners zoals in het kader van BrabantStad, het Ontwikkelingsprogramma West-Brabant en de uitwerkings- of revitaliseringsplannen.
- *Urgentie*: Het zwaartepunt van de projecten ligt op de middellange termijn (2010 tot 2020). Daarbij is het schaalniveau, de ruimtelijke en maatschappelijke urgentie voor de korte termijn en het zicht op bestuurlijke en financiële afspraken bepalend voor de selectie. Daarnaast is van belang om vooral ook te anticiperen op kwesties en opgaven van de (verre) toekomst. Daarbij probeert de provincie in te schatten hoe bepalend de lange termijnopgaven zijn voor de beslissingen en opgaven van nu.
- *Oplossings- en uitvoeringsgericht*: projecten moeten een forse impuls hebben om tot oplossingen en uiteindelijk tot uitvoering te komen.
- *Integraliteit*: bij de integrale gebiedsopgaven is het van belang om vanaf het begin van de planvorming de opgaven voor het landelijk gebied, de infrastructuur en de verstedelijking tegelijk op te pakken en de kansen die het maken van dwarsverbanden biedt, te benutten.

Integrale gebiedsopgaven in dit projectenoverzicht zijn:
- Het Groene Woud;
- Robuuste ecologische verbinding de Beerze;
- Noordwaard;
- Nieuwe Hollandse Waterlinie;
- Landbouwontwikkelingsgebieden (LOG'n);
- Regionaal bedrijvenpark Laarakker;
- Regionaal bedrijventerrein Land van Heusden en Altena;
- Regionaal bedrijventerrein Kempisch Bedrijven Park (KBP), in combinatie met streekplan-herziening omleiding N284 (incl. aansluiting op A67);
- N69 Eindhoven – Valkenswaard – Belgische grens;
- A2 Ontwikkelzone Eindhoven;
- N279 's-Hertogenbosch – Veghel;
- Maintenance Valley, locatie Woensdrecht.

Gebiedsproject Het Groene Woud

Behoud en versterking van cultuurhistorische, landschappelijke en natuurwaarden in de driehoek Tilburg, Eindhoven, 's-Hertogenbosch in Nationaal Landschap Het Groene Woud.

Provinciale belangen en doelen

Behouden en ontwikkelen van regionale gebiedsidentiteiten en ruimtelijke contrasten in Brabant. Ruimtelijke kwaliteit vanaf begin sturend laten zijn voor ruimtelijke planvorming. Behoud en ontwikkeling van een netwerk van robuuste natuurgebieden met goede ecologische verbindingen. Behoud en ontwikkeling van ecologische waarden buiten het netwerk van natuurgebieden en ecologische verbindingszones. Behoud en ontwikkeling van groen in en om de stad. Verbetering en herstel van het natuurlijk (grond- en oppervlakte)watersysteem. Bescherming, behoud, herstel en versterking van de cultuurhistorische waarden met betrekking tot het (steden)bouwkundig erfgoed, het historisch-geografisch erfgoed, inclusief de historische groenwaarden en het archeologisch erfgoed. Bescherming, behoud, herstel en ontwikkeling van de aardkundige waarden, bestaande uit het aardkundig erfgoed en de actuele aardkundige vormen en processen in het landschap. Voorzien in de ruimtebehoefte voor toeristisch-recreatieve voorzieningen, voor zover het past binnen de draagkracht van het gebied. Verbeteren van de recreatieve ontsluiting van het landelijk gebied (route-netwerken).

Provinciale rol en inzet

De provincie coördineert, regisseert en faciliteert.

Gebiedsproject Robuuste ecologische verbinding de Beerze

Het betreft het creëren van een brede verbindingszone tussen de 3 RNLE'n: Kempische grensbossen, Kempische landgoederen en Het Groene Woud. De robuuste verbinding is afkomstig uit het reconstructieplan Beerze-Reusel en benoemd in de Nota Ruimte. Doel is dat er een nieuwe samenhang ontworpen wordt voor functies als landbouw, recreatie, verstedelijking en natuur waardoor het hele landschap rond de Beerze een kwaliteitsimpuls krijgt en de functie van robuuste ecologische verbinding versterkt wordt.

Provinciale belangen en doelen

Behouden en ontwikkelen van regionale gebiedsidentiteiten en ruimtelijke contrasten in Brabant. Ruimtelijke kwaliteit vanaf begin sturend laten zijn voor ruimtelijke planvorming. Behoud en ontwikkeling van een netwerk van robuuste natuurgebieden met goede ecologische verbindingen. Behoud en ontwikkeling van ecologische waarden buíten het netwerk van natuurgebieden en ecologische verbindingszones. Behoud en ontwikkeling van groen in en om de stad. Zorgen voor beveiliging tegen overstromingen en bescherming tegen wateroverlast. Verbetering en herstel van het natuurlijk (grond- en oppervlakte)watersysteem. Bescherming, behoud, herstel en versterking van de cultuurhistorische waarden met betrekking tot het (steden)bouwkundig erfgoed, het historisch-geografisch erfgoed, inclusief de historische groenwaarden en het archeologisch erfgoed. Voldoende ruimte bieden voor de ontwikkeling van nieuwe economische dragers ter ondersteuning van een vitaal landelijk gebied. Voorzien in de ruimtebehoefte voor toeristisch-recreatieve voorzieningen, voor zover het past binnen de draagkracht van het gebied. Verbeteren van de recreatieve ontsluiting van het landelijk gebied (route-netwerken).

Provinciale rol en inzet

De provincie coördineert, regisseert en faciliteert.

Gebiedsproject Noordwaard

Het project Noordwaard betreft een rivierverruimingsproject dat onderdeel is van de PKB Ruimte voor de Rivier. Het betreft de omzetting van 2.000 ha binnendijksgebied in buitendijksgebied: het gebied wordt doorstroombaar gemaakt, zodat het water van de Boven-Merwede via de Biesbosch naar het Haringvliet kan worden afgevoerd.

Provinciale belangen en doelen

Uitvoering van het project Noordwaard is in eerste instantie een Rijksbelang: het project is van belang voor de waterbeveiliging van grote delen van Nederland.
Het provinciale belang m.b.t. de Noordwaard ligt vooral in de ontwikkeling van een goede combinatie van functies (natuur, water, wonen, landbouw en recreatie) in het gebied.
Behouden en ontwikkelen van regionale gebiedsidentiteiten en ruimtelijke contrasten in Brabant. Ruimtelijke kwaliteit vanaf begin sturend laten zijn voor ruimtelijke planvorming. Behoud en ontwikkeling van een netwerk van robuuste natuurgebieden met goede ecologische verbindingen. Behoud en ontwikkeling van ecologische waarden buíten het netwerk van natuurgebieden en ecologische verbindingszones. Zorgen voor beveiliging tegen overstromingen en bescherming tegen wateroverlast. Verbetering en herstel van het natuurlijk (grond- en oppervlakte)watersysteem. Bescherming, behoud, herstel en versterking van de cultuurhistorische waarden met betrekking tot het (steden) bouwkundig erfgoed, het historisch-geografisch erfgoed, inclusief de historische groenwaarden en het archeologisch erfgoed. Voldoende ruimte bieden voor de ontwikkeling van nieuwe economische dragers ter ondersteuning van een vitaal landelijk gebied.

Provinciale rol en inzet

De provincie faciliteert.

Gebiedsproject Nieuwe Hollandse Waterlinie

Het Nationaal Landschap Nieuwe Hollandse Waterlinie stelt zich ten doel de Waterlinie als onderdeel van het Nederlands cultureel-landschappelijke erfgoed tot een herkenbare ruimtelijke eenheid te maken en deze duurzaam in stand te houden. Hiertoe zullen eigentijdse functies (zoals recreatie, toerisme, waterbeheer, landbouw, natuur en verkeer en vervoer) nader worden ingevuld cq. aan de linie worden toegevoegd, met als uitgangspunt: 'Behoud door Ontwikkeling'. De Provincie Noord Brabant staat aan de lat voor het Brabantse deel van deze Waterlinie.

Provinciale belangen en doelen

Behouden en ontwikkelen van regionale gebiedsidentiteiten en ruimtelijke contrasten in Brabant. Ruimtelijke kwaliteit vanaf begin sturend laten zijn voor ruimtelijke planvorming. Behoud en ontwikkeling van een netwerk van robuuste natuurgebieden met goede ecologische verbindingen. Behoud en ontwikkeling van ecologische waarden buíten het netwerk van natuurgebieden en ecologische verbindingszones. Zorgen voor beveiliging tegen overstromingen en bescherming tegen wateroverlast. Bescherming, behoud, herstel en versterking van de cultuurhistorische waarden met betrekking tot het (steden)bouwkundig erfgoed, het historisch-geografisch erfgoed, inclusief de historische groenwaarden en het archeologisch erfgoed. Bescherming, behoud, herstel en ontwikkeling van de aardkundige waarden, bestaande uit het aardkundig erfgoed en de actuele aardkundige vormen en processen in het landschap. Voorzien in de ruimtebehoefte voor toeristisch-recreatieve voorzieningen, voor zover het past binnen de draagkracht van het gebied. Verbeteren van de recreatieve ontsluiting van het landelijk gebied (route-netwerken).

Provinciale rol en inzet

De provincie is voor het Brabantse deel initiatiefnemer en regisseur.

Gebiedsproject Landbouwontwikkelingsgebieden (L.O.G.'n)

Het project betreft het tot stand brengen van een afwaartse beweging in de intensieve veehouderij (verplaatsing van bedrijven naar duurzame plekken), het daartoe versneld ontwikkelen van enkele pilot-LOG'n en een verduurzaming van de intensieve veehouderij.

Provinciale belangen en doelen

Behouden en ontwikkelen van regionale gebiedsidentiteiten en ruimtelijke contrasten in Brabant. Ruimtelijke kwaliteit vanaf begin sturend laten zijn voor ruimtelijke planvorming. De bodem (door de aanpak van ernstige bodemverontreiniging) geschikt maken voor het huidige cq. gewenste gebruik. Zorgen voor een gezonde en veilige fysieke leefomgeving. Bescherming, behoud, herstel en versterking van de cultuurhistorische waarden met betrekking tot het (steden)bouwkundig erfgoed, het historisch-geografisch erfgoed, inclusief de historische groenwaarden en het archeologisch erfgoed. Voldoende ruimte bieden voor de ontwikkeling van een duurzame en economisch gezonde land- en tuinbouw in de daarvoor aangewezen gebieden.

Provinciale rol en inzet

De provincie faciliteert.

Gebiedsproject Regionaal bedrijvenpark Laarakker (Cuijk)

Regionaal bedrijventerrein in Land van Cuijk (kern Haps). Bedoeld voor grootschalige bedrijven uit de regio in een hogere milieucategorie (milieucategorie 3 groter dan 5000m2, categorie 4 en 5), inclusief Nimbybedrijven. Omvang: eerste 35 ha bruto tot 2015, tweede fase 30 ha bruto na 2015.

Provinciale belangen en doelen

Behouden en ontwikkelen van regionale gebiedsidentiteiten en ruimtelijke contrasten in Brabant. Ruimtelijke kwaliteit vanaf begin sturend laten zijn voor ruimtelijke planvorming. Bescherming, behoud, herstel en versterking van de cultuurhistorische waarden met betrekking tot het (steden)bouwkundig erfgoed, het historisch-geografisch erfgoed, inclusief de historische groenwaarden en het archeologisch erfgoed. Voorzien in een kwantitatief en kwalitatief op de behoefte aansluitend aanbod van bedrijventerreinen en een gedifferentieerde voorzieningenstructuur. Realiseren van zorgvuldig ruimtegebruik op bedrijventerreinen en het bevorderen van herstructurering van verouderde terreinen.

Provinciale rol en inzet

De provincie faciliteert.

Gebiedsproject regionaal bedrijventerrein Land van Heusden en Altena

De realisatie van 40 hectare bedrijventerrein voor bedrijven uit het Land van Heusden en Altena die groter zijn dan 5.000 m2 en met milieucategorieën 3 en 4. In 2004 is door de gemeenten in het Land van Heusden en Altena een intentieverklaring getekend voor de realisering van het terrein.

Provinciale belangen en doelen

Behouden en ontwikkelen van regionale gebiedsidentiteiten en ruimtelijke contrasten in Brabant. Ruimtelijke kwaliteit vanaf begin sturend laten zijn voor ruimtelijke planvorming. Bescherming, behoud, herstel en versterking van de cultuurhistorische waarden met betrekking tot het (steden)bouwkundig erfgoed, het historisch-geografisch erfgoed, inclusief de historische groenwaarden en het archeologisch erfgoed. Voorzien in een kwantitatief en kwalitatief op de behoefte aansluitend aanbod van bedrijventerreinen en een gedifferentieerde voorzieningenstructuur. Realiseren van zorgvuldig ruimtegebruik op bedrijventerreinen en het bevorderen van herstructurering van verouderde terreinen.

Provinciale rol en inzet

De provincie faciliteert.

Gebiedsproject regionaal bedrijventerrein Kempisch Bedrijven Park (KBP)

Het project betreft de ontwikkeling van een regionaal bedrijventerrein van 170 ha bruto voor de opvang van bedrijven uit de Kempen die groter zijn dan 5.000 m2 en voor de milieucategorieen 3 en 4. Milieucategorie 5 is mogelijk met vrijstelling, mileucategorie 2 alleen indien omvang en verkeersaantrekkende werking zodanig is dat vestiging in overig stedelijk gebied onwenselijk is. Daarnaast betreft het project de omlegging van de N284 om zo te komen tot een duurzame oplossing voor de huidige capaciteitsproblemen op de N284.

Provinciale belangen en doelen

Behouden en ontwikkelen van regionale gebiedsidentiteiten en ruimtelijke contrasten in Brabant. Ruimtelijke kwaliteit vanaf begin sturend laten zijn voor ruimtelijke planvorming. Bescherming, behoud, herstel en versterking van de cultuurhistorische waarden met betrekking tot het (steden)bouwkundig erfgoed, het historisch-geografisch erfgoed, inclusief de historische groenwaarden en het archeologisch erfgoed. Voorzien in een kwantitatief en kwalitatief op de behoefte aansluitend aanbod van bedrijventerreinen en een gedifferentieerde voorzieningenstructuur. Realiseren van zorgvuldig ruimtegebruik op bedrijventerreinen en het bevorderen van herstructurering van verouderde terreinen.

Provinciale Rol en inzet

De provincie faciliteert en blijft actief betrokken bij de voortgang van het proces. De komende periode wordt benut om te bezien of een andere rol in de rede ligt.

Gebiedsproject N69 Eindhoven – Valkenswaard – Belgische grens

Het project betreft een studie naar oplossingen voor de problematiek op de N69, om de verkeersafwikkeling te verbeteren en de leefbaarheid en verkeersveiligheid in de kernen Valkenswaard en Waalre te vergroten. De N69 is een rijksweg. De route is onderdeel van het regionaal verbindend net.

Provinciale belangen en doelen

Behouden en ontwikkelen van regionale gebiedsidentiteiten en ruimtelijke contrasten in Brabant. Ruimtelijke kwaliteit vanaf begin sturend laten zijn voor ruimtelijke planvorming. Behoud en ontwikkeling van een netwerk van robuuste natuurgebieden met goede ecologische verbindingen. Behoud en ontwikkeling van ecologische waarden buíten het netwerk van natuurgebieden en ecologische verbindingszones. Zorgen voor een gezonde en veilige fysieke leefomgeving. Bescherming, behoud, herstel en versterking van de cultuurhistorische waarden met betrekking tot het (steden)bouwkundig erfgoed, het historisch-geografisch erfgoed, inclusief de historische groenwaarden en het archeologisch erfgoed. (Bestaande) infrastructuur meer sturend laten zijn voor ruimtelijke ontwikkelingen. Het op orde brengen van bestaande en nieuwe infrastructuur, het intensief benutten van bestaande- en het duurzaam ruimtelijk inpassen van nieuwe infrastructuur.

Provinciale rol en inzet

De provincie faciliteert. De komende periode wordt benut om te bezien of een andere rol in de rede ligt.

Gebiedsproject A2 Ontwikkelzone Eindhoven

Het project omvat de ontwikkeling van een hoogwaardig woon- en werkmilieu ter versterking van de Brainport Eindhoven en de aansluiting daarvan op Nationaal Landschap Het Groene Woud. Hoewel de A2-zone een aaneengesloten integraal te ontwikkelen gebied is, kunnen een vijftal prioritaire locaties worden onderscheiden die een aanjager zijn voor de totaalontwikkeling, gericht op de economische ambities van de Brainport. Concreet gaat het om maatregelen zoals aansluitende en verbindende infrastructuur, ontwikkeling en herstructurering van werklandschappen,impulsen in de openbare ruimte en groene verbindingen tussen stad en omliggende natuur en platteland ten behoeve van een aansluitend hoogwaardig woon-, werk- en vestigingsmilieu. De sense of urgency is groot omdat zich op deze locaties diverse nieuwe initiatieven aandienen die het noodzakelijk maken om snel passende voorzieningen te treffen om deze initiatieven te kunnen faciliteren.

Provinciale belangen en doelen

Behouden en ontwikkelen van regionale gebiedsidentiteiten en ruimtelijke contrasten in Brabant. Ruimtelijke kwaliteit vanaf begin sturend laten zijn voor ruimtelijke planvorming. Behoud en ontwikkeling van een netwerk van robuuste natuurgebieden met goede ecologische verbindingen. Behoud en ontwikkeling van ecologische waarden buíten het netwerk van natuurgebieden en ecologische verbindingszones. Behoud en ontwikkeling van groen in en om de stad. Bescherming, behoud, herstel en versterking van de cultuurhistorische waarden met betrekking tot het (steden)bouwkundig erfgoed, het historisch-geografisch erfgoed, inclusief de historische groenwaarden en het archeologisch erfgoed. (Bestaande) infrastructuur meer sturend laten zijn voor ruimtelijke ontwikkelingen. Het op orde brengen van bestaande en nieuwe infrastructuur, het intensief benutten van bestaande- en het duurzaam ruimtelijk inpassen van nieuwe infrastructuur. Voorzien in een kwantitatief en kwalitatief op de behoefte aansluitend aanbod van bedrijventerreinen en een gedifferentieerde voorzieningenstructuur. Bevorderen van herstructurering van niet goed functionerend of verouderd stedelijk (woon)gebied. Voorzien in de ruimtebehoefte voor toeristisch-recreatieve voorzieningen, voor zover het past binnen de draagkracht van het gebied. Verbeteren van de recreatieve ontsluiting van het landelijk gebied (route-netwerken).

Provinciale rol en inzet

De provincie faciliteert.

Gebiedsproject N279 's-Hertogenbosch– Veghel

Ter verbetering van de doorstroming en de verkeersveiligheid is verbreding van de N279 nodig. De N279 is de belangrijkste regionale doorstroom- en ontwikkelas voor ZuidoostBrabant (verbinding 's-Hertogenbosch-Helmond). Er ligt een relatie met de herinrichting van het beekdal van de Aa (het dynamisch beekdal) en het reconstructieplan Maas en Meierij. De opgave ligt parallel aan de Zuid-Willemsvaart. Het project wordt afgestemd met ontwikkeling van deze kanaalzone.

Provinciale belangen en doelen

Behouden en ontwikkelen van regionale gebiedsidentiteiten en ruimtelijke contrasten in Brabant. Ruimtelijke kwaliteit vanaf begin sturend laten zijn voor ruimtelijke planvorming. Behoud en ontwikkeling van een netwerk van robuuste natuurgebieden met goede ecologische verbindingen. Behoud en ontwikkeling van ecologische waarden buíten het netwerk van natuurgebieden en ecologische verbindingszones. Zorgen voor beveiliging tegen overstromingen en bescherming tegen wateroverlast. Verbetering en herstel van het natuurlijk (grond- en oppervlakte)watersysteem. Bescherming, behoud, herstel en versterking van de cultuurhistorische waarden met betrekking tot het (steden) bouwkundig erfgoed, het historisch-geografisch erfgoed, inclusief de historische groenwaarden en het archeologisch erfgoed. (Bestaande) infrastructuur meer sturend laten zijn voor ruimtelijke ontwikkelingen. Het op orde brengen van bestaande en nieuwe infrastructuur, het intensief benutten van bestaande- en het duurzaam ruimtelijk inpassen van nieuwe infrastructuur.

Provinciale rol en inzet

De provincie is initiatiefnemer en ontwikkelaar.

Gebiedsproject Maintenance Valley, locatie Woensdrecht

Het project betreft de ontwikkeling van een cluster van bedrijven en instellingen op het gebied van luchtvaartonderhoud. Daarbij zorgdragen voor een optimale inpassing in de Brabantse Wal. Doel is een Europees Centre of Excellence Maintenance rondom de vliegbasis Woensdrecht. Het project verkeert in een verkennende fase.

Provinciale belangen en doelen

Behouden en ontwikkelen van regionale gebiedsidentiteiten en ruimtelijke contrasten in Brabant. Ruimtelijke kwaliteit vanaf begin sturend laten zijn voor ruimtelijke planvorming. Behoud en ontwikkeling van een netwerk van robuuste natuurgebieden met goede ecologische verbindingen. Behoud en ontwikkeling van ecologische waarden buíten het netwerk van natuurgebieden en ecologische verbindingszones. Bescherming, behoud, herstel en versterking van de cultuurhistorische waarden met betrekking tot het (steden)bouwkundig erfgoed, het historisch-geografisch erfgoed, inclusief de historische groenwaarden en het archeologisch erfgoed. Voorzien in een kwantitatief en kwalitatief op de behoefte aansluitend aanbod van bedrijventerreinen en een gedifferentieerde voorzieningenstructuur. Realiseren van zorgvuldig ruimtegebruik op bedrijventerreinen en het bevorderen van herstructurering van verouderde terreinen.

Provinciale rol en inzet

De provincie is regisseur.

Bijlage 5: Overzicht van monitoringsaspecten

In onderstaande tabellen wordt voor twee ruimtelijke thema's een eerste overzicht gegeven van de aspecten waarop monitoring plaatsvindt of zal vinden. In de komende periode wordt dit nader uitgewerkt en aangevuld voor de andere acht thema's uit de uitvoeringsagenda. Dan wordt ook een uitsplitsing gemaakt naar aspecten die betrekking hebben op het beleid zelf en aspecten die iets zeggen over de effecten van het beleid.

Thema Natuur

Provinciaal belang: Biodiversiteit

Doelen:
1. Behoud en ontwikkeling van een netwerk van robuuste natuurgebieden met goede ecologische verbindingen.
2. Behouden en ontwikkelen van ecologische waarden buíten het netwerk van natuurgebieden en ecologische verbindingszones.

Voortgang realisatie natuur
Jaarlijkse rapportages over de voortgang in de realisatie van de nieuwe natuur in de ecologische hoofdstructuur (verwerving en particulier natuurbeheer), de realisatie van ecologische verbindingszones en de voortgang in de projectuitvoering ontsnippering, soortenbescherming en groenblauwe diensten.

Effectmonitoring
- vlakdekkende kartering vogels en planten (cyclus van 10 jaar);
- ecologisch meetnet vogels en planten (jaarlijks);
- monitoring van overwinterende ganzen, van roeken en van vegetaties (jaarlijks).

Rapportage Toestand van de Brabantse Natuur
Om de 4 jaar rapportage Toestand van de Brabantse Natuur, deze rapportage gaat in op zowel beleids- als effectmonitoring met betrekking tot de provinciale natuur- en landschapsdoelen.

Natuurcompensatie
Monitoring en jaarlijkse rapportage van de inzet van het instrument Natuurcompensatie (incl. het bijhouden van een provinciaal Registratiesysteem).

Herbegrenzing
Monitoring en jaarlijkse rapportage van de inzet van het instrument herbegrenzing en saldobenadering GHS (incl. het bijhouden van een provinciaal Registratiesysteem).

Doorwerking
Jaarlijkse monitoring van de doorwerking van de Groene Hoofdstructuur in bestemmingsplannen (incl. het bijhouden van een provinciaal Registratiesysteem).

Projectmonitoring
Projectmonitoring van een of twee regionale pilotprojecten waarin een ontwikkelingerichte aanpak van de GHS landbouw en AHS Landschap wordt uitgewerkt (ja mits principe).

Thema Wonen

Provinciaal belang: Een goed functionerende (regionale) woningmarkt

Doel 1: Stimuleren van continuiteit in woningbouwproductie

Monitor 'Bevolking en wonen': Periodieke (maandelijkse) monitoring van de voortgang van de woningbouw. De monitor toont – steeds op basis van recente (CBS-)gegevens – een actueel beeld van de ontwikkelingen van de bevolking en de woning bouw in de provincie. De volgende onderdelen zijn er in opgenomen:

- Feitelijke gegevens over de afgelopen vijf jaar;
- Actuele prognosegegevens;
- Gegevens over de groei van de bevolking en de woningvoorraad;
- Het aantal recent afgegeven bouwvergunningen en gereedgekomen woningen;
- Een aantal indicatoren, die de actuele stand van zaken over de woningbouw(achterstand) weergeven:
  - de 'stagnatie-indicator' geeft aan in welke mate het geplande woningbouwprogramma ook daadwerkelijk wordt gerealiseerd en (dus ook) de mate waarin de woningbouw stagneert;
  - de 'capaciteitsindicator' laat zien hoe het toekomstige woningbouwprogramma in plannen is opgenomen ; met andere worden of er voldoende of onvoldoende (harde) plancapaciteit is.

Doel 2: Bevorderen van een gevarieerd en aantrekkelijk aanbod van woningen dat aansluit op de wens van de woonconsument

Voortgangsrapportage per regio
Periodieke monitoring van kwalitatieve en kwantitatieve aspecten van de woningbouw aan de hand van de regionale ontwikkelingsstrategieën voor wonen, deze worden minimaal éénmaal per jaar per regio (landelijke en stedelijke regio's) opgesteld en besproken in de regionale planningsoverleggen. Het opstellen van een regionale ontwikkelingsstrategie voor wonen is onderdeel van een voortdurend proces om in regionaal verband ontwikkelingen op de woningmarkt te volgen. Zo bestaat steeds een actueel en samenhangend beeld van de regionale woningmarkt en van de demografische en economische processen die deze markt, en vooral de woonwensen, beïnvloeden. Deze rapportage wordt opgebouwd mede uit de gegevens die de gemeenten in hun matrix aanleveren.

- **Kwantitatieve aspecten:**
  - Voortgang van de continuiteit van de woningbouwproductie;
  - Voldoende harde plancapaciteit.
- **Kwalitatieve aspecten:**
  - Verhouding koop- en huurwoningen;
  - Ontwikkeling en verdeling van woningprijzen;
  - Verhouding grondgebonden woningen en appartementen;
  - Percentage zorg- en welzijngerelateerde woningen.

Voortgangsrapportage woningbouw Brabant
Jaarlijks wordt op basis van bovenstaande gegevens voor geheel Noord-Brabant een voortgangsrapportage opgesteld die onder andere aan de Statencommissie Ruimte en Milieu wordt aangeboden.

Evaluatie pilot 'Bouwen binnen strakke contouren'
Voor het eind van de pilot (eind mei 2008) vindt een eindevaluatie plaats, waarbij gebruik gemaakt wordt van de tussentijds gehouden evaluaties en inventarisaties. Thema's voor de eindevaluatie zijn:

- **Kwantitatieve aspecten:**
  - Mogelijkheden voor intensivering;
  - De regionale (kwantitatieve) effecten.
- **Kwalitatieve aspecten:**
  - Samenstelling van het woningbouwprogramma;
  - De samenhang/combinatie van de woningbouw met andere functies;
  - De kwalitatieve ruimtelijke effecten van het (veel) binnenstedelijk bouwen.

Doel 3: Bevorderen van herstructurering van niet goed functionerend of verouderd stedelijk gebied.

Stedelijke vernieuwing (ISV)
Monitoring van de voortgang van de stedelijke vernieuwing in het kader van de ISV-subsidieregeling, door middel van:

- Jaarlijkse voortgangsgesprekken met projectgemeenten, bespreken voortgang doelstellingen en planningen.
- Midtermreview ISV 2, halverweg de subsidieperiode worden de doelstellingen en planningen van de programmagemeenten. Gepland 2007. Voor de projectgemeenten wordt halverwege 2008 een midtermreview gehouden.
- Eindverantwoording ISV 2. Gemeenten verantwoorden de gerealiseerde ISV-2 doelen aan de provincie, in 2010.

Lijst van kaartbeelden en afkortingen

Overzicht van gebruikte kaartbeelden en tabellen

Kaart 1: Kwel- en infiltratiegebieden (par. 4.1.2)
Kaart 2 : GHS, AHS, RNLE en nationale landschappen (par. 4.1.2)
Kaart 3: Infrastructuur (par. 4.1.3)
Kaart 4: Stedelijke en landelijke regio's (par. 4.3.2)
Kaart 5: Gebiedsindeling Revitalisering Landelijk Gebied (par. 4.4.1)
Kaart 6: Groene hoofdstructuur en Ecologische hoofdstructuur (par. 4.4.2)

Figuur 1: Verhouding tussen belangen, doelen en principes (par. 3.3)

Tabel 1: De oppervlakte van de hoofdzones voor het buitengebied, het stedelijk gebied en Noord-Brabant als geheel (2007) (par. 4.4.2)

Lijst van gebruikte afkortingen

AFC	Agro- en Foodcluster West-Brabant
AHS	Agrarische hoofdstructuur
AICD	Agro Industrieel Complex Dinteloord
AMK	Archeologische monumentenkaart
AmvB	Algemene Maatregel van Bestuur
Awb	Algemene wet bestuursrecht
BHB	Brabantse Herstructureringsmaatschappij voor Bedrijventerreinen
BMIT	Brabantse Meerjarenprogramma Infrastructuur en Transport
BRZO	Besluit Risico's Zware Ongevallen
BOM	Brabantse Ontwikkelingsmaatschappij
EHS	Ecologische hoofdstructuur
GGA	Gebiedsgerichte Aanpak
GHS	Groene hoofdstructuur
GIOS	Groen in en om de stad
GS	Gedeputeerde Staten
HOV	Hoogwaardig Openbaar Vervoer
HSL	Hogesnelheidslijn
HST-shuttle	Hogesnelheidstrein
ILG	Investeringsbudget Landelijk Gebied
IMRO	Informatiemodel Ruimtelijke Ordening
IPO	Interprovinciaal overleg
ISV	Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing
IVB	Integrale verkenning benedenrivierengebied
KI	Kunstmatige inseminatie
KRW	Kaderrichtlijn Water
LOG'n	Landbouwontwikkelingsgebieden
LPM	Logistiek Park Moerdijk
LPG	Liquified Petroleum Gas
LTO	Land- en tuinbouworganisatie
OV	Openbaar Vervoer

PKB	Planologische kernbeslissing
MER	Milieu Effect Rapport
m.e.r.	milieueffectrapportage
MIRT	Meerjarenplan Infrastructuur Ruimte en Transport
MLA	Micro Light Aeroplanes
Nimby	Not in my backyard
PLG	Programma Landelijk Gebied
PMJP	Provinciaal Meerjarenprogramma voor het landelijk gebied
PMV	Provinciale milieuverordening
PPC	Provinciale planologische commissie
PS	Provinciale Staten
PVVP	Provinciaal Verkeer en Vervoersplan
RBML	Regelgeving Burgerluchthavens en Militaire luchthavens
RLG	Revitalisering landelijk gebied
RNLE	Regionale natuur- en landschapseenheid
RWS	Rijkswaterstaat
SGR	Structuurschema Groene Ruimte
SRE	Samenwerkingsverband Regio Eindhoven
TOM	Tuinbouw-Ontwikkelingsmaatschappij
VIV	Verplaatsing Intensieve Veehouderij
VNG	Vereniging van Nederlandse Gemeenten
Wav	Wet ammoniak en veehouderij
Wilg	Wet inrichting landelijk gebied
Wimby	'Wel' in my backyard
Wgr+	Wet gemeenschappelijke regelingen
WRO	Wet op de Ruimtelijke Ordening
Wro	Wet ruimtelijke ordening

Trefwoordenlijst

De trefwoordenlijst biedt een overzicht van veel gebruikte begrippen uit het deze Interim-structuurvisie, met een verwijzing naar paragrafen waar het betreffende woord is te vinden. De trefwoorden die ook onder 'Begripsbepalingen' zijn omschreven, zijn met een asterix (*) aangeduid.

Agrarische hoofdstructuur	H1
AHS-landbouw	4.4.2., bijlage 3
AHS-landschap	4.4.2., bijlage 3
Archeologische waarden	bijlage 4 par. 2,
Basiskwaliteit van het landschap	H1, 4.1.2, bijlage 2
Bedrijventerreinen	H1, 3.2, 4.1.3, 4.2, 4.3.2, 4.3.3, 4.4.4, 4.6.2, 5.2, bijlage 1, bijlage 4,
Beeldkwaliteit	H2, 3.3, bijlage 1
Beeldkwaliteitsplannen	4.1.2
Beheersgebied	4.4.2
Biomassavergisting	4.6.2, bijlage 2
Boomteelt	4.4.1
Bouwblok	4.2
Buisleidingen	H2, 4.1.3, bijlage 2
Buitengebied	H1, 3.3, 4.1.2, 4.2, 4.3.3, 4.4, 4.5, 5.2, bijlage 1, bijlage 2, bijlage 3, bijlage 4
Concentratie van verstedelijking	4.3, 5.2, bijlage 2, bijlage 4
Cultuurhistorische (landschaps)waarden	H2, 4.1.1, 4.1.2, bijlage 1
Doorstroomas*	4.1.3
Ecologische hoofdstructuur	H1, 4.1.2, 4.4.2, 4.4.3
Ecologische verbindingszone	3.2, 4.1.2, 4.4.2, 4.4.3, bijlage 1, bijlage 3

Fiets	4.1.1, 4.1.3, bijlage 1
Gebiedsplan	H1, 4.1.1, 4.3.3, 4.4.1, 4.4.2, 4.4.3, 4.4.5, 5.2, 6.2
GHS-landbouw	4.4.2
GHS-natuur	4.4.2, bijlage 3
Glasboomteeltgebied	4.4.1
Glastuinbouw	H1, 4.1.2, 4.3.3, 4.4.1, 4.4.2, 5.2, bijlage 2, bijlage 4
Goederenruit	4.1.3
Groenblauwe diensten*	4.1.2
Groene hoofdstructuur	4.1.2, 4.3.3, 4.4.2, 4.6.2, bijlage 1
Havens	4.1.3, 4.3.1, bijlage 1, bijlage 2
Hoogwaardig openbaar vervoer	4.1.3, bijlage 1
HOV-as*	4.1.3
Infiltratiegebied	4.1.2
Infrastructurele netwerken	4.1.3
Intensieve veehouderij	4.1.2, 4.4.1, bijlage 4
Kantoorlocatie	4.2, 4.3.4, bijlage 2
Kleine kernen	4.3.5
Lagenbenadering	3.1, 4.1.1, 4.1.2, 4.3.3, 4.4.2, bijlage 1, bijlage 2
Landbouwontwikkelingsgebieden	4.1.1, 4.4.1, bijlage 3
Landelijke regio	H1, 4.2, 4.3.1, 4.3.2, 4.3.3, 4.3.4, 4.3.5, 4.4.4, 5.3, bijlage 1, bijlage 2, bijlage 4
Landgoed, nieuw*	H2, 4.1.2, 4.6.1, bijlage 4
Landschapsecologische zone*	bijlage 1, bijlage 3
Landschapsvisie	4.1.2
Majeure ontwikkelingsopgave	H1, 4.1.2, 4.3.3, bijlage 2, bijlage 3, bijlage 4
Milieuzone	4.1.4, 4.4.2, bijlage 2

Militaire terreinen	4.1.3, 4.6.4, bijlage 1
Monitoring	H1, 6.1, bijlage 5
Nationaal landschap	H2, 4.3.1, 4.4.4, 5.2, bijlage 2, bijlage 3, bijlage 4
Natte natuurparel*	5.2, bijlage 3
Natuurgebiedsplan	bijlage 3
Natuurontwikkelingsgebied	4.4.2
Nevenactiviteiten*	4.4.1
Openheid	H2, 4.1.2, 4.4.4, bijlage 1, bijlage 3
Ontgrondingen	4.6.3
Ontwikkelingsprojecten	H1, Deel C, bijlage 4
OV-netwerk BrabantStad	H2. 4.1.3, 4.3.1, bijlage 1, bijlage 2, bijlage 4
Paraplunota ruimtelijke ordening	H1, 5.2, bijlage 3
Projectenoverzicht	6.2, bijlage 4
Projectlocatie recreatie*	3.4.9
Provinciale belangen	H1, H3, 5.1, 5.2, 5.3, 6.2, bijlage 2, bijlage 4
Recreatie	4.3.4, 4.3.5, 4.4, 4.4.1, 4.4.2, 4.4.3, 4.6.3, 5.2, 6.2
Reconstructieplan*	4.4.5, bijlage 4
Regionaal waterbergingsgebied	4.1.2, bijlage 3
Regionale ontwikkelingsstrategie voor wonen en werken	4.3.5
Restcapaciteit bedrijventerreinen	bijlage 1
Restcapaciteit wonen	bijlage 1, bijlage 5
Revitalisering landelijk gebied	4.3.3, 4.4.1, 4.4.3, 4.4.5, bijlage 2, bijlage 3, bijlage 4
Rivierverruiming	4.1.2, bijlage 3, bijlage 4
RNLE-landschapsdeel	4.1.2, 4.4.2, 4.4.3, bijlage 1, bijlage 3, bijlage 4
Robuuste verbinding	4.4.3, bijlage 3

Rood-met-groen	4.2
Rood-voor-groen	H2, 4.6.1
Ruimtebudget bedrijventerreinen	4.3.3
Ruimtelijke kwaliteit	3.2, 3.3, 4.1.2, 4.1.3, 4.2, 4.3.2, 4.5, 4.6.1, 6.2, bijlage 1, bijlage 2, bijlage 4, bijlage 5
Ruimtelijke verordening	H1, 5.3
Ruimte voor de rivier	H1, 4.1.2, bijlage 2, bijlage 3, bijlage 4
Ruimte-voor-ruimte	4.6.1
Sociaal beleid	4.3.5
Spoorwegen	H2, 4.1.3, 4.3.2, bijlage 1
Stedelijk netwerk Brabantstad	H2, 4.3.1, bijlage 1, bijlage 2
Stedelijke regio	H2, 4.1.1, 4.1.3, 4.3, 4.3.1, 4.3.2, 4.3.3, 4.3.4, 4.3.5, 4.4.1, 4.3, 4.3.3, 4.3.4, 4.3.5, 4.4.1, 4.4.3, 4.6.2, 4.6.4, bijlage 1, bijlage 2, bijlage 3, bijlage 4, bijlage 5
Stiltegebied	4.1.4
Stroomweg	4.2
Sturingsfilosofie	H2, H5, bijlage 2, bijlage 4
Tangent	4.1.3
Technische infrastructuur	4.1.3, bijlage 2
Teeltondersteunende voorzieningen	4.4.1
Thematische uitwerkingsplan landelijke regio's	4.3.3, bijlage 1
Uitvoeringsagenda	H1, 4.1.2, H6, bijlage 5
Vaarwegen	H2, 4.1.3, bijlage 3
Veiligheidszone	4.1.4
Verblijfsrecreatie	4.4.1
Verbrede landbouw*	4.4.1
Vestigingsgebied glastuinbouw	4.3.3, bijlage 4

Verzorgingsstructuur	4.3.4
Vliegvelden	4.1.3, 4.1.4, bijlage 2
Voorzieningen	H2, 3.2, 4.1.3, 4.2, 4.3.1, 4.3.3, 4.3.4, 4.3.5, 4.4.1, 5.2, bijlage 1, bijlage 2, bijlage 3, bijlage 4, bijlage 5
Waterberging	H2, 4.1.2, 5.2, bijlage 3
Watergebonden bedrijvigheid	4.1.3, bijlage 2
Waterrecreatie	H2, 4.4.1, bijlage 3
Wegen	H2, 4.1.2, 4.1.3, 4.1.4, 4.3.2, bijlage 1, bijlage 3
Windenergie	4.6.2
Windturbines	4.6.2
Woningbouwprogramma	4.3.3
Winterbed	4.1.2
Zoekgebied rivierverruiming	bijlage 3
Zonering buitengebied	4.4.5
Zorgvuldig ruimtegebruik	3.1, 3.2, 4.1.1, 4.2, 4.6.3, bijlage 1, bijlage 2, bijlage 3
Zuinig ruimtegebruik	4.2

Literatuurlijst

Aardkundig waardevolle gebiedenkaart Noord-Brabant, Provincie Noord-Brabant, 's-Hertogenbosch (2004)

Actualisatie Notitie Luchtvaart, Provincie Noord-Brabant, 's-Hertogenbosch (2002)

Beleidsbrief Bedrijventerreinen, zelfstandige kantoorvestigingen, detailhandel en voorzieningen, Provincie Noord-Brabant, 's-Hertogenbosch (2004)

Beleidsbrief Bodem, Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, 's-Gravenhage (2003)

Beleidsbrief Rood-met-groen-koppeling, Provincie Noord-Brabant, 's-Hertogenbosch (2006)

Beleidslijn grote rivieren, Ministerie van Verkeer en Waterstaat, 's-Gravenhage (2006)

Beleidsnota Buitengebied in Ontwikkeling, Provincie Noord-Brabant, 's-Hertogenbosch (2004)

Beleidsnota Glastuinbouw, Provincie Noord-Brabant, 's-Hertogenbosch (2006)

Beleidsnota Teeltondersteunende voorzieningen, Provincie Noord-Brabant, 's-Hertogenbosch (2007)

Beleidsnotitie Rood voor groen; nieuwe landgoederen in Brabant, Provincie Noord-Brabant, 's-Hertogenbosch (2004)

Beleidsregel Natuurcompensatie, Provincie Noord-Brabant, 's-Hertogenbosch (2005)

Beleidsregel Ruimte voor Ruimte 2006, Provincie Noord-Brabant, 's-Hertogenbosch (2005)

Beleidsnota Verbrede inzet van de aanpak Ruimte voor Ruimte, Provincie Noord-Brabant, 's-Hertogenbosch (2006)

Bestuursakkoord Vertrouwen in Brabant 2007-2011, Provincie Noord-Brabant, 's-Hertogenbosch (2007)

Cultuurhistorische waardenkaart, Provincie Noord-Brabant, 's-Hertogenbosch (2006)

De bevolkings- en woningbehoefteprognose Noord-Brabant – actualisering 2005, Provincie Noord-Brabant, 's-Hertogenbosch (2005)

Ecologische bouwstenennota, Provincie Noord-Brabant, 's-Hertogenbosch (2006)

Handleiding voor ruimtelijke plannen. Bedrijventerreinen, kantoren, voorzieningen en detail-handel, Provincie Noord-Brabant, 's-Hertogenbosch (2004)

Handreiking ten behoeve van golfbanen in dassenleefgebied respectievelijk voor golfbanen in de AHS-landschap, subzone RNLE-landschapsdeel en subzone waterpotentiegebied en GHS-landbouw, subzone leefgebied struweelvogels , Provincie Noord-Brabant, 's-Hertogenbosch (2005)

Hoofdlijnen Actualisatie van het Brabantse grondstoffenbeleid, Provincie Noord-Brabant, 's-Hertogenbosch (2006)

Impressiekrant discussieronde sturingsvoorstellen, Provincie Noord-Brabant, 's-Hertogenbosch (2007)

Integraal Strategisch Milieubeleid, Provincie Noord-Brabant, 's-Hertogenbosch (2006)

Integrale verkenning Maas-2, Ministerie van Verkeer en Waterstaat, 's-Gravenhage (2006)

Inventarisatierapport ecologische verbindingszones en beken met de functie waternatuur in de provincie Noord-Brabant, Provincie Noord-Brabant, 's-Hertogenbosch (2000)

Kaderrichtlijn Water / Richtlijn 2000/60/EG van het Europees Parlement en de Raad van 23 oktober tot vaststelling van een kader voor communautaire maatregelen betreffende het waterbeleid, Brussel (2000)

Landschapsgebiedsplan, Provincie Noord-Brabant, 's-Hertogenbosch (2006)

LEI-rapport Verkassende Westlanders; Motieven en vestigingsfactoren van verplaatsende Westlandse telers, LEI, 's-Gravenhage (2005)

Nationaal Bestuursakkoord Water/ Rijk, Interprovinciaal Overleg, Unie van Waterschappen en Vereniging van Nederlandse Gemeenten, 's-Gravenhage (2003)

Natuur- en Landschapsoffensief Brabant 2002-2012, Provincie Noord-Brabant, 's-Hertogenbosch (2002)

Natuurgebiedsplannen en beheersgebiedsplan, Provincie Noord-Brabant, 's-Hertogenbosch (2006)

Netwerkanalyse Brabantstad, Hoofdrapport, Stuurgroep Netwerkanalyse Brabantstad (2006)

Nota Landschapsbeeld; Nieuwe aanpak naar een mooi en dynamisch Noord-Brabant, Provincie Noord-Brabant, 's-Hertogenbosch (2000)

Nota Mobiliteit 2006, Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, 's-Gravenhage (2006)

Nota Ruimte, Ruimte voor Ontwikkeling, Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, 's-Gravenhage (2006)

Pieken in de Delta; Gebiedsgerichte Economische Perspectieven, Ministerie van Economische Zaken, 's-Gravenhage (2004)

Pieken in de Delta; Gebiedsgerichte Economische Perspectieven, Ministerie van Economische Zaken, 's-Gravenhage (2006)

Plan MER bovenregionaal logistiek park Midden- en West-Brabant Milieurapport, Witteveen + Bos, Deventer (2007)

Plan MER (SMB) Glastuinbouw West-Brabant, Witteveen + Bos in samenwerking met RBOI, Deventer (2006)

Planologische Kernbeslissing Ruimte voor de Rivier, Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, 's-Gravenhage (2006)

Prognoses bedrijventerreinen Noord-Brabant 2006 – 2040, Provincie Noord-Brabant, 's-Hertogenbosch (2006)

Provinciaal Meerjarenprogramma voor het landelijk gebied 2007-2013, Provincie Noord-Brabant, 's-Hertogenbosch (2007)

Provinciaal Milieubeleidsplan 2000-2004, Provincie Noord-Brabant, 's-Hertogenbosch (2000)

Provinciaal Verkeers- en Vervoerplan, Provincie Noord-Brabant, 's-Hertogenbosch (2006)

Provinciale Milieuverordening, Provincie Noord-Brabant, 's-Hertogenbosch (2006 e.v.)

Regionaal Structuurplan voor de regio Eindhoven, Samenwerkingsverband Regio Eindhoven (2005)

Revitaliseringsplannen (Reconstructie- en Gebiedsplannen), Provincie Noord-Brabant, 's-Hertogenbosch (2005)

Samen werken aan Kwaliteit. Werkdocument sturingsvarianten nWro, Provincie Noord-Brabant, 's-Hertogenbosch (2007)

Spelregels EHS. Beleidskader voor compensatiebeginsel, EHS-saldobenadering en herbegrenzen EHS. Een gezamenlijke uitwerking van rijk en provincies, 's -Gravenhage (2007)

Streekplan Noord-Brabant, Brabant in balans (2002), Provincie Noord-Brabant, 's-Hertogenbosch (vastgesteld 22 februari 2002, gedeeltelijk herzien 3 december 2004 en 20 januari 2006)

Uitwerkingsplannen voor de stedelijke en landelijke regio's , Provincie Noord-Brabant, 's-Hertogenbosch (2004/2005)

Waterhuishoudingsplan 2; Samen werken aan water. Plantekst 1998-2002, Provincie Noord-Brabant, 's-Hertogenbosch (1998)

Watersystemen in beeld; Een beschrijving en kaarten van de grond- en oppervlaktewatersystemen van Noord-Brabant, TNO-rapport NITG 00-10-A, Provincie Noord-Brabant, 's-Hertogenbosch (2000)

Wetsvoorstel Regelgeving Burgerluchthavens en Militaire Luchthavens, Ministerie van Verkeer en Waterstaat, 's-Gravenhage (2006)